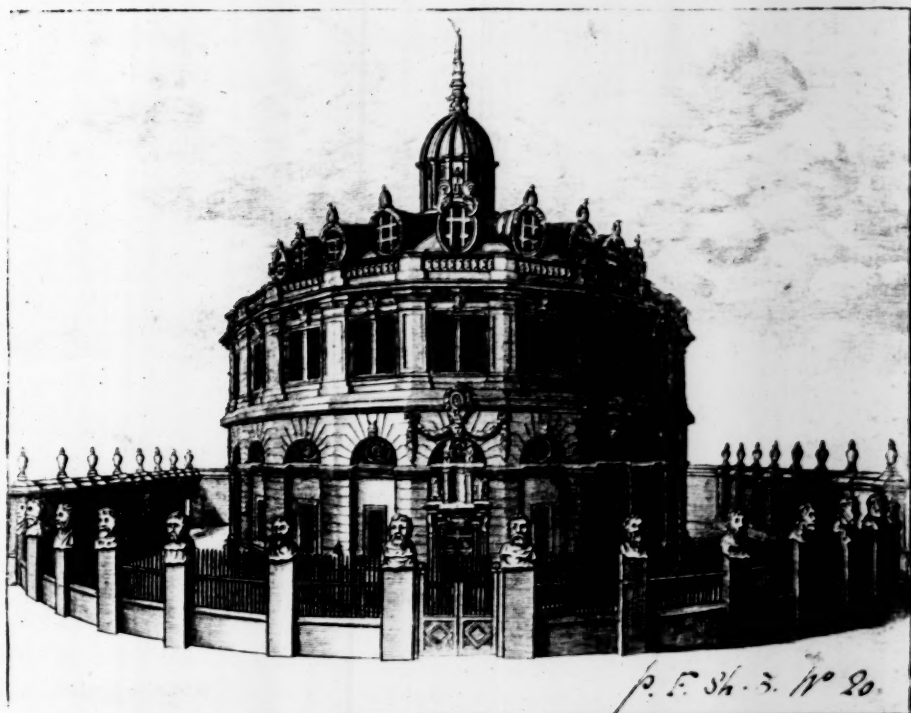

PHARMACEUTICÆ RATIONALIS,
SIVE
DIATRIBA
DE MEDICAMENTORUM
Operationibus in humano Corpore
PARS SECUNDA.

AUTORE

Tho. Willis M. D. in Univ. Oxon. Prof. Sedleiano.

E THEATRO SHELDONIANO. M. DC. LXXV.

Li

z

J

R

ATHENIS BRITANNICIS,
Literati Orbis lumini Splendidissimo,
UNIVERSITATI OXONIENSI,

Et Ibidem

ILLUSTRISSIMO PRINCIPI
JAC. ORMONDIÆ DUCI
CANCELLARIO HONORATISSIMO,

RAD. BATHURST DECANO WELLENSI

VICECANCELLARIO DIGNISSIMO,

Reverendis admodum, & perquam Eruditis

DOCTORIBUS,

PROCURATORIBUS,

Facultatum omnium PROFESSORIBUS,

COLLEGIORUM & AULARUM Praefectis,

NEC NON

Venerabili Magistrorum Senatui

Diatribam hanc Pharmaceuticam

Pietatis & gratitudinis ergo

Dicat Dedicatque

Alumnus & beneficiarius adstrictissimus

THO. WILLIS.

Imprimatur

A Micissimo Authori, post tam Im-
mortale opus, nihil mortale factu-
ro, tanquam Lumina morienti
claudens, extremum hoc officium præ-
stat

Oxon.
Novemb. 12.
1675.

RAD. BATHURST
Vice-Cancel.
Oxonienfis.

CANDIDO LECTORI
PRÆFATIO.

Quo primum Medicamen-
torum in corpore humano ope-
rationes, & agendi modos con-
siderare cœperam, & super hac
re aliquamdiu meditatus, tandem Phar-
maceuticæ Rationalis Specimen quoddam
edideram; tanto istius speculationis ul-
terius proseguendæ studio tenebar, ut ho-
ris subscevis, (quoties nimirum à praxi
Medica vacare liceret) vix aliud quid-
quam intendere, aut cogitare potuerim:
idque non tam ut aliis placerem, quam

Præfatio.

ut ejusmodi Meletemata sæpius in animo versando, & scribendo, pro Ægrotantibus melius præscribere discerem. Enimvero rationibus, quibus medicamenta operantur, non rite expensis, Patrice omnis quasi adhuc mere empirica, casu ac fortuna potius quam consilio regitur; & sæpius usu venit Pharmacum temere exhibitum, nil aliud esse quam alea de vita hominis jacta. Quapropter ut mihi met ipsi satisfacere, & medicinam cum salva (ut dici solet) conscientia præficere possim, energειῶν Pharmaceutικῶν Ætiologiis eruendis operam nostram adhuc amplius impendere libuit. Et quoniam in hoc tractatu, medicamina, privatas quasdam corporis partes, aut regiones, earumque morbos peculiares respicientia, præcipue consideramus, idcirco in re proposita hæc tria imprimis expedienda curavimus; viz. Primo, ut partium, quarum affectus & remedia

Præfatio.

media tractantur, descriptio Anatomica, quoad vasorum omnium fabricas & usus (si satis non jam jam prostat) accuratissima exhibeatur. Quamobrem in pectore, & pulmonibus, quoad intimos quosque recessus, & penetrabilia diligentissime perlustrandis versati, quicquid notabile super his veteres ac recentiores protulerunt, & porro quicquid amplius cultro ac Microscopio detegere licuit, exposuimus. In quo penso, uti prius in quibusdam aliis ejusdem naturæ exactius peragendis, Amici mei, & Doctiss. D. D. Edmundi King operæ sedulæ, inque dissecando dexterrimæ, plurimum me debere fateor. Et quidem adeo necessarium duxi, Pharmaceuticæ nostræ Rationali, partium Historias quasi basin substruere, ut sine istis crederem quod tota moles imposita, quasi mere Phantastica, prorsus instabilis, aut saltem inutilis futura esset. Enimvero Medici-

nam

Præfatio.

nam aut facere, aut operationes ejus in corpore humano, sine exacta partium, & ductuum, in quas & quibus agunt, notitia designare velle, pariter absurdum videtur, ac si Philosophus rei Mechanicæ ignarus, Automati horologici latrones & technas, juxta Motus **Naturalis Theorica** ab Aristotele traditam, explicare, & dirigere præ se ferret. Itaque imprimis in corpore nostro Pharmacicæ subjecta, sive operandi loca, quasi Circum in quo discurrere oportet, summa cum diligentia & accuratione perlustravimus. Dein secundo haud minus solliciti fuimus, ut juxta partium quarumcunque Phænomena, per observationes Anatomicas nuperrime detecta, affectuum, quorum remedia designamus, hypotheses veræ, & reales conderentur; ut non trita medicinæ veteris semitæ usque insistendo, ceco quodam & implicito obsequio, ac, uti in proverbio est, pecorum more,

Præfatio.

more, tantummodo antecedentium vestigiis duceremur. Quin morborum causas, & rationes formales ab ipsis fontibus derivantes, ubique ostendere nitimur, à quâ sanguinis, & humorum diatbesi, à quâ spirituum Animalium affectione, item à quali fibrarum, aliarumque partium solidarum habitudine unumquodque *ὑπερὸν* procedat. Atque his ita præmissis, & solidi fundamenti instar jactis, demum tertio in loco, ut Pharmaceuticæ nostræ structura ritè compacta, feliciter assurgat & firmiter consistat, medicamina privatas plerasque partes, aut corporis regiones, earumque affectus peculiare respicientia, hic quamplurima, viz. tum simplicia, tum composita, & vetera, & nova, & dogmatica, & Empirica, tum ex libris medicis cujusque seculi excerpta, tum vulgo apud Agyrtas & mulierculas maxime celebria congesimus; quorum om-

b

nium

Præfatio.

tum, aut saltem ex iis præcipuorum, formulis selectioribus & utendi modis apte designatis, quoad ipsorum, tum præparationes, tum operationes & effectus, Ætiologias subdidimus. At vero quod in tractatu hoc, ea omnia quæ in priori omissa erant minime comprehenduntur, quod tamen futurum speraveram, propter materiæ copiam, operisque molem præ manibus indies accrescentem, acciderat. Hujusmodi enim Pharmaceuticæ completam, & omnibus numeris absolutam exhibere, certe non unius hominis aut Ætatis res esset. Quippe huic Disquisitioni, si plenius & quoad latitudinem suam instituatur, non tantum materia omnis medica, quæ penè infinita est, sed etiam tota Medicina sese ingerit. Quare nostra hæc incæpta, non Tractatus sed Specimina tantum audiant. Profecto non opus erit plerosque Medicos, saltem qui naturæ phænomena negligunt, praxi & lucro unice intenti, circa
phar-

Præfatio.

pharmaciae omnis rationes erudiri : verum ad eas è re nata semper eruendas, & serio perpendendas, Artis genuinos filios operæ pretium erit si non dirigi, saltem incitari. Atque si leves hi conatus, alios ad studium istud melius excolendum instigarint, quicquid ab invidis ac malevolis opprobrii metiar, operæ me meæ neutiquam pœnitebit. Enimvero cum bene conscius mihi fuerim quod facultates meas tenues licet, (ceu Talentum à Deo opt. max. mihi concreditum) per ignaviam perire non sim passus, adeoque illas non terræ fuisse defossas, ut cum fœnere aliquo ultra sorbem reddantur ; erit unde placeam mihi, imo serio gratuler atque triumphem.

Præfatio.

POSTSCRIPTUM.

DUM hæc prelo subduntur, tristissimus affertur nuncius, Autorem immortalitate dignissimum, Pleuritidis ineluctabili impetu oppressum, è vivis excessisse, nec profuisse Domino artes, quæ aliis omnibus profuerant. Dabit veniam Lector, si memoriæ tam sacræ aliquantisper parentemus; nec supervacuum ducet paucis audire, qualis ille Vir fuerat, qui talia scripserat: porro intelligere gestiet, quam bonus erat ille, qui tam doctus; quam etiam in Pietatis praxi exercitatus, qui in praxi Medica versatissimus.

Res quidem justum Commentarium poscit; sed illa breviter proponemus, quæ raptim cogitanti, & animo tam inexpectato fulmine percusso, prima fronte obversabantur.

Honestæ

Præfatio.

Honesta familia ortus, Patrem habuit ingenuis studiis enutritum, qui Magistri in artibus gradu in Academia hac suscepto, ruris otio captus ad prædium, quod suburbanum habuit, secessit, & domesticis curis & familiæ alendæ unice vacavit: satis terrarum orbem demeriturus, qui talem natum genuerit. Is vero, gliscente civili bello, febris castrensis contagio correptus, filium viginti fere annorum, prima studiorum Tirocinia in Æde Christi ponentem, Orphanum reliquit: qui ad hæreditatem curandam evocatus, per aliquod tempus ruri egit; sed rebellium incursionibus, qui ad quintum lapidem præsidia satis valida tenebant, & prædas passim eger, fatigatus, Oxoniam, Regis juxta ac Musarum castra, se denuo recepit; ubi in Legione Academica miles conscriptus, per plures annos meruit; donec oppressa Optimi Principis causa,

Præfatio.

Cromwelliana Tyrannis pacem bello omni sæviorem miserae genti attulit. Inde Ecclesiâ pessundatâ, & Theologiâ unicuique sacerdotibus conculcatâ, ad Medicinæ studium conversus, in ea brevi profectus eximios fecit. Pietatis interrim studio nihilo minus addictus (cujus non leve fuerit indicium, quod cum Liturgia Ecclesiæ Anglicanæ templis exturbaretur, nec impune liceret Officiis sacris avito more interesse) Religionem quasi profugam hospitio excepit; & Domus suæ parte sacris usibus accommodatâ, id egit ut conventus & preces publicæ, aliaque Pietatis Officia ad ritus Ecclesiæ Anglicanæ illic perpetuo haberentur. Scripsit interea temporis ediditque egregios tractatus, quibus primum orbi innotuit, de Fermentatione, de Febribus, & Urinis.

Reddito tandem Rege, cum aditus sibi ad gradus Academicos & munia publica pateret, Doctoratum suscepit, &
Pro-

Præfatio.

Professor Philosophiæ Naturalis renunciatuſ eſt ; quam Spartam ſumma cum laude ornabat ; editis inſuper Anatomie Cerebri, & tractatu de Scorbuto, & Morbis Convulſivis.

Circa annum vero 1667 Londinum ad Medicinam faciendam evocatuſ, mirum dictu, quam cito & quanta cum laude inclaruerit, præſertim cum ita eſſet natura & moribus factuſ, ut nec verbis ad fucum faciendum compoſitiſ, nec vaſtriſ Agyrtarum technis ſe venditare poſſet. Sed licet totos dies, & tantum non noctes in ægrotantium cura exhauriret, Arti ſuæ excolendæ libriſque conſcribendis uſque vacavit, unde inter mille interpellationes nati ſunt tractatuſ, De Sanguinis accenſione & Motu Muſculari, De Anima Brutorum, De Morbis Cerebri, Pharmaceutice Rationaliſ pars prior, & demum altera quam nunc damuſ. Quæ omnia cum animadverſionibus Autoriſ, ſcriptiſq; ineditiſ D. J. Hemming pharmacopæi ſidiſſimi curæ commiſſiſ

Præfatio.

in unum volumen collecta, Typis nos aliquando hic loci mandaturos speramus.

Porro pientissima Animæ divini numinis cultus eadem usque cura insederat; & quandoquidem horis Canonicis in Ecclesia Parochiali Aedibus suis vicinæ precibus publicis per negotia interesse non liceret; ut officia sacra primo mane & sero vespere ibidem celebrarentur, procuravit; iisque, negotiis quibuscunque frustrareclamantibus semper fere vacavit. Insuper cum videret institutum illud utile admodum fuisse pluribus, qui in vicinia pariter toto die in mercatura aliisque artibus exercendis distringebantur, Sacerdotem id munus per futura secula obiturum idoneo Salario dotavit.

Sed leve hoc documentum egregii in Pietatem animi. Quanquam ipso nemo magis frugalis & ad rem attentus, nemo magis munificus; omnia scilicet sibi, nihil autem pauperibus & miserris negaverat.

Præ-

Præfatio.

Præter illa quæ propria manu elargitus est, Eleemosynarios & dispensatores in Urbe, Rure, & Academia sparsos habuit. Rem multis experimentis mihi compertissimam loquor; facilius quis ab ipso centum Aureos, idoneo pietatis opere proposito acceperit, quam à plerisque aliis extorsit totidem Asses. Et quanquam diutina diligentia & perpetua frugalitati amplas quas collegerat Opes jure merito quis potuerit imputare, ego imprimis effusissima quam dixi largitioni, & benedictioni insuper divinæ acceptum referendum censeo. A prima ejus adolescentia ad ultimum vitæ diem, nullam pecuniarum quam acceperat summam pro suo habuit, donec Deo & Pauperibus partem non contemnendam sacram fecisset: cumque ante paucos dies, quodque mihi semper do'endum, ultimo una colloqueremur, de rationibus

c

istis

Præfatio.

istis dispungendis (tanquam venturi facti fuisset præsciis, & de pauperibus magis quam prole sua sollicitus) consilia diligentissime agitabat.

Mitto dicere, quam in adversa fortuna infractus, in affluente fuerat temperans; quam in summa eruditionis fama modestus: cum indigne lacefferetur, quam ad injurias condonandas facilis, quam Principi ultima passo fidus, Ecclesiæ oppressæ obsequens, in Artis professione candidus & apertus, in studiis indefessus, sermone parcus, in toto vitæ statu Christianus. Quæ omnia pro merito exequi, non unius horæ, paginæve res esset. Breviter dicendum, quod perpetuis precibus, studiis, laboribus, eleemosynis, vigiliis exercitus, tandem annos fere 57. natus sub præsentis Novembris initium, Tussi (nunc temporis epidemia) laborare visus est; quæ (cum, ceu leve quiddam spreta esset) in Pleuritide, & Peripneumoniam

Præfatio.

*pneumoniam illico transiit. Cumque Vir
consultissimus sanguine sæpius misso, &
remediis diligenter adhibitis non releva-
retur (Amicis meliora ominantibus)
vitæ exitum advenisse statim animadver-
tit; & post triduum, constituta re famili-
ari, sumto S. Eucharistiæ viatico, &
pace Ecclesiæ accepta, integris ad ex-
tremum spiritum sensibus, piam animam
Deo commendavit, vitamque laudatissi-
mam pari exitu clausit.*

AUTORI CLARISSIMO,

nec non mihi (de quo jure glorior)

AMICISSIMO, *in illius*

Pharmaceutices Rationalis

Partem utramque

Carmen Gratulatorium.

SEcula sollicitos fuderunt anxia questus,
Demirata diu, cur tot Medicina per annos
Nondum ætatem habuit, nondum matura Hymenæas
Accendit pro more faces, nec robore crevit
Firmo, nec stabilem solidæ rationis ad usum
Pertigerit, sed adhuc rudis, infans, brutaque mansit.
Scilicet Egregium nondum Illi fata dederunt
WILLISIUM, Illo, Illo sub vindice flosque, vigorque;
Seraque Phœbææ perfectio contigit Arti.
Illa prius risu potuit cognoscere Matrem
Naturam, blandamque Patri tibi, Phœbe, salutem
Dicere, sed proprio pede non stetit, omnia cæcis
Fortunæ auspiciis, casuque edocta Magistro
Crediderat, vario successum errore requirens;
Et sua per mediam librans vestigia noctem,
Miscuit incertis temeraria pocula fatis:

Autori Clarissimo

Dum tibi succurit, medicasque accommodat ultro
Languenti *Medicina* manus, dum discutit umbras,
Admittitque Diem late, nova lumina pandens
WILLISIUS; Lynceus, Phœbëius, intima doctus
Corporis humani penetralia, doctus in illis
Quaque viâ tacito serpunt Medicamina gressu;
Quoq; modo herbarum hinc, hinc vis contraria morbi
Bella salutifero movet intestina tumultu.

Olim cum vulgo Medicus simul ipse profano,
Ignarus propriæ stupuit Magnalia dextræ.
Et stetit ad dubios cæci medicaminis haustus,
Vota tibi, Fortuna, ferens, atque anxius hæsit,
Vilibus an lateat tam sacra potentia succis.
Tandem aliquando datur rerum causasque modosque,
Sympathiasque fugasque diu per opaca latentes
Mechanicè explorare, & fida indagine rerum
Deprensis, facilem mirâ arte resolvere in usum.
Quippe volubiliùm vaga copia Particularum,
Exercet medicas in fluxo corpore vires:
Exilesque atomi, naturæ, artisque Ministræ
Proripiunt agili, sese hinc, sese inde volatu:
Inque sinus refugos, diversæque claustra receptæ,
Exagitant varios pariter, reprimuntque tumultus.
Nunc succum à stomacho nimis indignante reposcunt
Morbificum, liquidæ profluis nunc ductibus alvi
Præcipitant denso glomeratas agmine fæces.
Diversoque modo morborum semina pellunt,
Hinc dum constringunt fibras, atque inde relaxant.

Nunc

Carmen Gratulatorium.

Nunc patulas subeunt venas, atque agmine facto,
Purpureo rabiem torrenti, æstusque remittunt;
Effervescentem veluti Sal missus in Ollam,
Æquora prætumidis inducit pristina lymphis.
Nunc in stagnanti glaciali frigore Massâ,
Nativos reparant cursus, tepidosque fluores:
Sic aqua liberior limosæ immissa paludi,
Continuum jugi deducit flumine rivum.
Nunc vitæ penetrant sedes, & perpetis arcem
Lampadis, irriguos quæ dat per membra calores.
Lucida nunc agilis subeunt confinia sensus,
Spirituumque vagis miscent commercia turnis.
Nunc præclusa diu vitæ spiracula, rupto
Expurgant aditu, tabisque repolta futuræ
Semina, diffillis depellunt undique rimis,
Distentosque replent leni spiramine folles.
Nunc in sanguiferas Jecoris penetrare cavernas,
Et male cessantem gaudent urgere laborem.
Vel cute stagnantes satagunt depellere lymphas,
Aut relevare gravem membrorum tabe lienem.
Sic sub mille viis actæ, sub mille figuris
Extrudunt morbos pariter, pariterque repellunt.
Harum agiles motus, vestigiaque abdita nosse,
Quasque habeant vires, ac *quare* dicere, & *unde*,
Hic labor, Hoc opus est, studiumque & cura Sagacis
WILLISII, cujus maturâ ope, vindictisque
Conscia Virtutis propriæ *Medicina* triumphat,
Nec veram, Ratio si desit, se putat Artem.

Illa

Carmen Gratulatorium.

Illa sui certos præbet Mortalibus usus,
Dum Methodum sequitur factis & ratione probatam.
Interea meritâ veheris super æthera famâ,
Naturæ interpres fidus, Phœbique Sacerdos,
Abbrevians artem pariter, vitamque perennans.

Gul. Dawkins.

ELEN-

ELENCHUS RERUM.

SECT. I. CAP. I.

De Medicamentis thoracis, & primo
De Respirationis Organis & usu.

O Peris institutum p. 1. Partium Thoracis recensio p. 2. Pulmonum substantia prorsus membranacea est. ibid. ex lobulis pene infinitis constans. p. 3. Quos interstitia quedam distinguunt. p. 4. Et lymphaductus comitantur. p. 5. Vasorum Pulmonis recensio. p. 6. Eorum ad Tracheam habitudo. ibid. Tracheæ & Laryngis descriptio. p. 7, 8, 9. Bronchiorum descriptio. p. 10, 11, 12, 13. Arteriae & venæ pneumonica descriptio & usus. p. 14. 15. Tunice venosæ, vasculosæ, & Muscularis usus. p. 16. Quare nullus in venis pulsus ratio reddita. p. 16. Sanguinis in venis Pneumonicis diathesis qualis. p. 17. Lymphaductuum & propaginum nervicarum descriptio. p. 18. 19. 20. Tunicarum pulmonis descriptio. p. 21. Pulmonis systole & diastole Mechanice explicantur. p. 22. Musculorum inspirationi & respirationi inservientium descriptio. p. 23. 24. 25. 26. Ratio redditur quare musculus triangularis in homine parvus, in cane per totum os pectoris protenditur. p. 27. Diaphragma abdominis motum sequitur, ibid. Motuum inspirationis & respirationis causa. p. 28. Queritur an respiratio sit actus spontaneus, an mere Naturalis p. 29. 30. 31. Quare lobulorum interstitia inter se, & inde in Lymphaductus transitum habent. p. 32.

ELENCHUS RERUM.

SECT. I. CAP. II.

De Respirationis læsæ variis speciebus,
caulis, & Symptomatum
rationibus.

Respirationis organa multifariam lædi periclitantur.
p. 41. Pulmones cum Horologio comparantur, ibid.
Respirationis usus & fines qui lædi solent. p. 42. Pul-
monis in officio suo defectus & deliquia, ibid. Primo
quando sanguis non rite cordis sinum & arterias Pneumoni-
cas pertransit. p. 43. Cl. Sylvij opinio circa sanguinem
in pulmone effervescentem, ibid. Ea minus verisimilis
videtur, ibid. Autoris super ea re sententia, ibid. San-
guinis circulatio Pneumonica inhibetur, modo ipsius cordis
vitio, p. 44. Modo sanguinis culpa, ibid. Item aliquan-
do ob vias obstructas. p. 45. Sanguis in pulmone impe-
ditur modo quia minus accenditur, ibid. Modo quia
nimis, ibid. Impeditur etiam ob crasim ejus vitiatam, p. 46.
Primo quatenus sanguis in compage sua nimis solutus est
ibid. Quare serum in Pulmone deponit. ibid. Variæ hu-
jus cause & fiendi modi. p. 47. Sanguis dissolutus etiam
miasmata corruptiva in pulmone deponit, p. 48. Sanguis
etiam in Pulmone impeditur ob compagem ejus nimis stri-
ctam, ibid. Ulti cernitur in Febre, Pleuritide, & Peri-
pneumonia. p. 49. Insuper sanguis in Pulmone impeditur
cordis vitio. p. 50. Primo quatenus spiritus ejus defici-
unt, ibid. Secundo quia inordinate moventur, ibid. De-
mum sanguis in pulmone impeditur ob vias obstructas. p.
51. Quæ occluduntur variis modis, & ob diversas causas,
quæ

ELENCHUS RERUM.

que recensentur, *ibid.* Quandoque tubi bronchiales implentur, interdum obrigescent. *ibid.* Vasa aliquando concretionibus polyposis inferciuntur. p. 53. Tertium sanguinis in pulmone impedimentum fit ob aeris defectum aut vitium, p. *ibid.*

SECT. I. CAP. III.

De Inspiratione Læsa.

Inspiratio læditur ob aeris vitium aut defectum. p. 57. Aeris vitia notantur, *ibid.* Aeris defectus inspirationem lædens ab organis Pneumonicis procedit. p. 58. Quorum vel motus deficit, *ibid.* Vel meatus obstruuntur. p. 59. Varij obstructionum modi, *ibid.* Primo Catarrhus, *ibid.* Secundo turgescencia sanguinis qua via comprimuntur. p. 58. Tertio ductuum trachealium spasmi. *ibid.*

SECT. I. CAP. IV.

De Expiratione læsa.

Expirationis actus inspiratione facilior. p. 60. Exspiratio læsa quandoque ab inspirationis vitio procedit, *ibid.* Interdum ea solitaria à variis causis dependet. p. 61. Primo à solutione continui in parte matrice, *ibid.* Secundo in Tussi, *ibid.* Tussis descriptio, *ibid.* Ratio ejus formalis & sciendi modus, *ibid.* Causa ejus primaria. p. 62. Causæ ejus evidentes, *ibid.* Ejus species. p. 63. Prima Tussis humida, *ibid.* Secunda Tussis sicca. p. 64.

ELENCHUS RERUM.

SECT. I. CAP. V.

De Phthisi, five Tabè in genere.

PHthipsis inter morbos pectoris prima habetur. p. 65. Vocabuli hujus varia acceptiones, ibid. Atrophiam quamcunque denotat, ibid. Atrophia imprimis à sanguine quod ἀρσώμενος sit dependet. p. 66. Sanguinis dyscrasia ἀρσώμενος aut ipsius propriae sunt, aut aliunde communicatae, ibid. Prioris species recensentur. p. 67. Sanguinis status ἀρσώμενος & ipsi communicatus, procedit vel à visceribus, vel partibus solidis, ibid. Vel à succo nerveo. p. 68. Liquor nerveus quandoque per se & primo Atrophia causa est, p. 69. Atrophia duae species primariae, ibid. Tabes Dorsalis, & pulmonaris. ibid. Duae tabis dorsalis species. p. 70. Prima à succo nerveo in lumbis inhibito aut depravato, ibid. Secunda ab humoris per partes genitales dispendio, ibid. Humor iste primo aut semen est, cujus nimia jactura Atrophiam inducit. p. 71. Hujus dispendia aut voluntaria sunt aut involuntaria, ibid. Aut secundo ichor, five putrilago in partibus istis ob continui solutionem effluens. p. 72. Gonorrhoea virulenta ratio formalis, ibid.

SECT. I. CAP. VI.

De Phthisi proprie dicta, five de Tabè Pulmonum vitio excitata.

PHthiseos pulmonaris definitio. p. 74. Causae à veteribus assignatae, ibid. Materies tabifica quae sit. p. 75.

ELENCHUS RERUM.

75. *Quibus viis pulmones subeat, ibid. Aliquantenus per Tracheam, non tamen à capite destillans, ibid. Sed ex vasis lateribus exudans. p. 76. Materies tabifica pulmoni potius & uberius per arterias Pneumonicas inferitur. p. 77. Tussis & exspitio hoc modo excitata quandoque salutaris, ibid. Sape tamen nimia & periculosa existit, ibid. Materies Tabifica quare pulmonum partes primo, & dein gradatim afficit & ledit. p. 78. Pulmonis ulcus quomodo fiat, ibid. Pulmonis ulcus callo obdutum, nimis noxium. p. 79. Phthiseos causæ evidentes, ibid. Phthiseos causæ procatareæ, aliæ ex sanguinis, aliæque ex parte pulmonis sunt. p. 80. Sanguinis dyscrasia propria ad morbum istum disponit, ibid. Quandoque ille labem tabificam à succo nerveo suscipit. p. 81. Sanguis interdum tabificus propter noxam à lymphæductibus impetitam, ibid. Etiam propter evacuationes solennes inhibitas aut suppressas. p. 82. Quinimo ob transpirationem præpeditam, ibid. Noxa tabifica ex parte pulmonari. p. 83. Ob pectus male conformatum, ibid. Propter diathesin hereditariam, ibid. Ob pectoris morbos prævios, ibid. Propter aure inspiratæ incongruitatem, ibid. Prioris ratio exponitur, ibid. Diathesis ad Phthisin hereditaria quæ sit. p. 84. In quibus existit, ibid. Pectoris morbi tabifici qui sunt. p. 85. Aeris ad talem excitandam influentia, ibid. Aura crassior & urbana Phthificis quibusdam salubris, aliis noxia, p. 86. Hujus rationes inquiruntur, ibid. Multis Phthificis aura sulphurea salubris. p. 87. Et medicamenta sulphurea maxime sunt congrua, ibid. Horum ratio discutitur. p. 88. Tussis tria tempora sive tot status distinctivi, ibid. Quando recens phthiseos suspitione vacat. p. 89. Secundo quando Phthisin inducere incipit, ibid. Tertio quando in phthisin confir-*

ELENCHUS RERUM.

matam cedit. p. 90. Methodus therapeutica, & primo contra Tussim incipientem, ibid. Indicationes tres, ibid. Prima sanguinis effervescentiam respicit. p. 31. Secunda feri aliorumque recrementorum à pulmone derivationem respicit. p. 92. Tertia Catarrhi suppressionem & pulmonis corroboracionem intendit, ibid. Medicamentorum formula, quæ magis recepta sunt. p. 93. Mixture, ibid. Linctus, ibid. Eclegmata. p. 94. Tinctura, ibid. Balsama, ibid. Trochisci. p. 95. Tabula, ibid. Pulveres. p. 96. Pilule, ibid. Decocta. p. 97. Aqua destillata. p. 98. Pucrorum tussis convulsiva (chin-cough dicta) describitur. p. 99. Ejus ratio formalis, ibid. Causa partim catarrhus, p. 100. Partim pectoralium diathesis spasmodica, ibid. Morbi prognosis, ibid. Curationes empirica, ibid. Muscus pyxidatus magnum remedium. p. 101. Cujus ratio inquiritur, ibid. Terriculamenta in hac tussi conveniunt. p. 102. Morbi curatio rationalis, ib. Purgatio, ibid. Vesicatoria. p. 103. Petus, ibid. Mixture, ib. Cujusmodi tussis Phthiseos initium sit. p. 104. Circa Therapeiam ejus indicationes tres, ib. Primo sanguinis dissolutionem inhibere. Secundo tabum in pulmone aggestum educere. Tertio pulmones laesos sanare, ib. Indicatio prima tres medendi intentiones suggerit. p. 105. Prima intentio ut succus nutritius sanguini proportionetur, & ab eo assimiletur, ib. Secunda ut sanguinis aliorumque humorum aciditates tollantur, ib. Tertia ut sanguinis recrementa à pulmone avocentur. p. 106. Indicatio secunda remedia expectorantia requirit. ib. Tertia indicatio balsamicis perficitur. p. 107. Remediorum ad phthisin formula. p. 108. Mixture, ib. Syrupi ib. Syrupus de allio. p. 109. Syrupus de raparum radicibus, ib. Syrupus limacum, ib. Linctus p. 110. Eclegma, ib. Tinctura & balsama, ib. Trochi-

ELENCHUS RERUM.

Trochisci, tabulae, & pulveres. p. 111. Pilula, ib. Decocta. p. 112. Aqua destillata, ib. Vaporatio & suffitus. p. 113. Prioris formulae, ib. Suffitus lenioris formulae, ib. Item fortioris, ib. Arsenicalis, ib. Anripigmenti fumus p. 114. De phthisi confirmata, ib. Ejus ratio formalis, ib. Remediorum formulae in phthisi deplerata. p. 115. Decocta, ib. aqua destillata, ib. Hypnotica. p. 116. Eclegma, ib. Cujusdam tussis quae saepe phthisin minatur historia, ib. Historia secunda notabilis. p. 120. Tussis clangosa, ib. Ejus causa conjuncta. p. 121. Medendi methodus usitata p. 123. Purgatio, potus, mixtura, ibid.

SECT. I. CAP. VII.

De sanguinis sputo.

Hæmoptoe pulmonis affectus valde frequens. p. 125. Circa eam tria sunt consideranda. p. 126. Primo è quibus vasis sanguis erumpat, ib. Quali tum horum tum sanguinis vitio contingit, ib. Quae potissimum arteria & ubi confite sanguinem expunt. p. 127. Tum pneumonica, tum tracheales in culpa sunt, ib. Hæmoptoe ex arteriis trachealibus. ib. Secundo, in quibus locis sanguis deponitur. p. 128. Vel in larynge, vel in mediis bronchiis, vel intra vesiculas orbiculares, ib. Tertio, quot modis sursum ejici soleat. p. 129. Causa ejus procatactica, & evidentes, ib. Morbi hujus prognosis p. 130. Curatio ejus. p. 131. Indicationes ejus duae, sanguinis fluxum sistere, & continui solutionem sanare, ib. Prima sanguinis fluxionem inhibet, & vasis aperturam claudit. p. 133. Indicatio secunda praeservatoria respicit sanguinem in crasi recta continendum.

ELENCHUS RERUM.

tinendum, *ibid.* Pulmonis conformationem debitam procurandam, p. 133. Medicamentorum formula, *ibid.* Fulepia, p. 134. Aqua destillata, *ibid.* Decocta, tinctura, & emulsiões. page 135. Herbarum succi, & expressiões. page 136. Pulveres & pilula, *ibid.* Eclegmata & Electuaria. page 137. Indicatio secunda preservatoria, *ibid.* Intentio ejus prima respicit sanguinem, *ibid.* In quem finem prescribuntur evacuantia, *ibid.* Vel mere alterantia. p. 138. Intentio secunda pulmones respicit. p. 139. Morbi hujus Historia prima, *ibid.* Casus Ætiologia. p. 142. Prescriptionum formula, p. 143. Historia secunda, *ibid.* Casus Ætiologia, 146.

SECT. I. CAP. VIII.

De Peripneumonia.

PERIPNEUMONIA descriptio. p. 148. Phlegmone quomodo in Pulmone excitatur, *ibid.* Peripneumonia causa conjuncta in duobus consistit. p. 149. Primo ut sanguis effervescat, secundo simulque intra ductus hæreat, *ib.* Diathesis modo hæc modo ista prior est. *ib.* Qualis ea sit Phlebotomia detegit, *ib.* Cujusmodi sanguinis affectio eam parit. p. 150. Pulmonum vitiositas ad eam disponit. p. 151. Peripneumonia causa evidentes. *ib.* Sapenumero pleuritidi succedit aut supervenit, *ib.* Hujus ratio inquiritur. p. 152. Morbi hujus differentia. p. 153. Prognosis ejus, *ib.* Ex symptomatum apparentia. p. 154. Ab excretis, *ib.* A virium statu. p. 155. Curatio duas habet indicationes primarias, *ib.* Prima Indicatio qua-
tuor

ELENCHUS RERUM.

tuor suggerit medendi intentiones, ib. Intentio prima ut sanguinis affluxus præscindatur, ib. Secunda ut extravasatus circulationi reddatur, ib. Regula circa phlebotomiam. p. 156. Tertia medendi intentio, ut sanguinis lentor sive viscositas tollatur. p. 157. Quarto ut symptomatis urgentibus occurratur, ib. Indicatio secunda materie morbosicæ maturationem & expectorationem respicit. p. 158. Remediorum formula, ib. Fulapia, apozema, catharsis. p. 159. Enemata. p. 160. Medicamenta sanguinis lentorem dissolventia, ib. Pulveres, ib. Spiritus & liquores chymici. p. 161. Haustus, ib. Symptomatum curatio, ib. Linctus, eclegmata, apozema, p. 162. Medicamenta contra vigilias, ib. Ad dolorem, ib. Maturantium & expectorantium formulæ. p. 163. Historia prima, ib. Historia secunda. p. 164.

SECT. I. CAP. IX.

De Pleuritide.

Pleuritis & Peripneumonia morbi affines. p. 166. Quomodo inter se differunt, ib. Pleuritidis sedes, p. 167. Causa ejus proxima, ib. Morbi hujus causæ remotiores. p. 168. Differentiæ ejus. p. 169. Prognosis, ib. Curatio ejus. p. 170. Tres se offerunt indicationes, curatoria, præservatoria & vitalis, ib. Indicatio prima sanguinis obstructionem tollendam curat. p. 170. Phlebotomia fere in omni pleuritide necessaria, ib. Quæ vena in pleuritide aperienda, ib. Varia opiniones recensentur. p. 172. Cuniculitula cum scarificatione Phlebotomia vicem suppleat. p. 173. Cathartica & vomitoria utrum in pleuritide exhibenda,

ELENCHUS RERUM.

benda, ib. Quæ alia remediorum genera in hoc morbo conveniunt. p. 174. Indicatio secunda præservatoria, ibid. Tertia vitalis, ib. Cardiacæ imprimis præscribit. p. 175. Et contra dolores anodyna, ib. Remediorum formula ad phlegmonem tollendam, ib. Julapia & apozemata, ibid. Pulveres, catharsis. p. 176. Ad sanguinis lentorem tollendum conveniunt stercoris equini infusio, & aqua destillata. p. 175. Sylvij antipleuriticum. p. 185. Medicamenta maxime efficacia sunt pulveres, ib. Et liquores chymici. p. 186. Indicatio tertia remedia requirit, cardiacæ & anodyna, ib. Pleuritici historia. p. 187.

SECT. I. CAP. X.

De Empyemate.

Empyema affectuum aliorum pectoralium productum est. p. 189. Raro aut nunquam per se incipit, ibid. Materia morbifica quæ sit. p. 190. Puris & materia purulenta differentia, ibid. Quare utraque modo cum, modo sine fœtore. p. 191. Neutrum Empyematis causa est. ib. Empyematis signa dum in fieri. p. 192. Dum in factum esse, ibid. Morbi prognosis, ibid. Specilli à materia Empyematica deauratio quid significat, p. 193. Morbi curatio. p. 194. Sectio, sive lateris apertio, ibid. Materies Empyematica à crebro aeris ingressu fœtere solet, ibid. Paracentesis quæ suadent aut prohibent. p. 195. Remediorum formulæ, ib. Cardiacæ, ibid. Decoctum vulnerarium. p. 196. Historia Empyematici, cujus sectio fuit lethalis, ibid. Alterius qui ab eo remedio convaleuit. p. 197. Historia cujusdam quia non secabatur defuncti, ib. Historia quarta priori similis, ibid.

SECT.

ELENCHUS RERUM.

SECT. I. CAP. XI.

De Pulmonis Vomica.

Pulmonis Vomica morbus raro notatus. p. 199. Ejus ratio formalis & causa conjuncta, ibid. Materies morbifica. p. 200. Indicationes tres, ibid. Prima remedia expectorantia requirit, ibid. Remediorum formula, ib. Secunda indicatio preservatoria, sanguinis depurationem & pulmonis corroborationem molitur. p. 202. Indicatio tertia vitalis remedia cardiaca & anodyna, & idoneam victus rationem prescribit. p. 203. Fontanella in latere saepenumero in hoc morbo insigniter juvat. ib. Pulmonis vomica laborantium tres historia. p. 204.

SECT. I. CAP. XII.

De Asthmate.

Asthma morbus maxime terribilis. p. 208. Respiratio-
nis laesa causa, ib. Veteres causam ejus, vel tantum
bronchia obstructa agnovere. p. 209. Vel vapores à lie-
ne, vel utero: sed perperam hoc, ib. Bronchiorum angustia
quot modis oritur, ib. Quicquid sanguinem effervesfacit
asthmatis causa evidens. p. 210. Quare Asthmatici in le-
cto pejus habent, ib. Asthma convulsivum, ib. Sedes e-
jus multiplex & diffusa. p. 211. Materies morbifica in
variis locis consistit, ib. Primo intra fibras musculares,
ib. Secundo intra nervos eorumque plexus, 212. Tercio

ELENCHUS RERUM.

juxta nervorum origines, *ibid.* Asthma mixtum, *seve*
 partim pncumonicum, & partim convulsivum. p. 213.
 Asthmatis cause recensentur. p. 214. Morbi prognosis,
ibid. Duae primariae indicationes, curatoria & prae-
 servatoria. p. 215. In paroxysmo quid agendum, *ibid.* In-
 tentio prima, respiratio facilitanda, *ibid.* Secunda, partes
 motivae à spasmis avocanda. p. 216. Remedia in hunc fi-
 nem prosunt, quae spiritus dissipant, *ibid.* Aut consopiant,
ibid. Remediorum formula. p. 217. Apozema, *ibid.*
 Tinctura, pulvis, mixtura. p. 218. Indicatio prae-
 servatoria, quid extra paroxysmum agendum proponit, *ibid.* Du-
 as medendi intentiones suggerit, *ibid.* Remediorum for-
 mula. p. 219. Pilula, mixtura, *ibid.* Aqua destillata,
 Syrupi magistrales. p. 220. Decocta galli veteris. p. 221.
 Fuscula cum, & sine purgantibus, *ibid.* Historia prima
 Asthmatis convulsivi. p. 222. Curatio ejus, *ibid.* Hi-
 storia secunda morbi mixti. p. 223. Casus Aetiologia. p.
 225.

SECT. I. CAP. XIII.

De Pectoris Hydropse.

Hydrops pectoris facile dignoscitur. p. 227. Causa e-
 jus occulta est, *ibid.* Quot modis gignatur. p. 228.
 Primo per vapores illic condensatos, *ibid.* Secun-
 do per serum ibi depositum. 228. Quod interdum ar-
 teriis exundat, p. 229. Quandoque item ex lymphae-
 ductibus, *ibid.* Hujusmodi casus historia notabilis,
ibid. Aetiologia ejus. p. 230. Curatio per pectoris pa-

ELENCHUS RERUM.

racentesin. p. 231. *Morbi hujus differentia.* p. 232. *Signa diagnostica.* *ibid.* *Curatio ejus.* p. 233. *Indicationes tres, prima aquas crassandas respicit, secunda ne nova illuvies colligatur, præcaver, tertia vires instaurandas. & symptomata tollenda procurat, ibid.* *Medicamentorum formulæ.* p. 234. *Hydromel purgans, tinctura, Julapium, ibid.* *Pilula, aqua calcis, bochetum.* p. 235. *Ægrotantis historia, ibid.* *Curatio ejus.* p. 236.

SECT. II.

De Medicamentis splanchnicis, five quæ viscera
imi ventris respiciunt.

CAP. I.

De Ictero, ejusque remediis, eorumque
operandi modis & Ætiologiis.

Affectus hepatici. p. 237. *Icterus quid sit.* p. 238. *Ejus causa, ibid.* *Sylvij opinio de Icteri causa, ibid.* *Autoris sententia.* p. 240. *Morbi hujus causa interdum in sanguine, ibid.* *Icteri curatio.* p. 241. *Tres medendi intentiones, primo ut ductuum obstructiones aperiantur, secundo ut sanguis ad debitam crasin reducatur, tertio ut symptomatis vires ledentibus occurratur. ib.* *Remediorum formulæ.* p. 242. *Vomitoria, Cathartica.* p. 243. *Belus, apozema, potio, pilula.* p. 244. *Medicamenta deoppulativa, Elixir, apozema.* 245. *Remedia empirica, ibid.* *Electuarium, aquæ destillata.* p. 246. *Sylvij remedia empirica.*

ELENCHUS RERUM.

rica. p. 247. Pro indicatione secunda requiruntur remedia antiætherica sale volatili animali prædita, ibid. Variæ eorundem formula, ibid. Item quæ sale volatili minerali pollent. p. 248. Medicamenta chalybeata varij generis, ib. Remedia antiætherica externa & sympathetica. p. 249. Quorundam ex iis Ætiologia. p. 250. Indicatio tertia, cardiaca, & idoneam victus rationem præscribit. p. 251. Cardiacorum formula, ibid.

SECT. II. CAP. II.

De Remediis aliis Hepaticis.

Remedia hepaticorum genera. p. 257. Circa viscus hoc duæ generales medendi intentiones, ibid. Medicamenta splachnica vulgo dicta, primo ac potissimum in sanguinem operantur. p. 258. Qualia sunt quæ hepar specialius respiciunt. p. 259. Hepaticorum formula quadam, ibid. Remedia ad alios hepatis affectus dicata simplicia sunt vel composita. pag. 260. Primo simplicia, ib. Chalybeata. p. 261. Hepaticorum compositiones officinales, ib. Compositiones magistrales. p. 262. Electuarium, aqua destillata, ib. Pilula. p. 263.

SECT. II. CAP. III.

De Remediis ad Hydropem Asciten.

Ascitis causæ remotiores. p. 264. Primo respectu sanguinis, ib. Non semper ab hepate vel liene procedit. p. 265.

ELENCHUS RERUM.

p. 265. Humores è quibus gignitur, sunt, primo sanguis, ibid. secundo humor lacteus & lymphicus 266. Hydrops saepe icteri productum. p. 267. Hydropis species, ib. Ascitis descriptio. p. 268. Morbi differentia. p. 269. Prognosis ejus. p. 270. Ascitis curatio. p. 271. Quibus & quot remediis aquarum eductio molienda est, ib. Primo per catharsin, ib. Cathartica sunt vel emetica vel purgantia. p. 272. Præcipua utriusque generis medicamenta, ib. Gummi gutta. Varia ejus preparata. p. 273. Hydragogorum ex eo preparatorum formula, ibid. Esula sive Tithymali. p. 274. Ejus preparata & formula. ibid. Hercules Borij, ibid. Pilule Lunares. p. 275. Hydragoga purgantia, ibid. Sambucus & ebulus, soldanella, succus ireos. ibid. Elaterium. p. 276. Hydragogorum formula. ibid. Tinctura, pulveres, Pilule, Electuarium. p. 277. Hydragoga diuretica p. 278. In Ascite quid proficiunt, ib. Quo delectu & discrimine exhiberi debent. p. 280. Diaphoretica in Ascite quantum valent. p. 281. Enemata ac emplastra, ibid. Formula earum. p. 282. Paracensis in Ascite quibus & quando conveniat, ibid. Curationis historia. p. 283.

SECT. II. CAP. IV.

De Tympanite.

Tympanites haud proprie Hydropis species, p. 285. Causa ejus quare occulta, ibid. Flatui vulgo ascribitur. ib. De flatuum sede inter autores non convenit. p. 286. Non in abdominis cavitate extra intestina, ibid. Non intra ductus eorum, ibid. Non intra viscerum tunicas. p. 267.

ELENCHUS RERUM.

267. Quot & quibus de causis venter intumescit, *ibid.*
 Primo à viscerum in eà tumoribus, *ibid.* Secundo ab a-
 quis aggestis, ut in Ascite, *ibid.* Tertio à flatibus. p. 268.
 Quarto à fibrarum propter spiritus perturbatos inflatione
 ταραχῆς *ib.* Cujusmodi affectio Tympanites est. p. 269.
 Ejus causa & ratio formalis explicantur, *ibid.* Et argu-
 mentis ac instantiis probantur, *ibid.* Tympanites universa-
 lis. p. 270. Ejus causa inquiritur, *ib.* Vera assignatur.
 p. 271. In defunctis cur venter intumescit, *ib.* Spiritus
 animales ὀπύοντες & non flatus Tympanitis causa, *ib.* Hoc
 succi nervei vltio accidit. p. 273. Cujus obstructione spiri-
 tus intra fibras detinentur ac immobiles fiunt. p. 274. Mor-
 bi descriptio, *ibid.* Causæ ejus procatacctica, *ib.* Affe-
 ctus alii spasmodici prævij. p. 275. Casus Asthmatis in
 Tympaniten desinentis, *ib.* Morbi cause evidentes, *ib.* Prog-
 nosis ejus. p. 276. Therapeia, *ib.* Remedia in flatibus desti-
 nata haud prosunt. p. 277. Tres indicationes Therapeuti-
 cæ, *ib.* Curatoria prima, & difficillima. p. 278. Quæ &
 qualia remedia in hoc morbo prosunt aut obsunt, *ib.* Cathar-
 tica tantum blandiora & enemata conducunt. p. 279. Me-
 dicamentorum formulæ. p. 280. Liquor solutivus, *ib.* Ene-
 mata, *ib.* Diuretica, aquæ destillata, pilule, spiritus, expres-
 sio. 281. Apozema, Topica, fctus. p. 282. Emplastrum.
 p. 283. Indicatio secunda remedia alterantia requirit,
ib. De medicamentis chalybeat. *ib.* Cujusmodi ex ferro
 preparata non conveniunt, *ib.* Qualia admitti possunt. p.
 284. Chalybeatorum formulæ, *ib.* Liquor è floribus Tapsi
 barbati, p. 285. Electuarium, julapium, *ib.* Indicatio
 tertia remedia præscribit potissimum contra spirituum deli-
 quia, & dyspnæam, & contra vigilias ac sitim, *ib.* Car-
 diaca, Hypnotica, & sitim extinguentia, p. 286.

ELENCHUS RERUM.

SECT. I. CAP. V.

De Anasarca.

Anasarca descriptio. p. 287. Quomodo ab Ascite differt, ibid. Origo ejus à sanguine, ibid. Causa materialis & efficiens, ibid. Sanguis causa ejus efficiens duplici respectu. p. 288. Primo quod non rite sanguificat, ibid. In cujus rationem inquiritur, ibid. Hematoseos ratio & modus explicantur. p. 289. Sanguinis diathesis hydropica exoritur duplici respectu. p. 290. Viz. ob vitium aut defectum quoad ejus vel primo fermentationem, ibid. Vel secundo accensionem. p. 291. Cause ejus procatartice ad tria capita reducuntur. p. 292. Primo quia sanguinis particule activæ nimis absumentur, ibid. Secundo quia non satis reparantur, ib. Tertio quoniam à particulis hebetioribus obruantur. p. 293. Cujus tres sunt casus. ibid. Primo à nonnaturalibus immodicè ingestis, ibid. Secundo à naturalibus indebite retentis. p. 294. Tertio à præternaturalibus in corpore genitis, ibid. Hujus varii modi ac rationes recensentur. p. 295. Anasarca causa materialis partim sanguinis serum, & partim succus nutritivus. p. 299. Quare humor hydropicus sit limpidus & non cruentus aut lacteus. p. 296. Morbi differentie, ibid. Curatio ejus. p. 297. Indicationes due, primo ut aque interiorius evacuentur, secundo ne nova continuè generetur, ib. Prima materie morbificæ evacuationem intendit, primo per cathartica. p. 298. Fortiora conveniunt, sed non omnibus, ibid. Eorum operandi modus, ibid. Secundo per

f

Diure.

ELENCHUS RERUM.

Diuretica, p. 299. *Ac imprimis lixivilia*, ibid. *Eorum operandi modus & ratio inquiruntur*. p. 300. *Diureticorum lixivialium formulæ*. p. 301. *Diaphoretica*, ibid. *Diaphoretica conveniunt, quæ in dosi largiori sumuntur*. p. 302. *Eorum formulæ*, ib. *Hydragoga externa*, ibid. *Eorundem præcipuæ species, & administrationum modi*. p. 303. *Frictiones*, ibid. *Linimenta, & fofus*. ib. *Balneæ, vesicatoria*. p. 304. *Escharotica*. p. 305. *Ejusdem modus empiricus*, ibid. *Acus punctura*. p. 306. *Indicatio secunda præservatoria cujusmodi remedia suggerit*. p. 307. *Eorundem formulæ*, ibid. *Electuarium*, ibid. *Chalybeata in hoc morbo profunt*, ib. *Sed tantum sulphure prædita*, ibid. *Pulvis, pilulæ & julapium*. p. 308. *Aqua destillata*. p. 309. *Diata*, ib. *Hydropis Anasaræ curatæ exemplum*, ib. *Morbi prognosis & curatio*. p. 310. *Conclusio hujus sectionis*, ibid.

SECT. III. CAP. I.

De Phlebotomia.

Phlebotomia medicina maxime generalis & antiqua. p. 312. *Natura per hæmorrhagias eam primo commostrarvit*, ib. *Hæmorrhagia critica cum vel sine febre*. p. 313. *Earum causæ procedunt, vel primo à sanguinis accensione*, ib. *Vel à fermentatione ejus*. p. 314. *Hæmorrhagiæ critica quandoque in symptomaticam cedunt*. pag. 315. *Hæmorrhagiæ symptomatica oriuntur, primo vitio sanguinis*, ib. *Secundo vasorum culpa, quatenus vel male conformentur*. p. 316. *Vel spasmodice afficiuntur*, ibid.

Tertio

ELENCHUS RERUM.

Tertio à sanguine & vasis simul in culpa existentibus, ib. Sanguinis missio ab arte procurata, primo vel naturam imitatur. p. 317. Vel secundo eam præcellit aut regulat, ib. Vel tertio ars à natura superatur. p. 318. Phlebotomia & Hemorrhagia spontanea differunt quoad subjectum & materiem. p. 319. Phlebotomie usus & effectus, ibid. Quomodo sanguinem afficit alteratque, ib. Primo copiam ejus minuit, ib. Sanguinis missio nec prodigè nec minus faciendâ. p. 320. Prioris rationes innuuntur, ib. Phlebotomia primo sanguinis mixtionem emendat, ib. Secundo crasim ejus restituit. p. 321. Quedam sanguinis dyscrasie phlebotomiam non admittunt, ib. In quibusdam casibus de phlebotomia valde ambigitur. p. 322. Et præcipue in febre continua putrida, ib. Quomodo lis dirimenda est, ib. Tertio, phlebotomia sanguinis motus inordinatos corrigit aut sistit, ib. Quos & quarum partium morbos Phlebotomia præcipue respicit. p. 324. Post phlebotomiam indicatam deliberare oportet super quatuor sequentibus p. 325. Primo de loco unde sanguis mittendus est, ib. In quibusdam casibus à brachio, ib. In aliis è vena frontis temporum aut juguli. p. 326. Vena brachialis Cephalica aut Jecoraria aut Salvatella perperam ita dicta, ib. Vena Jugularis tutissime pertunditur, ib. De venis in manu aut pede. p. 327. Considerare oportet, quo modo aut quo instrumento sanguinem detrahere oportet, ib. Sanguinis detractionem quidam ridiculè tum veteres tum neoterici damnarunt, ib. Quare inter venam secandam, Arteria pertusio adeo periculosa. p. 328. Tertio sanguinis mittendi tempus in considerationem venit, ib. Primo respectu morbi. p. 329. Secundo respectu ætatis, ib. Tertio respectu anni & partium ejus, ib. Luna & siderum aspectus nullius hic momenti sunt. p. 330. Quarto Tempus dici circa phlebotomiam considerandum, ib. Quinto

ELENCHUS RERUM.

sanguinis mittendi quantitas perpendi debet. 331. De phlebotomia nimia cavendum, ib. Quin & parcius saepe efficit ac febrem intendit, ib. Hujus ratio assignatur, ib. In quibusdam casibus sanguinis missio omnino vetatur. p. 332. Phlebotomia semper fiat cum orificio satis amplo. p. 33.

SECT. III. CAP. II.

*De Remediis hemorrhoidis, sive sanguinem
sistentibus.*

Hæmorrhagia non omnis sistenda est. p. 334. Sed tantum immodica aut inconveniens, ib. Posterioris casus præcipui recensentur. p. 335. Item & prioris, ib. Hæmorrhagiæ narium in præsentī curatio tantum preponitur, ib. Vasa è quibus sanguis effluit describuntur, ib. Eadem sunt è quibus serum ad nares destillat. p. 376. Sanguis è vasis istis copia immodica effluens valde incommodus, ib. d. Talis effluxus immoderati causæ. p. 337. Primo fit sanguinis vitio, ib. Secundo vasorum culpa, ib. Prognosis. p. 338. Curationis tres indicationes primariæ ib. Indicatio curatoria tres suggerit medendi intentiones, ib. Remedia externa ad sanguinis affluxum revocandum. p. 339. Primo Ligaturæ ib. Secundo, vena sectio, ib. Tertio, frigidorum applicatio. p. 340. Quarto, cucurbita, ibid. Quinto, frictions, ibid. Sexto, cauteria, ib. Septimo, Leipothymia. p. 341. Octavo, remedia per sympathiam aut antipathiam hemorrhoidis, ib. Primo, pulvis sympatheticus, ibid. Secundo, lignum fraxini virgineæ, ibid. Tertio
buso

ELENCHUS RERUM.

buso siccatus, ibid. Quarto, lapis hamatitis, p. 342. Quinto, usnea, ibid. Topica vasorum ora occludentia, ib. Nono, Injectio aquæ vitriolica, ib. 10. Turunda, 243. Stercus porcinum, ib. Sanguis combustus, ib. Remedia interna, p. 344. Quorum due sunt intentiones, ib. Primo sanguinis effervescentiam sedare, ib. Fulapia, ibid. Tinctura, ib. Secundo, cordis motum sufflaminare, ibid. Fit per hypnotica, 345. De hamorrhagia in febre maligna, ibid. Remedia, ib. Indicatio secunda vitalis, p. 346. Ægrotantis situs, ib. Modo in lecto, modo extra hunc, ib. Indicatio tertia preservatoria, p. 347. Mendendi intentiones habet duas, ib. Remediorum formula, ib. Hamorrhagiæ rarioris historia, p. 348. Ætiologia ejus, p. 349. Curatio, ib.

SECT. III. CAP. III.

De Vesicatoriis.

Vesicatoria à veteribus Phanigmi & sinapismi dicta, p. 352. Ex quibus parantur, ib. Primo ex igne actuali vel eo imbutis, ib. Secundo ex corporibus quæ dicuntur potentialiter ignea, ib. Vesicatoriorum formula, p. 353. Vesicatorium elegans cum dropace, ib. Quomodo vesicatoria operantur, p. 354. Ostenditur exemplo ignis, ib. Cantharides quomodo vesicas excitant & aquas educunt, p. 355. Quare dysuriam ferventer inferunt, p. 356. Vesicatoria urinas & sudores movent, ib. Vesicatoriorum affectus, p. 357. Primo quoad humores cutaneos, ib. Secundo respectu sanguinis, p. 358. Quem expurgant & alterant, ib. Tercio respectu nervorum & humo-

ELENCHUS RERUM.

*ris in iis ex partibus nerveis scatentis, ib. Quibus mor-
bis sanandis Vesicatoria conducunt. p. 359. Primo affecti-
bus quibnsque cutaneis, ib. Secundo sanguinis impurita-
tes ac dyscrasias tollunt, ib. Hoc remedium utile est ad
morbos quos sanguis in aliis partibus producit. p. 360.
Tertio etiam ad affectus omnes cerebri ac nervosi generis, ib.
Quibus morbis Vesicatoria intenduntur. p. 361. Quibus
constitutionibus Vesicatoria optime congruunt, ib. Quibus
item minime. p. 262. In hominibus temperamenti calidio-
ris partem discruciant, & aquas non attrahunt, ib. In a-
liis, quatenus ichorem nimium educunt, haud congruunt,
ib. Vesicatorum ulcera in febribus quandoque ubertim
fluunt & morbum judicant. p. 363. Et non sunt sananda,
ib. Exemplo res declaratur. ib.*

SECT. III. CAP. IV.

De Fonticulis sive Fontanellis.

Fontanella remedium praeservatorium potius quam curato-
rium. p. 367. Super his tria sunt disquirenda, *ibid.*
Primo quos humores evacuant. p. 368. Secundo in quibus
morbis praecipue conducunt, *ib.* Tertio in quibus corpori-
bus minus conveniunt. p. 367. *Viz.* Primo ubi evac-
uant nimis, *ib.* Quare humorem saepe nimium profundunt,
ib. Quare spiritus nimis absumunt. p. 370. Fontanella
inconveniens est, quando minus quam par est evacuat, *ib.*
Fonticulorum loca designantur, juxta quod eorum fines sunt,
Primo evacuatio generalis, vel secundo evacuatio simul
& revulsio, vel ista simul ac derivatio. p. 371. Diverse cor-
poris partes in quibus fontanella incidi debet, *ib.* In su-
tura

ELENCHUS RERUM.

tura coronali, *ib.* In bregmate & occipite. p. 372. Inter hemoplatas, *ib.* Qui ad plures morbos sunt utiles, *ibid.* Fonticulus in hypochondrio sinistro. p. 373. In inguine, *ib.* In femore, *ib.* Membrilocus idoneus detegendus, ut procul à vasis & tendinibus fiat. p. 374. Symptomata fonticulis accidentia ut curanda, *ib.* Quæ potissimum medelam requirunt. p. 375. Primo inflammatio, *ib.* Quæ cum fonticulo recenti accidit, ejus ætiologia & curatio proponuntur, *ib.* Inflammatio tres habet criseos modos. *ib.* Harum ordinarius & optimus est, ut sanguis extravasatus educatur p. 376. Quomodo hoc fiat, *ib.* Quibus remediis opus est, *ib.* In hunc finem sæpe purgatio & Phlebotomia requiruntur. p. 377. Inflammatio interdum fonticulo antiquo supervenit, *ib.* Fonticulus ichorem nimium & fætidum profundens medelam exigit, *ib.* Cujus due sunt intentiones. p. 378. Primo ut sanguinis crasis restituatur, *ib.* Secundo ut locus ulcerati locus preservetur, *ib.* Fonticuli exicca & molesta medelam exigit, *ib.* Fonticulus interdum in vitis omnibus cum fovea sanabitur. p. 379. Quandoque carnem spongiosam circa labia sacrescentem habet. Hujus ætiologia traditur. p. 380. Vulgaris error est fonticulos ad sterilitatem disponere, *ib.*

SECT. III. CAP. V.

De Affectibus Cutaneis eorumque remediis.

DEScriptio cuticulæ. p. 381. Cutis, *ib.* Papille pyramidales organum Tactus. p. 382. Cutis glandula & pori, *ib.* Pori duplices, majores & minores, *ib.* Cutis

ELENCHUS RERUM.

ruga ac sulci, ib. Cutis laxitas & asperitas unde. p. 333. Multum dependent ab humore poros implente, ib. Quin & à pororum subita constrictione, ibid. In poris majoribus sunt pilorum radices, ib. Cuticula morbi nulli. p. 384. Affectus cutanei recensentur, ibid. Affectus cutanei cum tumore vel sine tumore. pag. 385. Primo macule Ephelides dictæ, ibid. Ephelidum descriptio, ib. Earum materies & causa. p. 386. Macule lentculares. ib. Macule hepaticæ perperam ita dictæ, ib. Earum descriptio & causa. p. 387. Macule pestilenciales & scorbuticæ, ib. Macularum curatio. p. 388. Cosmeticorum formulæ, ib. Primo quæ cutim detergent, ib. Secundo quæ materiem maculosam repellunt. p. 379. Lac virginis, ib. Aqua cosmetica mercurialis. p. 390. Virtus ejus, ib. Utus ejus familiaris non tutus, ib.

SECT. III. CAP. VI.

De Pforâ cum pruritu.

PSora morbus propriè cutaneus. p. 392. Ejus descriptio, ib. Qualis humor sit materies ejus. p. 293. Non quispiam è quatuor vulgaribus, ib. Sed humor glandulis cutaneis insitus, ib. Latex sive humor iste describitur, ib. Quomodo degener & morbidus evadit. p. 394. Hoc fit tribus modis, primo ob sanguinem impurum. ib. Secundo mera stagnatione. p. 395. Tertio, contagio ab extra suscepto, ib. Contagii hujus citissimi ratio explicatur, ibid. Contagium alicubi susceptum mox in totam cutim diffunditur. p. 396. De pruritu, ib. Ad sensum tactus spectat

3.
in
i-
p.
us
i-
-
-
4
e
.
.
.

QUERELA
LIBRI POSTHUMI
DE OBITU
AUTORIS.

Quisquis es, O sicci procul absint Lector ocelli;
Tingatur lacrymis pagina quæque tuis.
Gestiet hæc pati charta officiosa lituras,
Deflens WILLISII fata inopina sui.
Scilicet hinc almæ vocor ad consortia lucis,
Ut videam Dominum non superesse meum ?
Personet ingratus nostris vagitibus Orbis,
Disceat & à nobis funera tanta queri.
Credideris Lector scripta immortalia volvens,
Quod potuit fato jura dedisse suo.
Quanquam mille aditus latè panduntur in Orcum,
Mille sagax vitæ repperit ille vias.
Cæsaris ad magni ritum, contra agmina mortis,
Pugnavit totos Marte favente dies.

(c)

Cum.

Querela Libri Posthumi

Cumque hosti intentum premeret nox fera, redegit
Pernox successus victor in acta suos.
Viderat autumnno quot restituisset in illo,
Spargebat segnis quo pituita neces.
Indoluit *Fatum*: janique æmula regna timebat,
Atque novus pallor Mortis in ore fuit.
Portitor infernus raptos flevisse trientes
Creditur, & vacuam deseruisse ratem.
Tandem adit immites Mors indignata sorores,
Nilque agimus, clamat, sospite *WILLISIO*.
Quin hunc pallentes propere damnemus ad umbras,
Non aliter regni robora salva mei.
Annuerat truculenta trias, mora nulla secuta est,
Concita per medium transit arundo latus.
Invida *Phæbigenam* sic dextera misit in Orcum,
Cum medica fatum perdomuisset ope.
Sic etiam *Eurypylus* stravisse *Machaona* fertur,
Ausus adoratum contemerare caput.
Hac sed flebilior nulla unquam victima, nunquam
Intravit Stygias sanctior umbra domos.
Aurea præreptum *Cyt hereïa* flevit *Adonia*:
Heu mage *WILLISIUM* flet Medicina suum.
Extinctum magicæ resonabant *Memnona* chordæ,
His at in exequiis carmina furda tacent.
Orphea Calliope mœstis est quæta Camœnis,
Non patitur blandos nostra querela modos.

Interea

ELENCHUS RERUM.

Viperarum juscula & infusiones, ib. Impetigo lvi Veneræ superveniens ut curanda, ib. Indicatio secunda curatoria, ib. Topica ex pice liquida sunt optima. p. 422. Balnea, ib. Linimenta. p. 423. Mitta, ib. Fortiora ex pice liquida, ib. Fortissima ex Mercurio, ib. Historia notabilis. p. 424. Salivatio Impetiginem pro tempore curat cum recidiva, ib. Remedium istud repetitum morbum non penitus sanabat. p. 425.

DE

ELENCHUS RERUM.

Est, ibid. Cujusmodi sit affectio ejus. pag. 397.
Tactus affectiones primæ sunt dolor & voluptas, ibid.
Doloris ratio formalis, ibid. Solutio continuæ sem-
per ejus causa est, ibid. Voluptas quid sit. pag.
297. Ejus ratio formalis, ibid. Præcipue consistit
in molesti remotione, ibid. Pruritus quid sit. pag.
399. Quomodo spiritus in eo moventur, ibid. Me-
diū quiddam est inter dolorem & voluptatem, ibid.
Psoe differentia primo quoad originem ejus, ibid. Se-
cundo quoad formam. pag. 400. Prognosis ejus, ibid.
Pueris & cachecticis maxime periculosus, ibid. Thera-
peia ejus, ibid. Indicationes, ibid. Prima indicatio
curatoria, ibid. Secunda indicatio præservatoria,
pag. 401. Remedia tum interna, tum externa simul
adhibenda, ibid. Catharsis Phlebotomia & alterantia
& dein topica requiruntur, ibid. Purgantium formu-
le, ibid. Apozema, ibid. Cerevisiæ medicata, ib.
Remedia alterantia. pag. 403. Electuarium, ibid. A-
qua destillata, ibid. Unguenta quorum basis præcipue
sulphur, ibid. Eorum formulæ. pag. 444. Pharmaca
alia ἀντιψωδῆν, ibid. Unguentum potentissimum ex
Hydrargyro, ibid. Sed periculosum. pag. 445. For-
mula ejus, ibid. Aqua Mercurialis ad psoram, ibid.
Quare sulphur Psora antidotum, ibid. Ratio ejus. pag.
466. Quomodo Mercurius hunc morbum sanat, ibid.
Virtutis ejus Ætiologia. ib.

ELENCHUS RERUM.

SECT. III. CAP. VII.

De Impetigine, five Lepra Græcorum.

Impetiginis varia appellationes. p. 408. Describitur secundum phaenomena ejus, ibid. Morbi hujus differentia. p. 409. Quomodo differt à Psora & lepra. p. 410. Causa materialis non humor cutaneus, ib. Sed concretionnes tartareæ in sanguine genitæ, ib. Causa ejus proxima, p. 411. Causæ evidentes. p. 412. Inordinationes in victu, ib. Carnis porcine ac piscium esus assiduus, ibid. Hujus ratio inquiritur, ib. Sæpius scorbuto ac lue Venerea supervenit, ib. Prognosis ejus. p. 413. Therapeia, ib. Indicationes duæ primaria, ibid. Morbus per se incipiens ut curandus. p. 414. Causæ evidentes primo amovendæ, ibid. Causæ proximiores ut tollendæ, ib. Remedia præcipua notantur. p. 415. Catharsis, ib. Infusio Cathartica, ib. Serum lactis, ib. Electuarium, ibid. Acidula chalybeata, ib. Decocta ex lignis. p. 416. Medicamenta ex chalybe, ib. Salivatio, ib. Salivatio hunc morbum non semper curat. p. 417. Quare Impetigo difficilior quam lues Venerea sanatur, ib. Impetigo scorbuto superveniens ut tractanda. p. 418. Antiscorbutica calida non congruunt, ib. Neque Thermæ, ib. At solum remedia temperatoria, & sale nitroso vitriolico aut volatili prædita, ib. Nitrosorum formula. p. 419. Liquor Taraxici, ib. Fructus cucumeris, ib. Acidula purgantes, ibid. Acidula vitriolica, ibid. Remedia ex stanno & Antimonio. p. 420. Medicamenta sale volatili prædita, ibid. Præcipua ex viperis parata, ib. Sed non Chymica. p. 421. Vipe-

De Obitu Autoris.

Interea dictis *Libitina* absiste superbis,
Luctibus hæc olim gaudia sæva lues.
Posthuma perpetuis reparantur prælia Chartis,
Et nova jam vindex Pagina bella geret.

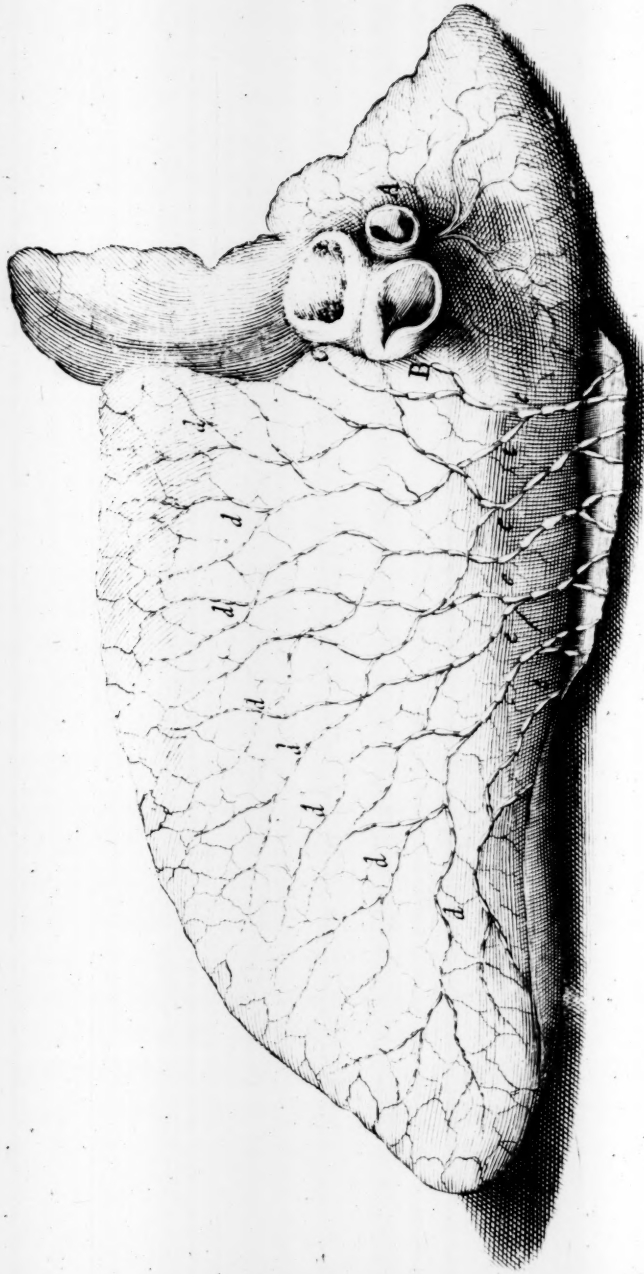
Gul. Dawkins.

M E D. B.

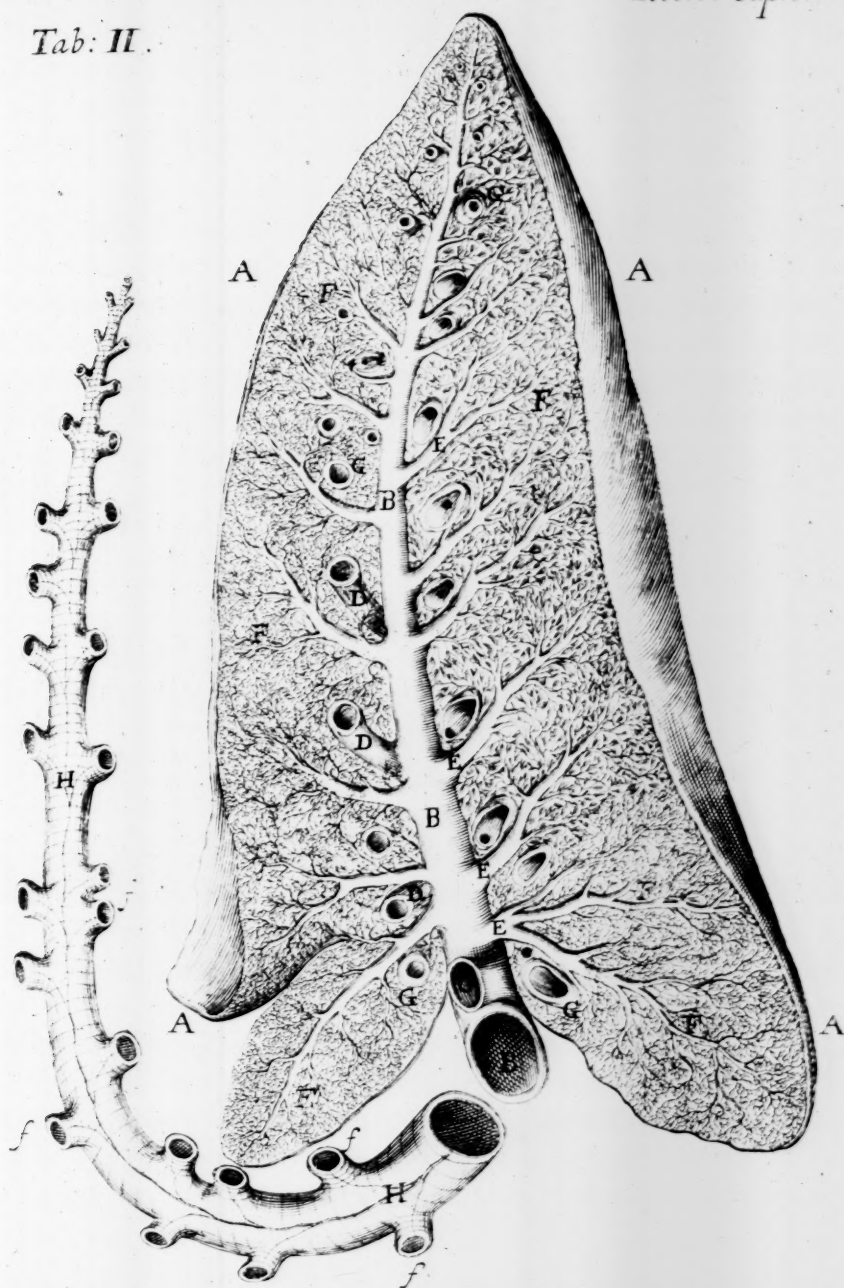

Sect. 1: Cap. 1

Tab: I.

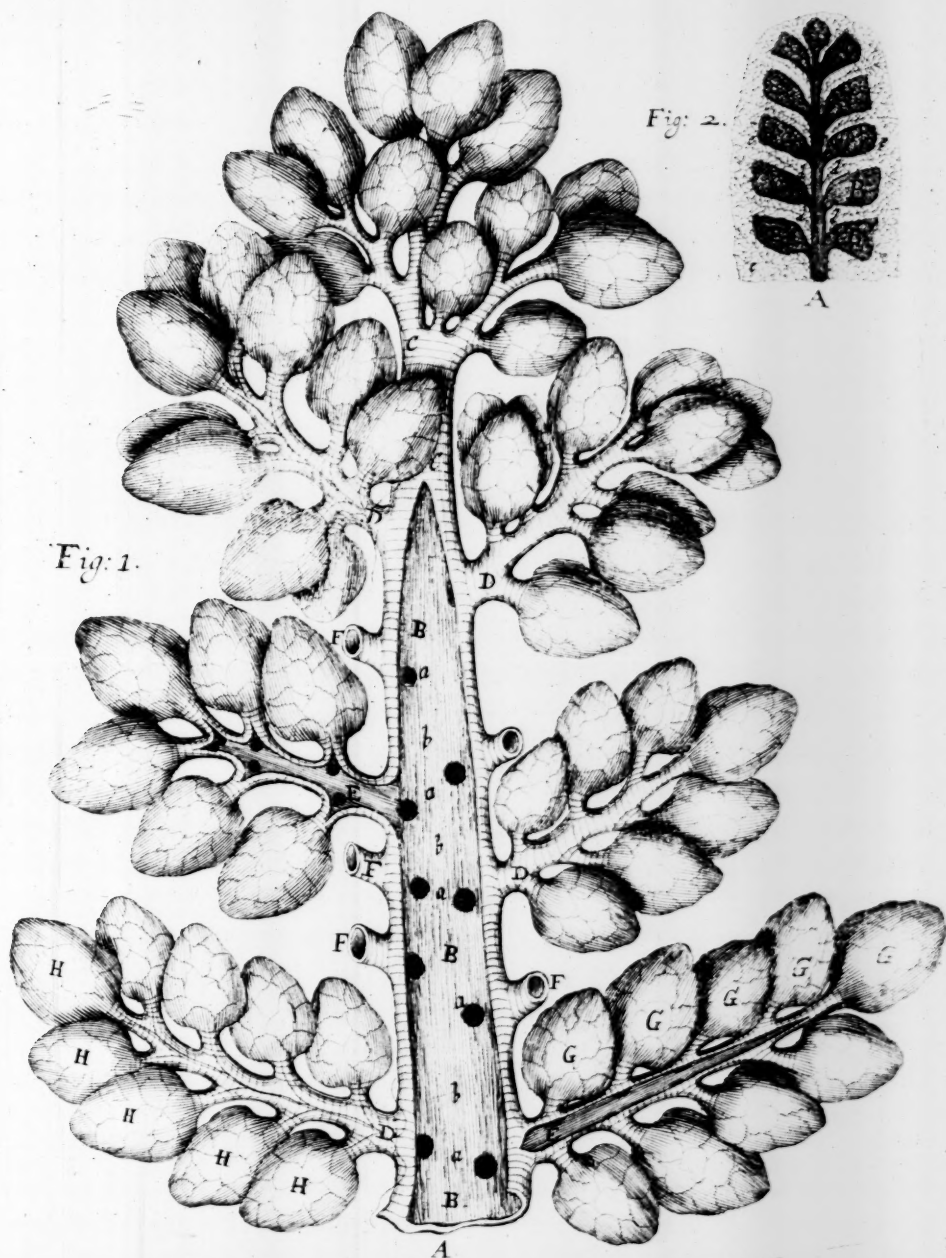
Tab. II.

Sect. 1: Cap. 1.

Tab: I.

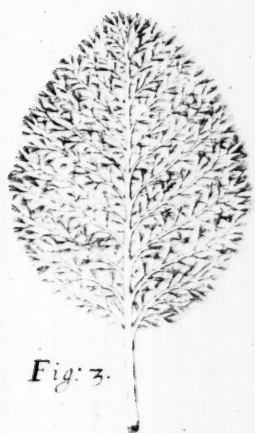
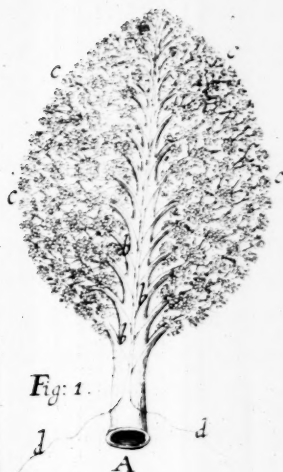
Sect. 1: Cap. 1.

Tab: I.

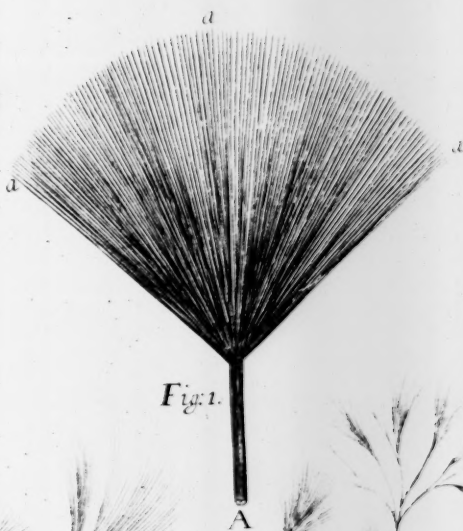
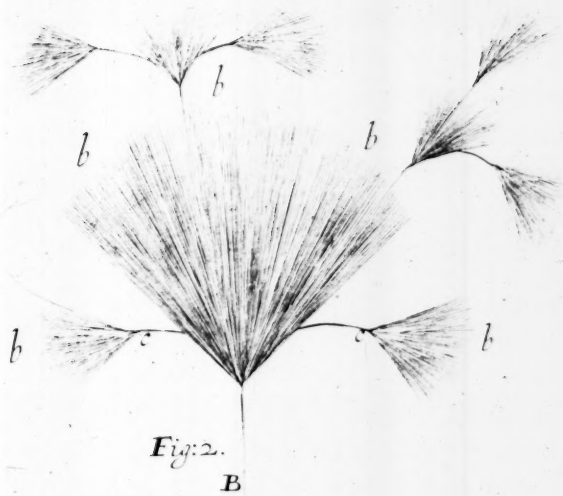

Tab: IV.

Sect. 1. Cap. 1

Tab: VII.

Sect. 1. Cap. 1.

Fig: 1.

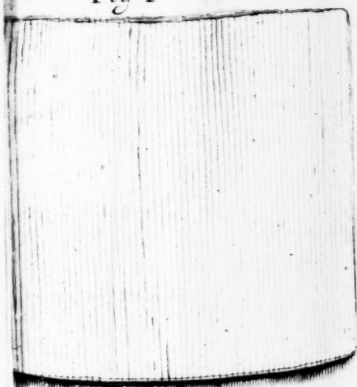

Fig: 3.

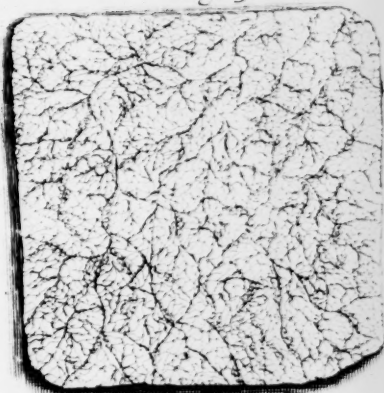
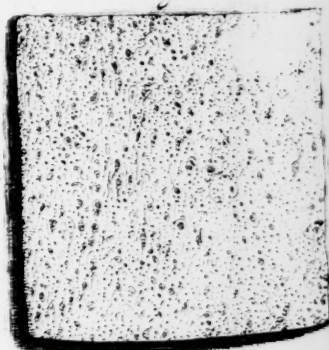

Fig: 4.

Fig: 2.

Tab. VIII.

Fig. 1.

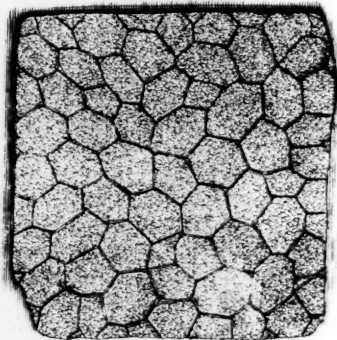

Fig. 2.

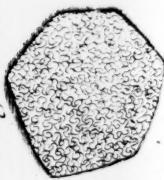
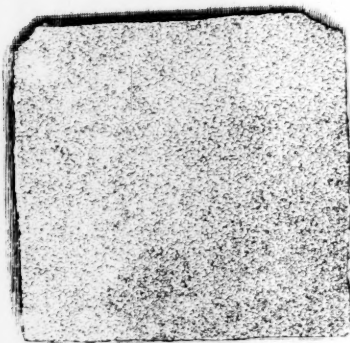

Fig. 3.

Pharmaceuticæ Rationalis,
SIVE DE
MEDICAMENTORUM OPERATIONIBUS
IN
Corpore Humano
Pars Secunda.

SECTIO. I.
De medicamentis Thoracis.

CAPUT. I.
De Respirationis organis & usu.

 N priore tractatu, Pharmaciæ cujusque rationes explicare aggressus, medicamenta fere tantum generalia, quæ nempe evacuationem aliquam cient, aut spiritus vacillantes erigunt ac instaurant, vel nimis ferocientes & irrequietos consopiant, attingimus: verum insuper multa alia & diversimoda extant remediorum genera, quæ scilicet peculiarem quandam corporis partem,

A

aut

*Autoris in
presenti opere
institutum.*

aut singularem aliquem morbum respicere, inque fines istos virtute five operatione quadam specificâ destinari perhibentur. Circa horum, aut saltem præcipuorum ex iis tum $\sigma\pi$, tum $\delta\acute{o}\pi$, viz. utrûm ita rêvera habet, & ob quam rationem ita fiat, nunc operæ pretium videtur inquirere: atque imprimis de medicamentis Thoracicis, quæ videlicet contra Tussim, Phthisin, Catarrhum, Asthma, Dyspnœam, aliosque pectoris affectus præscribi solent, dicemus.

Thoracis partes.

Quandoquidem verò tum hujusmodi affectuum, tum in iis sanandis operationum medicinalium rationes valde abstrusæ, & explicatu difficillimæ videntur: idcirco, priusquam hoc pensum aggrediar, quædam circa partes ipsas, earumque tum usus & actiones ordinarias, tum ægritudines five affectiones præternaturales præmitti debent. Quoad prius, Thoracis partes aut principes sunt, uti Cor, & Pulmones, cum vasis eorum appendicibus; aut subservientes, ut membranæ, & muscoli, cum Diaphragmate; item costæ, cum vertebis; vasa pneumonica, cum nerveis fibris & glandulis. Cordis & vasorum ejus consideratio propriè non hujus loci est, quoniam inter Pathemata ejus non tam privati pectoris, quàm totius corporis ægritudines generales haberi solent. Cum itaque remedia ad curandos istius regionis morbos destinata, præcipue pulmones, aliaque respirationis organa ipsis famulantia respiciant; idcirco imprimis partium harum fabricam & usum, deinde earundem affectiones, unà cum medendi methodo, & remediis describemus, ac denique horum omnium Ætiologias subdere nitemur.

Pulmonum substantia præsertim membranacea.

Pulmonum substantia ab Antiquis, & fere hætenus à Modernis, instar compagis viscerum aliorum, pro carne semper & parenchymate haberi solebat; quæ tamen levior & spongiosa (quatenus ab aëre insufflato

fufflato plurimum distendi, & in aquis supernatare
 apta fuit) dicebatur. Porro cum & pulmones em-
 bryone exempti rubescant, & submergantur; & quo-
 rumvis adultorum cocti & elixi, satis compacti &
 solidiores appareant; eos revera carneos existere
 ferè nullus dubitabat: donec nuper Clar. Maipig-
 ghius, diligentissimus naturæ scrutator, partes istas
 prorsus excarneas, & merè membranaceas esse com-
 perit; & proinde statuit pulmonis compagem, si ner-
 vi & vasa quædam cum tracheæ ramis excipiantur,
 “vesicularum aggeriem quandam esse, atque vesiculas
 “istas ubique protensas & sinuatas, talem situm &
 “nexum obtinere, ut in eisdem, ex aspera Arteria,
 “dein ex aliis in alias aditus patefeat; donec omnes
 “tandem in membranam pulmones investientem desi-
 “nant. Et quidem rem ità habere experimento ad
 “sensum declarat. Accipiatnr nimirum pulmo ca-
 “lidè exemptus, inque arteriam Pneumonicam aqua
 “per syphonem toties injiciatur, donec sanguine
 “penitus abluto tota compages subalbida, & ferè
 “diaphana appareat; dein aquâ istâ per compressio-
 “nem expressâ, & aëre per tracheam immisso, &
 “concluso, pulmo turgidus exsiccetnr: non tantum
 “lumini objectus, externè diaphanos exponit orbicu-
 “los; sed & interne sectus, candidam vesicularum
 “molem oculis exhibet. Porro microscopio adhibi-
 to detexit rete quoddam mirabile singulas istas ve-
 siculas vinciens, & colligans; quod nimirum ex arte-
 riæ & venæ productionibus & ramificationibus mi-
 nutis constat; quæ vasa sanguinem per exiles, & tor-
 tuosos ductus, perque multiplices tubulorum flexus
 circumagunt.

Præter has vesiculas, maximâ ex parte pulmonis
 compagem constituentes, novum & mirabiliorem
 visceris hujus apparatus Vir insignissimus adinve-

*Ex lobulis pene
 in singulis con-
 stant.*

nit : viz. planè ostendit molem pulmonariam, ex lobulis penè infinitis propriâ membranâ circumseptis, qui communibus vasis donati propaginibus asperæ arteriæ adnascuntur, conflari : cujusmodi lobulorum insertio, & situatio diversimodè habent, juxta quod modò trachæ bafi, modò costæ, aut cono ejus affiguntur; etiam juxta quod desinunt in pulmonis vel superficiem externam & planam, vel angulos; insuper secundùm quod ipsi inter se situm, nexum, & interstitia debita ad pulmonis compagem ritè adimplendam obtinere debent. Lobuli ex quibus unusquisque pulmonum lobus contextitur in Tabula 3ta accuratè ac ad vivum exprimuntur.

Eorundem ramificationes.

Hos lobulos, (qui in pulmone majore, aut alio quovis semicocto clarè apparent) interstitia quædam distinguunt, quæ (prout notavit vir Clar.) non nudæ cavitates, aut intercepta inania spatia sunt, sed plures habent membranas, modò parallelas, modò angulares, à lobulis propagatas; & vasis etiam plurimis obductis, ità ut interstitia hæc sint vesiculæ quædam membranæ, diaphanæ tamen, & tenuissimæ. Si in pulmonis lobo quodam singulari, unum ex his interstitiis cultelli cuspidè leviter aperias, & foramini perexiguo factò per tubulum insufflaveris, illico totus iste lobus interstitiis omnibus inflatis plurimum extendetur; dein si compagem istam luci objicias, interstitia diaphana facta lobulos quosque, etiam valdè conspicuos, magnis intervallis interstinguent; adeoque lobulorum series quæque velut Polypodii folium apparebit, & sub ejusmodi figuris quales Malpighius descripsit, atque in Tabulæ. Nostræ 3^{tiæ} Figura 2da repræsentantur. Cum verò à liquore congelabili ductibus Trachealibus injecto lobuli implentur, & extenduntur, quævis eorum nonnihil diversa, & quasi uniformis videtur: quemadmodum in ejusdem Tabu-

Tabulæ Figura prima exprimitur. Hanc asperæ arteriæ sobolem venæ & arteriæ ubique comitantur; quæ nexu quodam, & pari ramificatione per totam excurrunt pulmonum substantiam. Hoc jucundo spectaculo, in pulmonis lobo inanito ac turgido, & quibusdam vasis Mercurio vivo injecto, aliisque liquore tincto impletis, planè cernitur. Ceterum in vivisectionibus vasorum genus aliud, viz. Lymphæductus, per totos pulmones disseminari *auto-ψία* patet: quinimo & nervos quàmplurimos & propagines nerveas per eos ubique distribui, alibi satis clare ostendimus. Præter has partes, & vasa pulmonis primaria, aliæ quædam, & velut secundariæ adnotandæ occurrunt. Quippe Venæ & Arteriæ pneumonicæ, vasis sanguiferis aliis, ab Aorta oriundis, porro & glandulis, nec non fibris tum nerveis, tum motricibus præditæ sunt; atque trachea his omnibus, ac insuper cartilagineis, intruitur.

*Lymphæductus,
& propagines
nerveæ.*

Unde licebit inferre, pulmonis integram compagem merè fistulosam, ac ex tubis diversi generis & magnitudinis, & variè, imò intricatissimè dispositis conflata esse: qui, licet mirabiliter complicati, multifariam contorti & perplexi videantur, ubique tamen continui, & cum mutua ad se invicem habitudine protensi, aërem, sanguinem, lympham, & spiritus animales, propter accessarios quosdam usus, huc illuc ordinatim usque, & regulariter convehunt ac disponunt. Hanc pulmonis molem, unà & vasorum ejus omnium ramificationes, divaricationes, & mutuas complicationes anaglyphicè describere, pensum haud minus difficile esset, quàm serici admodum contorti & perplexi fasciam, sive glomerem, quoad singula fila, eorumque ad se invicem habitudines delineare. Nihilominus, ut juxta propositum nostrum Thoracis tum Pathologia, tum pharmacia rite innotescat,

Pulmonis vasa.

cat, ex re fore videtur, pulmonum vasa omnia sigillatim hic percurrere, eorumque tum descriptiones, tum usus & affectiones præternaturales tradere; quibus demum methodus Therapeutica subjungetur. Sunt autem vasa, è quibus integra pulmonum moles constat, Trachea, cum Bronchiis, & Vesiculis; Arteriæ, Venæ, Lymphæductus, & Nervi; quibus addantur vasorum istorum partes, & appendices, viz. vasorum majorum tunicæ; quæ vasis sanguiferis aliis, & glandulis, nec non fibris nerveis & muscularibus donantur.

*Tracheam ob-
servant.*

Quod itaque ad pulmonis vasa primaria spectat, quamvis hæc singula propter mutua omnium inter se officia mirâ necessitudine communicent; attamen Arteriæ, & venæ Pneumonicæ Tracheam, ejusque partitiones, κατὰ πόδα observant; nam cujusque horum rami & propagines è truncis similiter oriundi, & huc illuc protensi, pari passu ubique incedunt; ita, ut Trachea ejusque rami medium usque locum teneant, supra hanc vena, & infra Arteria pneumonica ferantur, omnesque æquali & socia ramificatione distribuantur: quin & furculi & propagines compares, à singulis emissi, comparibus suis statim applicantur, inque plexus seu velut retia mirabilia, è quibus pulmonum textura ferè in totum est conflata, abeunt. Impossibile erit horum omnium simul incedentium, quoad furculos & propagines minores, protensiones, & varias inter se complicationes describere; si tamen unicuique vasi singulatim Argentum vivum, gypsum calidum & fluens, ceram oleo terebinthinæ dilutam, & liquefactam, aut aliusmodi materiam, quæ ductus omnes aut præcipuos implebit, distentosque retinebit: injeceris, inde figuram exactè satis adumbrare licebit: adeoque ex singulis per se & particulatim descriptis, totius pulmonis compages sive textura concipi potest.

test. Itaque super his, & quibusque aliis Pulmonum vasis, & partibus, ordine dicemus; & primò de Trachea.

Trachea descriptio.

Trachea, sive aspera Arteria est fistula oblonga ex cartilaginibus & membranis constans, quæ à guttore sive faucium imò incipiens, gulæque incumbens, inque Pulmones descendens, per totas eorum compages ramificatione multiplici dispergitur. Hujus partes duæ à veteribus assignantur, viz. superior quæ Larynx, & inferior quæ Bronchus vulgo dicitur; quibus etiam tertia sive infima, à Malpighio vesicularis dicta, addatur.

Larynx descriptio.

Prior harum, quæ asperæ Arteriæ initium, vociferationi potissimum interservit, ex pluribus variisque cartilaginibus conformatur, quibus etiam muscoli appropriati adjunguntur; quorum omnium descriptio, & usus ab Anatomicis adeò exactè traduntur, ut non opus sit iisdem ampliùs describendis immorari: methodi gratiâ compendio tantùm advertimus, laryngem cartilagineas quasdam majores diversiformes, aliasque uniformes habere; priores ob similitudines, quas ad res alias gerunt, dicuntur Epiglottis, Cartilago scutiformis, Annularis, & ἀρτυρωειδής. Huic ultimæ continua cartilaginum eadem prorsus figurâ & ratione conformatarum series succedit; quæ singulæ, cum circuli cujusdam sed non absoluti formam referant, eo modo disponuntur, ac si quis plures ligneos circulos ita componeret, ut ex parietibus eorum, aliorum usque aliis superpositorum, quædam fistula, sive canalis velut costis insignitus, assurgeret. Cartilaginee hæ circulares ductu toto æqualiter à se invicem distant, & membranæ interioris beneficio, quæ, velut periosmium, interstitia eorum adimplet, tanquam ligamento connectuntur. Porro cujusque cartilaginis annularis pars posterior, ubi Oesophago incumbit, quo meliùs deglutitioni ciborum interserviat,

in

in membranam abit; quæ & prorsus eadem est, ac illa vimina cartilaginea colligans, atque totam laryngis cavitatem obducens, unctuofo semper humore perfunditur; quo scilicet tum contra aërem asperiores inspirandum, tum halitus acriores expirandos, muniatur.

Membrane tracheam investientes.

Præter hanc membranam internam, etiam altera externa, tenuior licet, totam tracheam investit, cujus ope tum cartilaginee inter se firmitus connectuntur, tum tota canna partibus vicinis alligata, tutius & firmitus ad Thoracem descendit. Porro utriusque membranæ alios quosdam usus ac munia esse censemus, quàm ut tracheæ parietibus conformandis, aut muniendis merè inserviat: quippe hic plures nervos & propagines nerveas passim inleri, tum & interiorem ipsam asperæ Arteriæ tunicam fibris tum nerveis tum carnis sive muscularibus præditam esse, planè advertimus: unde concludere licebit Tracheam aut quoad se totam, aut saltem partes ejus, & sensu & motu quodam potiri. Et quidem observatione maxime vulgari patet, interiorem ejus ductum sensu acutissimo pollere, quatenus à tenuissimo offendiculo in tantum irritatur, ut illico in motum convulsivum, scilicet tussim mirè cogatur. Ceterum uti molestiæ sensus, proindeque motus obeundi instinctus, sapissime ab hoc vase exoritur, ita & vim sive impetum quendam motivum, sive in respirando, sive in tussiendo, fibras ejus proprio Marte quadantenus obire censemus. Profecto super his non est ut dubitetur, quoniam in hac membranâ interiore observare est binos fibrarum muscularium ordines, eo quidem ritu ac in Aorta & intestinis dispositos: nimirum unus extat fibrarum rectarum ordo superior, quæ dum contrahuntur, Cartilaginee omnes circulares propius ad se invicem adduci, proindeque

que vasis hujus truncum successive secundum ejus partes omnes abbreviari faciunt: subter hunc jacet alter fibrarum circularium ordo, quibus (dam instantur) contractis, ejusdem tracheæ cavitas plurimum coarctatur. Cum itaque fibræ utriusque generis motrices, vasis istius ductum quoad omnes dimensiones angustari faciant; satis obvium est eos ad expirationis actus obeundos conducere, atque plus aut minus agere, juxta quod celerius vel tardius, intensius vel remissius, expirare incumbit. In tussi, expuitione, exsufflatione, & quibusdam aliis expirationis fortioris actibus, hæ fibræ vehementius contractæ, spiritum, aliaque asperæ Arteriæ contenta violenter expelli cogunt: porro ab hac actione interdum depravatâ aut præpeditâ, Asthma, Dyspnœam, aliosque circa respirationem affectus exoriri inferius declarabitur.

Tunica hæc interior musculosa binas alias etiam quasi adnatas habet, scilicet glandulosam, & vasculosam. Nam, sicut alibi circa Arteriæ sanguiferæ anastomen notavimus, etiam advertere licebit, fistulam internam Tracheæ, texturâ vasorum omnis generis ac præcipuè sanguiferorum densissimâ & quasi retiformi obduci. Arteriæ non à vasis Pneumonicis, sed à ramo bronchiali (quem ab Aorta Clar. Dominus Ruisch oriundum detexit) profectæ, huic inferuntur; quas etiam propagines venosæ, originem suam Venæ Cavæ debentes, comitantur: binis hæc firculi nervei occurrentes, variè complicantur; adeoque ex omnibus intertextis quoddam quasi reticulum, totum tracheæ dorsum obducens, constituitur, cui vasorum plexui glandulæ perexiguæ & albicantes ubique substernuntur, seu potius coherent; pari quidem ritu, ac in vasis plerisque aliis majoribus, & visceribus quibusque membranaceis, habere alibi

Tunica glandulosa & vasculosa hæc

ostendimus : quibus omnibus Lymphæductus adjuncti famulantur. Quod spectat ad usus horum, proculdubio Arteriæ & Venæ Tracheæ tubum rivo sanguineo, propter nutritum ejus, perluunt; atque Nervi spirituum copias, & motuum obeundorum instinctus, ad fibras musculares deferunt; dein quicquid humiditatis superflue, ab Arteriis depositæ, Venæ reducere nequeunt, glandulæ excipiunt, & retinent, donec massæ sanguineæ per Lymphæductus reman-dari possit. Si quando, ob lympham copiosius depositam, nimis inplentur illæ, humor tum e glandulis, tum ab arteriis in Tracheæ cavitatem exstillans Catarrhum infert. Asperæ Arteriæ Tunica omnes distinctæ & ab invicem separatæ in Tabula 7ma exprimuntur.

De Bronchiis.

Tracheæ pars secunda, *Βρόγχοι* vulgo dicta, à pulmonum ingressu incipit: nam juxta quartam thoracis vertebra[m] fistula illa magna descendens, in duos truncos dividitur; quorum unus pulmonis parem dextram, alter sinistram respicit: dein utrique pulmones ingressi, & propter lobos majores subdivisi, furculos quamplures, quemadmodum ferè piscium branchiæ habent, lobis minoribus sive lobulis per totam pulmonis compagem distribuunt. Horum omnium ductus, prout in larynge, Cartilaginibus, sed ritu nonnihil diverso conformatis, instruuntur: quippe in bronchiis, hæ non annulares, sed velut loricate existunt; ita ut, cum opus sit ductus istos contrahi, cartilago inferior superioris cavitatem subeat; simili ferè ritu ac in locustæ, tunica crustatæ juncturis habet. Adeò quidem divino artificio cautum est, ut, cum pulmones dilatantur, Bronchia in longitudinem maximam protendantur; cumque illi contrahuntur, partibus aliis intra alias diductis summe abbrevientur.

Bron-

Bronchiorum, uti & Laryngis, tunicæ, fibras <sup>Eandem tunicam
& diafragmæ</sup> musculares utriusque generis, unâ cum glandulis & vasorum plexu retiformi, obtinent. Unde concludere licebit, etiam minores quasque asperæ Arteriæ fistulas constantes *systolæ* & *diastolæ*, vices habere; scilicet omnes, dum exspiratio peragitur, contrahi, dumque ær inspiratur, relaxari: porro ex eisdem glandulis & vasorum reticulo, ubique fere intra intimos quosque pulmonum recessus continuatis, humorem Catarrhalem depluere. Trachæa ramus quidam Bronchialis ad singularem pulmonis lobum pertinens designatur in Tabula 2da H. H.

Bronchia utriusque lateris ramificata, non tantum lobos duos, aut plures majores, verum, uti Malpighius observavit, plurimos minores, sive lobulos inter se distinctos constituunt; unusquisque enim ramus Bronchialis plures hic illic ramulos, sive furculos à se mittit, qui singuli pares Arteriæ, & Venæ Pneumonice furculos sortiti, in minores inde propaggines ferè innumeras finduntur; quæ omnes ubique sociæ, ac inter se complicatæ, quinimo nervos & Lymphæductus peculiare adeptæ, inque pulmonis superficiem extimam terminatæ, quoddam quasi nemus secretum constituunt; adeoque tota pulmonum compages è pluribus prædictorum vasorum ramificationibus complicatis, quasi totidem distinctis nervoribus, constat. Quorum comæ, & latera extrema, licet se mutuò tangere, & cohærere videantur, tamen alia ab <sup>Eorum ramificationes ab invicem
distant.</sup> aliis disjuncta, & quæque intra proprios fines limitata existunt; longè secus, ac vasorum productiones & communicationes in cerebro habent, ubi Arteriæ & Venæ, in diversis ejus angulis emergentes, quaquaversus excurrunt, & per totam ejus aream perrepantes, & mutuò inosculatæ, inter se omnes communicant.

*Confirmatio-
nis grad. & usus.*

Prior ista vasorum conformatio perquam necessaria ad pulmonum usus fuit. Nam siquidem aër in eum solummodo finem pulmones ingredi, ut sanguini particulas nitrosas pro accensione seu vitalitate ejus suffundat, & mox regredi debeat; cumque sanguis ideo pulmonem pertranseat, ut secundum omnes suas partes aëri inspirato occurrat; idcirco oportebat utrumque horum, scilicet aërem, & sanguinem, in minutas portiones dividi, & secundum eas, congressus ubique distinctos & breves facere. Hujus ratio in Branchiis piscium elegantissimè cernitur; cum enim Branchia sint quasi totidem lobi majores, unusquisque ex his in plurimas spiras, vasorum omnis generis complicatione instructas, quasi in totidem lobulos dividitur; in quibus singulis sanguis per minutas portiones, quasi rivulos, expromitur; ut secundum omnes suas partes, particulis nitrosis occurrat, & mox in alveum redeat.

*Cellularum va-
scularium usus.*

Fistulae Bronchiales, in cavitates posteriores, scilicet in vesiculas numerosas, à Malpighio inventas, ducunt; quæ quidem asperæ Arteriæ continuæ quædam partes sunt, verùm à prioribus distinctæ, eo quod cartilaginee iis prorsus defunt, & quæ vices harum supplent, spatiis longioribus à se invicem distant. Enimvero rami quique Bronchiales, furculos minores quaquaversus à se mittunt; quorum ductus etsi cartilagineum expertes, ad certa tamen interval- la quibusdam quasi ligamentis coarctantur; atque horum intercapedines, aëre inspirato impletæ, cellulas istas vesiculares ex parte efficiunt. Revera ductus isti haud ineptè conferri possunt muris colo- intestino, cujus cavitas continua, quatenus variis in locis succincta est, in plures quasi loculos dividi videtur. Porro ductus isti vesiculares ex utroque latere finis breviores, tanquam vesiculas singulares densissime accres-

accrecentes habent, proindeque cellularum omnium aggeries uvarum racemo haud multum absimilis videtur. Harum imagines quantum exactè licuit, in Tab. 3ta repræsentantur. Cellulæ istæ vesiculares, ut nixus pro expiratione contractivos edant, etiam fibras, uti per Microscopium planè conspiciere est, musculares obtinent. Quandoquidem enim aëris copia ingens intra pulmones attrahi, &, ne unquam deficiat, ex parte reservari debet; ideoque præter ductus superiores, qui tanquam vestibulum ac antra sunt; insuper camerae interiores, & capaciores requiruntur, in quibus aër recondi, indeque propter usus emergentes depromi queat. Quippe interdum accidit aërem externum nimis asperum, aut alias pulmonibus incongruum existeret; proinde ut summè necessum fuerit, cum parcius inspirari, ejusque violentiam mox ab aëre insito retundi, aut temperari. Porro iste nonnunquam in quantitate satis idoneâ attrahi sive inspirari nequit; uti in cursu, cantu, aut loquelâ longiore, item in affectibus quibusdam morbidis: & tunc aër internus rarefactus exterioris defectum quodammodo supplebit.

Quandoquidem igitur cellulæ istæ vesiculares majorem aëris penum excipiunt, quam ut totum quaque expirationis vice mox reddere teneantur; ideoque vimina cartilaginea iis desunt, earumque cavitates ex se ampliores existunt, ut amplius distendi possint: attamen ut pro data occasione majorem aëris copiam exsufflent, aut materiam extussiendam ejiciant, fibris muscularibus donatæ, sese arctius contrahunt, contentaque sua penitus exterminant. Etenim ordinariæ pectoris systolæ, quas musculorum relaxationes ex parte efficiunt, aërem forsitan totum à Trachea & Bronchiis, haud tamen à vesiculis, quaque vice ejiciunt: propter has (quoties opus erit) inaniendas,

*Fibræ Clavi
non illustratæ
auctoritate.*

&

14 *De Respirationis organis & usu.* SECT. I.

& totius pectoris cavitas plurimum angustatur, & cellulae ipsae vesiculares à propriis fibris contractis coarctantur.

Arteria pneumonica descriptio & usus.

2 Vas proximum, è cuius ramis densissimis huc illuc quaquaversus protensus, cumque aliis ramis contortis, & complicatis, pulmonum compages existit, Arteria Pneumonica est. Hæc è cordis sinu dextro egressa, & versus Tracheam inclinata, in ramum dextrum, & sinistram finditur; qui paribus Tracheæ ramis sese applicantes, eos ubique comitantur, seu potius iis submituntur; nam inferius consiti sunt, & primò in pulmonum lobos majores, deinde in lobulos universos feruntur: in quibus singulis Arteriæ ramulus, in longum protensus, utrinque plurimas à se propagines emittit, quæ statim propaginibus aliis tum Bronchialibus, tum Venosis associantur, & varietè complicantur; &, ubi asperæ Arteriæ propagines extremæ in cellulas orbiculares abeunt, Arteriæ cum Venis (uti per microscopium detegitur) complicatæ, vesiculas istas densâ ramificatione circumdant, & quasi corymbis vinciunt: unde conjicere licebit, haud pro nihilo esse, quod in pulmonibus ubique sangui ductus, alteros istos aëris religiosè observant, iisque adeo intime se immiscent, ac ubique insinuant. Certè quicquid aliis visum fuerit, haud facile crediderim, hoc in sanguinis, ejusque partium utut dissimilium miscelam exactiorem fieri. Nam ad hanc, ecquid aëris accessu tam pleno opus est, quem in aliis mixtionibus (quarum perfectiores digestionis vocantur) rite obeundis datâ operâ excludimus? Nam si iste admissus itus ac reditus habere sinatur, particulæ commiscendæ magnâ ex parte avolarent. Dein quod asseritur, tantum melioris *πυκνότητος* gratia fieri, quod in pulmone sanguis intra ductus adeo exiles, tortuosos, nec facile pervios feratur, di-

co hoc intentioni ilti prorsus repugnare; nam optima cujusque liquoris mixtio, (ut etiam ipsius sanguinis) fermentatione perficitur; atque liquor sic miscendus sive fermentandus, sicut vinum in cado, spatium liberum & capax requirit: trajectio autem per ductus exiles & angustiores velut colatoria, partium secretioni potius quam mixtioni inservit; quapropter nisi sanguis intra vasa majora exacte miscetur, ac rite fermentatur, dum pulmones pertransit, sæculentias & particulas quasque non rite mixtas ibi relinquit, eorumque ductus infertit, ac plurimum obstruit; uti observare est in Picâ, Cachexiâ, & Leucophlegmatiâ affectis, quibus respiratio difficilis, ob sanguinis non rite mixti recrementa ibi derelicta supervenit. Quare pulmonis usus videtur esse, ut sanguis per vasa minora, tanquam rivulos exiles, secundum omnes suas partes explicetur; adeoque his omnibus nitrosæ aëris particulæ occurrant, easque vitalitatis gratiâ inspirent seu accendant. Arteria Pneumonica, pariter ac Aorta & Trachea, tunicam muscularem, binis fibrarum, scilicet rectarum & circularium, ordinibus instructam habet; quæ proculdubio, dum contrahuntur, arterias etiam Pneumonicas pulsare, & sanguinem usque prorsus urgeri & circumpelli faciunt. Huic tunicæ musculosæ glandulæ numerosæ cum vasorum reticulo incumbunt. Arteriæ Pneumonica intra pulmonis lobum quandam singularem Fabrica & ramificatio exprimuntur Tab. 2da Vasis hujus Tunica omnes distinctæ & ab invicem separatæ designantur Tab. 6ta Fig. 1ma item Tab. 4ta Fig. 2da.

3. Vena Pneumonica, in sinistro cordis ventriculo radicata, & in ramos primò majores, & deinde, juxta pulmonum lobos & lobulos, in minores ac minimos divisa, & multifariam subdivisa, supra

Tra-

*Vena pneumoni-
cæ descriptio,
& usus.*

Tracheam deferitur, inque progressu suo tum Arteriæ Pneumonicæ, tum tracheæ ramificationi exactissimè respondet, cumque illis utrisque pari passu ubique incedit; &, ubi Trachea in vesiculas desinit, propagines venosæ, cum arteriis (uti dictum) complicatæ, reticulum sive corymbum, quo cellulae istæ circumdantur, constituunt. Venæ Pneumonicæ, parum aut nihil à Venæ Cavæ ejusque ramorum Anatome differt. Singula hujus generis vasa quatuor tunicas à se invicem distinctas habent.

1. Harum extrema fibris (uti videtur) nerveis, quæ forsitan aliquatenus musculares & rectæ in longum (licet serie minus regulari) protenduntur, constat. Hæc venæ pulmonaris tunica admodum laxa, & à reliquo vase soluta existit, in tantum ut ubivis aperta per totum inflari, & quasi vas distinctum esset, plurimum extendi possit; unde suspicari licuit, hoc ductu peculiari lympham aut serum è sanguine secretum reduci: at vero magis probabile videtur extimum hujus vasis ambitum ita laxè conformari, ut pro sanguinis impetuosius effervescentis reditu viæ summo pere distendi sive ampliari possint.

2. 3. Huic tunicae duæ aliæ (Venæ cum Arteria communes) viz. vasculosa, & glandulosa substeruntur: prioris munus est parti nutritum suppeditare, & alterius serositates superfluas excipere & amandare.

4. Tunica Quarta & intima plane muscularis, fibris annularibus, uti similis Arteriæ tunica, donatur, quæ proculdubio pone sanguinis rivum successive contractæ, cursu ejus reducem accelerari, & pro data occasione corripi faciunt. Attamen hinc dubitatio oritur, quomobrem, cum venis æque ac arteriis fibræ musculares contractivæ, (quæ in his pulsficæ existuat) conceduntur, cumque utraque pariter va-

fa

*Tunica serosa
& glandulosa
viti.*

*Tunica muscula-
ris.*

*Quare nullus in
venis pulsus.*

sa cordi perenniter pulsanti appenduntur, quamobrem non Venæ æque ac Arteriæ, juxta constantes in corde systolæ & diastolæ vices, etiam solenniter pullent? Huic imprimis obvium erit referre, Arterias fibrarum motricium strue sive aggerie longè densiori quam Venas donari; quare cum illæ, successive fortiter contractæ, sanguinem velut emboli impulsu foras ejiciunt, & vi cujusque impulsus vasa continentia succutiunt, sufficit ut Venæ pone sanguinis rivum lenius contractæ; ipsum sponte ac velut in declive refluentem, blande ac æqualiter prorsum urgeant. Verum insuper, hujus ratio nonnihil à vasorum conformatione dispari seu potius inversa pendere videtur; siquidem sanguis intra Arterias trajectus, à spatiis amplioribus usque in angustiora, saltem minus patentia propellitur, quare hæc cum impetu pervadens ubique distendit, vasorumque latera attollit, adeoque pulsus excitat: quippe dum sequens Arteriæ cujusque portio per fibras musculares contrahitur, necesse erit anteriorem, ab insiliente sanguinis gurgite impletum evibrare: in Venis autem è contra, sanguis versus cor redux è spatiis usque minoribus in majora, sive è rivulis in alveum magis capacem & profundum decurrit, proindeque tacite & sine pulsus fluctuatione quavis prolabitur.

Sanguis intra Venas Pneumonicas pariter, imo plus quam intra Arterias ab aëre, ubique à Tracheæ ductibus aut vesiculis adjunctis sese insinuantem, animari, sive de novo accendi videtur, in quantum scilicet iste primò in Venis Pulmonaribus ab atropurpureo in coccineum mutetur; cujus ratio est, quod sanguis juxta vasorum intercapedines, viz. dum ab arteriis in venas transit, particulis aëreis ubique ac plurimum occurrit. Quamobrem si liquor quilibet Arteriæ Pneumonice injiciatur, non ita promte &

*Sanguis in
venis Pneumonicis
diathesis.*

cito pulmonem trajiciens per Venam redibit, ac si in membro quopiam, aut in aliis corporis partibus experimentum illud feceris; quin pars liquoris injecti in Tracheæ ductus, aut lobulorum interstitia exudabit, & pars alia, in spumam abiens, tardè admodum per Venas redibit; indicio sanè manifesto, eum in transitu pulmonari inter vasorum oscula hæere, cumque particulis aëreis commisceri. Sanguinis circulatio per pulmones quiddam diversum, seu potius contrarium habet ab ea quæ per reliquum corpus peragitur; in quantum scilicet Arteriæ Pneumonice sanguinem atro-purpureum, & Venæ coccineum continent; cum in toto præterea corpore, Aorta cruorem coccineum, & Vena Cava atro-purpureum transferat. Porro de Vena Pulmonari observare est, totum ejus ductum, excepto ubi cordi affigitur, valvulis carere. Hoc inde constat, quod liquor trunco ejus injectus (pariter ac in Arteria habet) omnes illico ramos & furculos sine obice quovis pervadat. Quod quidem in hunc finem ita fieri oportuit, ut sanguis intra præcordia, ob passionum impetus, fluctuationes ac regurgitationes quaquaversus liberè semper habeat. Insuper ne sinister cordis sinus à sanguine impetuosius irridente obruatur unquam, naturæ instinctu, fibræ in Venæ radice contractis, cursus ejus inverti, & retro fluere potest. Venæ Pneumonice quoad ramificationem ejus extremam descriptio habetur Tab. 4ta Fig. 3ta.

*Lymphæductus
væ prædictis
applicat.*

4. Huic vasorum prædictorum, quibus aër & sanguis convehuntur, Triumviratui Lymphæductus aquam exportantes adjunguntur. Horum ingens satellitium, per pulmones dispositum; Arterias & Venas stipat: furculi omnes, à pulmone exteriori versus radices ejus tendentes, in plures truncos majores cœunt; qui, ductui Thoracico communi inserti, lympham, à sanguine & humore nerveo superfluum, ingerunt.

gerunt. Profecto vasa hujus generis quamplurima in pulmonibus requiruntur; quippe cum sanguis hic maximè efflagret, & rapide circuletur, nihilque exterius per diaphnoen exhalet, Venæ haud facile totum crurum ab Arteriis excipiunt; porro Glandulæ, quod in iis depositum est, non diu continent: quare Lymphæductibus, quasi alveis permultis, opus erat, quibus humor continuo superabundans amandari possit. Si quando hos obstrui, aut disrumpi contingat, pulmonum aut pectoris hydrops, quinimo tussis & affectus Phthisici sæpenumero oriuntur. Hæc vasa pulmonum lymphica optimè conspiciuntur, si inter canem vivum disseccandum, ductus Thoracici summam, ut nihil Venæ Subclaviæ intundatur, comprimamus: tunc enim pulmonum lymphæductus, siquidem in commune receptaculum obturatum ac impletum sese exonerare nequeant, summè intumescunt, & valde conspiciui fiunt. In cane saginato si talis compressio aliquandiu fiat, humor lacteus è ductu Thoracico, valvulis reſeratis, in pulmones exundabit: quinimo idem lymphæductus, etiam longè infra renes confitos, pervadet, eosque humore distentos quasi lactescerentes reddet. Lymphæductuum exteriorum in lobi pulmonaris superficie perreptantium delineatio rudis habetur Tabulâ 1ma.

5. Vasorum pulmonarium genus ultimum sunt Nervi, & propagines Nervæ; quorum ingens copia (prout alibi innuimus) ubique per pulmones dispergitur. Circa horum munus olim ambigentes, opinari ducebamur, motus Pneumonici primos impetus, aut saltem instinctus ab his Nervis pendere; quoniam alias haud intelligere datur, quomodo pulmonum motus in respiratione, tussis, risu, aliisque ipsorum actibus, juxta quasque naturæ exigentias adeo semper exactè proportionentur. Nam prout sanguis

Per paginas Nervos per pulmones dispersos.

plus aut minus in præcordiis æstuat, ac ebullit, etiam prout Tracheæ contenta quæpiam fibras Nerveas irritant, celerius aut tardius respiramus, & sæpe, invito licet, tussimus. Attamen præterea Nervorum horum usus alius, & magis necessarius occurrit: nam ex quo liquet sanguiductuum, & Tracheæ tunicas ubique fibris muscularibus, sive motricibus, quibus contrahuntur, donari, satis obvium est Nervos Pneumonicos tum spirituum copias, tum contractionum instinctus ad fibras istas convehere: quin & verisimile est, propter Nervos istos spasmodicè affectos, Palpitationem cordis, nec non Asthma & tussim Convulsivam sæpenumero excitari. Nervorum Pneumonicorum Anatomen sive descriptionem in Neurologiâ nostrâ, scilicet pag. 311. olim tradidimus, ut non opus sit eadem hic repetere, aut ampliare. Vasa prædicta quinaria, in distributionibus suis mutuò associata, & multifariam, quasi in nemora secreta cum vesiculis, velut lacunis ubique intertextis divisa, cum inter se variè complacentur, & contexantur, Telam quasi carneam, quæ ipsa pulmonum compages est, constituunt: quæ insuper instar parenchymatis solidioris apparet, quatenus Arteriæ & Venæ sanguine oppletæ inferciuntur, atque Tracheæ & lymphæductus vasa, tum aëre tum aquâ inanita, concidunt ac coalescere videntur. Huiusmodi fabricam pulmonis carniformem, ex meris vasis & vesiculis contextam, minus admirari subit, dummodo perpendatur, Testis Seminarii compagem nihil aliud esse quàm glomerem ex filamentis quodammodo cavis, sive ex tubis spermaticis simul intextis, complexam. Nervi Pulmonaris & quoad fibrarum quibus constat fasciculum, & quoad furculorum ejus propagationem descriptio habetur Tabulâ quintâ.

Pulmonis Telam, uti dictum est, ex vasis & vesiculis contextam, & juxta illorum ramificationes majores,

jores & minores, in lobos & lobulos divisam, membrana, quasi commune integumentum, investit. Hujus binæ sunt tunicæ, scilicet unica exterior & tenuis, quæ filamentorum Nerveorum textura quædam (uti in plerisque aliis visceribus habet) subtilis videtur; altera interior, quæ & aspera, & nonnihil crassa est, è vasorum & vesicularum extremitatibus ferè meris constans: & propter foveas ab his passim factas, intima superficies ejus instar favi apium apparet. Harum formæ Tab. 8. satis aptè designantur. Membrana è binis hisce tunicis conflata poros quamplurimos & satis magnos habet, in tantum ut, si hydrargyrus lobi alicujus minoris ramo Tracheali infundatur, membranam ferè totam intus obducens ubique è poris erumpat. In hanc membranam velut aggerem tum cruor Arteriosus, tum aër impingens reflectitur; iste nimirum per venas in cordis ventriculum sinistrum refertur, parte quadam aquosa per lymphæductus amandata; interim aër per eisdem Tracheæ ductus, quibus influxit, revertitur. Enimvero aura continuè recens, quæ sanguini particulas nitrosas supeditet, inspirari; eique ut concedatur locus, altera vetus, jam effœta ac inutilis, prius expirari debet. Quandoquidem igitur utrumque munus intra eisdem ductus peragendum sit, partitis vicibus modò hoc modò illud fieri oportuit. Dum inspiratur aër, pulmones quasi vento immisso inflantur; dumque idem expiratur concidunt, & ejus excludendi gratia arctè comprimuntur; adeoque follium ritu, perpetuas systoles & diastoles vices obeunt. Quo tamen impulsu, & quibus organis hoc fiat, operæ pretium videtur hic paululum expendere.

Pulmonis tunicæ quarum altera tenuis, altera aspera.

Super his igitur observatione vulgari constat, pulmonis diastolen pectoris ampliacioni, ejusque systolen hujus contractioni semper obsequi; proinde ut

Pulmonis systole & diastole.

con-

concludere liceat, quando thoracis cavitate dilatata pulmoni expandendo spatium majus conceditur, aërem externum, sive circum pulsum, sive ob propriam vim elasticam (nam eodem res recidit) sponte in Tracheam insilire, & mox truncum ejus, Bronchia, & vesiculas omnes subire, ac ad summum inflare; in eum nempe finem, ut particulæ ejus nitrosæ sanguini, pulmonis loca omnia perluenti, ubique occurrant: deinde quando pectus, à dilatatione ista recedens, quoad cavitatem suam angustatur, etiam pulmo compressus, à diastole suâ concidit, aëremque modò inspiratum excludit. At verò, quoniam aër non eâ copiam sponte exilit, quàm insiluit, neque pectoris cavitas archè adeo contrahitur, ut pulmones valde comprimat; idcirco Tracheæ ductus omnes fibris muscularibus donantur, quæ inter expirandum seriatim contractæ Aëris expulsionem promoveant. Itaque ut respirationis causa & fiendi modus planè innotescant, inquire oportet, quo ritu, & quibus organis vicissitudinaria ista pectoris dilatatio, & contractio peragantur.

*Ejusdem motus
mechanice ex-
plicatus.*

Circa hos motus, divini Conditoris mechanice, ad regulas Mathematicas planè adaptatam, satis admirari non possumus; siquidem nullâ aliâ in re manifestius *ὁ Θεὸς γεννητὸν* videatur. Quippe cum pectoris tum ampliatio, tum coarctatio à quibusdam musculis (quorum munus unicum est contrahere) perfici debeat, res ita instituitur, ut costæ, quæ thoracis, velut parallelogrammi oblongi versus Cylindrum incurvati, latera efformant, in figuram modò quadratam, cum angulis rectis, pro pectoris ampliacione, modò in Rhombocidem, cum angulis acutis, pro ejusdem contractione, ducantur. Quod verò à partium situ ità mutato sequitur, ut cum latera ab invicem longius abscedunt, fines propius adducantur,

tur, & è contra; proindeque spatii capacitas alterari potius, quàm augeri aut diminui soleat; ne ita circa thoracis cavitatem accidat, per Diaphragmatis motum miro artificio sic cautum est, ut, dum costæ superius pro pectore ampliando versus quadratam figuram ascendunt, ne fines interius abbrevientur, Diaphragma, quod finem inferiorem claudit, deorsum versus abdomen extumescat; adeo ut thorax quoad longitudinem simul, ac quoad profunditatem amplietur: dein vice versâ, dum costæ inferius ad pectus coarctandum versus Rhomboeidem figuram ducuntur, ne fines ex more longius abscedant, Diaphragma superius ascendit, proinde ut thoracis capacitas inter expirandum, etiam quoad utramque dimensionem angustetur.

Quod autem ad musculos pectoris, tum ampliationi propter inspirationem, tum constrictioni propter expirationem inservientes, spectat, sapientissimus naturæ Conditor plura & diversimoda utriusque muneris instrumenta instituit; propterea quidem ut respirationis opus, ad vitam adprimè necessarium, incessanter usque & perquam robustè obiri possit. Musculorum prioris ordinis, à quibus scilicet thoracis cavitas dilatatur, alii coitas attollunt, & posterius retrahunt, proinde ut arcuantur illæ magisque amplientur; in quo censu sunt musculi tres scapulares, unus lumbaris, ac intercostales externi undecim: atque alter internus musculus, nempe Diaphragma, pectoris fundum deprimat, ejusque longitudinem, unâ cum profunditate dilatatâ, ampliari facit.

Prædicti musculi, viz. scapulares, lumbaris ac intercostales, etiam cum Diaphragmate ad respirationis munus destinati, à pluribus Anatomicis, ac imprimis à Fallopio satis jam accurate describuntur; ut parum opus videatur hanc telam nunc retexere; præ-

Musculi respirationi inservientes.

Eorundem munia, tum in inspiratione;

fertim, quia plenior & permanens harum partium notitia non nisi per crebras dissectiones, & *anatomica* Anatomica acquiri solet. Quatuor muscoli priores diversiformes, ad inspirationes fortiores & violentas potissimum conducunt; intercostales verò exteriores, propter ordinarios inspirationis actus, quoad vivimus, operam perennem & vicissitudinariam navant. Hi singuli uniformes, cum basi carneâ & crassiore, in costâ superioris imo radicati, fibris obliquis & antrorsum latis in costâ subjacentis summitatem feruntur, eique cum sine tenuiore ac tendinoso implantantur; unde sequitur fibras istas, dum circa radices suas intumefacti abbreviantur, costam inferiorem versus superiorem ducere & retro trahere; dumque adeo hi muscoli omnes simul contrahuntur, costæ omnes sursum elevatæ, & ab angulis cum spinis obliquis, in rectas alteratæ, thoracis truncum capaciorem, sed aliquanto breviorum reddunt: cui Ellipsi ut succurratur, Diaphragma (quod, prius à systole liberum, intra pectoris cavitatem reconditur) una cum costis sursum tractis, inferius ad tensitatem ducitur; proinde ut pectus, quasi tympanum undique strictum, capacissimum evadat; ac interea pulmones, spatio ampliore iis concessò, ab aëre, quâ data via, irruente inflentur, & totam thoracis ampliati cavitatem impleant.

Tum in expiratione.

Hæc de musculis inspirationi inservientibus: quibus subindè à contractione cessantibus, costæ statim à positione rectâ in obliquam decidunt; simulque Diaphragma à tensitate laxum, in pectoris cavitatem ascendit, seu potius à visceribus abdominis illuc protruditur; adeoque, ob partium situs ita mutatos, scilicet pectus constrictum, & pulmones compressos, expirationis actus succedit. Hunc nonnulli meram alterius intermissionem esse, & tantummodo à motus muscularis (quo respiratio peragitur) quiete, seu vac-

catione procedere statuerunt. Quinimo costarum à rectis angulis in obliquas declinatio, & Diaphragmatis ascensus, partium harum situs naturalis perhibetur, quoniam in defunctis sub tali positione reperiuntur. Huic opinioni assensum haud facile deberi existimo, quia interdum expirationis multo fortius & vehementius, quam inspirationis munus peragi debet; prout in tussi, cantu, risu, vociferatione, aliisque affectibus, quorum exercitia pectoris labor difficilis, & graviores nixus sunt. Quapropter non est, ut arbitremur expirationis actus huiusmodi intensos, à mera musculorum prædictorum quiete seu vacatione, quin vero ab aliorum oppositorum motu excitari. Porro non tantum propter vehementes, verum ordinarios & solennes *ὀκνηρὸν* vices, saltem ad librandum respirationis munus, musculi modo citati oppositi, & pectoris constrictivi requiri videntur: secus enim isti alii, quorum officium est thoracis cavitationem dilatare ac ampliare, interdum pensi sui immemores, aut fortius aut diutius quam par est agunt, quare opus est eos ab aliis, Antagonistis scilicet, expirationi inservientibus subinde admoneri, & in officio contineri. Sunt autem musculi ad pectus constringendum dicati, sacrolumbus, triangularis, intercostales interni, ac musculi quidam abdominis; quorum omnium usus & descriptiones cum à pluribus Anatomicis, tum accuratissimè à Fallopio traduntur. Musculi intercostales interni uti situm, ita & munus intercostalibus externis contrarium obtinent, quod nimirum est costas deprimere, & pectoris cavitationem, in figuram Rhomboiden ducendo, coarctare. Quippe observare est, cujusque horum basin carneam & crassiorem costæ inferioris imo implantari, atque fibras motrices, inde oblique & antrorsum ascendentes, atque alteras intercostalium exteriorum decussantes, cum fine ten-

dineo & tenuiore, costæ superioris imo inferi; hinc ut nullus hæc perpendens dubitet, quin hi muscoli interiores costas omnes deprimant, sive inferius ducant. Ceterum dum costæ ita deprimuntur, ut pectoris truncus angustior & magis acuminatus reddatur, hi muscoli interni, secus ac alteri externi, non solum costas, sed etiam appendices earum cartilagineas deorsum trahunt. Enimvero appositissimè ad hanc rem notavit Fallopius, *musculos intercostales exteriores solummodo costarum, ac minime cartilaginum intervalla, internos vero utraque spatia adimplere*: cujus ratio, Architectonices divinæ speculationem jucundissimam præbens, ad hunc modum habere videtur: viz. dum costæ ad inspirationis actum sursum ducuntur, simulque versus spinam retrahuntur, motus iste à postico incipiens, à costis ipsis perficitur; quibus primo commotis cartilagines, velut funes appensi, facile obsequuntur; quare his rite componendis subsidio musculari parum opus videtur; ad costas vero agitandas, non solum prædicti muscoli intercostales, sed & quatuor alii majores operam continuam navant: verum è contra, ut costæ deprimantur, simulque antrorsum ducantur, vis potissima antè incipiens, à cartilaginibus perficitur, qui, tanquam funes ductarii, quo tendendum est secum costas facillime deflectunt.

Porro ob hunc finem, nempe ut costarum appendices cartilagineæ ad expirationis actum deorsum & propius invicem trahantur, non solum muscoli intercostales interni cartilaginum æque ac costarum intervalla implent, verum insuper musculus triangularis huic negotio totus destinatur; hic enim inferius ab ossè sterni enatus, & sursum oblique ascendens, cartilaginibus inferioribus inferitur, quas versus caput suum, & invicem propius adducens thoracem

con-

constringit. Quod circa hunc musculum annotavit Fallopius, consideratu dignum est; viz. cum in homine parvus adeo & subtilis iste fuerit, ut vix pro musculo accipi queat, in cane per totum os pectoris protenditur, & cartilagine omnes, etiam verarum costarum sterno inosculatas, occupat. Cujus discriminis ratio divinam circa Animalium fabricas Providentiam planè indigitat. Quippe cum hoc animal, Quare musculus triangularis in homine parvus, in cane per totum os pectoris protenditur. ad cursus velocissimos & diu continuandos natum, quo sanguis, dum intensius agitur, ritè accendatur eventileturque, aërem celerrimè & fortiter uti inspirare, ita etiam expirare debet; (nam, ut recens aura liberius hauiatur, oportet veterem usque totam fortiter ejici & velut explodi:) idcirco propter hunc actum firmitus obeundum (cujus in homine haud magnus est usus) musculus caninus molem ingentem & tanto operi parem fortitur.

Hæc de musculis pectoris truncum coarctantibus: ex quorum apparatu satis constat, musculorum oppositorum relaxationes huic negotio non sufficere. Caterum ut interea, dum pectus constringitur, Diaphragma superius ascendens cavitatem ejus abbreviet, haud fitis est ipsum à contractione suâ remitti, verum etiam necesse est ut, quamprimum hæc cessat, musculi abdominis contracti viscera comprimant, & superius propellant; à quibus statim Diaphragma relaxatum attollitur, inque thoracis truncum altius adigitur. Diaphragma abdominis motum sequitur.

Ex horum omnium rationibus supputatis, inferre licebit, haud minores musculorum nixus circa expirationis actum, quam ad inspirationem requiruntur, impendi: immo majores dicamus, postquam his addetur, quod Tracheæ & Bronchiorum Tubi fibris muscularibus (prout suprâ ostensum est) præditi sint, quæ solummodo inter expirandum contractæ, aërem intus contentum cum majore impetu explodi faciunt. Parvulus musculus in expiratione & inspiratione.

ciunt. Et quidem ita fieri oportuit, quoniam aër vi elasticâ pollens in ductus pulmonares, quoties aperiri sinuntur, sua sponte satis promptè infilit; illic vero ut denuo statim penitus excludatur, impetu quodam & partium compressione velut explosione opus est. Namque licet inspiratio ordine sit prior, tamen expirationem mox subsequi, & juxta istius tenorem proportionari necessum est; quippe, ut ista sit magna, hujus vices usque majores exiguntur. Quapropter in vehementi aut totius corporis, aut solius pulmonis exercitio, ut aura recens copiosius inspiretur, vetus omnis non solum ex Trachea, & Bronchiis, verum etiam ex ultimis vesiculis quaque *ἐκπνοῆς* vice commoveri, & quoad maximam partem explodi debet; idcirco cum ad inspirandum, pulmonibus otiosis, tantum muscoli pectoris occupentur, ad expirandum fortius, tum muscoli pectoris oppositi, tum & ipsi pulmones laborant.

*Motuum pr. edi-
torum causa.*

Explicatis ad hunc modum respirationis organis, adhuc inquirendum restat, quo instinctu illa ad motum concita, perpetuas adeo *systolῶν*, & *diastolῶν* vices iterent; ut modò hi muscoli ad inspirationem, modò illi ad expirationem contrahantur, atque oppositi interim quiescant; adeoque vicissim moveantur, ut sibi invicem mutuo locum cedant. Super his imprimis obvium est (quod etiam alibi fusè declaravimus) spiritus animales, pro musculorum motibus contractivis obeundis, è tendinibus in fibras carneas infilire; & dein pro iisdem relaxandis, ex his in illos recedere. Porro cum functio mutua sit duplex, sc. spontanea, & merè naturalis, olim ostendimus in priore, spiritus è tendinibus in fibras carneas per appulsus juxta appetitus imperium evocari, atque intra has in actione manere, donec illius nutu dimittuntur; deinde vero in tendines reverbos quiescere, donec rursus foras

*in functione ani-
mali.*

foras jubentur; hinc ut illorum motus & quietis tempora sint inæqualia, incerta, & pro libitu nostro varie determinanda.

In functione verò naturali multo secus habet: *Et naturali.* quippe spiritus animales è tendinibus in carnes perpetua vice, sive constanti reciprocatione effleruntur, & contractione brevi facta, mox ex his in illos resiliunt, ac ita vicissim: ad quem modum cor ipsum, Arteriæ & respirationis organa, quinimo ventriculi & intestinorum fibræ carnes, nisi propter objecta sua aliàs determinentur, per systolas & diastolas perennes agitantur.

Non opuserit hic repetere, quod etiam alibi circa hæc bina motuum genera notavimus, sc. spiritus *Prævis generis a cerebro, alterius a cerebello oriundi.* Animales functionis motivæ spontaneæ, omnino aut potissimum à Cerebro, aliosque merè naturalis Auctores à Cerebello dispensari; porro & spirituum utriusque generis tum copias, tum actuum ineundorum instinctus, per nervos convehi.

Attamen hic ambigitur, ad quod genus functionis motivæ, scilicet spontaneæ, aut merè naturalis, *Quæritur cuius generis sint respirationis actus.* respirationis actus referri debeat; cujus etiam ditio- nis, viz. Cerebri an Cerebelli, spiritus animales negotio isti destinati, fuerint. Satis liquet munus hoc motus spontanei quodammodo particeps esse; quoniam in nostra potestate est illius actus modo corripere, modo producere, aliasque diversimode alterare, imo interdum parumper cohibere: porro nervi ad præcipua ejus organa motiva, scil. Diaphragma & musculos thoracis, pertinentes, è nervis Brachialibus & Lumaribus oriundi, prosapiam suam Cerebro deberi, eorumque spiritus incolas ad motus voluntarios potissimum ordinari plane consentitur. Verum insuper è contra, respiratio in tantum functione mere naturalis est, ut illius organa in somnis absque notitia

notitia nostra, inque vigilia nobis non advertentibus, conitantes systolῶν & diastolῶν vices reciprocant: porro licet actum five exercitium ejus aliquantulum sistere aut variare pro libitu nostro possimus, integrum vero respirationis munus penitus abrumperere, aut diutius suspendere nequimus. Præterea licet nervi, ad musculos pectoris & Diaphragma destinati, à nervis Spinalibus procedant; tamen hi posteriores, à ramis Brachialibus profecti, in progressu suo cum nervi intercostalis propaginibus communicant; quinetiam ab his nervis (qui ex Cerebelli ditione sunt) nervi reliqui omnes, per Tracheam & Pulmones disseminati, oriuntur.

*Concluditur
mixtum esse.*

Ex his plane sequitur, respirationis opus actum quasi mixtum, utriusque functionis motivæ, scilicet tum spontaneæ, tum naturalis participare; atque spiritus ac nervos utriusque provinciae, qui tum à Cerebro, tum à Cerebello procedunt, in hoc negotio occupari. Et quidem juxta Oeconomiam animale[m] ita fieri oportuit: nam licet respirationis actus quidam, ad vitam sustinendam necessarii, constantes & perennes esse debent, sunt tamen plures alii Pectoris & Pulmonum motus occasionales tantum, & sæpius pro libitu nostro obeundi; uti cernitur in risu, ploratu, cantu, vociferatione, sibilatione, aliisque privatis Pulmonum & Tracheæ operibus; quibus fortiter peragendis muscoli thoracis conspirant, & operam conjunctam navant. Porro in violentis totius corporis laboribus & exercitiis, à quibus sanguis plurimum incitatus eventilatione majori indiget, Brachia vehementer agitata, etiam Pectoris musculos, aliaque organa Pneumonica ad respirationem crebriorem in motus citatiores adigunt. Et revera, propter hujusmodi Brachiorum & Diaphragmatis συμπερίεξις, nervi hujus motui inservientes, ab illo-
rum

rum ramis nerveis procedunt. Porro hac ratione cautum est, ne corporis exercitia Pulmonum vires, & respirationis tenorem excedant unquam aut labefactent: quippe cum hujus organa difficilius laborant, aut fatiscere incipiunt, Diaphragmatis nervi, alteros Brachiales vellicantes, & quasi officii admonentes, à motione nimium intensâ desistere jubent.

Enimvero cum respirationis munus in plures usus, quorum alii mere naturales, aliique spontanei aut violenti sunt, destinetur; id propter spiritus & nervi, qui utriusque regiminis tum à Cerebro tum à Cerebello profisciscuntur, in hoc opere conjungi, & nixus sociales præstare debent: eâ tamen lege, & mutuo quasi pacto, ut alter alteri ad opera quæque maxime necessaria, aut convenientia imprimis obeunda invicem cedant, & mutuo obsequantur. Hinc respirationis ordinariæ aut mere vitalis instinctus, à nervis Pneumonicis incipiens, illico nervis Diaphragmatis, & exinde Thoracicis quibusque communicatur; adeo, ut partes motivæ omnes mutuo statim in actu conspirent, atque pectoris ejusmodi systolas & diastolas efficiant, quales ad præsentem sanguinis statum requiruntur. Attamen e contra quoad alios respirationis, aut spontaneæ aut violentæ, actus habere videtur; viz. horum instinctus sive primus impetus, à musculis modo his, modo illis incipiens, mox organis quibusque aliis communicatur; ita ut, pro respirationis actibus designatis obeundis, simul omnium, ictu oculi citius, focia opera acciatur.

Quæ hætenus circa respirationis organa, eorumque munia ac usus disseruimus, ut clarius elucescant, ex re fore videtur, quarundam ex iis partium maxime notabilium Icones ad vivum delineatas, unâ cum Tabularum explicationibus subicere: prius tamen hic pauca quædam circa Pulmonis lymphæductus, & lobulorum

Nervi Pulmonares alii motus naturalis, alii que voluntarii præsidet.

Utrique sibi invicem obsequuntur, & in officio conspiciunt.

32 *De Respirationis organis & usu.* SECT. I.
bulorum interstitia in superioribus prætermissa, inferre visum est.

Lobulorum interstitia inter se invicem, indeque in Lymphæductus transitum habent.

Cl. Malpighius hos Pulmonis lobulos, eorumque interstitia primus detexit, quibus tamen usibus interviunt, haud satis clarè denotavit. Videatur forsan hoc. ce loculos, sive spatia intra Pulmonem inania, etiam aëris (quo fit amplior ejus condus) receptacula quædam esse. At verò exprimento sæpius factò evidentè constat, aërem Tracheæ fistulæ (quæ unicus ejus in Pulmonem aditus est) insufflatum, hæc lobulorum interstitia minimè subire, aut inflare: attamen si foramini in quolibet ex his interstitiis factò insufflaveris, illico spatia hæc omnia in toto Pulmonis lobo inflata intumescunt, adeoque jucundo spectaculo lobuli omnes magnis intervallis distincti apparebunt; uti exprimitur Tab. 3. Fig. 2. Porro lymphæductus pulmonis superficiem perreptantes, ubique fere membranulis interstitia integentibus includi, eorumque fines in ipsa interstitia desinere videntur. Ceterum vasa lymphica, cum unaquæque valvulis, ita quæ ad pulmonem spectant numerosissimis instruuntur, prout in Bovis lobo ampliori calente evidentissime discernere est, & ad vivum exprimuntur, Tab. 1. d. d. d. d.

Quod ideo fit ut sanguinis effluvia vaporosa ab interstitiis excepta, & intra Lymphæductus in aquam condensata, foras convehantur.

Circa horum usus ut conjectari auserim, verisimile est cavitates istas quosque lobulos intercipientes, vapores à sanguine accenso quaqueversus copiose emanantes, (cum nullibi melius detrudi, aut seponi possint) excipere, qui sc. è vasorum finibus in cavitates hæc per tenuissimos ipsorum parietes transudant, indeque mox ulterius propulsi, in aquam per hæc vasa appropriata, è pulmone deportandam condensantur: insuper ne lymphæ intra ductus istos, à vaporibus factæ, ac ita condensatæ, in pulmones (magnam ipsis noxam illaturæ) regurgitent, densissimi valvularum obices impediunt.

Enimvero sæpe sæpius miratus sum quid fiat de effluviis

effluviis vaporosis, quæ perpetim è sanguine in præcordiis efflagrante copiosissime, & nonnunquam impetuosisissime dimanant. Quamvis enim plurima eorum per Tracheæ ductus unâ cum aëre inter expirandum avolant, attamen iis quaquaversus in orbem densissime erumpentibus unica exitus via, sive emissarium singulare haud sufficit: quapropter loculi sive spatia istæ inania ubique ex omni parte disponuntur, quæ vapores in Pulmone oclusos excipiant, & eodem mox condensatos per Lymphæductus, quasi per totidem Alembici rostra, extillant.

Vasa Lymphica pulmonibus egressa, cum furculis numerosis versus ductus Thoracicos tendunt, iisque magna ex parte inferuntur; in itinere vero Oesophagum, nec non Tracheæ & Aortæ truncos superficialiunt, in iisque variâ insertione propagines multas amittunt; proinde ut videatur aliquantum humoris Lymphici pro vasorum istorum parietibus lubrificandis impendi.

*Lymphæductuum
pulmonarium
progressus &
distributio.*

Figurarum Explicatio.

TABULA Prima exhibet pulmonis lobum unum integrum revolutum, in cuius superficie Lymphæductus, huc illuc perreptantes, conspiciuntur.

- A. *Tracheæ in medio vasorum jacentis resectæ orificium.*
- B. *Arteriæ Pneumonice subjacentis orificium.*
- C. *Venæ Pneumonice superpositæ orificium.*
- d. d. d. d. *Lymphæductus exteriores per lobi istius superficiem disseminati.*

E

e. e. e. e.

a.e.e.e. *Lymphæductus plures in dorso hujus lobi coeuntes, unde transeunt in ductus Thoracicos.*

TABULA II. exhibet pulmonis Ovinii lobum unum in medio sectum, ut portione superiore (in qua Venæ caudex est) amota, & Asperæ Arteriæ Truncus seposito, Arteriæ Pneumonicæ per totam ejus compagem, sc. lobulos minores & minimos, ramificatio ostendatur. Hujus ductus omnes, sc. propagines & furculi, ut ut minuti, à liquido quodam injecto impleti & colorati, ad vivum delineabantur.

A.A.A.A. *Lobi Pulmonaris divisi medietas inferior, Arteriæ Pneumonicæ ramificationem continens.*

B.B.B. *Arteriæ Pneumonicæ truncus ad hunc lobum pertinens.*

C. *Foramen unde ramus ejus alter amotus resecabatur.*

D.D.D.D. *Caudices e quibus rami ejus alii (siquidem in hac Tabula exprimi nequibant) resecabantur.*

E.E.E.E. *Trunci hujus Arteriosi, in longum protensi, rami laterales utrinque in dextram & levam protensi.*

F.F.F.F. *Surculi & propagines minores, qui paribus venosis, & Bronchialibus ubique complicantur, ac ultimo cum Venosis velut contexti, vesiculas orbiculares ubique circumdant, & quasi corymbis vinciunt.*

G.G.G.G. *Rami Bronchiales, qui à Trachea caudice seposito resecti, & lobo huic Pulmonari immersi, ramis sanguiferis associantur.*

H.H. *Asperæ Arteriæ caudex ad hunc lobum pertinens, qui Arteriæ Pneumonicæ incumbere, resectus & sepositus.*

f.f.f.f.

f.f.f.f. *Caudices ramorum Bronchialium, qui partim in lobi hujus portione descripta G.G.G.G. immerguntur, partimque in medietate ejus altera abscissa distribuuntur.*

TABULÆ III. Figura I. exprimit pulmonis lobum unum, juxta Asperæ Arteriæ ramificationes, in lobulos minores & minimos divisum, cujus vasis furculi & propagines à liquido prius injecto impleri, & deinde quoad lobulos ab invicem sejuncti, etiam ad vivum delineabantur.

A. *Asperæ Arteriæ truncus, à reliquo ejus corpore abscissus.*

B.B.B. *Pars ejus inferior per sectionem aperta, ut tum foramina in singulos ramos ducentia, tum villi ejus recti musculares conspiciantur.*

a.a.a. *Foramina prædicta in ramos huc illuc protensos ducentia.*

b.b.b. *Villi musculares recti, quibus alii circulares incumbunt.*

C.C. *Caudicis hujus Trachealis pars superior integra, sive clausa, ut Cartilagine Annulares appareant.*

D.D.D.D. *Rami Tracheales lobulos minores constituentes ibidem integri & clausi, etiam ut in iis Cartilagine Annulares appareant.*

E.E.E.E. *Rami pares per sectionem aperti, ut foramina & villi musculares recti conspiciantur.*

F.F.F.F. *Caudices, e quibus rami Tracheales abscissi removeantur, ut reliquis post divisionem expandendis spatium concedatur.*

G.G.G.G. Lobuli 2^{darii} Bronchiorum caudicibus tanquam uvæ appensi, qui etiam in lobulos adhuc minores dividi possunt, quorum omnium ductus interiores à Bronchiis in cellulas vesiculares transeunt.

h.h.h.h. Vasa sanguifera lobulorum istorum superficies perreptantia.

TABULÆ III. Figura II. exprimit portionem lobi pulmonaris, in quo, interstitiis membranosis inflatis, lobuli omnes in propria figura apparent, atque Polypodii folium nonnihil repræsentant.

A.A. Asperæ arteriæ cum reliquis vasis complicatæ portio, cui caudici ex omnibus istis conflato, lobuli instar foliorum arboris accrescunt.

b.b.b.b. Lobuli ipsi.

c.c.c.c. Vasa sanguifera eos perreptantia.

d.d.d.d. Lobulorum interstitia membranosa, quæ item vasis sanguiferis e.e.e.e. obducuntur.

TABULA IV. exprimit vasa tum Trachealia tum sanguifera, pro uno lobulo constituendo ab invicem separata & distincta, nec non cujusque illorum conformationes peculiares.

Figura I. repræsentat rami Trachealis, intra lobulum unum distributi divaricationem, inque Tubos & vesiculas orbiculares ramificationem.

A.A. Asperæ Arteriæ caudex, in cujus superficie Cartilagine Annulares apparent.

b.b.b.b. Rami minores à caudice isto profecti, in quibus etiam Annuli apparent.

c.c.c.c. *Ramorum istorum in vesiculas orbiculares, qui uvarum racemis similes videntur, transitus.*

d.d. *Vasa sanguifera à Pneumonicis distincta, quæ Tracheam obducunt, eique enutriendo inserviunt.*

Figura II. & III. Arteriæ & Venæ Pneumoni-
cæ intra eundem lobulum pares ramificationes distin-
ctim ostendunt; quæ ambæ cum vasis Trachealibus
compagis pulmonaris texturam maximâ
ex parte constituunt.

TABULA V. exhibet Nervum Pulmonarem sub-
fidio microscopii paulo accuratius descriptum: adeo
ut plane constet truncum ejus fibrillarum innumera-
bilium unâ colligatarum quasi fasciculum esse; quini-
mo & caudicem ejus, dum in serpilli modum pulmo-
nes perreptat, furculos à se varios huc illuc propa-
gare.

Figura I. Trunci Nervei portionem abscissam re-
fert, cujus extremitas una aperta, & per microscop-
ium inspecta, in fibras fere innumeras explicabilis vi-
detur.

A. *Nervi truncus.*

a.a.a.a. *Fibrillæ circa extremitatem abscissam ab in-
vicem divisæ, & late expansæ.*

Figura II. & III. tum trunci, tum rami cujusque
fibras quasdam explicatas, ac insuper furculorum è
varia stirpe propagationes, crebro iteratas ostendunt.

B. *Truncus primarius.*

b.b.b.b. *Fibrillæ circa extremitatem abscissam explicatae.*

c.c.c.c. *Surculi e fibrillarum fasciculis propagati.*

TABULA VI. imprimis Arteriæ sanguiferæ Anatomien, quam in nupero tractatu descripsimus, hic aptis Iconibus delineatam exhibet.

Hujus *Figuræ primæ ac superiores*, vasis istius quatuor tunicas distinctas, sc. nerveam, muscularem, glandulosam & vasculosam repræsentant.

I. *Tunica intima nervea*, quæ forsan aliquatenus musculosa est, fibris rectis sive longitudinalibus constans, quæ contractæ Arteriæ Tubum abbreviari faciunt.

II. *Tunica propriè muscularis*, fibrarum circularium aggerie constans, quæ cum successive pone sanguinis rivum contrahuntur, circuitum ejus corripere faciunt. Ab harum motu est quod Arteriæ pulsant.

III. *Tunica glandulosa*, quæ (secus ac in Intestinis habet) tunica muscalosæ superposita, è glandulis perexiguis & numerosissimis contextitur.

IV. *Tunica extima vasculosa*, sive vesicularis, quæ è vasis sanguiferis inter se, cumque propaginibus & fibris nerveis varie complicata & contorta, quoddam quasi reticulum videtur.

TABULÆ VI. *Figuræ 2^{dæ} & inferiores*, Venæ Anatomien, sive quatuor ejus tunicas Iconibus idoneis expressas, ostendunt; quæ tunica, ut è vasis portione quadam (exterius incipiendo) successive eximuntur, integræ apparent.

I. *Tunica extima*, fibris nerveis (quæ forsan aliquatenus musculares sunt) quodammodo rectis, sive in longum (licet serie minus regulari) protensis constans.

II.III. *Tunica vasculosa & glandulosa*, quæ pariter ac in Arteriâ habent.

IV. *Tunica intima muscularis*, etiam fibris circularibus sicut in arteriâ constans, quæ pone sanguinis rivum contractæ, cursum ejus reducem accelerari faciunt.

TABULA VII. Asperæ Arteriæ tunicas distinctas, & ab invicem separatas exprimit.

I. *Figura prima Tunicam intimam*, fibris muscularibus rectis, sive longitudinalibus præditam ostendit.

II.III. *Figura 2da Tunicam glandulosam, & 3tia vasculosam* (quæ pari fere ritu ac in vasis sanguiferis, ac etiam in intestinis habent) designat.

IV. *Figura 4ta tunicam exteriorem* (quæ partim cartilaginea, & partim muscularis est) exprimit. Hujus fibræ transversæ, sive Annulares, cartilaginum interstitia adimplent & connectunt.

TABULA VIII. Tunicæ pulmonaris extimæ, totam ejus compagem obducentis, portionem, microscopii ope elegantissime simulque accuratissime descriptam exhibet.

Figura I. exhibet prædictæ tunicæ portionem, quæ partim ob vasorum cujusque generis in ea terminatorum extremitates, foveolis quasi puncturis densissimis excudi videtur, & partim e vasorum sanguiferorum complicationibus, velut corymbeis, veliculis orbicularibus

biculares cingentibus, in plures velut areas $\tau\rho\alpha\pi\epsilon\zeta\omega\delta\epsilon\iota\varsigma$ distinguitur.

Figura II. repræsentat membranæ extimæ portionem à vaforum corymbis avulsis separatam, & line areis, solummodo foveis minutissimis quasi puncturis insignitam.

Figura III. exprimit Tunicæ prædictæ aream quandam singularem, ope microscopii magnitudine auctam.

SECT. I. CAP. II.

*De Respirationis læsæ variis speciebus;
earumque causis, & symptomatum
rationibus.*

HActenus pulmonem, partesque ejus motui, & consequenter functioni vitali, quoquo modo inservientes lustravimus; quæ cum plures & diversimodæ sint, adeoque multiplex & respirationi valde accommodus organorum apparatus existat; ita multifariam, & propter diversas occasiones eadem perverti, aut vitari periclitantur. Revera Horologium ex elastro, rotis, modiolis dentatis spiris, libramento, summo cum artificio fabrefactum, haud magis aut facilius depravationi obnoxium est, quàm hæc pectoris machina pneumonica, per quam aërem inspirando, sanguinis flammam vitalem cum motu & calore ejus tuemur. Enimvero cum ad respirationis munus spectent pulmonum vasa, scilicet trachea, cum bronchiis & vesiculis; item cor cum arteriis & venis; insuper adsint nervi cum fibrarum muscularibus, tum nerveis, lymphæ ductus, & glandulæ; porro cum & vasorum horum contenta, sc. aër, sanguis vetus & recens, cum sero ejus, lymphæ, & spiritus animales; vitium quodvis in unoquoque horum contingens, sæpe totam functionem pneumonicam perturbat. Nec minus etiam organa pectoris motiva, sc. muscoli cum diaphragmate, atque nervi iis destinati; quinimo interdum spiritus animales, antequam nervos eos subeunt, perperam se habentes, non raro magnas circa respirationem ἀταξίας inducunt.

*Respirationis
organa, quibus
læsa, ipse
læditur.*

F

Cum

Respirationis usus & fines qui lædi solent.

Cum præcipua pulmonum functio & usus fuerint, sanguinem & aërem per totas partium compages, intimosque recessus, atque ductus quosque minutissimos traducere, & ubique invicem committere; in eum nempe finem, ut sanguis venosus à circuitu redux, & chymo recenti dilutus, proindeque crudus & velut semiextinctus, tum perfectius misceatur & velut subigatur, tum potissimum ut secundum omnes suas partes ab aëre nitroso de novo accendatur; hinc primaria circa hoc negotium, sive munus pulmonare, delicta, ut plurimum in his duobus consistent; sc. 1mo quod sanguis non rite trajicitur per cordis sinus & vasa pneumonica; & 2^{dò} quod aër haud debito modo in Tracheam ejusque ductus inspiratur, exspiraturque. Utriusque horum duæ sunt partes: 1mo enim quoad sanguinis trajectionem, culpa interdum intra cordis sinum dextrum, aut arterias pneumonicas; quandoque item intra venas pulmonares, aut cordis ventriculum sinistrum committitur: dein 2^{dò} quoad aërem modò in inspirando, modò in expirando, imprimis ac potius delinquitur; quanquam insuper utraque functio interdum ex æquo peccet. Singulorum ex his varii sunt casus, plures item causæ, & fiendi rationes; quarum præcipuas hic breviter perstringam.

Pulmonis in officio suo defectus & deliquia.

Primo respectu sanguinis.

Primò igitur, quando sanguis non rite cordis sinum dextrum & arterias pneumonicas pertransit, aut proprio ipsius vitio, aut ductuum modò istorum, modò ulteriorum culpâ illud contingit. Quippe nonnunquam sanguinis rivus in citeriore præcordiorum regione subsistit, propter obicem in alterâ factum; quinimo interdum aëris inspirati defectus, aut vitium, sanguinis trajiciendi remoram facit.

Quod spectat ad sanguinis vitium, quo minus expeditè hic cordis sinum dextrum & arterias pneumo-
 nicas trajicit, Clarissimi Sylvii opinio, nisi ope-
 ris prolixi, & longè à proposito nostro esset, hic dis-
 cutienda foret. Enimvero supponit ille, sanguinis
 venosi ramm descendentem, chymo simulque humore
 lymphatico à toto corpore reduci imbutum, spiritus
 acidi-dulcis indolem habere, ejusque interea ramm
 ascendentem bile è cysti fellea in cruoris massam suf-
 fusâ imprægnatum, salis volatilis oleosi participare;
 deinde ex horum subcontrariorum, intra dextrum
 cordis sinum confluxu, blandam & nature amicam
 excitari pugnam sive effervescentiam: in quâ, & ob quam,
 latentes conclusæque in utroque partes igneæ, compedibus
 solutæ, & in libertatem vindicatæ, chyli & sanguinis par-
 tes omnes rarefaciunt, ac ita mutant & alterant, ut tum
 vite & caloris, tum motus & nutritionis in toto corpo-
 re munia obeant. Hypothesi huic perquam ingeni-
 osæ, & concinnè adaptatæ, ne statim assensum præ-
 beam, plurima faciunt. Præterquam enim quòd mul-
 ti circa bilis genesin, & dispensationem longè ali-
 ter statuunt, adeoque, non sine firmis rationibus
 & experimentis persuasi, talem sanguinis diver-
 sæ indolis, & in cordis sinu dextro litigantis, aÿo-
 lox edocti, effervescentiam negant: Nostra, quæ
 fuit olim, adhuc fert sententia, utrumque san-
 guinis rivum, pariter chymo recente perlutum,
 prorsus homogeneous existere; atque id propter,
 vasa lactea thoracica tam longo itinere chyli par-
 tem circumducere, quam trunco venæ cavæ de-
 scendenti, æquè ac partem alteram vasa mesaraica
 trunco ejus ascendenti infundunt: quòd etiam unâ
 cum chylo humor lymphaticus vasis subclaviis infun-
 datur, ita ut in sanguinem reduci percommode queat;

*Cl. Sylvii opinio:
 circa sanguinem
 in pulmone efferve-
 scentem.*

*Quæ minus re-
 sponsibilis est
 actus.*

*Nostra supra hæc
 re sententia.*

nec quidem aliis aut pluribus ejus ductibus opus videtur. Porro humorem istum recte constitutum, æquè ac chylum ipsum dulcesfactum, massæ sanguineæ absque luctâ in corde excitatâ, simul congruere & facillè assimilari statuimus. Sin verò humor lymphaticus, à cerebro & nervoso genere æquè ac à glandulis redux, à debita crasi degener, (uti crebro assolet) acorem contraxerit, idcirco sanguini venoso reinfusus ipsum fundit, & in serositates præcipitat, proinde ut magna urinæ profluvia inducantur. Porro à tali causâ Diabetem excitari alibi ostendimus. At vero tantum abest, ut talis humoris lymphatici fluor, in dextro cordis sinu majorem sanguinis effervescentiam concitet, ut potius è contra exinde cum pulsu debili, sæpe totius infrigidatio, aut rigor, non rarò etiam spirituum deliquia aut affectus spasmodici excitentur, & urinam copiosam & pallidam comitentur. Quorum ratio proculdubio est, quod tum humor limpidus è cerebro & nervosis partibus exundans sanguinem in serositates fundit, & nimis diluendo refrigerat; proindeque spiritus animales, vehiculo suo destituti, aut deficiunt, aut motus inordinatos ineunt.

*Sanguinis circula-
tio pneumoni-
ca inhibetur,
modo ipsius
cordis vitio.*

At verò sanguinis in cordis sinu dextro, à partium dissimilium luctâ, effervescentiam elasticam uti prorsus negamus; itâ quoties exinde in pulmones non debito modo ejicitur, illud non tam proprio ipsius, quàm facultatis animalis vitio aut defectu accidere statuimus. Si quando enim spiritus, cordis fibras motrices actuant, aut deficiunt, aut in ἀταξίας spasmodicas adigantur; cor proinde inordinate vibrans, laticem cruentum aut infirmè, aut irregulariter foras propellit.

*2. Mo-
do sangui-
nis culpa.*

Quod autem sanguis corde egressus arterias pneumonicas haud semper expedite trajicit, id interdum propriâ

CAP. II. *Ob Sanguinem in pulmone impeditum.* 45

propriâ ex culpâ, quandoque item ob vias obstructas, Item aliquando ob vias obstructas. quin & alias ob causas passim contingit. Ipse sanguis duplici respectu, sc. aut quoad accensionem, vel quoad crasin suam peccans, proprio per pulmones transitui officit. Utriusque horum varii sunt casus. Primo enim quatenus iste aut minùs, aut nimis quam par est, accenditur, in circuitu pulmonari impeditur. Si quando in massâ sanguineâ, spiritu ac sulphure absuntis aut depressis, partes aqueæ, terretres, aut salino-fixæ præpolleant: id propter latex ejus æquè aut parùm ab aëre nitroso accensus, non faciliè intra ductus pulmonares rarefit, eosque exilientis instar flammæ suâ sponte vix trajicit; sed gravis & quasi limosus usquè in viis hæret, atque plurimum molestiæ ac laboris, quo circumpellatur, cordi creat. Hinc quoties à totius corporis, aut partium ejus motu citatiore, sanguis paulo uberiùs in præcordia urgetur, cor & pulmones pro circumpulsione ejus difficilimè, & extremis quasi cum nixibus laborant. Atque in hoc casu verisimile est sanguinem, intra cordis sinum dextrum rapidius aggestum, aliquatenus stagnare; quia nimirum in ductus à fronte oppletos statim transferri nequit. Porro ob hanc causam concrectiones istæ grumosæ sive carnosæ, cordis Polypi dicti, interdum exoriri videntur. Hinc & in pica, leucophlegmatia, hydrope, ac scorbuto inveterato, à corporis motu citatiore, respiratio valde difficilis, ac laboriosa existit.

20. Sanguis nimis interdum accenditur, totusque ferè in flammam erumpens, ac supra modum expansus, Mors pica nimis. intra ductus pulmonares, quos plurimùm inflat & extendit, vix contineri potest, quin eos inflammare sive accendere periclitatur; quare, ne diutius in iis moretur, præcordia creberrimis simulq; fortissimis nixi-

bus vibrant, ut sanguis ita nimis accensus satis ventilari & circumagi possit: secus enim iste, intra pulmones aggestus, eosque totos inflammans, functionem vitalem cito destruet.

*Impeditur etiam
ob crasim ejus vi-
talem.*

Præter hæc sanguinis quoad accensionem, restant alia quoad crasim, sive mixtionem ejus vitia, propter quæ ductus pneumonicos minus liberè aut expedite trajicit. Enimvero quando compages ejus aut minus laxa, aut supra modum stricta exilit, per exiles pulmonum meatus haud faciliè pertransibit, quin sæpe in iisdem hære & stagnare, aut etiam excurrere, & extravasari periclitatur.

Sanguis in compage diversimodè solutus, aut deliquia, aut recrementa, aut corruptelas suas in pulmonibus exiit; quæ in vasorum recessibus deposita, aut parietibus eorum affixa, rivi sanguinei cursum variis modis inhihent, aut pervertunt.

*Quatenus san-
guis in compage
sua nimis solu-
tus est.*

1mo Sanguinis dissolutio, quæ pulmonibus sæpissime (quamvis non periculose admodum) infesta est, contingere solet, quatenus serositates, intra massam ejus contineri inhabiles, cum non satis per Diaphoresin, aut diuresin è vestigio amandantur, intra pulmones à cruore abscedunt; adeoque effervescentes, & è propriis vasis exundantes, tum aëris tum sanguinis transitus perturbant, aut præpediunt; proinde ut recrementi hujus serosi expellendi, & circuitus sanguinei continuandi gratia, pulmones in tussim crebram, & valde molestam, iritentur. Quæ autem fit tussis ratio formalis, & fiendi modus, inferius exponemus.

*Quæ serum in
pulmone depo-
nit.*

Cum plures sint causæ & occasiones, propter quas latex serosus, è sanguinis compage solutà abscedens, in pulmones exundat, plerumque illud ob unam aut alteram ex tribus contingit: sc. primo & sæpissime, quia poris exterius à frigore contractis, serosi-

serositates, per diapnoen amandari solitæ, in massam cruoris regurgitant; quam statim effervesce, & superfluitates serosas intra pulmones exuere cogunt. Ab huiusmodi causa catarrhi & tussis frequentissimè oriuntur, proinde ut vulgo cujusque tussis initium tali *προσάσει*, nempe frigori contracto, constanter imputari soleat. 2^{dò} liquorum acidorum, uti pomacei, vini Rhenani albi, Clareti Parisiensis, aliorumque tenuiorum potus, nonnullis tussim, aut affectionem catarrhalem ferè semper accersit: cujus ratio est, quod sanguis, in crasi debilis, uti lac ab acidis injectis, statim funditur, inque serositates, quæ arteriarum interiorum statim osculis exudent, præcipitatur. Hoc equidem in meipso quotannis expertus sum, cum æstivo tempore (quando sanguis sulphure abundat) pomaceum, & vina meraciora impunè, imo sæpe commodè biberim, eadem hyeme (cum sanguis ad acorem proclivis est) vel modicè libata illico tussim excitare. 3^{tiò} subest altera diluvii serosi in pulmones exundantis causa, *viz.* quando lymphæ, partes nerveas & solidas irrigans, subito fluorem patitur; proindeque è fibris & glandulis aliisque ductibus, & receptaculis in sanguinem regurgitat; cujus liquorem illico fundit, inque serositates, quæ pulmones non raro infestant, præcipitat.

Propter hanc rationem tussis subitanea ac molesta affectus spasmodicos sæpenumero comitatur; quæ vulgo, tussis vaporosa dicta, vaporibus ascribitur. Verum insuper in magnis aëris mutationibus, & præcipuè quando tempestas à sicca in humidam alteratur, & propterea sales volatiles aut fixi deliquescent, tussis & catarrhi valde increbescunt.

Nec tantum latex serosus, sed & plures alii humores, aut sanguinis recrementa, in pulmonibus deposita, eorum ductus sæpe inferciunt; adeoque tum aë-

48 *Sanguinis in pulmone impedimenta.* SECT. I.

ris; tum cruoris transitus præpediendo, dyspnœam, aut tussim inducunt. Hoc in cachochymicis, item in gulosis, bibonibus, aliisque vitam inordinatam, aut desidem agentibus, passim cernitur. Quapropter cursores, ut pulmones humorum illuvie & sanguinis recrementis usque immunes habeant, diætâ tenui & perquam exactâ utuntur. Observavi quosdam melancholicos, sanguinis sæce adustâ intra ductus pulmonares exudante, sputum instar atramenti nigricans; quin & alios biliosos, aut ictericos, flavum, & quandoque summè amaricans (siquidem pura putablis fuit) excrevisse.

Sanguis dissolutus etiam miasmata corruptiva in pulmone deponit.

3°. Insuper puluones interdum sanguinis corruptelas & putrilagines luere, plures instantiæ satis manifestò declarant. Si quando enim massa ejus miasmate, aut contagio pestilente aut venenato tacta, corrumpi incipiat, inque portiones coagulatas, & sphacelatas facessat; pulmones inde labem præcipuam, unde sc. maximum vitæ periculum imminet, suscipiunt. Hoc in morbillis, variolis, peste, & febribus malignis notius est, quàm ut explicare aggrediar: à quibus affectibus quoties agrotantes intereunt, ità fieri videtur, vel quia sanguis intra cordis aut pulmonum vasa grumescens, proprii ibidem circuitus viam obstruit, proinde statim ut influxus ejus in cerebrum præpediatur; vel quia sanguinis corruptelæ ductuum pulmonarium parietibus affixæ, affectionem quasi phlegmonodæ, iis inducunt; proindeque tussim molestissimam, aut dyspnœam, & non rarò sputum sanguineum, accient. Hactenus de circulationis sanguineæ impedimentis, quæ intra pulmones, propter cruoris massam nimis dissolutam, inque partes aut portiones (quæ ibidem relictæ ipsorum ductus obstruunt) abscedere aptam, contingunt. Superfunt aliæ præcordiis haud minores injuriæ, quæ à sanguinis compage

Sanguis in pulmone impeditur, ob compagem ejus nimis frictam.

compagne nimis constrictâ, & nihil à se dimittente procedunt: cujusmodi ob causam aut febris causus, aut pleuritis, vel peripneumonia, oriuntur.

In priore affectu sanguis plus debito sulphureus, simulque crassus, sero non satis diluitur; quasque ^{Ubi conitue in Febre.} hujus in se particulas continet, à complexu suo ægrè deponit: quapropter intra pulmones uberius accenditur; cumque horum ductus tum ob majorem effervescentiam, tum ob crassitiem suam difficilius pertransit, eor, impigre & vehementissimè vibrans, circumpulsionem ejus totis viribus molitur; nihilominus, à flamma ejus majore intra præcordia gliscente, ætus, & sitis molestissima, cum linguæ scabritie & velut torrefactione quadam, oriuntur.

In altero affectus genere, viz. pleuritide, aut peripneumoniâ, sanguis æquè crassus, sed minùs sulphureus five inflammabilis existit; quapropter in ^{In pleuritide & peripneumoniâ} incendium haud tantum concipit: attamen, ob crassitudinem suam, cum ductus thoracicos aut pulmonares non ità facilè & expeditè trajicit, sæpe numero extravasatur, atque ductuum interstitiis aut parietibus hærens, obstructionem & phlogosin brevi excitat; quibus sæpe dolor, cum ipso sanguineo aut discolori, succedit. Observare est à phlebotomiâ in hujusmodi morbis factâ, cruoris, postquam subsederit, superficiem pellicula albicante, aut aliàs discolori, crassâ & viscosâ semper obduci: cujus ratio est, quod sanguis, cum inter circulandum particulas veteres non à se dimittit, novasque in se haud satis recipit, diuturna coctione inspissatur, ac, instar carnis elixæ, à colore sanguineo versus albidum mutatur; in quo statim, siquidem vasorum ductus exiles haud facilè pertransit, extravasari periclitatur, & pleuritim, aut peripneumoniam facile excitat.

2 Sanguis in
pulmone impedi-
tur cordis vitio.

Præter has sanguinis, dum præcordia pertransit, remoras, ob propriam ipsius noxam excitatas, sunt insuper alia sufflamenta, & impedimenta ejus, quæ aut cordis, aut viarum, aut etiam aëris inspirati vitio, vel defectu contingunt.

1 Quatenus spi-
ritus ejus defi-
ciunt.

2 Quia inordi-
nate morvantur.

Quot modis, & quibus de causis, cor in motu peccans, sanguinem minus recte aut debire è sinu suo dextro per pulmones in sinistrum propellit, in nupero de affectibus Cardiacis tractatu, satis clare ostendimus: nimirum musculus iste, nonnunquam spirituum inopia, aut defectu laborans, vibrationes suas haud satis vegete & robuste peragit. Revera cum à corporis exercitio, cruor solito uberius è Vena Cava in cordis sinum urgetur, siquidem hoc firmiter se contrahere nequit, juxta vires suas impigre laborans, pulsus creberrimos simulque debiles exerit: porro huic ut suppetiæ ferantur, tum Arteriæ Pneumonicæ, tum aliæ in variis corporis partibus, quæ sanguinem quoquo modo circumpellunt, contractiones crebras & inordinatas edunt. Hoc observavi in virginibus pica laborantibus, aliisque interdum cachecticis, à motu corporis citatiore, non solum cordis palpitationem, sed in collo, & temporibus, aliisque locis arterias irregulariter pulsasse. Nec tantum spirituum defectus, sed quandoque etiam illorum inordinatio in causa est; quod præcordia minus rectè sanguinem trajiciant; quippe interdum spiritus, nervorum cardiacorum incolæ, à copula incongrua irritati, & spasmodicè affecti, cordi aut arteriis contractiones irregulares, quibus sanguinis iter variè pervertitur, aut impeditur, imprimunt; uti passim in cordis palpitatione, tremore, pulsu intermittente, aliisque hujus farinae pathematis accidit.

3to Sanguinis iter pneumaticum quandoque ob vias non satis patentes variè inhibetur: cujusmodi impedimenta contingunt quatenus meatus sive ductus isti vel obstruuntur, vel abrumpuntur. Prioris duæ sunt rationes, seu fiendi modi: viz. viæ aliquando occluduntur, quatenus vasorum ductus, à fibris carneis contractis, ad se invicem propius adducuntur; uti in cordis palpitatione, & Asthmate spasmodico nonnunquam accidere alibi ostendimus. Cujusmodi affectus, propter clausum sanguinis intra præcordia rivum, respiratio difficilis & anhela, pulsus exilis, & totius infrigidatio comitari solent. Porro interdum sanguinis meatus occluduntur, quatenus vasorum ductus à corpore, aut humore quodam exterius incumbente comprimuntur: quare cum cellulæ, aut Tubi Bronchiales, (uti frequenter assolet) à phlegmate viscoso, materiâ purulentâ, sanguine demum extravasato implentur, quemadmodum in ipsis liberior aëris, ita in vasis adjunctis etiam sanguinis transitus inhibetur. In ejusdem causæ rationem veniunt tumores, tubercula, vermes, nec non concretiones, velut lapidosa, arenacea, caseosa, aliæve alius generis diversimodè excitari solitæ; quarum præcipuas inferius speciatim attingemus. Insuper quandoque vidimus tum arteriæ, tum venæ pneumonicæ canales planè osscos alicubi factos, eorumque parietes ita compressos, ut rima tantum exigua ad sanguinis transitum relinqueretur. Non ita pridem Juvenem, à tali venæ pneumonicæ mala conformatione extinctum, disseccuimus; in quo vasis hujus truncus, prope cordis insertionem lapidescens, adeo coaluerat, ut sanguis non nisi guttarim, aut cum per exiguo tantum filo cordi instillaretur. 2do ductus sanguiferos sæpenumero impleri, & obturari, propterea ut sanguinis rivus obstruatur, aut angustetur, plures instantiæ & obser-

*Sanguis in pulmone impeditur ob vias obstru-
ctas.*

*Que occluduntur variis
modis,*

*ut ob diversas
causas que con-
tingunt.*

*Tubi Bronchiales
implentur.*

*Interdum ob-
scure.*

*Vasa concretio-
nibus polyposis
inferciuntur.*

vationes Anatomicæ satis manifestò declarant. Ex his enim liquidò constat sanguinis concretiones grumosas, seu veluti carneas, ipsius cordis sinus & vasorum majorum radices ità nonnunquam opplere, ut fluenti sanguini cursus ferè in totum obstruatur. Quinimo hoc in vasis minoribus sæpius contingere, & ratio suadet, & experientia concludit: quippe (pro ut modò innuimus) sanguis in Rheumatismo, peripneumonia, & pleuritide, per phlebotomiam emissus, postquam refrixit, pelliculâ consimilis omnino substantiæ cum concretionibus istis polyposis, obducitur; indicio (uti videtur) manifesto, eum, propter crassamenta ista viscosa, vasorum minorum ductus ægre pertransire: quapropter ut quoquo modo evadat, ea plurimum distendit, quandoque etiam perumpit; sæpe item eorundem ora résérat, inque Tracheam hiatus aperit, proinde ut cruoris extravasati portiones crebrò tussì ejiciantur. Novimus quosdam δυσπνῶς & anhelosos obiisse, quorum pulmones, ulcere aut continui solutione quavis graviore immunes, adeò intumuerant, ut illorum intra thoracis cavitatem motui spatium desideraretur: cujus ratio proculdubio fuit, quod sanguis crassior & sæculentior, proindeque vasa istæc non faciliè pertransiens, arterias & venas ubique extenderet, inque minoribus eorum tubis stagnaret. Insuper cruoris sæculentiæ, modò salinæ diversi status, modò sulphuræ aut terrestres cum illis combinatæ, sæpe vasorum ductibus exilibus impactæ, ibidemque fixæ, eos penitus obstruunt; propterea ut sanguinis circulatio pneumonica in spatium brevius contrahatur, & consequenter Tubis aut cellulis compressis respirationis ambitus coarctetur. Plures & diversimodî talis obstructionis casus, & species extant, quæ si omnes aut præcipuæ enumerentur, talis pathologia in molem immensam excrescit.

excreſceret. 3° ſanguinis commeatus pneumonicus non tantum ob vias occluſas, aut obſtruſtas, ſed quandoque etiam abruptas impeditur. Etenim vaſa iſtæc in quibuſdam tenuia, aut tenera, aut valde laxa, ſanguinis impetu aut acrimonia non raro aperiuntur; ita, ut latex cruentus vel in tracheam erumpens per ſputum eji- ciatur, vel ductuum interſtitiis aggeſtus peripneumonia, vel in thoracis cavitatem decidens empyema producat. Super his ſingulis in capite de Hæmoptoe ſpeciatiim dicetur.

*Sanguis etiam
impeditur
quia via
abrupta
ut in Hæmoptoe.*

3. Reſtat adhuc tertium ſanguinis in itinere pneumonico impedimentum, quod viz. propter aëris defectum, aut vitium accidit. Si quando ſanguis intra pulmonum ductus, ab aëre per Tracheam inſpirato, haud debito ritu accenditur; propterea ſtatim uti flamma ejus irregulariter habet, ita & motus variè inhibetur, aut pervertitur. Quamquam enim ſanguis mero cordis impulſu per pulmones adigitur, attamen hujus pulſus juxta iſtius ab aëre accenſi tenorem proportionatur; quare cum ſanguinis flamma propter aëris vitium, aut defectum diminuta, aut ſuppreſſa exiſtit, pulſus ſtatim languidus aut inæqualis evadit; atque ob ſanguinis curſum perturbatum aut ſubſiſtentem, ſtatim in toto corpore pallor, ac refrigeratio, cum membrorum enervatione ſuccedunt. Quod ſi inſpiratio penitus intercipitur, aut (quia deſunt particulæ nitroſæ) fruſtratur, ſtatim pulſus ceſſat, & mox vita perit. Quorum omnium ratio eſt, tum quia ſanguis, ab incendio multum prohibitus aut extinctus, inſtar muſti deſerventis, mox ſubſidit, atque ad motum ineptus eſt; tum præcipuè quia ſanguinis flamma concidente & à cerebro ſubſtracta, illico ſpirituum animalium hypoſtalis, quaſi lux exinde emanans, ſtatim concidit, ſimulque om-

*3. Sanguis in
pulmone impedi-
mentum ſit ob
aëris defectum
aut vitium.*

54 *Sanguinis in pulmone impedimenta.* SECT. I.
mnium facultatum exercitia, five actus cessant. Si
quando, sanguinis sulphure, atque aëris nitro plus
debito concurrentibus, cruor supra modum accendi-
tur; propterea statim, quò hic nimis efflagrans satis
eventiletur; cordis pulsus quoad ultimum ejus moli-
men intenditur. Plures hujus formæ instantias adji-
cere possimus: verùm hæc sanguinis consideratio, ad
2dum de respiratione læsa propositum ducit; nempe
ut perpendatur, cujusmodi deliquia aut defectus, cir-
ca aëris nitrosi, ad flammam vitalem sanguinis tuen-
dam requisiti, tum inspirationem, tum expirationem
contingunt; nempe à quibus ista causis procedunt,
quos itidem effectus producere solent. In qua disqui-
sitione imprimis de Inspiratione læsa dicemus.

SECT. I. CAP. III.

De Inspiratione læsa.

Respiratio lædi dicitur, quando usus ejus frustratur, aut quoquo modo inhibetur; quod sæpiissime accidit propter aeris inspirandi vitium, vel defectum. Quoad prius, si forsitan aer depravatus fuerit, sanguinem nec rite accendit, neque eventilat, quinimo nonnunquam hujus crasin pessundat, sive venenat; prout in auræ constitutione admodum malignâ, sive pestilente passim cernitur. Hujusmodi affectum ut rationes præcipuas attingamus, advertere est; quod siquidem aeris particula nitrosæ (uti multiplici experimento constat) ad vitam tuendam imprimis necessariæ existunt; ita frequenter accidit illud aeris nitrum aut deficere; sive plane deesse, aut ab alijsmodi particulis obscurari in tantum, aut ligari, ut virtutem suam *virtutem* satis exerere nequeant, aut denique eidem corpuscula maligna sive exitialia adjungi. 1mo aeris particulae nitrosæ deficiunt, si quando ipso stagnante aut valde æstuante, nitrum inde abigitur, aut in actum minimè concitatur; quapropter in camera arctiore vel nimis conclusa, aliisque in locis, aut hominum frequentia stipatis, aut solis ardore effervescatis, difficulter ac ægre respiramus. Idem usu venit in locis valde excelsis, supra montium altiorum cacumina, Atmosphæræ summitatem excedentia; in quibus ob nitri defectum respiratio ægre ducitur, & diu illic vivere non licet. 2do particulae aeris nitrosæ ab alijs accessorijis interdum obscurari, aut obtundi, quandoque item nimis acuari solent. Quoties enim, flante Austro,

Inspiratio læditur ob Aeris vitium aut defectum.

Aris vitia.

Austro, aura nimis humida & crassa evadit, in quantum particulæ nitrosæ ab aquosis ac sulphureis occupantur, ac plurimum obtunduntur, dum inspiratur illa, sanguis haud vegetè accenditur, verum, instar ligni viridis igni suppositi, fumigat potius, quàm clarè efflagrat; proinde ut durante tali aëris statu, torpidi ac hebetes, ac ad motum inepti perstemus: è contrà autem quando sæviente Borea particulæ frigorificæ, acerrimæ & summè aculeatæ nitrosis adjunguntur, sanguis satis accenditur, & liberè respiramus. Attamen flamma vitalis à gelu intenso ipsi improporcionado undique reprimatur, & ni motu & calore refocilletur, non rarò prorsus extinguitur.

*Aeris defectus
respirationem
ledens ab or-
ganis pneumoni-
cis procedit.*

2. Præter hæc aëris vitia, quibus respiratio interdum lædi solet, hoc insuper malum nonnunquam ab ejus defectu procedit; quatenus nimirum iste copia satis ubere introduci nequit. Cujusmodi effectus cum plures & diversimodæ causæ existant, ut plurimum vero illud propter respirationis organa vel quoad motum impedita, vel quoad meatus obstructa contingit.

*Quorum vel mo-
tus deficit.*

1. Respirationis organa aut sunt merè passiva, quæ scilicet moventur, uti pulmones; aut sunt activa, quæ seipsa, ac infimul istos movent, uti Musculi thoracis, ac Diaphragma. In quibusque horum motus impedimenta, quibus respiratio læditur, varie contingunt. Et imò quoad pulmones spectat, suprâ innuimus hoc interdum ob vasa plurimum distenta, & sanguine impleta, valde intumescere, in tantum ut rigidi & inflexiles thoracis systolæ, ac diastolæ vicibus minimè obsequantur. Porro interdum accidit ob phlegmonem, tubercula, aliasque diversimodas concretiones, parem in ipsis rigiditatem excitari. 2do respirationis organa activa, sive partes moventes, scilicet

cet

cet musculi pectoris, & Diaphragma, à functione sua motiva varias ob causas inhiberi aut perverti solent. Solutio continui in quolibet horum facta, sive per sanguinis aggestionem, sive per feri, aliorumque humorum decubitus, uti in pleuritide & Scorbuto, sive à plaga aut vulnere inflictis, dolorem in loco affecto cum motus impotentia & respiratione difficili passim ciet. Quinimo interdum sine dolore, aut causa quapiam evidente, partes istæ à motu præpeditæ dyspnœam gravissimam inducunt; prout in Asthmate, suffocatione uterina, & quibusdam aliis affectibus spasmodicis, aut hypochondriacis, crebro cernitur. Cujusmodi pathematum ratio proculdubio in eo consistit, quod Spiritus Animales functioni istarum partium motrici dicati, aut circa originem perturbati, aut intra nervorum ductus impediti, à debito in fibras motrices influxu avertuntur. Quapropter multi quoad pulmones satis sani, & tantum cerebri & nervorum affectibus obnoxii, etiam Dyspnœæ paroxysmis horrendis sæpe corripiti solent: prout alibi fufius declaravimus.

2. Aëris, quo minus liberè pulmones subeat, inhibito respirationem lædens, sæpenumero ob vias, nempe tracheæ ductus oclusos, aut non satis patentes contingit. Enimvero ductus isti (ut prius de vasis sanguiferis notavimus) occludi, & plenum aëris ingressum prohibere solent, quatenus vel opplentur, vel comprimuntur, vel arctius contrahuntur. Cum plures sint causæ & modi, quibus tracheæ ductus operari solent, imprimis & sæpissime hoc facit feri, dum à sanguine abscedit, fluor catarrhalis, & è vasis sanguiferis in has partes exundatio; quod primò tenue & acre tussim molestissimam parit; postea per coctionem crassescens, & tracheæ parietibus adhærens, inspirationis vias valde angustat, & extremi-

*Vasis obstructio
motu moti.*

imo Catarrhis.

tates earum prorsus implendo, decurtat: pariter etiam sanguinis extravasati, nec non puris, aut materiæ ichorosæ è lymphæ-ductibus aut sangui-ductibus in vesiculas tracheales exudatio, dyspnœam gravem & non rarò Phthisin producit; cujusmodi affectuum pathologia infra fusiùs explicabitur. 2^{dò} ductus tracheales tum ultimos tum intermedios sæpenumero per compressionem angustari, aut occludi, observatione satis vulgari constat. Enimvero à pastu uberiore, nec non à vini, aut cervisiæ fortioris potu copioso (quatenus vasa pneumonica ob cruoris turgescientiam valde distenduntur, & tracheæ latera compressa liberum solitumque aëris ingressum non admittunt) homines, aliàs satis sani, difficulter & anhelosè respirant: quod quidem ob pulmones repletos & extensos, potius quam à stomacho saginato, & diaphragmatis systolen impediēte, accidere putamus. Porro ob hanc rationem, etiam in febrium paroxysmis respiratio crebra & laboriosa existit. Nec tantum à sanguine turgescēte, sed etiam ab eodem stagnante, aut extravasato, insuper à concretionibus lapidosis, aliisque diversimodis, tracheæ vasa compressa inspirationem liberam perficere nequeunt.

2 Turgescētia
sanguinis, qua
trachea comprimun-
tur.

3 Ductuum Tra-
chealium spasmus.

3. Tracheæ ductus nonnunquam à fibris eorum spasmodicè affectis propius contracti & occlusi, aëri ad debitam inspirationem aditum negant. Hinc cum nulla sit in pulmonibus obstructio, aut mala conformatio, nulla insuper diathesis tabida; tamen à fibris istis præternaturaliter convulsis, & simul contractis, Asthmatis paroxysmi horrendi sæpe oriuntur. Super hujusmodi pathematis cum alibi disseruerimus, non opus erit pathologiam istam hic denuo repetere. Præter hos Inspirationis læsæ casus, subsunt quidam alii, qui propter aërem in primo aditu, scilicet intra nares, guttur, aut laryngem à tumore aut mala confor-

conformatione prohibitum excitantur: Ita namque polypus in nare, angina in guttore, aut tonsillarum inflammatio respirationem difficilem reddunt; pari quidem ratione, ac arenæ circa portum aggestio navium exitus reditusque obstruit. Quandoquidem vero ejusmodi pathematum rationes & fiendi modi sensui patent, supervacaneum videtur eorundem Ætiologias hic tradere.

SECT. I. CAP. IV.

De Expiratione læsa.

*Expirationis a-
ctus inspiratione
facilior.*

Sicut Exspiratio multò facilius, & cum minore negotio quàm inspiratio peragitur, ita quoad actum suum minus inhiberi, aut perverti periclitatur. Enimvero ad istum perficiendum musculorum pauciorum nixus contractivi requiruntur, in tantum ut nonnulli asserant, partium motricium, à quibus pectoris dilatatio perficitur, meras relaxationes ad constrictionem ejus sufficere. Hinc cum in Agone mortis ultimus naturæ labor sit thoracem aperire, & spiritum ducere, quò vitæ flamma perennetur; quam primum irritus iste conatus fuerit, nullo cum negotio animal exspirat ac moritur. At verò in superioribus satis clarè evicimus, ἐκπνοῆς haud minùs quàm εἰσπνοῆς pensà à musculorum peculiarium opera obiri. Quare cum expirationis organa lædi aut inhiberi contingit, necesse erit functionis istius difficultatem, aut depravationem oriri.

*exspiratio læsa
quandoque ab
inspirationis vi-
tio procedit.*

Partes motrices, quæ pectus constringunt ejusque cavitatem coarctant, præcipuæ sunt musculi pectorales interni, lumbares quidam, alique abdominis; insuper laryngis, & Tracheæ fibræ musculares: propter vitia quævis, modo has, modo istas, aut singulares aut plures simul occupantia, exspiratio diversimodè inhiberi, aut perverti solet. Quanquam autem functionis hujus læsio sæpenumero ab inspiratione læsa dependeat; quandoque tamen ea solitariè contingit, ità ut, cum aërem satis rectè & facile ducimus, eum non nisi impedire aut perversè reddamus. Quod quidem ob varias causas, & pluribus modis

modis (quorum præcipuos hic breviter attingemus)
feri solet.

Primo enim siquando solutio continui, vel affectio
spasmodica, vel paralytica in musculo (qui exspi- *Interdum ea so-*
rationem facit) uno aut pluribus accidat, **propte-** *litaria à variis*
rea thoracis cavitas ad aërem five spiritum plenius ef- *causis dependet.*
flandum, non ita liberè constringi ac comprimi
potest. Hinc non tantum pleuritide, sed tumore, aut
vulnere in musculis intercostalibus aut abdominis la-
borantes, tussire, aut canere, aliosque expirationis
fortioris actus non facile obire possunt; nec minus, ob
fibras istarum partium motrices resolutione aut spasio
affectas, thoracis constrictio debita inhibetur.

2. Expirationis actus cum varie pervertatur, aut *2 In Tussi.*
perturbetur, tum potissimum hoc in tussi, sternuta-
tione, risu, ploratu, ac singultu contingit: In quo-
rum rationes, & fiendi modos breviter inquiremus;
& primo dicendum erit de tussi.

Tussis describi potest, quod sit exspiratio vehemens, *Tussis descriptio.*
crebrior, inæqualis & sonora, propter cuiusdam
molesti & irritantis aut sedationem, aut è pulmo-
nibus per Tracheæ ductus expulsionem, excitata.
Quippe aër violentè exclusus, & in transitu ad du-
ctuum trachealem latera allisus, quicquid iis ullibi
impactum est, si facile mobile fuerit, discutit &
abiterget, & non raro foras amandat.

Ad tussim excitandam tum musculi thoracem con- *Ratio eius for-*
trahentes, tum Bronchiorum fibræ motrices, intimè *ma & fieri*
modus.
συμπράξει in motu concurrunt. Quippe dum illi pe-
ctoris cavitatem coarctant, ac undique totos pulmo-
nes comprimunt; hæ ductus tracheales modo hos, mo-
do illos contrahendo, & à tergo aërem dum foràs
propellitur occludendo, expulsionem ejus citiorem
& vehementiorem moliantur.

Omnem tussis actum inspiratio subita intensior

præcedit, nempe ut aër, in majore copia admissus, itatim violentius explodi possit; in quo nisu non tantum recens, qui modo inspiratur, sed etiam vetus, intra vesiculas tracheales antea aggestus, ad augendum spiritus exsufflatum unâ exploditur; cumque non primo impetu quod molestum est sedatur aut amovetur, hujusmodi vehemens exspiratio crebra vice usque ad magnam naturæ fatigationem iteratur.

Causa ejus primaria.

Tussis cujuscunque causa primaria est nervorum aut fibrarum, ad pulmones pertinentium, irritatio; de nervis observare est, quod non tantum rami, & propagines eorum pulmonibus inserti; verum alii, è quibus oriuntur illi, aut quibuscum intimè communicant, in locis à pectore distitis laceffiti, illico tussim accient: quam ob causam sæpe humor acris intra *ἐγκέφαλον* aggestus, indeque in capitello nervorum pectoralium decumbens, tussim molestissimam aut affectus Asthmaticos inferre solet; prout olim per instantias notabiles declaravimus. Propter eandem rationem molestia naribus, palatò, aut gulæ inflicta, tussim, seu potius tussiendi nixum licet inanem, concitat. Parum insuper seri ex arteriis, in gulæ aut laryngis partes superiores extillans, absque notabili pulmonum noxa, tussim crebram & valde molestam producit. At vero hæc irritatio, nervis ac fibris in ipso pulmone distributis inflicta, crebrius & quidem immanius tussiendi nixum provocat; qui per vices iteratur, donec quod molestum est foras excernitur, aut irritatio ejus compefcitur. Hujusmodi tussis *νευρώδης* exemplum notabile inferiùs subjicietur.

Causæ ejus eviventes.

Causæ irritativæ tussim inducentes & sunt multiplices, & variis in locis consistunt: præterquam enim quod nervi, prout modo innuimus, insuper & membranæ, quibus intima cum pulmonibus communicatio est, in nare patulo, aliisque in locis irritatæ pathema

pathema istud è longinquo pulmonibus imprimunt; læpissime expirationis ista irregularis propter aliquod incongruum, aut aliquo modo improporcionatum, pulmonibus impactum excitatur. Quippe molesti hujus amovendi gratia imprimis nervi, fibræque nerveæ circa pulmones dispersæ irritantur: dein, horum consensu, muscoli pectoris constrictivi, simulque tracheæ fibræ motrices, in contractiones vehementes & crebro iterandas adiguntur.

Tussis omnis vel humida, vel sicca est; in priore humor quidam, alicubi intra ductus tracheales depositus, tussiendo succutitur, fursusque in os foras excernendus ejicitur. Humor iste, cum multiplex & diversimodus existat; ut plurimum dicatur vel serosus, vel nutritius, vel purulentus, vel sanguineus. *Ejus species.*

Prioris plures sunt species, & differentiæ; nempe quoad consistentiam aut tenuis, aut crassus est, sive crudus, vel concoctus; quoad colorem, aut albus, aut flavus, aut subviridis, quandoque item cæsius aut ater. Porro tussis humida variè distinguitur, quoad loca, è quibus humor extussendus procedit; quandoque enim laryngis parietibus adhærescens, aut iis exudans, fibris motricibus per lenem tussiculam succussis, facile ac brevi transitu in os ejicitur; interdum materie excernenda paulo altius bronchiorum tubis impacta, non nisi per expirationes magnas & crebro repetitas excutitur; denique nonnunquam accidit, recrementa ejicienda intra tracheæ vesiculas ultimas deponi, è quibus non sine vehemente & crebrius iterato tussiendo labore educitur, & dein, longo per totos pulmones itinere, foras propellitur. De tussi humoris nutritii, item sanguinei & purulenti, postea, cum de Phthisi ejusque medelâ agemus, speciatim dicetur. *Tussis humida.*

Tussis sicca, quoties pulmonum Idiopathica est, pluribus modis & ob varias causas excitatur; hanc enim

Tussis sicca.

nim ductuum quorumcunque pneumonicorum obstructio, sive per compressionem, sive oppletionem, sive contractionem ea fiat, necessario inducit. Quapropter inflammatio, tumor, tuberculum, sanguinis ob plenitudinem aut depauperationem stagnatio, item concretiones Argillaceæ, lapideæ, polyposæ, vermes, quin & multa alia præternaturalia, quatenus fibras nerveas ferè perpetuo irritant, tussim siccam & inanem, sed valde molestant, inducunt. Ceterum tussis sicca interdum naturæ instinctu, velut Antliæ loco, excitatur; nimirum ut sanguis, vel ob propriam dyscrasiam, vel ob vasa pneumonica non satis patentia, pulmones ægre pertransiens, partium harum succussum promoveri, ac in motum rapidiorem urgeri possit.

Quod spectat ad alios Expirationis læsæ actus, uti cum in sternutatione, singultu, risu, ploratu, aliisque affectibus functio ejus naturalis & æquabilis perturbatur, aut pervertitur; quandoquidem harum Ætiologiæ (quas etiam alibi quadantenus designavimus) ad propositum nostrum haud propriè spectant, eas hic loci prætereuntes, ad rem primario institutam, sc. ad pectoris morbos, eorumque remedia, ac medendi rationes nunc demum transibimus.

SECT. I. CAP. V.

De Phthisi sive Tabes in genere.

CUm hætenus pulmonis fabricam graphice delineatam, ejusque una & totius pectoris motum, perque ipsum æris, & sanguinis, aliorumque humorum vias ac itinera perlustraverimus; nec non eorundem varia impedimenta, remoras aut diverticula, juxta quod functionis pneumonicæ inter inspirandum vel expirandum actus diversimode lædi aut perverti contingit, notaverimus; jam proxime incumbit ad regionis hujus ita peragrata Pathologiam descendere, &, quod ab initio erat propositum, medicamenta Thoracica, sive remedia ad sanandos pectoris affectus dicata, eorumque operandi modos tractare.

Inter morbos pectoris Phthisis, sive Tabes, jure principem locum vendicat: nullus enim hoc crebrior, aut curatu difficilior existit. Porro ceteri omnes affectus thoracici, male aut minime sanati, in hunc, velut rivus minores in lacum majorem ducunt, adeoque in Phthisin desinentes, & naturas, & nomina sua pristina amittunt.

At vero hæc Phthiseos & Tabis vocabula propriâ significatione solummodo denotant Atrophiam, sive contabescentiam solidarum partium cum debilitate virium: cujusmodi affectio quamvis sæpenumero à pulmonum unitate solutâ, sive ulcere procedat; quandoque tamen sine horum vitio, aut merâ sanguinis, aut præcipuâ succi nervei culpâ, totius corporis extenuatio, sive contabescencia exoritur. Priusquam igitur de Phthisi pulmonari privata agimus, ex re fore vide-

Phthisis inter morbos pectoris prima habetur.

Vocabula hæc varie accipiuntur.

Atrophiam quamcumque denotat

*Atrophia im-
mis a sanguine
quod ἀτροφία
fit, dependet.*

tur generales hujus morbi rationes exponere, & ostendere quot modis, & quibus de causis humorum dyscrasie totius corporis atrophiam quasi tabidam inducere solent. Enimvero ipsa Tabes pulmonaris non proxime ac immediate à visceris istius ulcere aut corruptione procedit; verum oritur, quatenus sanguis inde labem contrahens, & summe inquinatus, propterea virtutem suam nutritivam prorsus amittit. Porro tum hic, tum insuper liquor nerveus, ob multas alias causas diathesin talem ἀρρώστιας acquirat. De quibus in genere modo disquirendum erit.

Et primo quod ad Sanguinem spectat, sæpenumero advertere est, quosdam sine tussi, & citra apparens in pulmone aut pectore vitium emarcescere, & indies solitæ carniū molis dispendium pati; interea ut circa appetitum, digestionem, somnum, & fere totius functionis naturalis, imo & animalis Oeconomiam mediocriter habeant; attamen, quasi alimentum receptaculo usque perforato infunderetur, minime nutriuntur; verum, invitis omnibus diæteticiis regulis, sensim contabescunt. Cujusmodi affectus ratio formalis sive conjuncta sæpenumero tantum in eo consistit, quod sanguis, insigniter depravatus, succum alibilem sibi, jugiter suffusum assimilare nequit; quare ipsum non modo protenus amandat, sed etiam solidarum partium particulas delibat; quas in se rapiens, statim foras profundit, vel in diverticula cogit, vel evaporando absumit.

*Sanguis dys-
crasie ἀρρώ-
στιας, aut ipsius
proprie sunt, aut
aliand communis
sunt.*

Sanguinis depravationes, sive status degeneres, Atrophiam inducere solitæ, vel in propria ipsius dyscrasia consistunt; vel ipsi aliunde, & quidem præcipue aut à visceribus, aut à liquore nerveo etiam de generi, communicantur.

Propria ipsius sanguinis dyscrasia ἀρρώστια duplex existit, juxta quod particulas Salino-acidas aut Sulphureas

reas & summe acres supra modum exaltari, & ceteris præpollere contingit. Enimvero cruor interdum ab indole suâ genuinâ, sc. dulci & volatili, in acidam faceffit; prout in Scorbuticis quibusdam, melancholicis, & cachecticis passim cernitur. Quapropter succus nutritius, perpetim in massam sanguineam suffusus, siquidem assimilari, & partibus solidis apponi nequit, rursus brevi relegatur; atque vel protenus per urinam, aut sudorem, aut diarrheam amandatur; vel intra carnes aut viscerum cavitates aggestus, hydropem infert: cujusmodi Affectus, in malum statum everti, effectus ordinarius solet esse, quod cum aliquæ partes valde intumescunt, aliæ plurimum extenuantur. Longe à proposito nostro hic esset, prædictorum affectuum Ætiologias tradere, inque messem non modo alienam, sed & procul remotam, falcem mittere. 2. Porro subest alter sanguinis status ἀρσώμενος, huic plane contrarius; quando nimirum iste supra modum calidus, & sulphureus, proindeque immaniter semper efflagrans, effervescentiâ sive accensione suâ succum nutritium absomit, & nimis evaporari facit; adeo ut partes solidæ debito ejus penu defraudatæ emarcescant. Diathesi huic obnoxii, vasa habent ampla, & cruore plurimum distenta, carnes vero emarcidas, & præ calore induratas. Quamvis taliter affecti raro ad mortem usque intabescant, attamen citius consenescent, & plerunque brevius vitam finiunt.

2. Sanguinis status ἀρσώμενος, ipsi communicatus, provenit vel a visceribus, vel partibus solidis.

2. Sanguinis status ἀρσώμενος, ipsi communicatus, provenit vel a visceribus, vel partibus solidis.

I 2

nant,

nant, in tantum, ut hæmatoseos & nutritionis munera frustrentur. Porro interdum ob vasa chyliſera in iis obſtructa, etſi multum comedatur, parum tamen, aut debito minus, in maſſam ſanguineam convehitur. Inſuper in coctionis viſceribus nonnunquam tumores, abſceſſus, aut ulcera contingunt; à quorum putrilagine ſanguis, inter tranſeundum infectus, reliquam ipſius maſſam contaminat, ac operi nutritivo ineptum reddit. Quoties vidimus à ſcirrho in Liene, Hepate, Pancreate, aut Meſenterio excitato, ab Intestiſini cujuſdam, aut etiam Renis, Uteri, aut veſicæ ulcere vel tumore cancroſo, aut alias cacoethe, abſque notabili pectoris aut pulmonis vitio atrophiam lethalem ſucceſſiſſe? Quinimo Tumores, Abſceſſus, aut Ulcera ſtrumofa vel cancroſa in partibus externis, & præcipue in dorſo contingentia, frequenter in tabem exitialem deſinunt. Quorum ratio facile patet, quatenus nimirum in ejuſmodi Affectibus, tum ſucci nutritii copia ingens, ad partem affectam per arterias adveſta, ibidem vel tota impenditur, vel inde foras profunditur, in tantum ut ceteræ quæque totius corporis partes debito penu defraudentur: tum inſuper quod materies virulenta aut valde incongrua illic genita & aggeſta in venas reſorbetur, quæ ſanguinem Tabo impuro inquinat, proindeque ad nutritionis munus obeundum prorsus inhabilem reddit.

2. Felis ſucco
Pterocæ.

Nec ſolum à viſceribus, & partibus ſolidis, ſed inſuper à Succo nerveo, ſanguini labes (propter quam *αἷος* *νεῦρον* exiſtit) non raro communicatur. Si quando enim hic latex à craſi genuinâ, ſc. dulci ac volatili, in acidam degeneret, ſubinde è ſibris & partibus nerveis exundans, inque ſanguinem refluens, liquorem ejus præcipitat, inque fluores cogit; quibus materies omnis nutritiva eſcitur, & modo per urinam, aut ſudorem, modo per vomitum, vel diarrheam profunditur.

funditur. Horum omnium rationes & fiendi modos in nupero tractatu explicavimus.

Ceterum ipse liquor nerveus, interdum per se, ab indole suâ desciscens, & in crasi vitiatum, Atrophix causa existit: quod item duplici respectu, sive binis efficiendi modis, fieri contingit. Enimvero interdum succus iste plurimum vitiatum & degener, quasi vappidus & effectus evadit; proinde ut fibras tum nerveas, tum carneas non satis actuet, & spiritu animali irradiet: quapropter ubique in solidis partibus uti virtus motiva, sic etiam nutritiva deficit. Hinc aut totum corpus, aut membra quæpiam vel partes ejus, Paralyti aliquandiu affecta, tandem emarcescunt: cujus rationem alibi satis fuse declaravimus. 2. Porro item notavimus, plures febre lentâ (sive *νευρωσὶς* à nobis dictâ) laborantes, statim oblanguescere, & dein brevi tempore plurimum emaciari. In utroque casu ratio eadem, aut analogâ assignari debet: quippe ostenso alibi, quod spiritus animales, una cum liquore nerveo eorum vehiculo (qui seminis instar masculini est) humorem nutritivum, ubique juxta partes solidas aggestum, quasi semen femineum actuant, inque opus nutritivum quasi fecundum reddunt; idpropter, si quando liquor iste nerveus, aut vappidus aut depravatus fiat, partium solidarum moles, quasi sterilis facta, emarcescet.

Hæc de Atrophia, sive contabescentiâ, ejusque ratione formali, causis, & variis fiendi modis in genere. Hujus Affectus cum plures sint species & differentix, ita duæ præcipuæ, & magis notabiles, quarum utraq; particularem considerationem meretur, occurrunt, viz. Tabes sive Phthisis Dorsalis, vulgo dicta, & Pulmonaris. Posterior hæc, quæ proprie hujus loci est, in capite sequenti tractabitur; interim de altera ista, (quo-

2. Liquor nerveus quandoque per se & primo Atrophix causa fit.

Atrophia hæc præcipuè.

Tabes Dorsalis.

(quoniam ejus notitia hujus Pathologiam illustrat) verbo dicemus.

Duae ejus species.

1. *A succo nerveo in lumbis inhibito aut depravato.*

Tabes Dorsalis etsi in nostro hoc seculo nomen suum fere amisit, aut forsitan mutavit in Gonorrhœam, tamen Hippocrates mentionem ejus facit, & morbum hunc ex professo tractans, duplicem ejus speciem assignavit, sc. unam ex immodica Venere, & alteram à destillatione in spinam dorsii. Quod ad posteriorem hanc spectat, sapius observavi, quosdam dolore circa lumbos, imo interdum in toto dorso miserrime vexatos fuisse, qui cum aliquandiu ita laborarunt, postea gibbi aut claudi evaserunt, ac ultimo in toto corpore, excepto capite, insigniter contabuerunt. Cujusmodi Affectus causa proculdubio in hoc consistit, viz. quod imprimis humor, sive materies quædam incongrua & morbifica, cum succo nerveo per medullam spinalem descendens, in nervorum vertebralium ramos incurrebat, proindeque ab initio ob fibras vellicatas, dolor fere continuus oriebatur; dein ob quasdam è fibris carneis resolutis, oppositæ vehementius contractæ spinæ vertebrae quasdam distorquent, & denique, siquidem spiritus animales nervos & fibras ad truncum & membra pertinentes haud uberi satis copia actuarent, ob nutritionem frustratam, totius corporis emarcescentia successit. Profecto cum liquor nerveus & spiritus animales è spina dorsali in totum corpus haud plene & libere dispensantur, proinde marcor sæpenumero oritur: hinc abscessus & ulcera circa lumbos vel os sacrum excitata, quatenus liquorem nerveum absumunt nimis aut profundunt, Atrophiam in toto, aut saltem in partibus inferioribus inducunt.

2. *Ab humoris per partes genitales dispendio.*

2. Altera Tabis dorsalis species longe frequentior, item duplex existit: ea nimirum vel à magno, vel nimis crebro humoris genitalis dispendio, aut à continuo putrilaginis è partibus genitalibus profluvio exoritur.

1. Quoad

I. Quoad prius, obſervatione ſatis vulgari conſtat, <sup>Hūmō iſte pri-
mū aut ſemen
eſt, cuius nimia
ſectura Aroph-
iam inducit.</sup> immoderatum Veneris uſum, etiam involuntarium (ſi
magnus iſte vel continuus fuerit) ſeminis effluxum,
totius corporis languorem, & demum contabefcenti-
am producere. Huius ratio (prout alibi innuimus) non
eſt, quod ſemen juxta quorundam opinionem à cere-
bro per nervos in corpora ſpermatiea deſcendat, pro-
indeque à magno ejus diſpendio imprimis ἐννεφαλῶ,
& conſequenter partes, omnes à ſpirituum inde ſcatur-
ientium influentia dependentes, infirmentur & con-
tabeſcant. At vero, cum ſatis evicimus materiem
feminalem è maſſa ſanguinea in partes genitales im-
mediate ſuppeditari, eandemque prorsus cum illa exi-
ſtere, è qua in cerebrum intillata ſpiritus animales
procreantur; neceſſario ſequetur, quo major ejus
portio pro reparando ſeminis diſpendio ad teſtes cor-
ripitur, eo cerebrum debito ipſius tributo defraudari,
& propterea tandem in toto corpore functionem, tum
motivam, tum nutritivam vacillare ac imminui. Quod
autem veſani Scortatores majorem circa lumbos de-
bilitatem ſentiant, partesque infra hos conſitæ, ſc.
femora & tibiæ maxime contabefcant, ratio eſt, tum
quia ſpirituum animalium penū in prima ſcaturigine,
viz. ἐν κεφαλῶ deficiente, rivi extremi, ſc. ſpinalis
medullæ fines, nervique ab ea oriundi defectum hunc
primo ac potiffimum launt; tum inſuper quia juxta
lumbos ſanguis arterioſus præſtantiores & maxime in-
ſtaurativas ſui particulas, dorſo enutriendo deſtinatas,
plus nimium teſtibus elargitur, ac interea ſanguis ve-
noſus propterea effœtus, quicquid opulenti poteſt à
lumbis ſuffuratur.

Seminis diſpendia contabefcentiam inducentia mo-
do ſunt voluntaria, cujuſmodi noxam patiuntur ſala-
ces ac Veneri dediti, modo ſunt involuntaria, cujuſ af-
fectus variæ ſunt ſpecies. Nam in aliquibus fere tantū
propter

propter insomnia aut phantasmata impudica contingit; in aliis vero præter istas occasiones, nixus quilibet dorſi, ſive ob ponderis lationem, ſive propter urinæ, aut fœcum alvi excretionem, etiam humorem genitalem dimitti facit: cujus cauſa eſt, & quia ſemen aquoſum & tenue ſimulque acre ac irritativum exiſtit, & præterea quòd partes ſunt debiles, proindeque ipſum nec rite concoquere nec retinere valent.

2. Aut ichor ſive
putr. ligo in
partibus iſtis ob
continui ſolutio-
nem effluens.

In tabe altera dorſali, cujus mentionem ſupra fecimus, non Semen ipſum, verum ichor ſive putrilago quædam, è partibus genitalibus profunditur; cujus effluxus ſi quando ingens & continuus fuerit, non raro totius corporis vires labefactat, & materiem nutritivam ſubtrahendo & prodige ablegando, atrophiam ſive contabefcentiam inducit. Enimvero juxta vaſa ſpermatica, aut in tranſitu ab iis, tum in viris, tum in feminis Emunctoria quædam conſita ſunt, quorum munus eſt humorem à ſemine efformato ſuperfluum excipere, & quando exuberat per partes genitales foras amandare. Proinde quidem ut in utroque ſexu ductus iſti (ne exareſcant, ac rigidi aut minus ſenſiles ſiant) lubricentur ac irrigentur, Proſtatæ in viris, & glandulæ circa uteri cornua in feminis conſtituuntur; è quibus utriſque ſemper in actu coitus, & nonnunquam citra ipſum, quando corpora ſpermatica nimia humiditate ſcatent, latex quidam ſeroſus exudat: ac in feminis (quarum corpora humidiora ſunt, & in quibus has vias natura ad menſtruam excretionem fecit) hoc ſæpius ac multo uberius contingit quam in viris. Quod ſi Emunctoria iſtæ debilitate magna, aut virulentia quadam afficiantur, ita ut laticem illuc miſſum aut corrumpant, aut non ſatis contineant, non modo iſte perpetim amandatus copioſè per pudenda effluit, ſed & alii totius corporis humores ſuperflui, aut recrementitii, ad partes iſtas debiles
affluentes

Gonorrhœa vi-
rulentæ ratio
form. I. s.

affluentes una profunduntur. Quinimo & succus nutritius partibus quibusque vicinis destinatus illuc confluit, & continenter abscedit; ita demum ut propter succi nutritii (qui ibidem affluens corrumpitur & continue amandatur) dispendia, non modo partium vicinarum, sed totius corporis languores & emarcescentia succedant. Hæc satis vulgo innotescunt in Gonorrhea, item in fluore muliebri, sive Affectus isti per impurum concubitum, aut Veneris immoderationem, sive ob plagam, contusionem, nixum majorem, aliamve noxam lumbis inflictam excitantur; cujusmodi pathematum Aetiologias & Therapeias particulatim tradere haud proprie hujus loci est: quod propositi nostri res erat, ad Phthisin sive Tabem proprie dictam, quæ nimirum mero aut præcipuo pulmonis vitio exoritur, tractandam pergamus.

SECT. I. CAP. VI.

De Phthisi proprie dicta, sive de Tabæ pulmonum vitio excitatâ.

Phthisis adeo frequenter & communissime à Pulmone vitiato procedit, ut nonnulli eam visceris hujus morbum peculiarem statuerint: quod autem sæpissime ita fiat, ratio est, quia cum supra ostendimus corporis intabescentiam ple-runque à sanguine depravato & ad nutriendum inepto immediatius procedere, satis constat, illius uti perfectionem in pulmonibus acquiri, ita ab his male affectis eundem potissimum vitiari, inque statum ἀνό-
μιον, imo corruptivum degenerare. Enimvero in Pulmone, potius quam in Corde aut Cerebro, vitæ sta-
mina ducuntur, ibidemque sæpius labefactantur aut abruptuntur.

*Phthiſeos pulmo-
naris definitio.*

Phthiſis definiri solet, quod sit totius corporis intabescencia, ab ulcere pulmonis orta. Verum minus rectè: quia plurimum ab hoc morbo defunctorum cada-
vera aperui, in quibus pulmones ulcere quovis immu-
nes, tuberculis, aut lapidibus, aut materia sabulosa per totum consiti fuerunt: nam exinde sanguis, si-
quidem in præcordiis nec libere circulari, nec ab aëre nitroso satis animari possit, cumque interea à propriis recrementis in pulmone depositis continue inquinetur, sæpe vitiosus & ἀνόμιος, factus labem arcessit: quapropter Phthiſis melius definitur, quod sit totius con-
tabescencia à mala pulmonis conformatione orta.

*Causæ à Veteri-
bus assignatæ.*

Veteres Hippocratem secuti, fere tantum duas hujus morbi causas assignarunt, sc. Catarrhum, & Vena ruptionem, quibus nonnulli satis recte Embœmia ad-
dunt:

dunt, alique interim ab hoc censu catarrhum excludunt: nam quod vulgo asseritur pituitam à capite in pulmones deciduam, sapissime Phthiſeos causam existere, nec non ab illa, siquando intra pulmones diutius commorata putrescit, crebro inferri, prorsus erroneum esse cum alibi prius innuimus, ita mox clarius ostendetur. Interim ut constet quæ sit materies Phthiſin generans, quoties ea sine Empyemate, aut Hæmoptoe præviis exoritur, considerare oportet quot modis, & quibus viis aliquid incongruum aut heterogeneum pulmones subeat, qua indagine facta facile apparebit, quodvis pulmoni inimicum irrepere ac intus admitti præcipue aut per Tracheam, aut per Arterias pneumonicas, etiam aliquatenus forſan per Nervos; nihil autem per Venas aut Lymphæductus, quorum munus est sanguinem vel lympham solummodo referre sive exportare, atque nihil prorsus ingerere.

Quoad Tracheam, satis constat eam in hunc finem constitui, ut per ductus sive tubos ejus aër constante reciprocatione ingeri & mox regeri possit; insuper an quæpiam alia materies præcordiis infesta aut tabifica per eandem viam admittatur, modo inquirendum est. Et quidem hoc aditu pulmones sæpe labem exitialem concipere inde liquet, quia regionum quarundam aër humidus, fumosus, aut vaporibus malignis scatens, diathesin Phthiſicam sæpenumero inducit; cujusmodi tamen affectio per particulas tantum aëreas & minutas, sive atomos (quibus nempe aut sanguinis crasis, aut pulmonum conformatio, vel simul utraque læditur) communicari solet. Verum an præterea materies serosa, vel humor aliquis pulmonum corruptivus, per hunc commeatum eos subeat merito ambigitur: etsi complures catarrhum, sive feri à crebro per trachæ ductus in pulmones depluvium præcipuam Phthiſeos causam statuunt. Quam opinionem

*Materies generans
causam*

*Quibus viis
materies generans*

*Aliquatenus per
Tracheam, non
tamen à capite
desiliant.*

ab antiquis erroneè traditam, miror quempiam è modernis aut Medicis aut Philosophis admisisse, siquidem ex observatione Anatomica manifesto liquet, nihil à cerebro per glandulam pituitariam (quæ unicus exinde transitus videtur) in palatum aut pectus decidere, sed serum ibi depositum per ductus appropriatos ad venas jugulares deferri, & sanguini reman-dari. Porro *αυτοψία* etiam constat, quicquid reliquum feri in glandulis aurium, oris, nasi, aut faciei deponitur, ex iis omnibus per ductus item peculiare foras convehi, proinde ut nullus omnino humor, aut à cerebro, aut è palato in pulmones depluat.

Sed ex vasis lateribus exudans.

At vero licet materies tussim excitans non à capite per tracheam in pulmones depluat, quandoq; tamen ex tracheæ lateribus in ipsorum cavitates decidens, Affectum catarrhi nomine vulgo insignitum producit. Enimvero Aspera, arteria pariter ac Arteriæ sanguiferæ, uti tunicam nerveam & musculosam pro sensu & motu occasionaliter habendis, sic etiam vasculosam & glandulosam pro calore vitali & nutritu sustinendis obtinent. Posteriores hæ tunicae interstitia cartilaginea constituunt, quinimo ipsas cartilagines quodammodo obducunt. Porro in tunicam glandulosam serositates à sanguine totam tracheam irrigante superflue deponuntur, quæ statim magna ex parte in tracheæ cavitates exudantes, ipsis lubricandis & humectandis præcipue inserviunt: si quando autem massa sanguinea nimis funditur, ac in serositates præcipitatur (uti à frigore suscepto, acidis epotis, & ob multas alias occasiones crebro affolet) propterea statim materiæ aquosæ ingens copia è tracheæ glandulis & arteriolarum osculis in cavitates ejus exudat, quæ cito tussim valde molestant, & non raro sputum multum (quod & postea fit tabificum) infert,

At

At vero hæc sputi ac tussis quodammodo catarrhalis causa perraro solitaria existit; quia dum sanguis tracheam irrigans fluorem passus, serositates suas glandulis (unde mox in cavitates ejus exudent) ingerit, Materiae Tabificæ pulmonum partibus & uberius per arterias pneumonicas infertur. infimul & reliqua massa sanguinea pariter fusa, serum intra arterias pneumonicas secretum, partim in sinus tracheales, partimque in lymphæductus insinuat, cujus diluvio pulmones quasi inundati & valde irritati, in tussim & expuitionem fere continuam cientur.

Cujusmodi tussis & expuitio dummodo moderate habent, & tantum sanguinis serositates superfluas excernunt, sæpe in commodum potius quam nocumentum cedunt; quoniam massa sanguinea ipsiq; pulmonibus hoc ritu expurgatis, symptomata ista ut plurimum sponte cessant, & valetudo integrior exinde sequitur. Sin vero Affectibus istis diu protractis, serosus humor utrobique in ductus tracheales depositus, & indies uberius aggestus, tandem versus putredinem alterari incipiet; propterea tum libera aëris reciprocatio præpeditur, tum sanguinis & motus, & crasis pervertuntur: hinc tussis immanior, & respiratio fit difficilior; quinimo tota massa sanguinea, quatenus à tabo (quod Venæ à pulmonibus excipiunt) polluitur, ab indole sua benigna paulatim desciscens & depravatus, non modo serum superfluum, sed & succum nutritium (quem assimilare nequit) ex arteriis pneumonicis in ductus tracheales continue profundit; adeoque materiæ tabificæ moles indies augetur, donec Sæpe tamen Phthisi hæc modo excitata quædam salutaris. pulmonibus magis usque & magis oppletis & obstruetis, atque sanguine plus inquinato & ad quæque munia sua præstanda inhabili facto, tussis & sputum ingravescent, & cito mali moris evadunt; insuper respiratio impedita, totius corporis languor & emarcescentia, functionum omnium debilitas, & demum Sæpe tamen Phthisi hæc modo excitata quædam salutaris. febris

febris hectica, & festina ad mortem declinatio succedunt.

Materies Tabificæ quare pulmonum partes primæ, & deinceps gradatim afficitur & laedit.

Quando tussi ac sputo diu continuatis & sensim auctis, humor copiosius è massa sanguinea in pulmones deponitur, iste imprimis vesiculas tracheales subit, ac tandem implet, & nonnihil distendit, è quibus cum quolibet mane, per expectorationem tunc uberius habitam, fere totus ejicitur, exinde pro brevi tempore thorax gravamine immunis, & respiratio magis libera videtur: paulo tamen postea sanguis sero aut succo nutritio resarcitus, novam materiem pulmonibus suffundit, proindeque rursus è cibo, aut somno, vesiculæ replentur, atque humores affluxu indies ad aucto magis distenduntur amplianturque, tandemque lateribus duarum forsan aut plurium disruptis, multæ hic illic vesiculæ in unum quasi lacum efformantur; intra quem materies tabifica copiosius aggesta, ibi (siquidem haud tota statim ejicitur) putrescit, proindeque & pulmonis cui insidet substantiam corrumpit, & sanguini pertranseunti inquinamentum putridum insinuat. Fovea ita in pulmonibus facta indies augetur, & sæpenumero plures simul ac diversis locis cudentur, atque ob magnam humoris in iis aggesti & putrescentis copiam pectoris gravitas, velut onus ingens sentitur, respiratio magis impeditur, insuper à Tabo uberius in massam sanguineam suffuso crebræ hujus effervescentiæ, succi nutritii disperditio, porro sitis ac æstus, inappetentia, sudores nocturni, & totius corporis intabescencia oriuntur. Ceterum cruor à pulmone inquinatus hunc affectione reciproca, viz. à proprio Tabo magis plecti facit; quippe sanguis venosus unoquoque circuitu materiem istam purulentam excipiens, eam mox arterioso tradit; unde cum neque per diaphoresin, aut diuresin satis amandari queat, tandem per arterias pneumonicas ad pulmones

Pulmonis ulcus quomodo fiat.

mones refertur, ubi rursus à sanguine secreta, ubique in Tracheæ tum vesiculas, tum ductus minores insinuat; ita demum ut tota pulmonum compage impleta, & foveæ sive ulcera deinceps in pluribus locis efformentur, & sinus reliqui omnes ichore spumoso inferciantur.

At vero interdum accidit, ejusmodi lacum sive foveam unicam, aut forsitan binas in pulmonibus efformari, easque circumcirca parietes callosos obtinere, ita ut materies ibi collecta, in massam sanguineam minime transferatur, sed quotidie tota, copia licet ingenti expectoretur. Taliter affecti quasi tantummodo fontanellam in pulmone haberent, sputum etsi multum, & crassum, immo flavum, & quasi purulentum omni mane, & aliquantulum in toto die rejiciunt, tamen alias satis sani degunt, bene respirant, comedunt, & dormiunt, *ευπαρής* aut saltem in modico corporis habitu perstant, & non raro per senescunt: hinc nonnulli dicuntur Phthisin per 30 aut 40 annos habuisse, & morbum eum usque ad vitæ terminum (haud proinde abbreviatum) protraxisse; atque interim alii cum minus tussiant aut expuant, intra paucos menses in febrem hecticam incidunt, ac brevi in sepulchrum præcipitantur.

*Pulmonis ulcer
callo obiectum
minus notatum.*

Haftenus de Phthiseos sive Tabis pulmonaris causa conjuncta, & ratione formali; quod ad causas alias (viz. Procatarticas, & Evidentes) spectat, illæ quidem variae & multiplices existunt; quatenus nimirum sunt propinquiore vel remotiores, intrinsicæ vel extrinsecæ, & denique connatæ vel adventitiæ; harum omnium in Phthisi producenda *ἀνεργείας, συμπεράσεις*, & afficiendi modos ut designare suscipiam; imprimis ostendere oportet, quot modis, & ob quas *περπαράσεις* humor serosus sive (ut vox populi sonat) catarrhalis, è massa sanguinea in pulmonum vesiculas,

*Phthiseos cause
evidentes.*

*Phthifos causa
procedit aërica, a-
lia ex sangui-
ne, alique ex
parte pulmonis
pont.*

las, aliosque ductus tracheales deponi solet. Circa quam indaginem unicuique obvium est concipere causam morbificam è binis partibus consistere, simulque in vitio esse hinc Sanguinis materiem noxiam ad thoracem mittentis dyscrasiam, ac inde Pulmonis eam facile fuscipientis imbecillitatem, sive ἀτομίαν.

*Sanguinis dys-
crasia per præ ad
vibrum istum
disponit.*

Quoad prius, observatione satis vulgari constat, massam sanguineam particulis incongruis, sc. vel propriis degeneribus, vel alienis illuc aliunde suffusis refertam, propter eas expurgandas efferverescere, quodq; fecernendum est, cum per alias vias haud facile amandetur, in pulmones suffundere, iisque (si forsan constitutionis debilioris fuerint) penitus affigere.

Plures & diversimodæ sunt sanguinis dyscrasie, & affectiones quibus liquor ejus in compage solutus, & quasi fusus, serum & succum nutritium non debite intra se continet, quin hos aliosque humores recrementitios à se perpetim amandans, uti interdum in alias partes, ita sæpius in pulmones deponit.

1. Sanguis interdum instar lactis sponte acescentis, sensim depravatur, tandemque ab indole genuina versus acetosam desciscens, & in compage solutus, serositates suas (facile nimis abscedere aptas) ex Arteriis tum pneumonicis, tum trachealibus in ductus tracheales suffundit. Ita quibusdam solenne est semel, aut bis in anno sine ulla causa manifesta tussi gravi ac molesta cum sputo copioso affici, quæ tractu quodam temporis (postquam sanguis sæculentiis & recrementis expurgatus crasin suam recuperat) sponte cessant, & deinceps valetudo firmior & diuturna succedit. Per hujusmodi tussim sanguinis κατάρσιον, novi quosdam sæpius in die & præsertim omni mane, sputum instar atramenti nigricans cum levi tracheæ nixu excernere solitos; quo affectu cum per plures menses constanter laborassent, post tussim graviolem occasionaliter contra-

tractam cum sputo multo ac flavo, deinceps priori isto atrato prorsus immunes evasere; cuius ratio est, quod tussis immanior cum expuitione copiosa per aliquot dies persistens, sæculentias istas atrabilarias è sanguine prorsus expurgat, quinimo & sanguinis temperiem immutat, seu potius dyscrasiam tollit.

2. Liquor nerveus non raro degener factus, & cum lymphæ copiosa è fibris & partibus nerveis in sanguinem redundans, uti viscerum & Renum affectus periculosos (quos alibi notavimus,) ita quandoque tussim immanem & valde molestant infert. Huiusmodi tussis modo Catarrhalis est, quatenus lymphæ ista massam sanguineam transgressa, per arterias in pulmone deponitur; modo Spasmodica, quatenus nervi & fibræ ad pectus movendum destinati à latice isto occupantur; inque motus convulsivos irritantur: ab utràque causa, aut conjunctim aut separatim, evenit, quod cerebri & nervosi generis pathemata graviora tussim molestant frequenter accersunt, vel in eam commutantur.

3. Præter sanguinis & liquoris nervei vitia sæpe tussim excitantia, probabile est hoc malum interdum exoriri propter lymphæductus qui ad pulmones spectant obstructos: cum enim huiusmodi vasa quamplurima per pulmones ubique disseminantur, quorum munus est, quicquid lymphæ, per arterias ad præcordia advectæ, & per venas haud statim reducibilis, superfluum est excipere, & ad ductus thoracici truncum convehere; si forsan accidet hos ductus, à materia viscosa obturatos vel compressos, aut à frigore constipatos officio suo minus defungi, necesse erit recrementa istæ aquosa, ab emissariis solitis exclusa, aut in sanguinem regurgitantia effervescentiam ejus ciere, aut in Trachææ ductus suffusa tussim excitare.

*Quandoque illæ
liberè Tabificam
a siccis nervo
suscipit.*

*Sanguis interdum
Tabificus
propter notam a
lymphæductibus
imperitam.*

4. Etiam propter
evacuationes
solennes inhibi-
tas aut suppressas.

4. Nec tantum humores prædicti, quatenus sanguinis crasin aut motum pervertunt vel impediunt, tussim (quæ sæpenumero phthiſeos præcæmum est) inducunt; verum insuper Evacuationes quæque solitæ aut solennes suppressæ, aut præpeditæ, noxam pulmonibus frequenter imprimunt. Fluxus menstruus aut hæmorrhoidalis obstructus, hæmorrhagia narium assueta si forte cessât, fontanellæ occlusæ, pustulæ, scabies & exanthemata repercussæ, Thoraci labem non raro affigunt. Si quando sputatio copiosa è glandulis oris sponte desistat vel medicinâ curatur, postea nonnunquam tussis tabifica succedit; quare vulgo dicitur idem Rheuma, quod modo ex capite in fauces & guttur deciderat, postea exinde altius in pulmones descendere; cum revera nihil aliud hoc fuerit, quàm quod sanguinis serositas quædam superflua, per arterias cephalicas in glandulis oris deponi solita, postquam illuc excluderetur, per arterias pneumonicas in pulmones irrueret.

Ob transpirationem
aut præpeditam.

Præter has evacuationes privatas & periodicas, vel extraordinarias, quarum suppressiones ad tussim & phthisin inclinant, occurrit altera generalis & constans, viz. Transpiratio insensibilis; quæ inhibita vel suppressa, plus ac sæpius quam ceteræ omnes, huius mali occasio aut parens esse solet. Quippe effluvia, per poros cutis evaporare solita, intus cohibita sanguinem fermentant & citò pervertunt, inque serositates fundi & præcipitari faciunt; quæ cum aliis massæ sanguineæ recrementis statim in pulmonibus depositæ, tussim molestant & non raro tabificam accersunt. Hinc vulgaris observatio est, frigoris quo pori constipantur susceptionem, sive per auræ gelidæ afflatum, sive à pluvia aut fluvio madefactionem, sive vestis depositionem, aut alio quovis modo fiat, quamplurimos ad affectus thoracicos disponere. Quare
nostro

nostro Idiomate, positâ causâ pro causato, tussis appellari solet *frigus susceptum*.

Hæ sunt præcipuæ causæ & occasiones, quæ ex parte sanguinis quoquo modo depravati, & propterea materiam noxiam in pulmone deponentis, occurrunt. Sequuntur aliæ ex parte pulmonis, quæ nempe viscus hoc ad tussim aut phthisin promptius contrahendam disponunt: cujusmodi imprimis sunt hæ tres, viz. 1mo mala pectoris conformatio; 2do pulmonum innata debilitas, sive hæreditaria ad tabem diathesis; 3^{tio} thoracis morbi præcedanei, uti sunt vulnus vel plaga, Pleuritis, Peripneumonia, Empyema, Hæmoptoe, Variolæ & morbilli, cum quibuscumque aliis; 4to his addatur (utpote inter causas procatareticas locum merita) Auræ, quæ inspiratur, incongruitas. Propter unamquamque ex his causis, & aliquando ob plures simul, materies tussim excitans, & postea frequenter tabifica, pulmones faciliè invadit & intime subit, iisque noxam non raro exitialem imprimit. Super his singulis breviter dicemus.

Primò igitur quoad pectoris conformationem res ita habet: viz. ut pulmones usque farti recti, & labe quavis phthificæ immunes, in officio suo diu conserventur, oportebit eos motu usque vegeto agitari, & quasi velis plenè expansis, systolæ & diastolæ reciprocationes validas obire; in eum nempe finem, ut aer ubertim inspiratus ad intimos quosque ipsorum recessus admittatur, & exinde statim, unâ cum effluviis & fuliginibus omnibus quaque respirationis vice, maximâ ex parte regeratur. Quandoquidam vero hujusmodi pulmonum actio à thoracis tanquam machinæ motivæ conformatione plurimum dependet; necesse erit propter malam hujus fabricam respirationis munus in multis deficere. Sunt autem pectoris malè conformati duæ præcipuæ species, (nempe gib-

Noxa Tabifica
ex parte pulmo-
nari.

Ob pectus malè
conformationem.

Propter diathesi
in hæreditaria
nam

Ob pectoris mor-
bos prævios.

Propter cur-
vaturâ inspirato-
riæ generatâ.

Pectus malè
conformatum.

bositas, & scapulae velut Alatae) propter quas plures in phthisin proclives reperiuntur: quarum ratio est, quod in tali utraque pectoris vel depressi vel oblongati figura, neque pulmones spatium ita liberum amplectumque obtinent, neque muiculi motivi ita fortiter contrahi possunt ac in pectore quadrato.

2 Diathesis ad
phthisin hereditaria
que fit.

2. Pulmonum innata debilitas, sive hæreditaria ad tabem dispositio, adeo frequens & vulgo notabilis est, ut cum aliquis in phthisin proclivis reperiatur, à quibusque statim interrogetur, annon parentes ejus tali morbo obnoxii fuerant? Horum plurimi pectore angusto & collo oblongo præditi, & constitutionis valde teneræ, à levissima quavis occasione tussim contrahunt; Auram nec gelidam, nec humidam ferunt. Horum nonnullis habitatio in urbibus, ubi aer crassus & fumosus inspiratur, valde infesta est; è contra aliis, in eandem affectionem proclivibus, plurimum à amica, (cujus ratio inferius disquiretur.) Illis omnibus ventus Borealis ferè semper inimicus, utpote qui tussim frequenter, item Hæmoptoen, Pleuritin, aut peripneumoniam excitare solet; scilicet vasis Pneumonicis aut thoracicis exinde contipatis, atque interim sanguine, ob transpirationem impeditam, & effluvia intra massam ejus cohibita, turgido magis & acriore factò.

In quibus existit

Enimvero Diathesis ad phthisin hæreditaria in his duobus potissimum consistit: viz. 1mo quòd patientes, sanguine acriore & elastico præditi, διαπνοήν uberiorem exigunt; quæ si fortè minus conceditur, materies evaporare solita in pulmones imbecilles redundat. Dein 2do, siquidem vasa pneumonica nimis laxa & tenera existunt, serum, aliaque sanguinis recrementa, intra massam ejus solutam haud rite continent, verum & ista, & nonnunquam ipsius cruoris portiones quasdam in ductus tracheales erumpere sinunt: quorum fibræ motrices cum insuper debiles fuerint,

fuerint, quod in cavitates suffusum est non statim foras eliminant; quin ibidem commoari & putrescere, denumque in tabum, & pulmonis & sanguinis corruptivum; degenerare patiuntur.

3. Phthisis interdum aliorum pectoris affectuum præviorum aut productum, aut consequens est. † Phthisis morbi Tabifici qui sunt. Pathemata ista tabifica imprimis sunt Empyema, Pleuritis, Peripneumonia, Pulmonis vomica; porro quandoque variolæ, morbilli: quin & febres Anomalæ malè aut minime judicatæ idem efficiunt. Affectuum horum præcipui, aut saltem qui thoracis proprii sunt, unâ cum Ætiologiis, & quatenus ad rabiem disponunt, rationibus & fiendi modis inferius exponentur; interim advertimus hujusmodi noxam iis omnibus communem esse, viz. quod pulmonis unitatem solvunt, vel tonum labefactant, quodque insuper sanguinis crasin pervertunt; unde quicquid incongruum aut *νοσος* ab hujus massa degeneri aut depravata iis suffunditur, facile admittunt, atque difficulter aut vix omnino repellunt.

4to Phthisicos causis procatareticis modo explicatis, quæ nimirum ex parte tum sanguinis, tum pulmonis consistunt, merito accensetur altera utrique communis, & (tamen si prorsus extrinseca) cum utroque maximam necessitudinem habens; quæ nimirum est aëris inspirati conditio sive temperies. Enimvero nonnullis phthificis tanta est hujus influentia, ut morbi causa aëris in quo degunt incongruitati quandoque ferè in totam ascribatur, & pro curatione soli aut cœli mutatio ceteris quibusque remediis præferatur. Hinc nostratum plures tussientes, aut tabidi, Australes Galliæ regiones gregatim petunt; aliq; interim, quibus trans mare currere non libet, aut licet, è fumosis urbibus statim in rus tanquam ad certissimum refugium festinant: propterea quidem villæ omnes prope

† Aëris ad Tabem eventum hanc influentia.

Londinum, quæ aëre claro & perflato gaudent, Phthysicorum quasi totidem noelocomia habentur. Veruntamen à tali locorum mutatione haud ex aequo omnes juvamen recipiunt; multi enim aut Galliam, aut villas rusticas petentes, ibi sepulchra potius quàm sanitatem inveniunt. Quinimo Londinum haud statim à Phthysicis omnibus relinquendum est: novi enim plures tussi ac phthisi obnoxios, multo melius in hoc aëre fumoso, quàm ruri valuisse. Ità propter ejusdem morbi sanationem, dum alii hanc urbem quasi Barathrum vitant, alii huc tanquam ad Atylum se conferunt.

*Aura crassior
& urbana
Phthysicis quibusdam salubris,
aliis noxia.*

*Hujus rationes
inquirantur.*

Horum rationes ex respirationis Doctrinâ superius traditâ satis clarè elucescunt; nimirum ostendimus sanguinem pulmones pertranseuntem, & quoad accensionem seu vitalitatem, & quoad motum suum ab aëre nitroso inspirato plurimum pendere; unde sequitur hujus tenorem ad illius crassiam ita proportionari debere, ut sanguis intra præcordia modicè accensus, clarè & vegetè tum sine fumo & fuligine, tum sine flammâ nimis intensâ efflagret; proindeque vasa pneumonica satis liberè abique remora aut recrementorum depositione trajiciat. Quamobrem aër humidus, palustris, ac minimè perflatus cum nulli salubris, ità tussientibus plurimum infestus existit; è contra aër serenus, ac mitis, sole ac vento moderatis gaudens, uti cunctis salubris, ita Phthysicis quibusque amicusprehenditur. Quoad alias aëris inspirandi conditiones, nonnulli tussim evitant, aut amittunt, degendo in locis montanis ac apricis, ubi Atmosphæra impendens, vaporum quorumcunque crassiorum fumosorum & fæculentorum expers, particulis nitrosis abundat: nam quorum sanguis crassus & fæculentus sulphure impuro scater, ad hunc rite accendendum, & ad fæculentias accensione absumendas, aëre pertenui

&

& maximè nitroso opus est. Si modo pulmones haud nimis teneri sint, sed firmi satis & robusti, asperiores ejusmodi particularum appulsus ferunt; è contra qui sanguinem tenuem & subtilem, facile dissolubilem atque sulphure puriore, sed perexiguo præditum, simulque pulmones teneros, molles & texturæ rarioris valde sensiles obtinent; aeris nitrosi & asperioris impatientes, crasso ac imprimis sulphureo maximè gaudent. Quare his utile est urbis fumosæ auram pinguem, & hebetiorem haurire; quæ nimirum sanguini jejuno, & tenuiori sulphur (quod aliquatenus deficit) æquè ac nitrum præbeat, ejusque consistentiam subtilem ac nimis dissilabilem nonnihil inerasset ac figat; insuper & pulmonis substantiam, sive texturam nimis lenisilem & rariorem hebetet, & contra aeris acrioris & improporionati occurfus muniat. Profectò crebrâ experientiâ satis liquet, aerem crassiores, modò etiam sulphureus fuerit, Phthificis quibusdam (ne dicam omnibus) valde benignum existere. Communis observatio est, regiones istas, sive in Anglia sive in Belgia, ubi cespice ignes nutriuntur, & odorem valde sulphureum spirant, Tabem rariùs infestare; quinimo loca ista phthisi obnoxia, aut ea laborantibus maximè salubria, & non rarò sanativa existere. Cui accedit, quod suffumigium ex sulphure, & Arsenico (quod sulphure copioso refertum est) procurandis pulmonum ulceribus pene deploratis remedium licet ultimum, efficacissimum tamen habetur. Porro huc refer, quod medicamenta pectoralia, ex sulphure parata, quibusvis aliis longè anteponiuntur; hinc ut sulphur à Chymicis jure optimò pulmonum Balsamum dicatur. Quo ritu & quibus afficiendi modis hæc pharmaca operantur, inque morbis thoracicis adeò insigniter juvant, inferius disquiretur: interim quòd aer sulphureus Phthificis quibusdam ità be-

*Multis phthi-
cis aere sup-
rea salubris.*

*Et medicamenta
sulphurea mani-
mè sunt congrua.*

Humorum ratio dis-
cussatur.

nignus reperiatur, ratio, ni fallor, in his duobus consistit; viz. imprimis quod, uti modo innuimus, à tali auri inspiratâ, & sanguini jejuno ac inopi, & pulmonitenero & facile obnoxio succuratur unâ & parcatur; dein 2^{dò} quod particulæ sulphureæ, unâ cum nitrosis inspiratæ, humorum quorumcunque aciditates (à quibus istorum in pulmones fluxiones & extravasationes potissimum oriuntur) maximè præcavent, aut tollunt. Et quidem ob hanc rationem est, quod pharmaca sulphurea, etiam intus sumta, tussientibus, aut phthificis juvamen adeo insigne conferant: atque idcirco sulphur, ut modo dictum, pulmonis balsamum audit. Nam sicut balsamica ulceri aut vulnere imposita, ichoris ibidem exudantis, atque fibras corrumpentis aut graviter irritantis, aciditatem tollunt, cito dolorem leniunt, & postea solutionem continui faciunt; sic etiam particulæ sulphureæ, aut cum aëre, aut cum sanguine in pulmones tractæ, quatenus humorum omnium, sc. cruoris, feri, lymphæ, succi nervei ac nutritii aciditates præcavent, aut delent, ad phthicos prophylaxin, aut therapeiam plurimum conducunt. Ætiologia hæc inferius, cum medicamenta sulphurea particulatim tradentur, fusiùs instituetur.

Tussis tria tem-
pora sive tot sta-
tus distinctivi.

Explicatis ad hunc modum tussis ac Phthiseos causis conjunctis & procatarteticis, non opus erit de evidentibus multa differere. Nam qua ratione pororum à frigore constipatio, crapula, aut compotatio assidua, aliaque varii generis in sex non naturalibus errata, ad affectus istos disponunt, & quandoque statim accersunt, clarius est quàm ut explicatu opus fuerit. Nec est ut circa morbi hujus partem Σημειώματα diu moremur; veruntamen notare oportet morbi hujus status diversos, sive signa distinctiva, quæ nimirum ad ipsum pertinent. 1^{mò} quando mere tussis est. 2^{dò} quum

quum in Phthisin degenerare incipit. Tertio, quando Phthisis perfecta & fere deplorata existit. Ex quibus rite designatis, prædictorum affectuum etiam prognosis elucescet.

1. Et primo quod ad tussim recentem & adhuc solitariam spectat, profecto hæc, de quacunque causa exorients, in corporibus ad Phthisin prædispositis vix unquam suspicione periculi vacabit; verum in homine robusto pectoris quadrati, & tussim sæpe prius impune perpeffo, haud statim timenda erit: si quando enim à causa evidente fortiori excitata, sine febre, aut totius corporis indispositione, non admodum molesta fuerit, tunc mere *frigus susceptum* audit, atque vel prorsus negligitur, vel brevi tempore sine multis aut magnis remediis finiri solet. Porro, si hanc febricula cum siti & inappetentia comitabitur, spes est, sanguine ad rectam temperiem restituto, etiam tussim sponte desitutam: sin vero illa diutius protracta, & remediis vulgaribus non facile cedens, sputum copiosum & discolorem producet; haud amplius negligi, sed medendi methodo & remediis idoneis, cumque exacta victus ratione tractari debet. Quippe tunc suspicari subest, Pulmones, in conformatione læsos, sanguinem haud totum, sed cum seri, aut lymphæ, & frequenter cum succi nutritii depositione trajicere; ac insuper humores istos, ibi depositos, putrescere; proindeque noxâ reciprocâ sanguinem, quo magis usque pulmones lædat, coinquinare.

2. Quod si tussi cum sputo copioso & crasso indies ingravescente, totius corporis languor & intabescencia, appetitus dejectio, respiratio difficilis, sitis & sanguinis æstuatio superveniant; magna suspitionis causa est ad primos saltem Phthiseos limites (si non ulterius) perventum esse. Quare tunc omnem movere lapidem oportebit, quo & pulmones materiæ jam

*Quando recent
Phthisis suspi-
cione vacat.*

*2. Quando
Phthisin indies
crescere incipit.*

jam aggestæ saburra liberari, & contra ejusdem incursum continuum muniri queant; simulque ut massa sanguinea depurari, & ad crasin rectam, quâ serositates suas aliosque humores intra compagem suam rite contineat, aut alio quam ad pulmones transferat restituti possit.

2. Quando in Phthisi confirmatam cedit.

3. Sin, ultra statum Affectûs hujus modo descriptum, sputi copia & discoloratio indies augebuntur, ceterisque usque in deterius euntibus, virium omnium dejectio, & febris hectica cum siti continuâ, sudores nocturni, facies Hippocratica, & carnum fere ad sceleri ariditatem concidentia accedent; tunc fere nullus Medicinæ, sed tantum tristi prognostico locus relinquitur; aut saltem curationis spe depositâ, tantum Anodynis, quibus *ἐνδυνασια* procuretur, insistendum erit.

Methodus Therapeutica, & primo contra Tussim incipientem.

Quod itaque ad tussis in genere Therapeiam spectat, secundum tres prædictos morbi hujus status etiam medendi methodus trifariam ordinari debet; nempe ut positis quasi cancellis distinctius præscribatur, quid agendum sit pro tussi curandâ, dum ea, citra Phthiseos limites subsistens, mere *frigus susceptum* audit: 2do quæ sanandi ratio Phthisi incipienti, & 3^{io} quæ denique eidem consummatæ, aut deploratæ conveniat.

Indicationes tres.

1. Etsi contra tussim recentem remedia fere tantum Empirica usurpari solent, & nullus è plebe sit, quin multis & diversimodis hujus farinæ instruitur, quæ sine Medici consilio plurimi confidenter & *ἀπεισδως* passim sumunt, & aliis propinant: attamen homines constitutionis teneræ, aut ad tabem hæreditario proclives, vel prius interdum à tussi periclitari soliti, à primo statim appulsu ejus cavere, & statim ad *ιατρικὴς* præcepta se recipere debent; juxta quam ut medendi methodus rite instituatur, indicationes therapeutica potissimum erunt hæ tres; viz. 1. Sanguinis

guinis inordinationem, à qua feri fluxiones procedunt, sedare, aut tollere; 2. Cruoris recrementa, & exuvias quasque, ab eo secedere aptas, à pulmonibus ad poros cutis, aut vias urinarias, aliaque emuntoria derivare; 3. Ipsos pulmones contra feri aliorumque humorum susceptiones corroborare, simulque contra frigoris externi, à quo amplius lædi solent, occursum munire. Super his singulis paulo explicatius dicemus.

1. Prima indicatio respicit tum sanguinis effervescentiam, quâ propter effluvia cohibita nimis æstuat ille ac in vasis ebullit; tum dissolutionem ejus, quâ nempe in compage solutus, serum aliosque humores à complexu suo nimis dimittit. Pro utrisque tollendis victus ratio tenuis institui, atque, frigoris externi injuriâ sedulo vitatâ, diaphoresis paulo uberius procurari, aut saltem assueta restitui debet. In hos fines patiens illico crassius vestiatur, & intra lectum aut cameram se contineat, saltem vix domo egrediatur; vesperi & mane à liquore posseti cum rosismarino aut salviâ incoctis sudatio tenuis provocetur. Si nihilominus tussis ingravescat, Phlebotomia, modo vires & constitutio ferant, sæpe cum fructu adhibetur: quâ celebratâ hypnotica fere semper juvant, in quantum sc. ea cordis motum & consequenter sanguinis cursum nimis præcipitem retardant: porro efficiunt ut leniter iste & moderate sine magna serositatû rejectione vasa pneumonica trajiciat, & quod superfluum est per diaphoresin potius aut urinam amandet. In hunc usum etiam decocta pectoralia, quatenus humorum aciditates destruunt, sanguinis dissolutionem, ac in serositates fusionem inibent aut sistunt adhibenda. Pari etiam ratione & efficiendi modo, medicamenta ex Sulphure parata contra tussim adeo insigniter juvant.

1. Sanguinis
effervescentiam
respicit.

2. *Seri aliorumque recrementorum a pulmone deiectionem respicit.*

2da Indicatio, viz. ut serum, aliaque sanguinis recrementa aut exuvix, à pulmonibus derivatæ, per alias vias evacuentur, perficitur per Medicamenta Diaphoretica, Diuretica, & lenia purgantia; quæ cum aliis remediis intertexi aut subinde intercalari debent. Itaque post Phlebotomiam, mite catharticum exhibere, & aliquando repetere solemus. Decocta pectoralia, radices cherefolii, rusci brusci, enulæ campanæ, aliaque sudores ac urinam moventia ingrediantur. Millepedes, sal succini volatilis, alique sales fixi, & pulveres testacei cum terebinthina in Pilulas reducti sæpe cum fructu exhibentur.

3. *Catarrhi suppressionem & pulmonis corruptionem inenit.*

3^{ia} Indicatio, ut pulmones eorumque ductus contra humorum fluxiones & frigoris occursum muniantur, atque vulgo catarrhi suppressio dicta, per linctus, eclegmata, aliaque privata remedia perficitur, & duo imprimis respicit; nempe ut vasorum & glandularum oscula in tracheam dehiscencia, ne ferositates in eam nimis expuant, modice astringentibus ocludantur: & secundo ut ductuum tracheæ latera satis mulceantur delineanturque, ut nec à seri acris suffusione, neque à frigoris externi occursum offendantur, inque tussim molestam continue irriterentur; ac insuper ut, cum ductus isti satis lubricantur, sputum, parietibus ipsorum quandoque pertinaciter adhærens, facilius exenti & extussiri possit. Propter intentionem priorem est, quod conserva rosarum rubrarum, olibanum, mastiche, Lohoch de pino, syrupus Jajubinus, de rosis siccis, de musco pyxidato, aliaque astringentia præscriptionum pectoralium formulas ita crebro ingrediantur. Pro secunda intentione liquiritia, cum variis ejus præparatis, adeo celebre contra tussim quamecunq; remedium habetur: in hunc finem syrupi, eclegmata, & cuncta alia pectoralia dulcia institui videntur. Quibus additur oleum Amygdalarum dulcium, aut per
fe

se exhibitum, aut cum syrupo pectorali longâ agitatione in pulvem lactiformem redactum.

Hæ sunt præcipuæ indicationes therapeuticae, una cum aptis medendi intentionibus, quæ pro tussis recente, dum adhuc Phthiseos suspicione vacat, aut saltem citra manifestos ejus terminos subsistit, maxime ex usu fore videntur; modo restat, post generalem hanc methodum breviter adumbratam, medicamentorum cuique intentioni appropriatorum formulas quasdam selectas subjungere. Hæ cum multiplices, & diversi apparatus fuerint, quæ tamen notæ præcipuæ, & maxime in usu sunt mixturæ, linctus, eclegmata, rincturæ, Balsama, trochisci, tabulæ, pulveres, pilulæ, decocta, & aquæ destillatæ. Cujusque horum recepta quædam elegantiora subdemus.

Medicamentorum formulæ quæ magis receptæ sunt.

1. Mixturæ.

R. Syrupi de Meconio, Jujubini, ana \mathfrak{z} ss. olibani pulv. \mathfrak{z} j. aq. lumbricorum, vel hysterica, vel pæoniæ compositæ. \mathfrak{z} j. misce. Dosis cochlear. j. horâ somni, & post mediam noctem.

R. Aqu. limacum, lumbricorum, ana \mathfrak{z} ss. laudani liquidi Tartaris. \mathfrak{z} ij. Syrupi violacei \mathfrak{z} j. Dosis cochl. j. horâ somni.

R. Aqu. limacum \mathfrak{z} vj. Syrupi è succo hederæ terrestris \mathfrak{z} iiij. florum Sulphuris \mathfrak{z} ss. misce. Dosis cochlear. j. hora somni & primo mane.

R. Syrupi nostri diasulphuris \mathfrak{z} iiij. aq. lumbricorum \mathfrak{z} j. Dosis cochl. j. eodem modo.

2. Linctus.

R. Syrupi jujubini, Capillorum veneris, ana \mathfrak{z} ss. Syrupi papaveris Rheadis \mathfrak{z} j. misce. Lambatur cum bacillo liquoritæ.

R. Olei

R. Olei Amygdalarum dulcium recent. Syrupi Capillorum Veneris, ana ℥jss. sacchari candi ℥ij. misce terendo in mortario vitreo, vel agitando in phiala, donec albescat.

3. Eclegmata.

R. Conserv. rosarum rubr. ℥ijss. Lohochi sani ℥ijss. spec. Diatragacanthi frigidi ℥jss. florum sulphuris ℥ss. syrup. violacei, vel papaveris rhæad. q. s. f. Eclegma molle. Dosis ℥jss. vesperi & mane primo; aliis temporibus lambatur cum bacillo liquiritiæ.

R. Pulv. foliorum Erysimi, vel erucæ, ℥jss. mellis despumati ℥iiij. misce, f. Eclegma. Detur eodem modo. Convenit in constitutione frigidiore.

4. Tincturæ.

R. Tinctura Sulphuris sine Empyreumate ℥ij. Dosis gutt. vj. ad x. vesperi & primo mane in Coch. j. Syrupi violacei, vel è succo hederae terrestris. Haud novi præstantius remedium in tussi quacunque, modo febris absit.

R. Tinctura sulphuris Antimonii ℥ij. Dosis gutt. xx. vesperi & mane in Coch. j. Syrupi pectoralis.

R. Tinctura Gum. Ammoniaci cum tinctura salis Tartari parat. ℥j. Dosis gutt. xv. ad xx. Eodem modo tinctura Galbani, Asaætida, gum. hederae, eodem modo parata, ad tussim conveniunt in constitutione frigida.

5. Balsama.

R. Opobalsami ℥ij. Dosis gutt. vj. ad x. in coch. j.
vel

vel ij. Aqu. hyssopi vel pulegii, aut cujusvis alterius petoralis.

Rx. Balsami Artificialis destillat. vulgo dicti Matris Balsami ʒij. Dosis gutt. vj. ad x. in cochlearij. Syrupi violacei, vel vini canarini vesperi & mane.

Rx. Balsami Sulphuris ʒij. Dosis gutt. v. ad x. eodem modo.

Rx. Balsami Peruv. ʒj. Dosis gutt. ij. ad iiij. vel vj. in Conserva violaceâ.

6. Trochisci.

Rx. Spec. diatragacanthi frigidi ʒss. liquiritia ʒj. florum Sulphuris ʒij. florum Benzoin ʒj. sacchari penidiat. ʒiiij. solutionis tragacanthi in Aq. hyssop. fact. q. s. f. pasta, formetur in trochiscos ponderis ʒss. sumatur j. saepius in die vel nocte.

Rx. Sem. papaveris albi ʒvj. pulv. florum papaveris rubri ʒj. extract. Glycyrrhiz. ʒij. lactis sulphuris ʒss. sacchari penidii ʒij. mucilaginis sem. cydoniorum q. s. f. pasta, qua formetur in trochiscos.

Rx. Spec. Diaireos, è pulmone vulpis, ana ʒss. sacchari penid. ʒij. solutionis tragacanthi q. s. f. massa in trochiscos efformanda.

Rx. Pulv. rad. Enule Campan. sem. anisi, liquiritia, ana ʒij. florum sulphuris ʒj. sacchari Tabulati ʒjss. succi liquiritia dilut. & trajecti q. s. f. massa pro trochiscis.

7. Tabulæ.

Rx. Spec. Diatragacanthi frig. ʒiiij. pulv. florum papaveris Rhaad. lactis sulphuris, ana ʒss. sacchari solut. in aq. papaveris & ad tabulat. cocti ʒiiij. s. a. f. tabula ponderis ʒss.

Rx. Spec.

R. Spec. Diaireos. è pulmone vulpis, ana ʒiij. florum Sulphuris, rad. Enule Campan. ana ʒss. Benzoin. albissimi ʒj. f. pulv. subtilis; adde olei anisi ʒj. sacchari solut. & ad Tabulat. cocti ʒviiij. f. a. f. Tabul. pond. ʒss.

8. Pulveres.

Hi licet rarius, quandoque tamen in tussi, & affectibus pneumonicis cum fructu exhibentur.

R. Summitatum hederæ terrestris nonnihil rubescensium s. q. contusa formentur in placentam, quæ sole fervido statim exsiccata, in pulverem subtilem redigatur, & in vitro servetur. Hac planta virtutem cum odore, & colore optime ac diutissime supra omnes conservas, aut syrupos diutissime retinet, atque in tussi gravi & pertinace summo opere prodest. Sumat. ʒss. ad ʒj. bis in die cum aq. destillatâ vel decocto pectorali.

Eodem ritu pulveres ex plantis aliis pectoralibus parantur, & cum fructu exhibentur.

R. Musci pyxidati ʒiij. lactis Sulphuris ʒj. sacchari candi ʒss. f. pulv. Dosis ʒj. ad ʒss. bis in die. Pulvis hic tussæ convulsivâ laborantibus commode exhibetur.

R. Florum Sulph. oliban. Ceruss. Antimonii, an. ʒij. divid. in xii partes; sumatur una mane & vespere in cochleari j. vehiculi idonei.

9. Pilulæ.

R. Aloes rosat. vel potius pilul. Ruffi, florum Sulphuris, ana ʒjss. flor. Benzoin. ʒj. succi glycyrrhiz. cum aq. Limacum dilut. q. s. f. massa, formetur in pilulas exiguas sumend. iiij. vespere, repetendo noctibus singulis vel alternis.

R. Pulv.

℞ Pulv. rad. enula Campan. liquiritiæ, florum sulphuris, ana ℥j. florum Benzoin ℥ss. picis liquid. q. s. f. massa in pilulas exiguas efformanda: dosis iij. vel iiij. vesperi & primo mane.

℞ Millepedum præparat. ℥ij. pulv. sem. urtica, bardanæ, ana. ℥ss. olei nucis moschat. stillat. ℥j. salis succini ℥ss. succi glycyrrhiz. g. s. f. pilula exigua, quarum tres sumentur manè & vesperi.

10 *Decocta*. Hæc sumuntur vel per se, vel cum lactis additione. Inter ea, quæ sunt prioris generis, 1mo occurrit *Decoctum pectorale* juxta pharmacopœiam Londinensem; quod sumatur bis in die ab ℥iiij. ad ℥vj. vel viij.

℞ Foliorum hederæ terrestris, adianthi, lingua cervinæ, tussilaginis, eupatorii, ana. M. j. rad. cheresolii, rusci brusci, ana ℥j. sem. carthami, fœnicul. dulcis, ana ℥ss. coqu. in aqua fontana lib. vj. ad medietatem, addendo circa finem vel liquiritia ℥iiij. uvarum passularum enucleat. ℥ij. & jujub. sex, (vel) mellis optimi ℥iiij. despumand. f. *Apozema clarificand. cum albumine ovi*. Dosis ℥vj. calide bis vel ter in die.

Decocta cum lacte sumenda usurpantur mane, & vesperi loco jentaculi & cœnæ, juxta modum sequentem.

℞ Florum Bellidis majoris M. j. limaces mundatos iij. radic. eryngii condit. ℥ss. Hordei ℥iiij. coquantur in aqua fontana lib. jss. ad lib. j. Sumat ℥vj. ad viij. calide

98 *Medicamentorum ad Tussē recentem* SECT. I.
*calide addendo lactis tantundem; & deinceps hujus
quantitas sensim augeatur.*

Eodem modo muscus pyxidatus, item folia hederæ terrestres, hyperici, & aliorum pectoralium coquantur, & cum lacte fumantur.

Decocta ex lignis sæpenumero ad tussim pertinacem curandam plurimum conducunt, præsertim si loco cervisiæ pro potu ordinario constanter & aliquandiu fumantur.

R. Radic. sarsaparil. ℥iiij. china ℥ij. santal. alb. rubr. ana ℥ss. ras. eboris, C. cervi, ana ℥iiij. s. a. infundantur & coq. in aquæ fontanæ lib. viij. ad iiiij. addendo liquoritiæ ℥vj. passularum exacinat. ℥ss. In constitutione phlegmaticâ aut frigidiore addatur rasur. ligni sancti.

II. *Aquæ distillatæ.* Harum cuique licebit formulas pro re natâ & multiplices & diversimodas componere, atque juxta patientis constitutionem, modo lac simplex, modo lac cum aliqua vini parte, modo Allam, aut cervisiâ Brunsvicensē designare. In specimen harum formulas subdemus.

R. Foliorum hederæ terrestres, hyssopi, pulegii, ana ℥. Limacum semicoct. in testis lib. ij. nuces Moschat. incis. n. vj. omnibus simul minutim concisis affunde lactis recentis lib. viij. destillantur organis communibus. Dosis ℥iiij. bis aut ter in die, per se, vel cum alio medicamento. Quæque dosis edulcoretur inter sumendum cum saccharo cando, vel cum syrupo de succo hederæ terrestres.

In constitutione minùs calidâ, præsertim, si nulla adsit sanguinis aut præcordiorum æstuatio, lactis lib.
vi.

vi. aut vij. adde vini Canarini lib. i. aut ij. Atque in corpore phlegmatico aut senili, vice lactis, menstruum sit Alla, vel Cervisia Brunsvicensis.

Porro tempore hyberno, quando limaces haud facile, aut vix omnino haberi possunt, satis commode substitui possunt pulmones agnini, aut vervecini, quandoque item vitulini semicocti, & minutim incisi, & cum praedictis ingredientibus & menstruo idoneo additis, in organis communibus, sive rosaceis destillentur.

Ad hanc classẽ ubi de Tussi quæ nondum phthisis est agitur, merito referri debet Tussis puerorum Convulsiva, seu suffocativa, & nostro Idiomate *Ghincough* vulgò dicta. Morbus hic pueros & infantes potissimum incescit, & quibusdam temporibus, sc. vere praesertim ac autumno, Epidemicus esse solet. Agrotantes tussiendo paroxysmos crebros ac atroces admodum habent; in quibus nimirum respirationis organa non tantum graviter laborant, sed etiam spasmodice affecta ætus suos variè interrumpunt, suspendunt, aut pervertunt. Plerumque vero Diaphragma per se, aut partium aliarum impulsu convulsum, modo Systolen, modo Diastolen perquam diu obstinatè ita continuat, ut inspiratione, vel expiratione pro tempore inhibita, spiritus vitalis vix ac ne vix duci queat; proinde ut tussientes quasi praefocati ejulent, & ob sanguinem stagnantem in vultu atredinem contrahant; si forsàn organis istis non tantum convulsis liberius tussire possint, usque tamen vehementius & diutius, donec vires fatiscunt, tussire coguntur.

Morbi hujus ratio formalis, sive causa conjuncta, in his duobus consistit: nempe quod adsit crebra & vehemens pulmonum irritatio, quæ ad molestum aliquid tussi ejiciendum ferè continuè incitantur; ac

infinul quòd partes Thoracis motivæ, viz. nervi ac fibræ nerveæ, ad spasmos prædispositæ, quoties irritantur tussim non regularem sed convulsivam, & ordinario respirationis muneri oppositam aut injuriam accieant.

*Causa partim
catarrhus.*

Materies pulmonem ita crebrò in tussim irritans, videtur esse serum è massâ sanguineâ propter compagem ejus nimis solutam perpetim exudans, atque pectoralia molestans, quatenus per Arterias tum tracheles in Asperæ arteriæ cavitatem destillat, tum per pneumonicas in ductus quosque patentes copiose suffunditur.

*Partium pecto-
ralium diathe-
sis spasmodica.*

Partium motricium diathesis spasmodica, ut in aliis affectibus convulsivis, procedere videtur à materia heterogenea & elastica è cerebro per nervorum ductus, unâ cum liquore nerveo, in fibras pectoris motrices prolapsa; quare cum spiritus fibrarum istarum incolæ ad motus expirationis violentos edendos incitantur, motus convulsivos ineunt.

*Morbû prognos-
is.*

Quod ad Prognosin hujus morbi spectat, tussis hæc etsi raro lethalis aut valde periculosa, curatu tamen perdifficilis existit; & non raro propter anni mutationem cessât potius, quam à remediis superatur: cujus causa est, quod hic non, uti in tussi ordinaria, tantummodo sanguinem alterari, ejusque recrementa è pulmone ad habitum corporis per διαπνοήν, amandanda derivari oportet, sed insuper & succi nervei emendatio procurari debet.

*Curatio-
Empirica.*

Circa morbi hujus curationem, medendi ratio in aliis Tussium generibus usitata hic raro prodest; quare mulierculæ & Agyrtæ sæpius quam medici consuluntur, & posthabita ac neglecta rationali Therapies methòdo, pharmaca fere tantum empirica in usum adhibentur.

Inter

Inter multa hujus generis remedia duo hæc sequentia quibusque aliis præferri, & imprimis usurpari solent; viz. ut muscus pyxidatus, ejusque varia præparata, & compositiones intus sumantur, atque si ulteriori medela opus fuerit, ut terriculamento quodam adhibito, puer laborans in subitum timorem conjiciatur. Quod si hujusmodi administrationibus successus optatus defuerit, ptisanæ, syrapi, lulapia, aut decocta, aliaque pectoralia rejiciuntur, & non raro à medicamentis quibusque aliis desistitur, expectando donec morbus vel demum sponte terminetur, vel propter succedentem anni τροπήν sanetur.

I. Muscus pyxidatus, in communissimo apud nostrates contra puerorum tussis usu, quoad formam ejus & crescendi modum satis vulgo innotescit. Virtutis (quantum ex sapore colligimus) astringentia est, atque particulas nonnihil acres salis volatilis copiam redolentes in se continet: unde conjectari licebit, usum ejus esse, sanguinem figere, serique fluxiones sedare, ac insuper succum nerveum volatilifando diathesin spasmodicam tollere. Exhiberi solet in specie Pulveris, Decocti & Syrapi juxta formulas sequentes.

Muscus pyxidatus magnum remedium.

Cujus ratio inquiritur.

℞ Musci pyxidati pulver. ʒj. sacchari candi ʒj. misce: dividatur in iiij. vel iiij. partes. Sumatur dosis vesperi & mane cum vehiculo idoneo.

℞ Ejusdem musci ʒij. lactis sulphuris ʒij. pul. sem. anisi ʒj. Divide in vi. partes, quæ sumantur eodem modo.

℞ Ejusdem musci ʒj. coqu. in lactis s. q. pro una dosi. Colatura sumatur vesperi & mane. Quibus lac. non congruit, aut minime prodest, paretur hujus decoctum in aqua fontan. aut hyssopi, aut alia pectorali,

&

Et detur ad $\zeta ij.$ vel $ijj.$ bis in die, edulcorando cum saccharo aut syrupo idoneo.

Rx Musci hujus $\zeta j.$ coque in aq. cujusdam pectoralis lib. $ij.$ ad medietatem. Colatura adde sacchari candi lib. $i.$ Et evaporet leni balnei calore ad consistentiam syrupi.

Terriculamenta
in hac tussi con-
veniant.

2. Alterum pro Tussi puerorum convulsiva remedium esse solet, ut subito quodam timore afficiantur; hinc cum medicamenta minus efficiunt, apud vulgus in praxi familiari est, ut pro terriculamento, dum molendinum ingens cum stridore, & rotarum aspectu horribili circumagitur, Affectus grani sive frumenti receptaculo imponatur, indeque morbi hujus subita curatio nonnunquam contingit. Cujus ratio proculdubio in hoc consistit, quod spiritus animales fugati, inque novas distractiones adacti, inordinationes suas priores relinquunt; tum insuper quod materies spasmodica à perturbatione istac aut dissipatur, aut in alios nervos, ubi parum molesta est, adigitur.

Morbi curatio
rationalis.

Descripta ad hunc modum hujus morbi cura empirica, una cum remediis vulgo usitatis, eorumque Ætiologiis saltem probabiliter explicatis, hinc certè licebit medendi methodum quandam rationalem, & forsitan contra hujusmodi puerorum Tusses magis efficacem designare. Itaque in tali casu juxta formulas sequentes quandoque sat feliciter præscribere soleo. Et primo, quandoquidem à purgatione incipiendum est,

Purgatio.

Rx Syrupi è floribus persicorum Cochlear. $j.$ Aq. hystericæ $\mathcal{D}j.$ misce, sumatur cum regimine.

Vel, Rx Calamelanos gr. $vj.$ scammonij sulphurat. resin. Jalap. ana gr. $ijj.$ f. pulvis, detur in parva quantitate pul-

pa cerasi conditi puero sex annos nato, & dosi augeatur aut minuat proratione atatis. Repetatur purgatio intra vi. vel vij. dies.

Si laborans (uti crebro assolet) in vomitum sit proclivis, R Oxymelitis scillitici ℥vj. salis vitrioli gr. iiij. misce, exhibeatur puero sex annos nato, & juxta hanc proportionem dosi ea aliis accommodetur. Novi hujusmodi Emeticum omni mane per iv. aut v. dies continuos cum bono fructu exhibitum.

Vesicatoria in crebro sunt usu, quæ applicentur *Vesicatoria.* modo nuchæ, modo pone aures, modo internis brachiis prope Axillas, & quamprimum ulcuscula in his locis sanari incipiunt, alia excitentur in aliis.

Loco cerviciæ, decoctum sequens pro potu ordinari *Potus.* sumatur.

R Radic. Chinæ ℥jss. Santalorum omnium, ana ℥ss. ras. eboris, C. cervi, ana ℥iij. s. a. infundantur & coqu. in aq. fontan. lib. vj. ad medietatem, addendo passularum exacinat. ℥jss. liquiritiæ ℥iij.

R Spiritus gum. Ammoniacy cum sale Armoniaco ℥j. Syrupi de musco pyxidato ℥iij. Aq. hysterici. ℥j. dosi *Mixture* cochlear. j. parvum vespere & primo mane.

Vel, R Tinctur. sulphuris ℥ij. dosi gut. iij. vespere & primo mane in cochleari j. Syrupi de musco pyxidato.

Quibusdam constitutione calidiori præditis, & inter tussendum rubore vultus intenso, seu potius atredine perfusis, phlebotomiam aut sanguinis per hiru-
dines ad ij. vel iij. uncias detractioem quandoque bono cum successu adhibendam præcepi.

R Mille-

R. *Asilapedum vivorum mundatorum* ʒij. pul. sem. *anisi* ʒj. *nucis moschat.* ʒss. *sacchari albißimi* ʒj. simul contusis affunde *Aq. hyssopi* ʒvj. *limacum magistral.* ʒij. parum agitentur cum pistilla & f. expressio fortis, dosis *cochl. ij.* vel *ijj.* bis in die.

Hactenus de tussi ejusque medelâ, dum Tabis solummodo vestibulum est; modo restat affectum ipsum, morbi hujus periculosi limen supergressum pertractare, atq; medendi methodum, & remediorum formulas designare, quæ tussi inveteratæ, cum sc. vel neglecta, vel remediis non facilè cedens in phthisin degenerare incipit, sanandæ conveniunt; quando nimirum ad eum statum pervenitur, ut sanguis in compage solutus, non modò serum superfluum, sed & succum nutritivum, forsan & nerveum, lympham, aliaquecrementa sua pulmonibus suffundat intraque ductus eorum deponat; atque interea pulmonum labes in tantum augeatur, ut vesiculis distentis, aut pluribus in unam disruptis, adeoque solutione continui aut ulcere excitato, uberior Tabi copia indies aggeratur; quin & materies ibidem aggesta, quatenus diu commorari finitur, putrescat, proindeque tum ipsos pulmones magis usque corrumpat, atque sanguinem perfluentem coinquinet. In hoc casu indicationes therapeuticæ erunt potissimum hæ tres, viz. imprimis sanguinis dissolutionem, quæ totius mali radix est, inhibere, & ne materiem usque in tanta copia pulmonibus suffundat, præcavere; 2^{dò} tabum, intra pulmones aggestum, expectorando, cito & satis evacuare; 3^{tiò} pulmones, quoad unitatem solutos, aut nimis laxos, & humidos, aut alias imbecilles, ne plus indies corrumpantur, & materiam morbificam usque magis suscipiant, corroborare & exsiccare. Unaquæque harum indicationum vairs medendi intentiones

Cujusmodi Tussis phthiseos initium sit.

Circa Therapeuticæ ejus Indicationes tres.

1° Sanguinis dissolutionem inhibere.

2^{dò} Tabum in pulmone aggestum educere.

3^{tiò} Pulmones lesos sanare.

tentiones suggerit, atque diversimoda remedia, & plures administrationum modos requirit; quorum præcipuos hic breviter attingemus.

I. Quod itaque prima indicatio suggerit, ut sanguinis dissolutio inhibeat, hæc tria (quantum fieri potest) procurari debent: viz. 1mo ut massa sanguinea, quicquid succi nutritii ei suppeditetur, continere, & assimilare possit; eoque ita proportionetur, ut nec quantitate, nec qualitate peccet. 2do ut aciditates, aut in sanguine genitæ, aut eidem aliunde suffusæ, ita destruantur, ut cruor usque mixtionem sive crasin retinens, non ita in fluxiones, aut fusiones proclivis sit. 3^{io} denique ut recrementa quævis in sanguine producta, à pulmonibus ad alia emundatoria & evacuationum loca deriventur.

*Indicatio prima
tres medendi
intentiones sug-
gerit.*

I. Quoad primam ex his medendi intentionem, ut succus nutritius sanguini proportionetur, ante omnia præcipiatur, ut tussientes ac phthisici à potu plurimum abstineant, atque liquida non nisi exiguâ tantum quantitate ingerant; proinde ut sanguis in crasi debilis, succi recentis donec ei haud nimis perfunditur, portiones minutas facilius subigere, & intra compagem suam retinere possit. Porro succus iste recens ejusmodi particulis constet, quæ lenes & tenues à sanguine domari, & sine effervescencia assimilari possint. Quare lac Asininum, quandoque item vaccinum, aut caprillum, etiam juscula avenacea, cremor hordei, ptisana, Amygdalata, aliaque simpliciora alimenta melius congruent, & plus nutrient, quàm carnes, ova, vel jura consumta, alla fortior, vinum, aut aliud quodvis victus magis opimi genus. 2do ut sanguis, crasin suam retinens, non facile in serositates pulmoni injurias dissolvatur, oportet tum ipsius, tum aliorum qui cum eo miscentur, ac imprimis nervei, ac limpidi, humorum aciditates de-

*Intentio
prima
nutritius
sanguini propor-
tionetur & ab
eo assimilatur*

*2da ut sanguis
alio tempore
humorum
aciditates
toleretur.*

frui: quam intentionem pharmaca ex sulphure parata optime perficiunt; quæ propterea in hoc casu (modo absit febris hectica) crebrius & copiosius propinentur. Quare tinctura, balsamum, Syrupus, flores & lac sulphuris, in dosi satis larga, bis aut ter in die exhibeantur. Propter eandem rationem decocta traumatica, item ex herbis pectoralibus vulgo dictis, item ex lignis, vice potus ordinarii sumenda. Quintimo pulvis oculorum cancri, millepedarum, aliorumque sale alcali, aut volatili præditorum sæpe magno cum fructu exhibentur. 3^{ia} medendi intentio primam indicationem respiciens, viz. ut sanguinis depravati recrementa (siquidem copiosa fuerint) à pulmonibus evocata, per alia emunctoria excernantur, complures evocationum vias in usum adhibendas suggerit. Nam præter phlebotomiam, diuresin, & levem subinde purgationem (quæ in omni tussi, imo phthisi incipiente locum habent,) huc etiam balnea, auræ calidioris in quâ uberius transpiratur captatio, item extremorum frictiones, dropaces, fontanelle, vesicatoria, capillitii derasio, nasalia, apophlegmatismi, aliaque humorum aut vaporum privata seu publica quæque emissaria referri debent.

3^{ia} Intentio
recrementa a
pulmonibus excernantur.

4ta Inductio
materiae in
pulmones.

Secunda in phthisi incipiente indicatio, viz. ut materiae tabifica, intra pulmones deposita, facile & quotidie penitus excernatur, medicamentis expectorantibus perficitur. Hæc duplici modo operari dicuntur, juxta quod eorum virtus duabus viis ad pulmones deferitur. Namque ex istis, ore assumtis, quædam particulas suas activas immediatè in tracheam dimittunt, quæ partim vias lubricando, simulque materiem impactam laxando, & partim fibras excretorias in spasmos irritando expectorationem procurant: in quo censu potissimum habentur linctus & suffitus.

Reme-

Remedia alterius generis expectorantia, quæ merito potiora habentur, comineatû sanguinis *ἐκπύρω* suam exerunt. Quippe cum ex ejusmodi particulis consistant, quæ à massa sanguinea subigi & assimilari nequeunt; illæ in cruorem suffusæ, & quia non miscibiles denuò statim exterminatæ, ex arteriis pneumonicis in ductus tracheales penetrant; ubi materiæ impingentes eam dividunt, attenuant, adeoque exigunt, ut fibris exinde irritatis, & inter tussicundum successivè contractis, trachæ & vesicularum ejus contenta sursum in os ejiciantur. Medicamenta in hunc usum idonea, præter sulphur, ejusque præparata, sunt balsama artificialia, cum oleo terebinthinæ destillata, tincturæ, & Syrupi, ex gummi ammoniaco, galbano, asa foetida, allio, porro, & similibus odorem gravem spirantibus; è quibus etiam lohoch & eclegmata parantur. Atque hæc quidem utroque operantur modo, & partim in tracheam illabendo, partimque per circuitum sanguineum pulmones subeundo, materiam morbificam tum à fronte, tum à tergo adoriuntur, adeoque majori cum impetu foras eliminant.

3. Quod spectat ad tertiam Indicationem, viz. ut pulmonum conformatio læsa, aut constitutio vitiosa restitui aut emendari possint; in usum adhibeantur quæ, putredini resistentia, mundificant, consolidant, exsiccant, & corroborant; in quos fines etiam pharmaca è sulphure parata, balsamica, & traumatica conveniunt. Hinc Empirici quidam non tantum sulphuris vivi, sed etiam Auripigmenti fumum, per tubulum aut per infundibulum in pulmones hauriendum, utiliter præscribunt. Porro ob hanc rationem est, quod cœli ac soli mutatio, nempe ab urbis ad auram rusticam aut sulphuream, aut ab una regione in alteram calidiorem migratio, adeo insigniter juvat.

Indicatio
Balsamica &
Traumatica
paratur.

Remediorum ad
phthisin formu-
lae.

Haftenus de medendi methodo, quæ contra tussim graviolem, sive phthisin incipientem ex usu fore videtur; modo restat juxta singulas istas indicationes Therapeuticas selectas qualdam medicamentorum formulas subijcere; quas item, juxta pharmacie rationem pro tussi leviori & phthiseos experte superius descriptam, in classes quasdam distinguemus, quæ nempe sunt, Mixture, Linctus, Eclegmata, Tinctura, Balsama, Trochisci, Tabula, Pulveres, Pilula, Decocta, & Aqua destillata. Cujusque horum exempla quædam designabimus: quibus etiam referri possint quædam ex medicamentorum formulis pro tussi incipiente & nondum phthiscâ superius præscriptis.

1. Mixture & syrapi Magistrales.

Mixture.

- ℞ Syrup. nostri diasulphuris ℥iij. Aq. lumbricorum ℥j. tinctura croci ℥ij. misce. Sumatur cochlear. j. horâ somni & primo mane.
- ℞ Syrupi è succo hederæ ℥iij. Aq. limacum ℥j. florum sulphuris ℥j. misce, conquassando. Dosis cochl. j. vesp. & mane.
- ℞ Tinctura sulphuris ℥ij. laudani tartarificati ℥j. Syrup. è succo hederæ ℥ij. Aqua cinnamomi ℥ij. dosis cochl. j. horâ somni, & si somnus deficiat, instante mane.

Syrupus Diasulphuris.

Syrapi.

- ℞ Sulphuris nostro modo parati ℥ss. vini canarini opt. lib. ij. digerantur claus. in B. M. vel arenâ per xxviii. horas; quo factò, ℞ sacchari albißimi lib. ij. dissol-

ve

ve & ad tabulat. coque in parum aq. florum sambuci; dein huic sensim affunde vinum sulphure tinctum calide, paulisper effervesceat super ignem despumando, & per colum lanceum trajice. Habebis syrupum aurei coloris elegantissimum, & ad tussim aliosque affectus pulmonares, (modo absit prae cordiorum aestus & febris hectica) valde proficuum. Dosis cochlear. j. vesperi & mane per se, vel cum aliis pectoralibus.

Syrupus de Allio.

℞ Allii lobulos x. vel. xii. pelliculis denudatos, & in taleolas incisos, seminis anisi, contus. ʒss. rad. enule campan. incis. ʒiij. liquiritia ʒij. digerantur clausè & calide in spiritus vini lib. j ss. per ii. vel iii. dies; colaturam claram & ferventem inde disculo argenteo; adde sacchari albissimi lib. i ss. vase prunis ardentibus superposito liquor flammâ admotâ accendatur, & dum effligrat, cum radícula agitetur; trajiciatur per colum lanceum, & usui servetur.

Syrupus de raparum radicibus.

℞ Radices raparum in taleolas incisarum, & sacchari albissimi, ana lib. ss. ponantur in olla vitreatâ S. S. Vas, chartâ coopertum, indatur clibano cum panibus coquendis; quando eximitur, liquor exprimatur, & usui servetur. Dosis cochl. j. mane & vesperi.

Syrupus linaacum.

℞ Testudines recentes cum testis n°. xl. mundifi-

centur cum panno lineo; dein singulis cum subula tra-
jectis, testa apertura cum pulvere sacchari candi im-
pleantur; atque sacculo lineo imposita, suspendantur in
cella, vase vitreo ad syrupum, qui per deliquium de-
stillabit, excipiendum supposito. Dosis hujus cochl. j.
bis aut ter in die, in vehiculo idoneo, sc. aqua lactis,
aut decocti pectoralis.

2. 3. Linctus & Eclegmata.

Linctus.

R Conserv. rosarum rubr. ℥iij. tinctura sulphuris
nostri ℥ij. misceantur subigendo in mortario vitreo.
Dosis qu. nucis moschata, vesperi, & primo mane. Huic
aliquando, ad tussim molestam sedandam, adde pulv.
Olibani ℥ss. ad ℥j.

Eclegma.

R Conserv. rosar. rubr. ℥iiij. florum sulphuris ℥iiij.
olei terebinthin. purissimi ℥j. species è pulmon. vulpis ℥iij.
syrup. è succo hedera terrestris q. s. f. Eclegma molle,
sumendum eodem modo, sc. vesperi & mane; etiam
aliis temporibus lambatur cum bacillo liquiritia.

R Sacchari candi pulv. ℥iiij. tinctur. sulphuris
℥ij. misce subigendo in mortario vitreo. Sumatur eo-
dem modo.

Loco tincturae sulphuris adhiberi possunt tincturae
aliae balsamicae, sc. Balsam. peruv. opabalsam. gummi
heder. guiaci, succini, cum multis aliis, quae vel in
conserv. rosar. rubr. vel cum conserv. florum farfaræ,
vel cum saccharo cando misceantur.

4. 5. Tinctura & Balsama ejusdem naturæ ac
compositionis, verum in dosi paulum majore, con-
veniunt in phthisi, ac supra præscripsimus tussi inci-
pienti.

R Picis

℞. Picis liquida ʒj. Aq. calcis. viræ ter cohobatur. lib. ij. destillentur in balneo ad medietatem; dein liquor filtratus abstrahatur in Balneo ad consistentiam mellis; cui affunde tinctur. salis Tartari lib. ss. digerantur in vitro clauso ad tincturæ extractionem. Dosis gutt. xx. ad xxx. cum vehiculo idoneo. Simili modo tinctura paratur ex oleo nigro fuliginis, ex liquidambra, styrace liquidâ, & multis aliis.

℞ Sulph. nostr. preparat. cum additione myrrh. aloes, & oliban. in subtripla quantitate ʒj. extrahatur tinctur. cum oleo terebinth. item cum spir. vini rectificat. Dosis hujus gutt. xv. ad xx.

6. 7. 8. Trochisci, Tabulae, & Pulveres, quia tussim imprimis respiciunt, fere ejusdem sunt naturæ & compositionis cum illis quos supra affectui isti recenti præscripsimus, nisi quod ad pulmonis exsiccationem & consolidationem sulphurea & traumatica in majore proportionem requirantur.

℞ Pulv. folior. hederæ terrestris ʒj. flor. sulphuris ʒij. Trochisci. sacchari penidiati ʒss. succi glycyrrhiz. cum aq. hyssopi dilut. q. s. f. Trochisci ponderis ʒss.

℞ Pulv. millefolii contus. ac in se fervente exiccatur. ʒss. florum sulphuris, oliban, pul. ana ʒj. pulv. florum rosar. rubr. exiccatur. ʒss. sacchari solut. & ad tabulat. cocti ʒvj. olei Anisi ʒj ss. f. a. f. Tabula ponderis ʒss. Sumatur una ter aut sæpius in die, & præsertim vespere & mane primo.

9. Pilulae.

℞ Succ. hederæ terrestris per insolationem depurati lib.

lib. j. florum farfara siccata. summitatum hyssopi, salvia, pulegii, ana M. j. sem-anisi, carvi, fœnicul. dulc. contus. ana ʒss. destillentur in B. M. ad medietatem; dein fiat colatura qua destil. ad consistentiam pilular. addendo succi Glycyrrhizæ ʒss. pulv. rad. enulæ campan. flor. sulph. ana ʒiiij. flor. Benzoin. ʒj. Balsami Peru. ʒss. tinctur. sulphuris ʒiiij. Laudani Tartarisati ʒij. f. Massa, formetur in pilulas exiguas sumend. iiij. vel iiij. vesperi, & primo mane.

Decocta.

10. *Decocta*, qualia tussi pertinaci supra præscriptimus, etiam contra phthisin incipientem commodè fumantur. In casu fere deplorato decoctum sequens bis in die, ac insuper loco potus ordinarii, fumendum interdum magno cum fructu præscripsi.

℞ Ligni sancti ʒiiij. china, sassaphræ, ana ʒij. santalorum omnium an. ʒj. rasuræ eboris C.C. ana ʒiiij. f. a. infunde & coque in aq. fontan. lib. xii. ad medietatem addendo liquiritiæ ʒj. passularum exacinat. ʒiiij. f. colatura.

Aquæ destillatæ.

11. *Aquæ destillatæ*, quales supra præscribuntur, etiam hic conveniunt: quibus addatur aqua solenandri è sanguine porcino cum terebinthina; item Aquæ Balsamicæ ex terebinthina cum ingredientibus pectoralibus destillatæ.

℞ Foliorum hederæ terrestris, marrubii albi, hyssopi, pulegii, ana M. iiij. radic. enulæ, iridis florentin. ana ʒij. terebinthin. cum oleo Tartari dissolut. ʒiiij. Aqua hyssopi lib. iiij. vini malagani lib. ij. destillentur Balneo arena; liquor totus misceatur, oleo separato. Dosis cochl. ij. vel iiij. bis in die cum syr. è succo hederæ cochl. j.

12. *Ultimo in loco*, vaporationum & suffituum formulas hic describere oportet; cujusmodi administrationes interdum in phthisi nondum deplorata, plus quam alia quævis remedia prodesse solent, quatenus nempe pulmonem ipsum attingunt, adeoque affectione immediata expurgant, exsiccant, à putredine vendicant, corroborant, ejusque ductus aperiunt. imo igitur vaporatio humida juxta modos sequentes instituitur.

℞ *Folior. hyssopi, hederæ terrestris, marrubii albi, ana* Priori formula.
Mij. radicum Enulæ campanæ ℥ij. calami Aromatici ℥ss.
sem. anisi, carvi, ana ℥j. incis. & contus. coq. in s. q. aq. fontana: colaturæ efferventis vapor per foramen chartæ in conum convolutæ in pulmones hauriatur: adhibeatur mane & vespere per horæ $\frac{1}{4}$.

2. Suffitus sive vaporatio sicca, modo lenior ex meris balsamicis, modo fortior ex sulphureis, ac interdum arsenicalibus confici solet.

℞ *Olibani, succini albi, Benzoin ana ℥ij. gum. guaiaci, Balsam. Tolutan. ana ℥iss. pul. rosar. rubr. santal. rubr. ana ℥j. f. pulvis prunis ardentibus aspergendus.* Suffitus lenioris formula.

℞ *Gum. hederæ, thuris ana ℥ij. florum sulphuris ℥jss. mastichis ℥j. cum solutione gum. tragacanth. f. Trochisc.* Item fortioris.

℞ *Succini albi, olibani, ana ℥ij. Auripigmenti preparati ℥ss. styracis calamit. labdani ana ℥iss. cum sufficiente quantitate solutionis gum. tragacanth. f. trochisci pro suffitu.* Arsenicalis.

*Auripigmenti
fumus.*

Empirici ordinarie præscribant, Auripigmenti, instar nicotianæ in tabulo accensi, fumum ore hauriendum, adeoque interdum bono cum successu. Porro apud vulgus in praxi est, panis cum auripigmento picti (quo sc. cauponarum parietes obducuntur) frustula minutim incisa, instar nicotianæ in tabulo accendere, & fumum in pulmones tabidos curationis ergo haurire.

*De Phthisi
confirmata.*

*Exuvatio
formalis.*

III. His ita de Tussi & Phthisi incipiente, tum quoad Pathologiam, tum Therapeiam explicatis; restat nunc ultimo de Phthisi graviore confirmatâ, & sæpius deploratâ, verba facere, & consulere quid agendum sit, quando pulmones plurimum vitiati, atque ulcere sordido uno aut pluribus affecti, nec aërem, neque sanguinem rite trajiciunt; quin hujus massam, tabum impurum ei continue suggerendo, inquinant sive corrumpunt; proinde ut febris hectica, & ob nutritionem frustratam Atrophia, cum facultatum omnium prostratione ægrotantem infestent, & vires indies labefactando versus sepulchrum præcipitent. Morbi hujus, ita deplorati facti signum certissimum haberi solet dolor admodum molestus cum phlogosi in gutture: hic enim affectus arguit magnam pulmonis putrefactionem, unde effluvia *αντρεσθρῶδῆα* exhalantia gutturis isthmo impinguntur, quæ fibras illic teneras lancinant & gravissimè irritant. In hoc casu pulmonis mundificatio, nec non ulceris absterfusio & exsiccatio frustra intenduntur: nam medicamenta quæque calidiora, in eos fines destinata, & in phthisi incipiente satis commoda, in confirmatâ intolerabilia existunt; quatenus nempe, pulmonis phlogosin augmentia, febrem hecticam, sitim, vigilias, aliaque Symptomata perquam molesta intendunt, aut de novo accient. Quin verò in tali morbi hujus statu, ubi tantum vitæ protractio cum *ευφορία*, & *ευθαρδία*, proponitur,

ponitur, ea potissimum remedia conducunt, quæ sanguinis fervorem compescunt, præcordia æstuantia contemperant, atque spiritus instaurant, & blande demulcent. Hinc pro victu lac asininum, item juscula avenacea, hordeacea, cremor hordei, & pro potu ptisana, emulsiones, aqua lactis cum limacibus & pectoralibus temperatis destillata maximo ex usu esse solent. Syrupi & linctus, quæ gutturis & pulmonis phlogosin leniunt, & expectorationem faciunt, imprimis verò hypnotica mitiora, quibus moderata quies procuretur, crebrò, aut quotidie exhibeantur. Horum formulæ satis vulgò prostant: utcunque ex more nostro quasdam cujusque generis selectiores subdemus.

*Remedium
formula in
phthisi depla-
rata.*

℞ Hordei ꝑss. radicum eringii condit. ʒvj. corticum pomorum M. j. Passularum exacinat. ʒij. liquiritia ʒiij. coquantur in aq. fontan lib. iij. ad ij. f. ptisana ad sitim restinguendam, qua sumatur ter vel quater in die; item usurpetur loco potus ordinarii, si congruat.

Deinde.

℞ Caudas xx gammarorum, radicum eringii condit. ʒj. crustam panis albi, passularum exacinat. ʒij. liquiritia ʒiij. coque in aq. fontan. lib. iij. ad ij. f. colatura. Sumatur ad ʒiii. aut iij. ter in die. Eodem modo paratur decoct. limacum.

℞ Limacum semicoctorum incis. lib. iij. folior. hederæ terrestris M. vi. nuces Moschatas. incis. n^o vi. mica panis albi lib. ij. lactis recentis lib. viii. destillentur organis communibus. Eodem modo destilletur aqua de caudis gammarorum. Dosis ʒiij. vel iij. ter in die, edulcorand. cum saccharo perlato vel rosacco.

Aqua destillata.

℞ Aristarum tritici virentis q. s. destilla in organis rosaceis. Propinetur ad ʒiij. vel iij. ter in die edulcorando cum saccharo perlato.

Hypnotica.

℞ Syrupi de meconio ℥iij. Aq. tritici virentis ℥vj. misce. Propinetur ad cochlear. ij. vel iij. hora somni noctibus singulis vel alternis.

Eclogica.

℞ Conserv. florum malvæ silvestris vel hortensis ℥iij. loboch de pino ℥ij. Syrupi jujubini ℥ij. f. eclegma, de quo sæpe sumat ad ℥iss. vel. ij.

Quæ hæcenus de tussi capulque generis (sive hæc solitaria & simplex, sive phthysicos antec. flor aut comes fuerit,) item quæ de medendi methodo in singulis casibus adhibenda disseruimus, facile esset per curationum historias, aut per observationes ab eo morbo defunctorum Anatomicas illustrare. Hujus enim farinæ instantiæ & exempla quam plurima jam prostant & quotidie passim eveniunt. Ex horum ampla farragine libet hic pauca selectiora, tussis ac phthysicos speciebus præcipuis accomodata, subjicere. Et primò Tussis simplicis, & quæ per se incipit, & phthysicos suspicionem vacat, typum per historiam unam, aut alteram illustrare satagam.

Cujusdam Tussis
quæ sæpe phthysicos
minuat. Hæc
est.

A pluribus nunc annis studiosi cujusdam, tussi usque ab ephebis obnoxii, ejusque non raro affectiones graviores, & diuturnas subire soliti, valetudinem curavi. Hic temperamenti melancholici, ingenii aeris, & spiritus indefatigabilis, constitutione mediocriter firmâ præditus videtur, nisi quod pulmones originaliter imbecilli, sanguinis in serositates fluorem quemvis luunt. Tempore æstivo, quamdiu liberè transpirat, satis sanus degit; vere autem ac Autumno, cum sanguis temperiem immutans fluxiones serosas aut sponte, aut à levi quavis occasione patitur, faciliè in tussim cum ipso copioso & crasso incidit; qui tamen affectus sæpenumero intra sex aut septem dies, quamprimum cruoris massa per pulmones expurgatur, sine magno remediorum usu sensim evanescit. Sin verò prædictæ morbi hujus προφάσις, causæ aliæ fortiores,

CAP. VI. *Ægrotantium Historiæ & casus.* 117

fortiores, uti imprimis pororum constipatio, & errata circa victum accesserint, tussis nonnunquam immanior & pertinacior, remediis nec statim nec facile cedens, nihilque minus quam phthisin minitans, accietur: tunc plane Ægrotans primis diebus in toto corpore leves rigores, inque larynge catarrhi sensum patitur; dein tussi crebrâ, cum sputo tenui, simulque vertigine, sensuum torpore, & narium stillicidio molestatur.

In hoc statu remedium ejus optimum, & sæpius cum successu expertum, esse solet, ut vinum generosum paulo liberius, & alium quemvis liquorem parcissime bibat: Ita namque sanguinis aciditate & fluore suppressis, & *δια τροφῆς* liberiore procuratâ, plurimum alleviatur, & brevi interdum reconvalescit. Insuper hora somni & primo mane capere solet tincturâ sulphuris gut. septem vel octo in cochl. Syrupi violacei, vel de succo hederæ terrestris, vel

*R. Conserv. rosar. rubr. ℥ii j. spiritus terebinthina
℥ij. misce. Dosis qu. nucus castanea vesperi &
mane.*

Quod si hæc remedia una cum Antidoto canarino, & victu tenui minus efficient, morbus ita non sanatus, inde in periodum longam excurrit, & per plures septimanas, imo interdum menses, acriter persistens, ægrotantem ad marcorem insignem, atque ipsius sepulchri oras redigit. Enimvero tussis, inde ingravesceens & admodum molesta, somnum valde impedit, ac interrumpit, vires languent, appetitus dejectus, æstus ac sitis urgent, interea spiritum quotidie augeatur, & copia ingente rejicitur; inde ut non modò sanguinis serum, & recerementa; sed & succus nutritius, & partium solidarum deliqua pul-

monibus jugiter suffusa, in tabum, quod abunde extulitur, facessant: ceterum respiratio fit difficilis, artus valde debiles, & carnes plurimum contabescunt.

Quando nuper hunc in modum Ægrotans noster laboraret, methodum & remedia sequentia, quorum longo usu tandem convaluit, præscripsimus. Imprimis diætâ tenuiore instituta, & potu cervisiali ferè in totum interdicto, cepit Apozematis sequentis circa ʒvj. bis in die calide, & tantillum aliis temporibus frigidi ad sitim restinguendam.

R Radicum china ʒij. sarsaparilla ʒiij. santali albi, citrini, ana ʒj. rasur. eboris C. C. ana ʒiij. s. a. infund. & coqu. in aq. fontan. lib. viij. ad medietatem, addendo passularum solis ʒiij. liquiritiæ ʒiij. fiat colatura, quæ usurpetur pro potu ordinario.

R Tinctur. sulphuris ʒiij. Sumat gutt. vii. ad x. horâ somni & primo mane in cochl. i. syrupi violacei, vel syrupi è succo hederæ terrestris.

Quando hoc medicamentum usu diuturno tædio esse cœpit, ejus loco eclegma sequens substituebatur. *R* Conserv. Rosar. rubr. ʒiij. spiritus terebinthina ʒij. misce simul terendo, Dosis circiter ʒj. iisdem horis.

Dein hujus vice quandoque pulvis sequens fumebatur.

R Pulv. foliorum hederæ terrestris astivo sole preparat. ʒiij. sacchari candi ʒss. misce, Dosis cochl. s. bis in die cum aquæ destillatæ sequentis ʒiij.

R Foliorum hederæ terrestris M. vi. hyssopi, marrubii albi, ana M. iij. pulmones agninos semicoctos, & minn-

tim

tim concisos; affunde seri lactis cum alla tenui facti lib. viij. destillentur organis communibus, liquor totus misceatur, & inter utendum edulcoretur ad placitum cum saccharocando, vel Syrupo violaceo.

Ad sedandam ferè continuam tussis molestiam, *Trochiscos* sequentes, vel parum extracti de liquiritia subindè deglutiebat. *R. Spec. diatragacanth. frigid. ʒiij. pulv. sem. Anisi, carui, fœnicul. dulc. ana ʒss. flor. sulphuris ʒij. florum Benzoin ʒj. extracti liquirit. dilut. in aq. hyssopi q. s. f. pasta, quæ formetur in Trochiscos. Vel R. Spec. diaireos, e pulmon. vulpis, ana ʒij. florum sulphuris, radicum enule campan. ana ʒss. olei anis. ʒss. sacchar. soluti in s. q. aq. pulegii & ad tabulat. cocti ʒvi. s. a. f. tabula ponderis ʒss. Comedat. j. sæpius ad libitum sensim deglutendo.*

In medio hoc cursu, quamvis pulsu ille debili & temperamento frigidiore præditus fuerit, sanguis è brachio mittebatur; insuper his remediis, maximum ei iuvamen accrevit ab aëre aprico, quem ferè quotidie, aut per equitationem aut vectionem in curru captabat; hinc enim primo appetitum, digestionem, ac somnum recuperare cœpit; quibus deinde ceterorum symptomatum relaxatio sensim obsequebatur, ut tandem integre convalesceret. Simili hunc methodo, quoties antehac sæpe tussi diuturnâ & pertinace affligebatur, & cum pari successu usus est: jamque licet affectu isto prorsus immunis degat, sedulo tamen vitare cogitur occasiones sive προφύξεις omnes, quibus aut pori constipentur, aut sanguinis fluor sive in ferositates præcipitatio excitetur; cujusmodi potissimum solent esse remigatio super Thamesin Londinensem, & liquorum acidorum, uti pomacei, vini Gallici aut Rhenani potus.

Ex prædicta historia tussis, quæ, sanguinis vitio excitata,

excitata, citra phthiseos limites subsistit, & typum & medelæ rationem concipere licebit: sequitur altera quæ ejusdem affectus, quando potissimum à liquore nerveo procedit, naturam illustrat.

*Hæc historia 2da
notabilis.*

*Tussis clau-
siva.*

Puer in ætate 10 circiter annorum, temperamenti calidi, & vultus floridi cum ab ipsa infantia tussis crebræ obnoxius fuerit, à sequioribus annis iltius affectus insultus sive paroxysmos quosdam graviore & diuturnos perpeffus est: nimirum per vices tussis alta & clangosa sine sputo laborare solet, quæ ipsum dies & noctes ferè continuè molestat, adeoque plures dies imò hebdomadas infestans, ægrotantem ad summam imbecillitatem perducit: dein morbi periodo exacta (quæ non nisi absumto materiæ *ροσφῆς* penu contingit) rursus brevi satis sanus ille, & ægritudine quavis thoracica perquam immunis evadit: donec, materia morbifica (uti videtur) denuo ad plenitudinem aggesta, sine causâ quavis evidente, idem affectus reddit, & cum solita ferocia Tragœdiam suam peragit. Circa prima ejus initia, tussis ferè tantum mane, & vesperi molesta esse solet; dein malo sensim ingravescente, totos sæpe dies ac noctes ferè continue tussit, & si quando somnus, aut sponte aut Anodynorum usu contingens, quasdam inducias præbet, evigilanti statim atrocior tussendi paroxysmus succedit. Ad hunc modum creberrimè & acerrime, sine ullo sputo tussiens, per tres aut quatuor septimanas laborat, donec ad marcorem insignem summamque imbecillitatem redigitur; & tunc ægritudo paulatim remittit, ut paulo rarius tussiat, & somnos moderatos ducat; dein propediem valde esuriens, cito *εὐσπαρῆς* & vegetus factus valetudinem pristinam brevi recuperat. Hujusmodi paroxysmi in æstate rarius infestant, verum in reliquo anno tertia nonnunquam aut quarta vice repetunt, & laborantem usque in magnum vitæ periculum adducunt.

Si

Sive natura, causis & ratione formali hujusmodi tussis insolitæ, & quasi Anomalæ inquiretur, imprimis constat hanc, sicut aliam quamcunque, ab irritatione pulmonum procedere; attamen de materia irritante, ejusque sede, & afficiendi modo valde ambigitur: quia sc. nec sputum crassum, nec tenue copiosum, (prout in aliis affectibus assolet) hic omnino rejicitur; neque patiens de catarrhi sensu, aut de pulmonum gravamine queritur. Itaque non uti in tussi vulgari, humor serosus, aut lentè aut affatim è vasis trachealibus vel pneumonicis, in trachæ vesiculas aut tubulos exudans, prædicta symptomata inducit. Quinimo asperæ arteriæ ductus sero, aut humore crasso prorsus vacuos esse inde liquet, quia tussis semper profunda & sonora nihil excernit. Porro nec à sanguine pulmonum membranæ impacto hanc tussim oriri, quia sc. neque febris, nec sitis aut dolor, prout in peripneumonia, hic adsunt. Porro neque materies morbifica nervis, aut musculis respirationis operi dicatis, inhærere videtur; quia tunc, præter tussim, paroxysmi Asthmatici, aut alias convulsivi, cum præfo-cationis sensu quandoque urgerent; qui tamen ægrotanti nostro minimè contingunt.

Circa casus hujus perquam difficilis *Ætiologiam* sæpe ac serio meditatus, tandem opinari ducor, materiam quandam serosam & acrem, utpote labe scorbuticâ refertam, à capite nervorum ductu prolapsam, pulmonis sive trachæ fibras nerveas & membranas subire; quæ illis penitus inhærens, sensim ad plenitudinem aggeritur, & tandem commota, & turgescens irritatione ferè perpetuâ, tussim adeo molestantem creat. Alibi declaravimus hujusmodi materiem in-
*Morbi causa
conjuncta.*

ciatu acerrimo infestantem excitare: quid ni pariter hæc tussis pulmionum affectio quædam spasmodica fuerit, cujus tamen labes, juxta partis laborantis capacitatem, potentiaæ motivæ potius & plus quam sensitivæ imprimitur. Namque pulmones, ut ut læsi & vellicati, parum aut vix omnino dolent; attamen à brevi quavis occasione, in tussiendo impetus & paroxysmos acciuntur. Profecto hanc tussiendo affectionem eo potius colicæ comparamus, quoniam utriusque subjecta, nempe trachea ac intestina, quoad tunicas, vasa, fibras, & glandulas, simili modo conformantur.

Tussis modò descriptæ accessio à materia morbificâ intra fibras asperæ arteriæ ad plenitudinem irritativam aggestâ dependet; quâ cum istæ aggravantur, primò respiratio crebra & anhelæ, cum tussis solum matutinâ infestat; quoniam ab initio istius materiæ portio tantum exigua commota partem irritat: postea cum tota ejus massa turgescens fibras continentes ferè perpetuò vellicat, tussis molestissima exoritur; quæ, item crebrâ vice repetens, tempore longo persistat; quoniam minera morbifica, partibus affectis impacta, nec statim naturæ viribus discutitur, nec quibusvis remediis facilè cedit.

Enimvero in singulis hujus morbi paroxysmis varias medendi methodos & diversimoda medicamenta, usque tamen sine magno fructu expertus sum. Affectus iste uspiam incipiens periodum suam nimis longam, invitis quibusque remediis, peragere solet. Medicamenta, pectoralia vulgò dicta, uti Syrupi, linctus, eclegmata, morbo huic sanando parum aut nihil opis contulerunt: ea tamèn quandoque in hunc finem adhibere visum est, ut pulmones lubricent ac humectent, ne forsan à tussi violenta dilacerari, eorumque vasa disrumpi periclitarentur: quippe nonnunquam
urgente

urgente paroxysmo atrocior, etsi nihil sputi crassi, minutulum tamen sanguinis Ægrotans noster extussire solebat.

Purgatio lenis in morbi initio, item in declinatione sæpius profuit. Apozemata aperientia & diuretica semper cum fructu sumuntur, quibus utrisque satis in toto ægritudinis cursu pro potu ordinario utitur. Vesperi & mane Tincturæ Sulphuris guttas aliquot cum aqua limacum lacteata sumit; sera nocte mixturæ ex Diacodio vel ex laudano liquido dosim nonnunquam exhibere cogebar: alvus ut plurimum satis respondet, ut raro enematum opus fuerit: in binis paroxysinis phlebotomia celebrata fuit, à quâ nihil commodi cessit.

In novissimo paroxysmo, qui sub Æquinoctio Autumnali incipiens paulo levius ac mitius pertransiit, sequens medendi methodus observata fuit. *Medendi methodus usitata.*

Imprimis hoc Catharticum exhibitum, & post *iiiij.* dies iteratum fuit. *Re Calamelanos ℥ss. resin. jal. gr. iiij. misce, f. pulv. sumatur in cochl. j. Syrupi violacei.* *Purgatio.*

Re Radic. china incis. ℥j. rad. graminis ℥iiij. chere- folij ℥j. eringii condit. ℥vi. ras. eboris C. C. ana ℥iiij. passularum solis exacinat. ℥iiij. coque in aq. fontan. lib. iiij. ad lib. ij. f. colatura; sumatur pro potu ordinario. *Potus.*

Re Syrup. Fuzubini ℥ij. diacod. ℥j. sp. salis armoniac. cum gum. ammoniac. ℥j. misce, Dosis cochl. j. hora somni & primo mane. Hoc remedio plurimum alleviebatur, cepit tamen diebus tantum alternis aut tertiis, & loco ejus nonnunquam substituebatur Dosis tincturæ sulphuris, cum Syrupo violaceo. *Mixtura.*

Morbo declinante purgatio per duas vices iteratur, & postea sensim convalescens intra duas septimanas satis sanus evasit. At vero cum cernerem hunc non modo crebris tussendi recidivis obnoxium, sed

quemque paroxysmum quando ingrueret irresistibilem esse; ejusque moram non obstante remediorum usu usque diuturnam, nihil minus quam phthisin minari; consului tandem ut tum præservationis, & si affectus rediret, tum curationis facilioris gratia ad regionem climate nostro calidiorem peregrinaretur. Super hoc non multum deliberabatur, sed dictum factum, circa medias calendas novembris in Galliam navigat, indeque recto itinere Montem pessulanum proficiscitur, ubi sesquiannum diversatus bis tantum & utraq; vice leviter ægrotavit: dein Angliam reversus tussi prorsus immunis integra valetudine Deo gratias fruitur.

SECT. I. CAP. VII.

De Sanguinis Sputo.

HActenus de Tussi, & Phthisi, tum incipiente, tum confirmatâ; qui pulmonum affectus communissimi, & maxime periculosi existunt. Insuper his plures alii partium istarum morbi occurrunt, qui cum minime, aut non tempestive curantur, plerunque in Phthisin degenerant. Sunt autem pathemata ista, aut saltem ex iis præcipua, (uti supra innuimus) Hæmoptoe, Pulmonum abscessus, vel ulcus, Peripneumonia, Empyema, Pleuritis, Pulmonum tumor, & obstructio propter concreta diversimoda, sc. modo tubercula & scirrhus, modo tophos & lapillos, & modo aliufmodi materiam præternaturalem; & denique huc pertinent Asthma, & pectoris Affectus convulsivi. Super his ordine dicemus, & primo de Sanguinis sputo.

Sanguinis è pulmone sputum & per tussim modo levio- Hæmoptoe pulmonum affectus calidæ frequens. rem & fere nullam, modo fortio- rem ejectione, Affectus satis frequens (& mirum est quidem, quod non frequentior) existit. Quippe cum vasa sanguifera in furculos & propagines innumeras, & perquam exiles dividantur; cumque per illos omnes, inter se multifariam complicatos, & varie intortos, sanguis usque immanitur æstuans rapidissime deferatur; vix concipere licet, quomodo circulatio ejus, adeo perplexa & tortuosa, simulque impetuosa, absque impedimento aut interruptione quavis peragatur. Et quidem in viventibus hanc difficillimam esse concludimus, quoniam in defunctis per injectiones ægre succedit; quippe liquor, Arteriæ pneumonicæ per embolum immissus, haud promte statim & facile per venas redi-

bit; quin diutius in transitu hærens, & ductus usitatos transiliens, in vesiculas aliosque tracheæ canales, inque lobulorum interstitia aliosque hiatus varie excurret.

*Circa eam tria
sunt consideran-
da.*

Circa Hæmoptoen considerare oportet, primo è quibus vasis, & quali eorundem affectione, sanguis erumpat; secundo in quibus locis sæpissime deponatur; dein tertio quot modis, ut per os excernatur, sursum duci, aut ejici soleat.

*E quibus vasis
sanguis erumpat.*

Quoad prius, ex circulationis lege supponendum erit, sanguinem, sponte erumpentem, omnino ex arteriis prodire: nam venæ, donec integræ manent, eum versus cor reducant, ac minime effundunt; quamvis inficias non eamus illas interdum, à vulnere, casu, contusione, alioque accidente violento, quoad unitatem solutas, sanguinem extra sinus suos dimittere. Veruntamen sæpissime sanguis, Hæmoptoen faciens, ab arteriarum osculis reseratis, aut disruptis procedit; & tunc in culpa esse solet, aut ipsius sanguinis dyscrasia, aut vasorum mala conformatio.

*Quali tum ho-
rum, tum san-
guinis vitio,
contingit.*

Utriusque horum variæ sunt species, ac differentia; quæ item ad sanguinis sputum excitandum diversimode concurrunt. Enimvero sanguis quandoque tenuior, simulque acris existens, arteriolarum oscula reserat, aut exedit; quandoque item crassior, & ad coagulandum aptus, cum à venis satis promte excipi nequeat, extravasatur. Propter hujusmodi sanguinis vitia, Scorbuto aut febre pestilente laborantes, etiam qui venena quædam biberunt, frequenter in Hæmoptoen cadunt. Nec minus ex vasorum culpâ hic Affectus exoriri solet, quatenus nimirum ista vel tencra nimis vel gracilia, nonnunquam à motu violentiore, uti à tussi, vociferatione, saltu, alioque exercitio vehementi disrumpuntur; vel in quantum ea laxa nimis & humida quoad oscula sua dehiscunt,

&

& sanguinem è circuitu erumpere sinunt: porro interdum quatenus venæ à frigore constrictæ & corrugatæ cruorem non promte trajiciunt, iste restagnans arteriolas distendit, & ex earum osculis erumpit.

Circa Arterias, è quibus sanguis Hæmoptoen faciens erumpit, multum interest cujusmodi illæ, ac ubi nam loci consistæ fuerint; præterquam enim quod sputi cruenti differentiæ insignes oriantur, juxta quod cruor vase perexili, aut magno; ac alterutro aut in pulmonis summitate prope laryngem, aut in regione ejus mediâ inter vasorum ramos majores, aut deniq; in extrema inter vesiculas orbiculares consito erumpit: insuper advertimus Arterias sanguinem expuere solitas, vel ex earum numero esse, quæ è stirpe pulmonari oriundæ tracheæ ramos ubique comitantur; vel quasdam ex illis esse, quæ, originem suam Aortæ debentes, tracheæ tunicam densâ ramificatione obducunt.

*Quæ potissimum
Arteriae & ubi
consistat sangui-
nem expuunt.*

*Tam pneumonice
tam Tracheales
in ea pa sunt*

Quippe manifesto liquet (prout supra declaravimus) ex harum, uti & glandularum, osculis, humorem unctuosum ad tracheæ superficiem internam lubricandam exudare: porro, quatenus ex iisdem humor ferofus affatim in asperæ arteriæ cavitatem destillat, catarrhum exoriri. Quapropter minime dubitamus asserere, etiam ex harum osculis referatis, merum cruorem in ductus tracheales quandoque exundantem, in perexigua licet quantitate, sputum cruentum parere. Observavi plures sine tussi, aut pulmonum indispositione quavis, semel aut bis in die sputum unum forsan aut alterum cruentum extrevisse: quod quoties ingruit, patientes in imo gutture, aut summitate pectoris, quandam quasi destillationem persentiunt; unde statim mera fibrarum trachealium contractione, sive motu velut cochleari, parum sanguinis

*Hæmoptoe ex
Arteriis Tra-
chealibus.*

guinis fluidi pituita permixti, ac minime spumosi, expuitur: cumque interdum per plures menses talis affectio perdurasset, exinde nihil incomodi, aut quod Phthisin inferret aut minaretur, insequentum est: quod minime fieret, si quædam ex vasis pneumonicis aperta fuissent.

2. In quibus locis sanguis deponitur.

2. Hæc de vasis Hæmoptoicis, eorumque in sputo cruento Affectione diversimodâ. Quod spectat ad loca in quibus sanguis extravasatus deponitur, hæc præcipue, & fere tantum sunt Aiperæ Arteriæ, ejusque partium cavitas interna. Quippe in hanc, velut in cloacam, ductuum quorumque ceterorumcrementa quæque, aut superfluitates, per ultimos, qua licet, naturæ nixus, foras statim amandanda derivantur. Quod si in lobulorum interstitia sanguis extravasatus impingetur, vel membrana extima exudans in thoracis cavitatem decideret, hic empyema, & illic frequenter abscessum creat. Ut plurimum vero cruor, à circuitu pulmonari, deciduus, varias sputi cruenti species producit; juxta quod nidum suum, vel superius intra laryngis cavitatem, vel paulo inferius circa intermedios ductus tracheales, vel denique ulterius intra vesiculas orbiculares nanciscitur. Prior Affectus solummodo procedit ab Arteriæ cujusdam, quæ trachæ truncum obducit, osculis referatis; proximus quandoque forsân ab hac causâ, sæpius tamen ab ipsis Arteriis pneumonicis apertis, aut disruptis; quæ vasa, cum majora fuerint, sanguinis quantitatem sæpe horrendam profundunt; cujus item expulsiô, & totius pectoris musculis, simulque ipsius trachæ fibris multum irritatis, & valde contractis, copiosa & violenta existit. Sin vero sputi cruenti scaturigo in ultimis vesiculis consistat, sanguis in minore quidem copia, sed cum tussi profundâ, sæpius iteratâ, & valde molestâ rejicitur.

Vel in laryngi,
vel in mediis
bronchiis, vel
intra vesiculas
orbiculares.

3. Atq;

3. Atque hinc, (quod tertio erat propositum) excretionis è pulmonibus sanguineæ differentiæ, & multiplices sputi cruenti ritus sive modi innotescant. Nam cruor in laryngem exudans, post levem in gutture titillationem, sine tussi aut screatu, facile & fere insensibiliter in os ascendit: & si hujusmodi cruoris extravasatio in somnis continget, evigilantibus Hæmoptoes vix consciis statim ore effluit; quatenus nimirum tracheæ fibræ motrices, etiam inter dormiendum contractæ, sanguinem recens extillatum jamjam in fauces exantlârunt. Sin vero è vase majori, circa medios pulmones deliscente, aut disrupto, sanguis (qui semper spumofus est) affatim in ductus tracheales erumpat, iste mox tussi concitatâ exinde sursum cum impetu & copiâ ingenti ejicitur; ut videantur affecti cruorem evomere potius quam extussire. Quod si denique cruor ex vasorum plexibus, quibus veliculæ orbiculares cinguntur, erumpens in cellulas istas deciderit, inde per vices in quantitate minore, nonnisi per tussim profundam & sæpius repetitam, excernitur.

Hæc de Hæmoptoseos ratione formali, causis conjunctis, & differentiis: quod ad causas procatacticas & evidentes spectat, utræque harum multiplices & variæ existunt. In priore censu habentur, imprimis pulmonum indispositio hæreditaria, uti cum ipsi debiles & teneri cum pectoris angustia originaliter fuerint. Porro illorum à tussi, empyemate, aut pleuritide prægressis mala affectio, & præsertim obstructio, aut mala conformatio, ad Hæmoptoen valde disponunt; ac ita potius, si tali Diathesi sanguinis acrimonia, sive dyscrasia, à mala victus ratione, aëre insalubri, aut aliis modis contracta accesserit. Fluxus menstrualis, Hæmorhoidalis, aut è naribus effluentis suppressio, quosvis fere ad sputum sanguineum incli-

Causæ eius procatacticas, & evidentes.

nat. Secundo inter causas evidentes referri debent, imprimis caloris aut frigoris excessus: quippe cum sanguis supra modum æstuat, aut transpiratio ejus per poros cutis impeditur; immaniter exinde turgescens, frequenter è vasis pneumonicis erumpit. Hinc notavit olim Hippocrates, & etiamnum vulgi observatio est, αἱμoptώσας sæpissime in hyeme flante Boreâ accidere. Nec minus raro Thermarum usus multis, antea satis sanis, hoc malum intulit. Quinimo hoc plures à vini, aut aquarum ardentium potu, ab ictu, lapsu, exclamatione, vomitu, tussi, aliâque violentâ totius corporis aut pulmonum agitatione passim contrahunt. Porro venena quædam, & juxta Heurnium radii lunares, (cujus ratio non facile patet, neque fides constat) hunc Affectum excitare perhibentur.

Morbi hujus
prognosis.

Morbi hujus prognosis satis vulgo nota est; cum nullus fere è plebe sit, qui non sanguinis sputum protenus suspectum & periculo plenum habeat. Attamen cum variz hujus species existant, aliâ quidem aliâ plus, aut minus periculosa deprehenditur. Sanguis è trachæ vasis exudans malo sæpe vacat: porro è vasis pulmonaribus extremis & minoribus erumpens, curationem sæpenumero admittit; saltem multo tutior est, quam Hæmoptoe copiosa ab Arteriæ ramis majoribus, in tracheam apertis, contingens. Ceterum patientis prædispositio magnam circa morbi hujus prognosin differentiam facit: nam si Hæmoptoe propter causam evidentem solitariam excitabitur, atque corpori prius sano & quadrato accidet, longe major salutis spes erit, quam si affectus sponte exoritur, Cachectico, Phthisico, Scorbuto, aut alias valetudinario contigerit. Utcunque hunc morbum minus tutum, & semper curatu difficilem existere communis observatio est: cujus item ratio

liquido

liquido patet, in quantum sc. pulmonum munus, in motu perpetuo consistens, continui soluti therapeiæ, ad quam imprimis sedatio & quies requiruntur, omnino contrarium est. Cui etiam medellæ impedimentum hoc majus accedit, quod moles pulmonaria non (uti putabatur) parenchyma est, sed vasorum innumerabilium textura, sive tela admodum subtilis; cujus unitas si quando solvatur, impossibile prorsus erit vasculorum disjunctorum fines rursus coire, aut spatium, uti in aliis partibus, carne aut callo adimpleri. At verò unicum hoc superest, ut, dum vasorum extremitates incongrue semper & imperforate coalescant, sanguinis circulatio, in parte affectâ cessans, per aliam vicinam suppleatur: quod quidem raro sine totius pulmonis noxâ, aut incommodo, succedit.

Quod spectat ad Hæmoptoes Therapeiam, Indicationes curativæ erunt potissimum hæ duæ, viz. primo sanguinis effluxum proutenus sistere & cohibere; dein secundo continui solutionem absque tabe in pulmonibus relictâ sanare.

I. Circa priorem hæc duo erint imprimis procuranda, primo nempe ut sanguis ad partem affectam non confluat; secundo atque interea ut vasis apertura quoquo modo claudatur.

1. Ut sanguis ad partem affectam non confluat, plures medendi Intentiones simul in usum veniunt; viz. sanguinis copiam minuere, æstuationem ejus compescere, intemperiem alterare, atque motum deprimere, aut alio divertere oportebit: in quos fines phlebotomiâ, ligaturæ, & frictiones sæpissime conveniunt: porro Julapia, decocta, emulsiones; & succulentæ herbarum expressiones propinari debent. Quinetiam Hypnotica moderata, & imprimis Diacodiata, cum fructu exhiberi solent: hæc enim, cor-

dis motum sufflaminando, sanguinem deferbescere cogunt.

2. Vasis aperturam claudit.

2. Ut vasis apertura claudatur, remedia astringentia & agglutinantia imprimis conveniunt. Horum præcipua in forma linctus exhiberi solent, ita ut inter deglutiendum, quædam ex iis particulæ, asperæ arteriæ illapsæ, virtutem suam parti affectæ immediatius communicent. Verum hæc *ὀνυγείας* ratio haud magni momenti esse videtur; quia medicaminum ipsorum efficacia potissimum, ac fere tantum, sanguinis comæatu ad morbi sedem pertingit. Quare non solum eclegmata, sed etiam decocta, pulveres, & pilulæ ex traumaticis & balsamicis, cum fructu præscribuntur. Horum formulas infra subdemus.

II. Indicatio secunda Præservatoria.

II. Indicatio secunda, quæ & Præservatoria, continui solutionem, absque residuâ pulmonum noxâ, sonandam respiciens, duo malorum genera præcavere debet, viz. ne Hæmoptoe (in quam affecti postea fere semper erunt proclives) subinde repetat, & ne Phthisis, quæ Hæmoptoicos quosque minatur, succedat. Propter hos fines circa morbi huius prophylaxin, & sanguini & pulmonibus cura assidua, sive medendi ratio constans, adhiberi debet.

1. Respicit sanguinem in crassi recta continetur.

III. Quoad sanguinem, massa ejus in debitâ semper quantitate, rectâ temperie, motu leni & æquabili, contineri debet. Hinc ne superabundet, aut, dyscrasiâ affectus, turgescantias ineat, aut, impuras feculentias in pectore deponat: phlebotomiam, & blandam catharsin interdum celebrare oportet. Exacta vitæ ratio, semper necessaria est. Porro ad cruorem depurandum & edulcorandum, lactis Asinini, aut acicularum potus nonnunquam egregie conferunt. Ceterum decocta, aquæ destillatæ, herbarum succi, quæ sanguinis dyscrasias tollunt, atque serum, aliasque impuritates à pulmonibus derivant, & per Diapnoen

aut

aut urinam foras deducunt, sedulo erunt propinanda. Præterea in hanc rem fontanellæ summe conducunt.

2. Nec minus ipsius Pulmonis ratio haberi debet, 2. Pulmonis conformationem debitam procurandam. quo nimirum tota ejus compages, & imprimis locus affectus, in debita conformatione, & recto tenore, præservari queant. Hinc motus quisque violentus, à quo unitas magis dissolvatur, aut restitutio ejus impediatur, sedulo vitetur. In Aëre nitido & perfato, attamen haud aspero nimis & acuto, degatur: à cibis crassioribus, somno meridiano, cœnâ lautiore, aliisque in victu erratis, quæ præcordiis repletionem, aut obstructionem inducant, abstinèatur. Ceterum remedia, quæ vi peculiari, seu virtute quadam specificâ pulmones curare perhibentur, in crebro sint usu.

Adumbratâ ad hunc modum medendi methodo ad Hæmoptoen requisitâ, restat adhuc quoad singulas indicationes therapeuticas, & juxta varias, quæ ad eas pertinent, medendi intentiones, Remediorum formulas quasdam selectiores subjicere, quarum agmen merito ducant, quæ symptomati plurimum urgenti occurrentes, sanguinis per tussim, aut alias è pulmonibus ejecti effluxum subito cohibeant. In hujusmodi Medicamentorum primipilo habeantur ista, quæ impediunt, ne sanguis ad partem affectam confluat, simulque virtute quadam astrictivâ, simulque agglutinativâ, quâ vasis apertura claudatur, pollent; atque, post alvum per enemâ subductum, & Phlebotomiam (nisi per pulsum debilem & caloris defectum prohibeatur) celebratam, protenus exhiberi solent in forma Julapii, decocti, emulsionis, succulentæ expressi-
Medicamentorum formulæ. onis, pulveris, pilularum, aut eclegmatis. Singulorum ex his, uti etiam Hypnoticorum, præscripta quædam elegantiora, & maxime efficacia subjiciemus; quæ tamen non passim & indifferenter, sed juxta prudentis

dentis Medici consilium unaquæque methodice & tempestive, pro varia patientis constitutione, & morbi conditione usurpari debent.

1. Julapia, & Aquæ destillatæ.

Julapia.

R. Aq. portulacæ, papaveris Rheados, ana ℥vj. sanguinis Draconis tenuissime lavigat. ℥ss. Syrup. papaveris rhead. ℥ij. spirit. vitrioli Martis ℥ss. misc. Dosis ℥iiij. repetendo intra v. vel vi. horas.

R. Aq. plantaginis lib. j. gum. tragacanth. Arabici pulv. ana ℥ss. misc & dissolve; dein adde Syrup. è Rosis siccis ℥iss. f. Julapium. Dosis ℥iiij. vel iiij. hora quaque tertia vel quarta.

R. Aq. gemmularum quercûs, rosarum rubrarum, Nymphae, ana ℥iiij. lapidis hamatit. tenuissime lavigat. Bol. armon. pulv. ana ℥ss. syrupi de Nymphae ℥ij. misc. Dosis ℥iiij. vel iiij. ter aut quater in die.

Aquæ destillatæ.

R. Roris vitrioli, sive phlegmatis fere insipidi lib. j. Syrup. Myrtini ℥ij. misc. Dosis ℥ij. aut iiij. saepius in die vel nocte.

R. Summitatis cupressi M. viij. foliorum aut florum salicis M. vj. radic. Symphiti majoris, Nymphae, an. lib. ss. balauft. M. ij. omnibus simul concisis, affunde lactis recentis lib. viij. destillentur organis communibus. Dosis ℥iiij. vel iiij. ter aut saepius in die.

R. Hujus aq. destillatæ, & aq. plantaginis, ana lib. ss. gum. tragacanth. Arabici, ana ℥ij. dissolve. Dosis ℥iiij. tertia quaque hora.

Sequens mixtura in Hæmoptoe cochleatim à Frederic. Derkero præscribitur, & remedium utile videtur. R. Aq. plantaginis ℥ij. cinnamoni ℥ij. confect. de hyacintho ℥ss. acet. stillat. ℥ss. corallii rubr. parat.

parat. ℥ss. florum Balauft. sang. Draconis, ana ℥ss. laudan.
opiat. gr. iij. syrupi Myrtini ℥j. misce.

R. Aq. plantaginis. rosarum rubr. portulacæ, ana ℥iiij. Julapium.
lapidis hamatitidis, & sanguinis draconis in pollinem re-
dacti, ana ℥ss. sacchari candi ℥vj. f. Julapium.

Solutio vitrioli communis, vel vitrioli Martis in aq.
fontanâ facta, & cum pecia vulnerei applicata. hamor-
rhagias quasunque egregie sistit: eam vero intus exhi-
bere haud convenit.

2. Decocta, tincturæ, & Emulsiones.

R. Foliorum sanguinaria, pervinca, pilosella, plan- Apozemata.
taginis, lujula, bellidis utriusque, ana M. j. florum rosa-
rum rubr. M. ss. hordei ℥ss. passularum ℥ij. coque in a-
que extinctionis ferri lib. iij. ad ij. colatura adde syrup.
è succo hyperici, ℥ij. vel de pilosella, f. Apozema. Dosis
℥iiij. ad vj. ter in die.

R. Foliorum hyperici, tormentilla totius, Pimpi-
nella majoris, ulmaria, ana M. j. sem. portulacæ, planta-
ginis, acetosæ, ana ℥j. conserv. rosarum rubr. lib. ss. aq.
fontan. lib. iiij. ebulliant clausæ in B. M. per horas xii.
colatura adde spir. vitrioli Martis ℥ss. Sumatur eodem
modo.

R. Aq. hordei, cum radicibus rubiæ tinctorum in- Tinctura.
coctis, lib. jss. affunde tepide florum rosar. rubr. M. j. adde
spiritus vitrioli ℥j. f. infusio clausa & calida per horas
iij. f. tinctura. colatura adde syrupi è succo hyperici ℥js.
sumatur ℥iiij. vel iiij. ter vel quater in die.

R. Decocti radicum urticæ recentis lib. jss. sem. papa- Emulsio.
veris alb. hypocyami, ana ℥ij. sem. melonam excorticat.
℥vj. f. a. f. emulsio edulcorat. cum saccharo penidiato.
Dosis ℥ij. ter vel quater in die.

3. Herbarum succi, & expressiones succulentæ.

Herbarum
succ.

Rx. Succ. folior. plantaginis lib. ss. sume ad ʒij. vel iij. ter in die cum aq. destillatâ superius præscript. ʒiij. e-
dulcorand. ad placitum.

Rx. Foliorum urtica recentis, plantaginis, bellidis mi-
noris, ana Mij. simul contusis affunde aq. portulacæ ʒvj.
f. expressio fortis: sumatur eodem modo.

4. Pulveres & Pilulæ.

Pulveres.

Rx. Pulv. lapid. hematit. sanguinis draconis, cum aq.
rosar. in marmore triti, margarit. ana ʒj. bol. armen.
terra Lemnia, ana ʒss. trochisc. de Alchekeng. ʒij. f. pulv.
divide in xii. partes, capiat j. ter in die cum aq. destillatâ
superius præscript.

Rx. Sem. bioscyami, papaveris albi, ana ʒxx terra si-
gillat. corallii rubr. ana ʒv. sacchari rosat. ʒiij. f. pul-
vis. Dosis ʒj. mane & vesperi. Compositio hæc, cum
syropo idoneo in consistentiam mollem redacta, Electua-
rium Helidai olim in Germania percelebre vocatur.

Pilulæ.

Prædicti pulveres etiam possint in Pilulas & Tabu-
las idoneas, adjiciendo solutionem tragacanth. vel sy-
rupum idoneum, redigi.

Excrementia spongiosa cynorrhodii fructibus adnasci
solita, in pulverem redacta, ad ʒss. bis in die exhibita in
Hamoptoe remedium valde proficuum est.

Rx. Millefolii contusi & astivo sole siccatur. q. v. redi-
gatur in pulverem subtilem, & in vitro servetur ad usum.
Dosis ʒss. ad ʒj. bis in die in vehiculo idoneo.

Pulvis Julii Casaris Scaligeri, seu potius Serapionis,
valde commendatur. Dosis ʒiij. bis vel ter in die.

Eclegmata

Eclegmara & Electuaria,

R. *Conserv. rosar. rubr. cynorrhodii, ana ʒij. pulv. Electuaria*
Sem. papaveris albi, hyoscyami, ana ʒij. spec. diatraga-
canth. frigid. ʒjs. lapid. hamatit. sang. draconis præpa-
rat. ana ʒss. Syrup. papaveris Rhead. q. s. f. electuarium.
Capiat qu. nucis castanea vesperi & mane, aliis tem-
poribus lambat cum bacillo liquiritia,

R. *Conserv. florum symphyti majoris, nymphae, ana Eclegmata*
ʒjss. trochisc. de Alchekengi, diatragacanth. frigid. ana
ʒjss. syrupi Fijubin. q. s. f. eclegma molle, de quo sape
lambatur.

R. *Albuminis ovi fortiter agitati ʒij. sacchari rosacei*
ʒj. amyli ʒij. f. lohoch. sumend. sape ex cochleari.

R. *Conserv. rosar. rubr. ʒij. balsami Lucatella ʒss.*
trochisc. de Alchekeng. ʒij. syrupi papaveris rhead. q. s.
fiat eclegma molle. Qu. nucis castanea mane & vesperi
sumatur.

II. Secunda Indicatio Præservatoria, ejusmodi re- Indicatio secun-
 media suggerit, quæ sanguinem in recta temperie, & da. Intentio
 pulmones in debita conformatione continendo, & Hæ- prima respectu
 moptoes recidivam, & Phthiſeos ſucceſſionem præca- sanguinis.
 veant. Talia quæ respiciunt sanguinem, vel, sunt
 blande evacuantia per sedem, urinas, & diaphnoen;
 vel mere alterantia. Unaquæque horum præscribi so-
 lent, vel in forma Potus, Pulveris, Electuarii, aut Pi-
 lularum: quorundam ex iis præcipuorum typos sele-
 ctiores hic subjiciemus.

I. Quoad evacuantia, lenis purgatio ad hunc mo- Purgatio.
 dum quandoq; instituatur. R. *Senn. opt. ʒij. cassia cum*
fiſtula contuſ. ʒj. tamarind. ʒij. sem. coriandri ʒjs. coquan-

3. Herbarum succi, & expressiones succulentæ.

Herbarum
succ.

Rx. Succi folior. plantaginis lib. ss. sume ad ʒij. vel iij. ter in die cum aq. destillatâ superius præscript. ʒiij. c. dulcorand. ad placitum.

Rx. Foliorum urtica recentis, plantaginis, bellidis minoris, ana Mij. simul contusis affunde aq. portulacæ ʒvj. f. expressio fortis: sumatur eodem modo.

4. Pulveres & Pilulæ.

Pulveres.

Rx. Pulv. lapid. hæmatit. sanguinis draconis, cum aq. rosar. in marmore triti, margarit. ana ʒj. bol. armen. terra Lemnia, ana ʒss. trochisc. de Alchekeng. ʒij. f. pulv. divide in xii. partes, capiat j. ter in die cum aq. destillatâ superius præscript.

Rx. Sem. hioscyami, papaveris albi, ana ʒx. terra sigillat. corallii rubr. ana ʒv. sacchari rosat. ʒiij. f. pulvis. Dosis ʒj. mane & vesperi. Compositio hac, cum syrupo idoneo in consistentiam mollem redacta, Electuarium Helidæ olim in Germania percelebre vocatur.

Pilulæ.

Predicti pulveres etiam possint in Pilulas & Tabulas idoneas, adjiciendo solutionem tragacanth. vel syrupum idoneum, redigi.

Excrementia spongiosa cynorrhodii fructibus adnasci solita, in pulverem redacta, ad ʒss. bis in die exhibita in Hamoptoe remedium valde proficuum est.

Rx. Millefolii contusi & astivo sole siccatur. q. v. redigatur in pulverem subtilem, & in vitro servetur ad usum. Dosis ʒss. ad ʒj. bis in die in vehiculo idoneo.

Pulvis Julii Casaris Scaligeri, seu potius Serapionis, valde commendatur. Dosis ʒiij. bis vel ter in die.

Eclegmata

Eclegmara & Electuaria.

R. Conserv. rosar. rubr. cynorrhodii, ana ℥ij. pulv. Electuarium.
Sem. papaveris albi, hyoscyami, ana ℥ij. spec. diatraga-
canth. frigid. ℥js. lapid. hematit. sang. draconis prepa-
rat. ana ℥ss. Syrup. papaveris Rhead. q. s. f. electuarium.
Capiat qu. nucis castanea vesperi & mane, aliis tem-
poribus lambat cum bacillo liquiritia.

℞. Conserw. florum symphyti majoris, nymphææ, ana Eclegma
 ℞iss. trochisc. de Alchechengi, diatragacanth. frigid. ana
 ℞iss. syrupi Fijubin. q. s. f. eclegma molle, de quo sæpe
 lambatur.

R. Albuminis ovi fortiter agitati ʒij. sacchari rosacei ʒij. amyli ʒiij. f. lochoch. fumend. sape ex cochleari.

Re. Conserv. rosar. rubr. ℥ij. balsami Lucatella ℥ss.
trochisc. de Alchekeng. ℥ij. syrupi papaveris rhaad. q. s.
fiat eclegma molle. Qu. nucis castanea mane & vesperti
sumatur.

II. Secunda Indicatio Præservatoria, ejusmodi remedia suggerit, quæ sanguinem in recta temperie, & pulmones in debita conformatione continendo, & Hæmoptoes recidivam, & Phthiseos successionem præcaveant. Talia quæ respiciunt sanguinem, vel sunt blande evacuantia per sedem, urinas, & diaphoresin; vel mere alterantia. Unaquæque horum præscribi solent, vel in forma *Potus, Pulveris, Electuarii*, aut *Pillularum*: quorundam ex iis præcipuorum typos selectiores hic subjiciemus.

1. Quoad evacuantia, lenis purgatio ad hunc modum quandoq; instituitur. R. *Senn. opt.* ℥iij. *caſſia cum fiſtula contuſ.* ℥j. *tamarind.* ℥iij. *ſem. coriandri* ℥iſs. coquantur

tur in aqua fontan. \mathfrak{f} . q. ad \mathfrak{zvj} . colatura adde syrup. de cichorio cum Rhabbarbō \mathfrak{zj} . clarific. cum ovi albumine. vel,

\mathfrak{R} . Decocti senna Gereonis \mathfrak{ziii} . syrup. de pomis purgant. \mathfrak{zj} . misce, \mathfrak{f} . potio.

Alterantia.

2. Ut sanguinis cōnexiō præservetur, ejusque recrementa, à pulmonibus derivata, continuo per dia-phoen & urinas amendantur, Alterantia sequentia, aut quædam ex iis, fere in constanti sint usu; quæ item virtute sanativâ pollentia pulmonibus infirmis, aut quoad unitatem solutis, succurrunt.

Pro potu ordinario, Aqua simplex, præsertim in constitutione calidâ, aut aq. vino clareto parum tincta bibatur. Quibus hic potus haud congruit, *Bochetum ex china, sarsâ, cum rasura eboris, C. C. & santalo albo; vel cervisia sive alla tenuis, cum foliis linguæ cervinæ, botryos, ac similibus infusus bono cum fructu usurpari solet.*

Decocta pectoralia, aut hydromelita cum herbis traumaticis temperatis sumantur bis, aut ter in die, ad \mathfrak{zvj} . vel \mathfrak{vij} .

Decocta.

\mathfrak{R} . Radicum urticæ recentis, cherefolii, ana \mathfrak{zj} . foliorum lingua cervina, veronica pilosella, hedera terrestris, hyperici, ana $\mathfrak{M} \cdot \mathfrak{j}$. coque in aq. fontan. lib. \mathfrak{iiij} . ad \mathfrak{ij} . addendo passularum exacinat. \mathfrak{ziss} . liquiritia \mathfrak{zij} . colatura adde syrupi Byzantini \mathfrak{zij} . clarificentur cum ovi albumine, \mathfrak{f} . Apozema sumend. ad \mathfrak{ziii} . vel \mathfrak{vj} . bis aut ter in die per mensem.

In constitutione frigidiore, aut phlegmaticâ, omissis liquiritiâ & passulis cum syrupo, adde circa finem mellis optime despumat. \mathfrak{zij} . coletur, & usui fervetur. Dosis eadem.

Horum

Horum usus interdum intercaletur cum aq. destillatâ in eundem finem appropriatâ, quæ item in nonnullis, quibus Apozemata nausæ & tædio esse solent, crebrius usurpetur.

R. Summitatum Cupressi, foliorum hederæ terrestris, ana M. vj. limacum semicoct. lib. jss. santalor. omnium contus. ana ℥j. incis. & contusis affunde lactis recentis, lib. viij. destilla organis communibus. Dosis ℥iij. vel iiij. cum cochlear. j. Syrup. è succo hederæ terrestris bis in die. Aqua destillata.

2. Respectu pulmonis, nempe ut sine vasorum obstructione vel apertione, partium unio, & totius debita conformatio præserventur, Balsamica temperata imprimis conducunt. In hunc finem balsam. Lucatellæ Hæmoptoicis quibusque assiduo & longo tempore sumendus etiam vulgo præscribitur. Chymici, & feminæ quædam illustres oleum balsamicum destillatione prolicitum, Balsami matrem ab iis dictum, summis laudibus prædicant. Intentio secundæ pulmonis respirat.

Facile hic esset alia complura remedia Hæmoptoica, tum ab antiquis, tum à Neotericis plurimum celebrata huc referre; attamen horum messis modo congesta jamjam satis locuples videtur. Superest vero hujus morbi tum Theoriam, tum Therapeiam supra traditam, per Ægrotantis historiam unam aut alteram illustrare.

Juvenis insignis, cum post Cachexiam scorbuticam paralyti afficeretur, atque pro hoc morbo sanando, remedia non solum magna, sed & sanguini & spiritibus improporcionata, viz. Salivationem & Thermarum usus expertus esset, Hæmoptoen contraxit, cujus paroxysmi (omnium quos unquam novi non ita tim lethales) atrocissimi fuerunt. Historia prima.

Statim à prima hujus morbi apparentiâ, pulveris Hufiani Operationem (à qua sc. oris fluorem aliquandiu passus, sine paralyfi curatâ ad magnam languorem redigebatur) Hæmoptoe insequuta est: tunc catarrho & tussi perquam molestâ afflictus, sputum discolor & sanguine modo tinctum, modo interspersum excernere incepit. Verùm hic morbus ab initio mitis, remediõrum usu cito evanuit, & deinceps rus profectus, & aërem puriorem hauriens, melius habuit, & propediem in pectore satis sanus visus, Bathoniâ paralyseos sanandæ gratiâ adiit; ubi per sesquimensem in aquis calidis quotidie balneatus, denno tussim, & paulo postea Hæmoptoen horrendam contraxit, adeo ut Nycthemeri spatio sanguinem, creberrime & copiose extussiens, in vasta quantitate effunderet.

In hoc statu eum primo invisens, factâ totius provisione, statim revulsionis gratia phlebotomiam præscripsi: à qua tamen administratione (& tunc & postea semper) sputum sanguineum aut repetebat, aut exacerbabatur. Porro Julapia, eclegmata, decocta, quinetiam Hypnotica exhibui; quibus parum aut nihil juvantibus, ligaturæ circa brachia & cetera adhibita, primo hujus morbi Tyrannidem coercébant. Cumque subinde malum recrudescebat, suasi denum, ut potu cervicali relicto, constanter biberet decoctam chinæ, & sarsa, cum pectoralibus. Hujus usu fere continuo, insuper exactam victus rationem observans, atque vino, alimentis calidoribus, & sale & saccharo omnino abstinens, supra biennium satis recte valetuit.

Postmodum vero cum in cætu forensi stipatus valde incalesceret, rursus in Hæmoptoen terribilem incidit. Medico ascito statim phlebotomia in brachio celebratur; unde sanguinis sputum atrocius factum

est.

est: cumque die dein secundo ac tertio sanguinis missio repeteretur, quaque vice malum exacerbabatur: tandem ligaturis (uti primo) adhibitis, atque decocto pectorali, & linctâ sedulo assumtis, morbus illico remisit, & brevi penitus cessavit; nihilominus decocti pectoralis usum, atque diætâ tenuem, sc. prorsus ex carneâ, supra sesquimensêm continuabat; indeque per tres annos ab hoste suo inducias obtinuit; cumque postea interdum à vini potu, aut victu lautiori sanguis turgescens è pulmonibus erumpere cepisset, statim à ligaturis, ac insimul decocti, & linctus usu & diætâ tenui impetus ejus reprimi solebat.

At vero non ita securus evasit, quin necesse habuit contra morbum istum usque insiliantem, excubias fere perpetuas agere. Etenim haud diu abhinc, propter intemperiem anni catarrhum valde molestum, cum tussi, spûto copioso & subinde cruento contraxit; & tunc medicamenta priora minus effecere. Quare ex proprio consilio, ad novâ se contulit; atque imprimis cepit vesperi & mane cochlear j. syrupi è succo hederæ terrestris, indeque juvamen inligne confectus, quutus est. Sed cum syrupus iste ob saccharum brevitàdio fuërit, sumsit herbæ istius pulverem bene præparatum ad ʒss. vel ʒj. bis in die in cochleari enjussibet liquoris; quo remedio diu usurpato quoad catarrhum & tussim multo melius habuit. Sed cum sanguinis spûtum etsi in perexigua quantitate subinde erumperet, medicamentum rursus mutavit, cepitque bis in die pulverem è summitatibus & præsertim è pilosis excrecentiis Cynobati; quo quidem unico fere remedio, medicus quidam propter curationem Hæmoptoes olim insignis magno cum successu usus fuerat. Nec minus secundum ab isto pharmaco effectum patiens noster retulit; nam exinde statim tussi, catarrho, & spûto cruento prorsus immunis evalit, adeoque perquam

quam diu perstitit : donec tandem hunc pectoris morbum penitus subjigatum, proindeque contemnendum existimans, contra alterum antiquiorem, viz. paralyfin arma sumeret. Itaque dum Hæmoptoe neglecta ad affectum istum debellandum medicamenta calidiora, sc. aquas Magistrales cum vino destillatas, spiritum C. Cervi, salis Armoniaci, & pulveres ac confectioes Aromaticas, in dosi largâ quotidie sumeret, insuper victui lautiori cum Allæ & vinu potu moderato indulgeret, Leo Rugiens prius sopiri visus de novo excitatur: Viz. methodo isti Antiparalyticæ haud diu insistebatur, quin sputum sanguinis cum maxima atrocità rediret, adeo ut nycthemeri spatio supra tres lib. sanguinis spumosi extussiret. Deinde vero cum medicus accersitus illico phlebotomiam præscriberet, à sanguine missio Hæmoptoe remitti incipiens (uti prius semper affolebat) rursus exacerbabatur: quæ tamen à ligaturis adhibitis, atque linctu, & decocto pectorali sedulo assumtis, statim mitigabatur, & propediem penitus cessabat. Cumque exinde supra tres menses decocto pectorali & diætâ prorsus tenui, nimirum excarni, & ex meris herbaceis, frumentaceis, & lacticiiniis uteretur, brevi pristinam valetudinem recuperabat; jamque in eò statu vivit, contra morbum istum crudelem adeo triumphans, ut plures Hæmoptoici hunc velut oraculum consulant, & curationis gratia hujus methodum & vivendi genus, posthabitis medicorum consiliis, imitanda proponant.

*Casus Etio-
logia.*

In hoc casu mirari subest, quod post magnas continui solutiones in pulmone toties habitas, vir egregius per intervalla non tussi afficeretur, nec demum in Phthisin incideret; cum plurimi post vasa quævis minutula in præcordiis aperta, deinceps aliquandiu tussi cum spuro copioso & crasso laborent, & tandem sæpe tabidi fiant. Quod autem secus Hæmoptoico nostro contigit,

contigit, imprimis attribuendum cenſeo ſanguinis
ejuſ conſtitutioni balſamicæ, viz. in cujuſ maſſa re-
crementa ſeroſa aut minus congeruntur, aut adeo ſtri-
cta immiſcentur, inde ut ruſus non facile abſcedant;
quare poſt vaſa diſrupta, ſive unitatem ſolutam, i-
chor copioſus (tuſſim & ſputum procreare ſolituſ) non
uti in plerique aliis exudat. Porro quod obſervavit
ille, contra ac in plurimis aliis, Hæmoptoen ſibi nun-
quam in hyeme, ſed tantum in æſtate contigiſſe, etiam
ob hanc rationem ita habuit: quippe cum ſanguis re-
crementiſ vaporoliſ minus ſcateret, pororum apertio
aut conſtipatio ei nec commodo vel incommodo ceſ-
ſere; attamen cruor pluſ debito incaleſcens cum
minus exhalaret, neceſſe habuit è vaſiſ erumpere;
cumque ille ruſus in quantitate diminutuſ, ichorem
ſeroſum è vaſiſ oriſicio paruſ aut minime ablegaret;
Hæmoptoe abſque tuſſi reſidua ceſſabat. Ratio eadem
tenet de plerique aliis Hæmoptoicis, quare nimis
alii pluſ aliis in Phthiſin proclives reperiuntur. De-
cocti pectoraliſ uſum vir inſignis ſemper ſibi proficiu-
am invenit: quare cum alia Medicamenta ſubinde va-
riaret, eandem iſtius compoſitionem ſemper retinuit:
quin & eam multis aliis Hæmoptoicis cum fructu
commendavit. Præſcriptioniſ formula hæc erat.

Rc. Santalorum omnium ana ʒvj. infundantur per ho- Porus
ras xii. in aq. fontan. lib. vii. deinde coque ad tertie
partiſ conſumptionem, poſtea adde foliorum Tuſſilaginiſ,
Capil. veneriſ, piloſellæ, veronica, florum hyperici, ana
M. ij. ſem. fenicul. dulc. ʒvj. liquiritia raſa ʒſſ. paſſula-
rum exacinat. lib. ſſ. coquantur ad lib. iiij. dein f. coli-
tura, uſurpanda pro potu ordinario.

Porro ſanguiniſ ſputo urgente vel imminente ce-
pit ter aut ſæpiuſ in die electuarii ſequentiſ quantita-
tem

tem nucis moschatae, superbibendo Julapii cochlearia septem.

Electuarium.

℞. *Conserv. rosarum rubr.* ℥iij. *cynosbat. symphyt. ana* ℥iss. *sang. dracon.* ℥j. *speciec. de hyacinth.* ℥ij. *coral. rubr.* ℥j. *cum s. q. syrup. papav. Rhead. misce, f. electuarium molle. Sumat vesperi & mane primo circiter* ℥iss. *superbibendo haustum Julap. sequentis. Aliis temporibus lambat cum bacillo liquiritiæ.*

Julapium.

℞. *Aq. Plantag. sperm. ranar. ana* ℥vj. *syrup. è coral. è ros. sicc. ana* ℥j. *sang. dracon. ℥ij. misce, f. Julap.*

Inter Hæmoptoicorum exempla præteriri non debet casus viri Reverendi D. D. *Berwick*, S. T. P. & nuper Ecclesiæ Divi Pauli Decani, quem partim ab ipso patiente olim didici, partimque frater ejus D. D. *Berwick* Medicus peritissimus mihi amicissimus communicavit.

Historia secunda.

Insignissimus ille Theologus ante quindecim priusquam obiret annos, tussi pertinacissima, & subinde sputo cruento & falso cum gravi anhelitus fœtore coxyten propemodum æmulante laborabat; unde maximo corporis marcere emaciatus, parum aberat quin plane tabidus extingueretur. Quoties Hæmoptoe aliquandiu intermitteret, etiam sputi & anhelitus graveolentia cessabat; dein hujus reditus alterum istum affectum mox affore constanter pronunciabat. In languido hoc statu cum vi egregius, regiis partibus tunc temporis gravi Tyrannide oppressis favisse deprehensus esset, ac in artissimum Carcerem conjectus loco potus ordinarii meram aquam biberet, præter omnium spem & expectationem revaluit, adeoque supra decennium mediocriter sanus perstitit. Postea tamen, nescio propter quam occasionem, nisi forsan ob hyemis frigidioris inclementiam non solum prædicta,

Et mala, sc. tussis cum sputo cruento, falso, & graveolenti recrudescabant, sed insuper superpondi loco, ventriculi debilitas, inappetentia, & febris nocturna accedebant. Deinde vero haud multum temporis præteribat, quin symptomatis hisce paululum remittentibus sudum denuo affulgere videretur; donec quodam die cælo derepente in frigidissimum mutato, sub noctem magnâ pectoris angustia, cum respiratio-
ne difficillima, pulsu celeri & imbecilli, cumque spiritu-
um omnium (quasi jam moribundus fuisset) fatiscencia incessetur. Attamen ex hoc discrimine, per diacrises, sc. primo Hæmoptoen copiosam, & mox diaphoresin satis uberem, cito evalit: verum ex eo tempore sputum ejus multum de solito foetore, & non-
nihil de falsugine remittebat; cumque brevi postea ultimus & gravissimus immineret Hæmoptoes insultus, solitum istum ab anhelitus graveolentia præsignum omnino deerat; subsequens vero sanguinis sputum valde copiosum vires adeo deprimebat, ut exinde sensim declinans, intra mensis spatium expiraret: cumque paulo ante obitum, propter acutum lateris dolorem vena tunderetur, cruor adeo deficere videbatur, ut fere nullus efflueret sanguis. Porro in cadavere post obitum dissecto sanguinis quantitas perquam minima reperiebatur: nec quidem ulla symptomatum aliorum maxime notabilium, viz. Hæmoptoes, atque Sputi & anhelitus foetidissimi vestigia comperebant; quippe nulla fuit in pulmonibus aut cavitas ab ulcere aut solutione continui facta, nulla uspiam puris, aut materiae putidæ vel foetentis collectio; sed tantum visceris hujus lobus, ceu potius totum latus sinistrum, à tumore scirrhuso adeo obriguerat, ut sanguis molem istam ita constrictam, & quasi lapideam, non facile, aut minime pertransierit; quare non mirum est, si cruor rapidissime per pulmones trajiciendus, alicubi è

vasis, quæ ob scirrholitatem minime cohærebant, aut circulationem sustinebant, subinde erumperet.

Causa Etiologia.

Attamen hic major difficultas oritur, nempe cum pulmones ulcere quovis, aut notabili solutione continui prorsus immunes reperirentur, undenam iste sputi, & anhelitus odor teterrimus, sputi cruenti semper præcursor & comes (exceptis tantum ultimis hujus morbi insultibus) procederet. Super his alibi advertimus, Phthisicorum ulcera pulmonaria, & sputa purulenta, raro aut nunquam, materiem vero è pulmonis vomica ejectam sæpius foetere: quod autem in ægrotante Domino pulmones utroque affectu immunes anhelitum adeo tetrum expirarent, ratio optime constabit, si inquiramus de causa & productionis modo foetoris in genere. Hunc autem excitari observamus, quando sulphur impurum, à sale lixiviali, aut acido, sc. alterutro dissolvitur, ac ab altero præcipitatur. Sulphur commune, aut Antimonii ab oleo Tartari, aut ab aqua Stygia dissolvitur; dein si huic solutioni, salis fixi deliquium, ac isti acetum infundas, foetor teterrimus emanabit. Pariter in casu proposito opinari subest, sanguinis valde impuri particulas sulphureas, è sale fixo, quo latex ejus abunde scatet, corrodi; dein quando humor acidus fluorem passus, è partibus nervis in massam sanguineam redundat, sulphur solum præcipitat, proindeque è pulmonibus foetorem istum exhalari facit, ac insimul dum sanguinem in turgescientiam adigit, paulo postea Hæmoptoen accieri cogit. Novi quosdam pectore satis firmo præditos, atque tussi omni ac diathesi tabida liberos, anhelitum valde tetrum fere semper expirare: quod equidem à nulla alia causa, præter eam quam modo notavimus, procedere possit. Sanguis impurus & sulphure à salibus dissoluto scatens, si forsàn dum intra pulmones rareat ac in compage laxatur, humori acido occurret, inter

ter expirandum effluvia putida & tetra exhalabit. Propter consimilem sanguinis alias dispositi rationem, accidit, quod uti quorundam anhelitus valde putens, ita aliorum suaveolentus existit. Revera spiritus sive aër per respirationem reciprocatus, quatenus sanguinis intra præcordia maxime rarefacti effluvia secum foras evehit, vaporem modo gratum, modo summe ingratum dispergit.

SECT. I. CAP. VIII.

De Peripneumonia.

*Peripneumonia
descriptio.*

Peripneumonia definiri solet, inflammatio pulmonum cum febre acutâ, tussi, & respiratione difficili. Hoc affectu laborantes in petore phlogosin insignem, cum pulmonum intumescencia, & dolore interdum pungitivo, sentiunt, anhelitum laboriosum & brevem, sive, uti Hippocrates ait, sublimem ducunt; febris cum siti immani, vigiliis & tussi molestâ urget; cui etiam sputum sanguineum, aut sanguine interspersum, succedit. E quibus signis manifesto liquet, morbum hunc oriri, in quantum sanguis, febriliter effervescens, vasa pneumonica minora non facillè trajicit; sed intra ductus eorum hærens, primo obstructionem, dein plus aggestus & extravasatus, plegmonem cum calore, tussi, & sputo discolori parit. Porro quatenus sanguis ita coacervatus, & stagnans ductus pulmonares hos inflat, & illos comprimit, respirationis difficultas & angustia; & quatenus iste fibras nerveas vellicat, aut distendit, sæpe dolor excitatur.

*Phlegmone an-
tiqua in pulmo-
ne descriptio.*

Quod si inquiritur, quomodo phlegmone in pulmonis compage mere vesiculosa & excarni concre- scere possit; & qua ratione ab affectu isto in carne musculosa, aut visceris parenchymate, excitari solito differat? Dicendum erit, quamvis prædictæ partes quoad texturam varient, tamen affectus rationem in iis singulis prorsus eandem esse. Nam vasa sanguifera perexilia, tum in pulmonibus ductus omnes trachea- les, tum in musculis fibras carneas, tum denique in parenchymatis fibrillas & stamina nervea, cum ple- xibus

xibus densissimis, velut corymbis, ubique pariter amplexant, vinciunt, & varie circumligant. Quod autem phlegmonen parit, ipse est sanguis; qui dum valde effervesceat, simulque in transitu suo impeditur, ubique loci, ac præsertim in pulmone, cujus vasa in plexus minutissimos ramificantur, primo obstructionem, & consequenter inflammationem ciet.

Itaque Peripneumonix ratio formalis, & causa conjuncta, in hisce duobus consistunt, viz. quod sanguis febriliter effervesceat, simulque quod intra pulmonum ductus angustiores hærens, obstructionem ibi inflammatoriam creat. Nisi bina hæc concurrant, à morbo isto immunitas est; namque in febribus plerisque aliis, ac imprimis in causone, sanguis, ut ut vehementissime æstuans, & tota præcordia inflammans, quinetiam in pica, malacia & hydrope pectoris, iste lentus admodum, & intra ductus pulmonares plurimum hærens, peripneumoniam haud concitat; ad hanc producendam opus est ut utrique affectus conveniant, & vires jungant. Attamen cum utriusque diathesis jacta est, modo hæc, modo ista prior in actu est, & quo lammodo alterius causa, aut saltem occasio existit. Nam interdum sanguis, in febrem concitus, obstructionem pulmonarem facit; quandoque item iste, in pulmone remoram offendens, à propria obstructione effervescentiam febrilem concipit. Attamen ad morbi hujus procatarxin constituendam, sanguis una ad effervesendum, simulque ad vasa pulmonaria obstruenda, aptus esse debet.

Cujusmodi hæc liquoris sanguinei diathesis ad peripneumoniam inclinans fuerit, etsi non facile designatum fuerit, ejus tamen ratio ex phlebotomia in hoc morbo, semper eam successu optimo celebrata, nonnihil elucescit. Enimvero sanguis è quibusque hoc morbo, prout etiam pleuritide laborantibus, de-

*Peripneumonia
causa conjuncta
in duobus con-
sistit.*

*1. Ut sanguis
effervesceat.
2. Simulque in-
tra ductus hæ-
reat.*

*Diathesis morbi
hæc conjuncta
prior est.*

*Quædam
diathesis
est.*

tractus; postquam refrigit, in superficie sua loco cremoris coccinei, pelliculam subalbidam aut alias discolorum, quæ item tenax admodum & viscida est, succrescentem habet: unde conicere licebit, massam sanguineam in compage sua nimis strictam, dum inter circulandum recrementa sua non dimittit, nimis in crassari, & quasi lentescere, proindeque tum ad effervescendum, tum intra vias angustiores & præsertim pulmonares hæere, nimis proclivem fieri.

Cujusmodi sanguinis affectio compertit.

Quod si amplius inquiratur, undenam hæc sanguinis dispositio, quæ instar vini penduli, fit tenax & viscosus, procedat; hujus ratio generalis hæc est, viz. quod cruoris partes crassiores à subtilioribus non factis comminuuntur; ita ut, omnibus æquakiter mixtis & mutuo subactis, demum humores utiles in munia quibusque appropriata secedant, atque inutiles per cloacas idoneas continue amendantur. Verum è contra in quantum sanguinis particulæ sulphureæ, una cum salinis & terrestribus nimis evectis combinatæ, ceteras quasque irretiunt, & inviscant; proinde liquor ejus, recrementa quæque & impuritates intra se continens, instar glutinis lentescit, & propterea diathesin peripneumoniam concipit.

Enimvero unicuique obvium est, sanguinem quatenus ita lentescit, ad vasorum ductus angustiores (qui certe in pulmone perquam angusti sunt) obturandos aptum reddi; insuper ob eandem rationem, etiam ad effervescencias febriles ineundas inclinari: viz. in quantum iste, faculentias quasque & recrementa sua intra proprium sinum pertinaciter retinens, ab iisdem subinde in plenitudinem aggestis, in turgentiam immanem (à quâ necesse est pulmonis obstructionem inflammatoriam incipi, vel augeri) cogitur.

Insuper

Insuper ad morbi hujus procatarxin, non raro pulmonum vitiositas accedit, atque ad hanc partem afficiendam, generalem istam sanguinis dyserasiam determinat. Nam ut cruor lentescens effervescat, præcordia firmiora & robusta sæpe noxam ab illo intentam evadunt, atque labe in pleura, aut circa habitum corporis defixâ, pleuritis, aut rheumatismus potius quam Peripneumonia excitatur. Attamen pulmones teneri, tussi obnoxii, aut propter hæmoptoen, aut alios pectoris affectus in conformatione prius læsi, à sanguine (dum in compage suâ nimis strictus, & tenax est) ebulliente, oppilationem *φλεγμονώδην* facillimè concipiunt.

*pneumonia
tristis & una
d' hanc.*

Hæc de Peripneumoniæ causis conjunctis & procatarcticis: ad evidentes, quod spectat, huc referri debent quæcumque sanguinis crasin subito pervertunt, aut diapnoen liberiores cohibent; uti imprimis sunt caloris & frigoris excessus, vini aut Aquarum ardentium potus immodicus, vehemens exercitium, aquarum quarundam & præcipuè glaciatarum potus. Porro nonnunquam maligna aëris temperies hunc morbum pluribus accersit, & Epidemicum facit.

*Peripneumonia
causa & calida
est.*

Authores medici passim adnotant (quod etiam vulgaris observatio est) Peripneumoniam sæpenumero pleuritidi succedere, aut supervenire; ceterum nihil usitatus est, quam in pleuritide, sputum sanguineum & crassum, & quasi parulentum excerni. Hinc magna disquisitio orta est, quo transitu, vel quibus viis materies spato rejecta à pleura ad ductus tracheales feratur. Alii hanc in cavitatem thoracis delapsam, à pulmonibus tanquam à sponsiâ imbibi; atque alii per membranas adnatas, quibus sæpe pulmo pleuræ cohæret, eam exinde sæpe huc transferri pu-

*Peripneumonia
causa & calida
est.*

tunt:

tant. Verum uterque modus valde improbabilis, si non impossibilis videtur. Primo enim pulmones specus thoracici contenta non exugere, inde constat, quoniam in hydropo, aut vulnere pectoris, quando pulmone intacto contingunt, neque aqua, neque sanguis omnino per tussim rejicitur; tametsi humoris hujus aut illius copia sæpe magna subeat, quæ è Thorace per sectionem aperto statim sponte effluit. Ceterum pulmoni quandoque membranas adnasci, ipsūque pleuræ annectere, ex observatione Anatomica satis liquet; quinimo hac commeatus via, materiem purulentam, in latus translatam, ibidemque per fontanellam ab arte, vel naturā excitatam, cum crisi salutarī evacuata fuisse, aliquoties novi: attamen tales membranæ pulmonis cum pleura conjunctivæ raro præexistunt, inque Pleuritide, qui morbus peracutus est, haud, tuberis instar, unius aut alterius diei proles esse possunt: insuper licet interdum præsto sint cæci illi ductus, qui, forsā admirabili naturæ instinctu, quiddam è pulmonibus versus Thoracis pomœria exportant; attamen contra naturæ Oeconomiam videtur, ut corruptelam quamvis exterius genitam, intus ad nobilissimam hanc partem, quæ revera vitæ & caloris fons est, derivent.

*Hæc ratio
inquiratur.*

Super hoc, ut sententiam nostram proponere liceat, opinari ducor Peripneumoniam & Pleuritim affectus esse modo singulares & separatos, modo connatos & primitus coexistentes, & modo invicem successivos, aut succedaneos esse. Enimvero causa procatarctica in actum concitâ, adeo ut sanguis lentescens, simulque effervescens vasa minora alicubi obstruat: morbi nidus interdum in pleura, aut pulmone separatim, quandoque in utrisque simul, & nonnunquam primo in hoc, & denique in illa desigitur: plerumque vero pleurâ imprimis salutata, mox eadem causa mor-
bifica,

bifica etiam vasa pneumonica invadit. Porro novimus diversimodam hujus affectus metastasin; cum viz. imò latus dextrum, vel sinistrum, mox eo relicto pulmones, & dein utrisque desertis cerebrum occupasse, & non raro sedem inde in priora loca transfuisse. Ceterum ob rationem prædictam Peripneumonia non tantum pleuritidi, sed frequenter etiam Anginæ, & aliis interdum affectibus succedit: quippe dum sanguis lentescens, simulque effervescens, febrem in toto continuat, obstructionem phlegmonώδην huc illuc variè transfert. Atque hinc observationis istius, viz. quod peripneumoniæ interdum paralysis aut hemiplegia lethalis succedat, solutio, quæ interpretes ita plurimum torlit, liquido patet; in quantum sanguis, qui lentescens modo vasa pneumonica obstruxit, postea vasorum plexus quosdam carotidas infarciens, spirituum animalium in hac aut illa ἐγκεφάλῳ regione genesin, indeque in partes nerveas respectivas affluxum inhiberet. Ex prædictis Peripneumoniæ differentiæ præcipuæ innotescunt, quod nempe sit affectus vel simplex, aut cum pleuritide, angina, aut alio quodam conjunctus; & tunc vel primarius, vel secundarius existat. Porro distingui solet quoad febrem, & respirationis tenorem: nempe juxta quod hæc plus, aut minus lædatur; atque illa intensior, aut remissior fuerit; etiam morbus hic plus aut minus acutus dicitur.

Morbi hujus
differentiæ.

Quod ad Prognosin spectat, morbum hunc valde periculosum esse communis experientia testatur, quatenus plurimi ex eo decumbentes aut moriuntur, aut ægre convalescunt. Nec minus ex Ætiologia ejus hoc concludere licebit; nam solutio continui, cum multa sanguinis extravasatione, aut stagnatione in pulmone factâ, difficillime sanatur; atque locus affectus nunquam pristinæ conformationi restituitur. Si

gna prognostica, quæ præcipuæ sunt notæ, desumuntur ex symptomatum apparentiâ, ab excretorum naturâ, & virium statu.

1. *Ex symptomatum apparentia.*

1. Peripneumonia pleuritidi aut Anginæ superveniens plerumque deterior est, quam per se exorto, aut alterutri ex iis succedens: quod si morbum hunc, quocunque modo exortum, mox febris acuta cum siti immani, vigiliis & orthopnœâ excipiant, male; multoque adhuc deterius habet, si insuper delirium, phrenitis, motus convulsivi, aut hemiplegia accesserint. Porro haud minus in discrimine peripneumonicus versatur, si valde anhelus, vomitu immani, aut crebra leipothymia, cum pulsu debili, & sudore frigido afficietur. Quippe dum hæc symptomata urgebunt, sanguinis in pulmone obstructio minimè expeditur, nihil coquitur, aut spato rejicitur, quin sanguinis circulatione magis & magis impedita, ejusque accensione per respirationem inhibita, spiritus animales perturbantur, & demum fatiscunt, donec una cum virium omnium prostratione flamma vitalis extinguitur.

2. *Ab excretis.*

2. Quoad prognosin ab excretis, observamus periculosam esse Peripneumoniam, in qua nihil expuitur, proxime huic, quando sputum tenue & crudum est, cum sanguine permixtum; longe melius habet, quando sputum flavum & crassum est, cum paucio sanguine interspersum. Urina ab initio flava, bonæ consistentiæ, cum enæoremate, indicat sanguinis recrementa fere tota in loco affecto deponi; cum ab eo statu in crassum & turbidum mutatur, indicat materiam morbificam ex ea parte rursus in cruorem resorberi; sin ejusmodi urina subito in tenuem mutatur, delirium aut mors impendet. Sudor copiosus, urinæ profluvium, Diarrhea, hæmorrhagia narium, fluxus mensium, aut hæmorrhoidum, sæpe bonum in hoc affectu

ctū denotant; imo quælibet harum evacuationum, tempestive eveniens, non raro morbum solvit.

3. Virium status ad prognosin in hoc morbo rite faciendam magni semper momenti est: sæpenumero enim cum symptomata horrenda, uti febris intensa, respiratio summè laboriosa, cum tussi, vigilia, aliisque signis infaustis urgebit; si pulsus adhuc fortis & spiritus animales in vigore persistant, melior ægrotantis spes erit, quam si rebus istis plus sedatis pulsus debilis, & spiritus torpidi aut oppressi fuerint.

Circa Peripneumoniæ Therapeiam primaria indicatio est, ut sanguis vasis pneumonicis impactus, & obstructionem phlegmoyōdy efficiens, inde discati & circulationi pristinae restitui possit. Quod si fieri nequit, 2da indicatio erit, ut materies ista ritè coquatur, aut suppuretur, & per spatium citissimè educatur.

1. Dum prior indicatio prævalebit, medendi intentiones erunt hæc sequentes. Imprimis ut sanguinis ad partem affectam uberior affluxus rescindatur, aut quoquo modo inhibeatur. 2do annitendum erit, ut materies in pulmone stagnans, vel extravasata, à venis in reliquam massam reforbeatur, & circulationi reddatur. Quod ut melius fieri possit, 3^{io} sanguis lentore sive viscositate sua, quæ fluiditas ejus impeditur, liberari debet. 4to item symptomatis valde urgentibus, sc. febris, tussi, vigiliis, & dyspnœa, per idonea remedia occurrendum erit. Sin vero his non obstantibus indicatio altera in usum venerit, remediis modo citatis maturantia, & expectorantia vulgo dicta accensere oportebit.

1. Ut primæ & 2^{dæ} insimul intentioni satisfiat, phlebotomia ferè in omni Peripneumonia requisita est, imo interdum sæpius iterari debet; nam vasa sanguine depleta non solum morbi fomitem subtrahunt,

hunt, sed & materiem loco affecto impactam resorbent. Quapropter, si vires constabunt, & pulsus satis robustus erit, sanguinis missio liberalior statim ab initio convenit; secus vero ea in quantitate modica celebretur, subinde tamen pro data occasione repetenda. Suprà innuimus sanguinem in Peripneumonia, item in Pleuritide detractum, postquam refrixit, in superficie suâ pelliculam viscosam & discolorum habere: porro observare est cruorem modo totum, modo tantum portionem ejus, mutationem hanc subire. Si quando enim sanguis intra tres aut quatuor disculos recipiatur, interdum in omnibus, sæpius vero in 2do & tertio vitiosus, atque in primo & ultimo satis laudabilis apparebit. Quare vulgo præcipitur sanguinem eousque semper emittendum esse, donec qui ita depravatus est, exire incipiet; & si vires ferant, emissionem ejus continuandam esse, donec iterum bonus effluat. Profecto hanc praxin uti frequens experientia, sic etiam ratio satis comprobat; quippe in hoc morbo, siquidem haud totus illico sanguis lentorem istum acquirat, portiones primo depravatæ circa obstructionis locum maximè aggregantur, & circumcirca in vasis minoribus hærent. Quare sanguis per phlebotomiam primo exiens sæpe culpâ vacabit; dein vasa depleta alterum morbificum prius stagnantem excipient, & circulationi reddent; cumque portiones ejus juxta consitæ juncto velut agmine terantur, ad venæ orificium delatæ simul effluunt, & postquam ista sanguinis vitiosi aggeries tota effluxit, reliquus statim purior succedit. Quare in hoc casu vena semper cum orificio ampliore secetur, atque sanguis è scatebra non tantum plenior, sed & continuata detrahatur: secus enim si in media phlebotomia, sanguine vitiato effluente, foramen (uti quondam mos est, ne spiritus exolvantur) digito occludatur,

*Signa circa
phlebotomiam.*

datur, cum denuo aperitur, cruor satis purus proximè effluet, vitioso, si quod ejus reliquum erit, præterlapso, & non statim ad orificium istud redituro. Præter phlebotomiam multa alia remedia, viz. quæcunque sanguinis turgescientiam reprimunt, & ductus ejus, quo materies morbifica resorbeatur, deplent, hic in usum veniunt. Quare victus tenuissimus ex meris ferè hordeaceis & avenaceis præscribitur: & si cathartica, quia sanguinem exagitant inque partem affectam impetuosius adigunt, omnino prohibentur; attamen clysteres, qui alvum blande subducunt, & sanguinis recrementa versus alvum sollicitant, quotidie exhiberi debent. Insuper Julapia & Apozemata attemperantia, quæ sanguinis fervorem compescunt, & serositates ejus superfluas proleant, quin & pectoris vias blande aperiunt, cum fructu sumuntur.

3ta Medendi intentio, quæ sanguinis lentorem, seu viscositatem obstructivam adimendam respicit, per remedia, quæ compagem ejus nimis strictam referant, & salium combinationes dissolvunt, omnino perficietur. Et quidem ejusmodi remedia, quæ sub hoc respectu ratio & Analogia dictarent, per longam experientiam jam jam in usu adhibentur. Enimvero pulveres testacei, dens Aprugni, mandibulum piscis Lucii, aliaque sale Alkali prædita, item sal prunellæ, à practicis ferè omnibus tum Antiquis, tum modernis præscribuntur. Sp. salis Armoniaci, C. C. in hoc morbo insigne juvamen sæpius contulisse novi: & propter eandem rationem est, quia nempe sal volatilis prodest, quod infusio stercoreis equini, etsi vulgare sit remedium; opem sæpe egregiam præstat.

4to Quoad symptomata eorumque medelas, pleraque remedia his appropriata cum prioribus coincidunt

cidunt; nam contra febrem eadem Julapia & Apoze-
mata, quæ sanguinis æstus sedant, simulque spiri-
tus animales recreant, communissimi sunt usus: qui-
bus insuper, respectu tussis & dyspnœæ, remedia pecto-
ralia temperata adjunguntur. Maxima difficultas est
quid contra vigilias, si quando gravius urgebunt, ex-
hibere oportebit; quippe opiata, quia respirationem,
quæ in hoc morbo jam jam impedita est, amplius læ-
dunt, vix tuto sumuntur; imo interdum pernicio-
sa evadunt. Quapropter laudana, & fortiora Opii
præparata, in Peripneumonia cane pejus & angue
vitentur; interea tamen Anodyna, & hypnotica mi-
tiora, uti imprimis aqua & syrupus papaveris Rhæa-
dos, non tantum conceduntur, verum in hoc morbo,
& pleuritide, remedia specifica habentur: ceterum
Diacodiatis, dummodo vires constent, & pulsus satis
fortis & laudabilis fuerit, interdum uti licebit. Ad
dolorem pectoris, si quando molestus fuerit, lini-
menta, fofus, & cataplasmata interdum exhiberi ex-
pediat.

*Indicatio 2^a
materie morbi:
æ maturationem
& expectorati-
onem respicit.*

Indicatio Therapeutica 2^daria, cujus intentio-
nes sunt materiam pulmonibus impactam (siquidem
ea discuti aut resorberi nequeat) concoquere, & per
sputum excernere, medicamenta vulgo maturantia
& expectorantia requirit; quæ tamen utraque tempe-
rata sint oportet, quæ nempe sitim & æstum febrilem
sedant potius quam exasperant. Hujusmodi reme-
diorum, pectoralium proprie dictorum, species in
capite de Tussi suprâ recensuimus; præscripta selecti-
ora, & ad hunc affectum maximè accommodata, infrâ
subduntur.

Remediorum Formulæ.

- I. 2. Medicamenta ad primam & secundam inten-
tionem conducentia juxta formulas sequentes
præscribuntur.

R.

℞. Aq. Cardui Mariae ℥x. papaveris Rhead. ℥ii. ^{lib. iij.}
 Syrup. ejusdem. ℥j. Margarit. preparat. ℥j. f. Julapium.
 Dosis cochl. vi. quarta quaque hora.

℞. Aq. Cerasorum nigro:um, Cardui benedicti, melissa, ana ℥iiij. pulv. dentis Aprugni ℥j. Syrup. violac. ℥x.
 f. Julapium, sumend. eodem modo.

℞. Radic. graminis ℥iiij. rasur. eboris, C.C. ana ℥iiij. Apozema.
 passular. exacinat. ℥jss. liquiritiæ ℥ij. coquantur in aq.
 fontan. lib. iij. ad ij. colaturæ adde Syrup. violacei ℥j. sal.
 lis prunell. ℥j. f. Apozema: sumatur ad ℥iiij. vel iij.
 ter in die.

Propter eandem intentionem, viz. ut vasa depleta ^{Cat. asis.}
 morbi fomitem subtrahant, aut ipsammet materiem
 morbificam resorbeant, etiam Catharsis à multis præ-
 scribitur. In veterum praxi contra hunc morbum, si-
 cuti & plerisque alios, post phlebotomiam, præpa-
 rantia & purgantia, ritu constante institui solent;
 atque nuper Cnymici cum majori audaciâ vomitoria
 propinant, & præ ceteris quibusque remediis in Pe-
 ripneumoniâ prædicant. Quinimo phlebotomiâ ne-
 glectâ, aut interdictâ, præcipuum sanationis cardinem
 in Emeticis stybeatis collocant: quo temerario illo-
 rum consilio nescio an quidquam perniciosius excogi-
 tari possit. In rusticis & robustis corporibus interdum
 hæc pharmacia impune celebratur, plerunque tamen
 haud minus infructuose, in teneris vero constitutioni-
 bus, vix veneno inferius censeri debet. Quod vero
 ad catharsin spectat, etsi non statim ab initio conve-
 niat, quin fere semper officit; attamen finitâ materia
 morbificæ fluxione, & sedatâ sanguinis effervescentiâ,
 cum pharmaco solutivo corpus blande evacuare lice-
 bit.

Purgantia

R. Decoct. Sennæ Gereonis ℥iiij. Syrup. rosarum solutiv. ℥j. misce f. potio. vel,

R: Sennæ opt. ℥iij. Cassiæ totius, Tamarindorum, ana ℥ss. sem. Coriandri ℥ij. coquantur in aq. fontan. s. q. ad ℥vj. colaturæ adde Syrup. violacei ℥j. clarificetur cum ovi albumine, & exhibeatur.

Enemata.

Purgantia non semper, nec unquam temere in hoc morbo propinentur: verum Enemata crebro, imo plerunque quotidiano sint in usu; hæc autem lenia tantum sint, & emollientia, quæ, sine magna humorum aut sanguinis agitatione, alvum blande subducant. In hunc finem lac, aut serum lactis, cum saccharo rubro, aut syrupo violaceo sæpe convenit: vel,

R. Folior. Malvæ utriusq., meliloti mercurialis, ana M. j. sem. lini, fenicul. dulc. ana ℥ss. pruna dulcia n. vi. coquantur in aq. fontan. s. q. ad lib. j. cui adde Syrupi violacei ℥j. sacchari 3x. salis prunellæ ℥j. f. enema.

Sanguinis lentorem dissolvantia.

3. Medicamenta propter tertiam intentionem, viz. sanguinis lentorem dissolvendum, exhiberi solent sub forma pulveris, spiritus, haustus, vel boli, juxta modos sequentes.

1. Pulveres.

Pulveres.

R. Oculor. Cancr. pulv. ℥ij. salis prunellæ ℥jss. sacchari perlati ℥j. f. pulvis, dividatur in vi. partes, sumatur una sexta quaque hora, cum Fulapio, vel Apoze-mate appropriato.

R. Pulv. dentis Aprugni (vel mandibul. piscis Lucii) oculor. Cancr. ana ℥jss. florum salis Armoniaci, pulv. florum papaveris Rhæad. ℥ss. misce pro iiij. dosibus.

2. Spiritus

2. Spiritus & Liqueores Chymici.

R. *Spir. salis Armoniaci cum olibano destillat.* iij. *Spiritus*
Dosis gutt. xii. ad xv. vel xx. ter in die.

R. *Spiritus Urina vel fuliginis* ℥iij. *detur eodem*
modo.

R. *Spiritus nitri dulcis, viz. cum spiritu vini sapius*
cobobati ℥iij. *Dosis gutt. vi. ad x. eodem modo.*

R. *Spiritus Tartari* ℥ss. *Dosis gutt. xv. ad xx. vel*
xxv. cum vehiculo idoneo.

R. *Mixtura simplicis* ℥j. *Dosis* ℥j. *ad* ℥ss. *eodem*
modo.

3. Haustus.

R. *Aq. Cardui lib. j. stercoris equini recentis* ℥iij. *Haustus*
dissolve calide, & filtra. Dosis ℥iij. *vel* iiij. *bis aut ter*
in die, addendo syrup. violacei vel papaveris Rhoad. ℥ss.

R. *Folior. Taraxici, M. ij. contus. affunde aq. Car-*
dui Maria lib. ss. Theriacalis ℥ss. *f. expressio; cui adde*
pul. Oculor. cancri ℥j. *sum. cochl.* iiij. *ad* vj. *ter in die.*

Quarta medendi intentio respectu Symptomatum *Symptoma-*
 maxime urgentium diversimodos medicamentorum *tum Curatio.*
 apparatus suggerit. 1. Respectu febris Julapia
 & Apozemata superius descripta conveniunt. Por-
 ro Chrystalli mineralis usus valde frequens esse
 debet. 2. Ad tussim & dyspnœam linctus, eclegma-
 ta, & decocta, vel Julapia pectoralia cum fructu exhi-
 bentur.

R. *Syrupi Fuzubini, Capillorum veneris, ana* ℥jss. *vio-*
lacei ℥j. *florum nitri* ℥j. *f. linctus, sumendus subin-* *Linctus.*
dè lambendo.

℞ Syrup. Dialthææ ℥j. diacodii, papaveris Rhaad. ana
 ℥ss. oculor. canceri tenuissime pulv. ℥ij. f. linctus sumend.
 eodem modo.

Encephal.

℞ Syrup. de hyssopo, liquiritia, ana ℥ss. pul. florum
 papaveris rhaad. ℥j. oculor. canceri ℥j. Lohoch de pino
 ℥vj. misce. f. Eclegma: de quo sumatur qu. nucis Mo-
 schat. quatuor aut sapius in die.

Apozema.

℞ Radic. graminis, cherefolii, Althea, ana ℥j. fi-
 cus iiij. jujub. sebesten. ana n^o vj. passularum solis ℥j.
 liquiritia ℥iiij. hordei ℥ss. coquantur in aq. fontan. lib.
 iiij. adij. f. colatura: cujus Dosis ℥iiij. vel iiij.

℞ Passularum exacinat. ℥j ss. corylos iiij. incisas,
 liquiritia incis. ℥iiij. aq. hyssopi lib. jss. f. f. infusio clausa
 & calida per sex horas; colatura adde syrup. de Al-
 thea ℥iss. f. Fulapium, Dosis cochl. iiij. vel iiij. sapius
 in die sensim deglutiendo.

Ad vigilias.

3to Contra vigilias ℞ Aq. papaveris Rhaad.
 ℥iiij. syrup. ejusdem ℥vj. Aq. Epidemic. ℥ij. f. hau-
 stus horâ somni sumendus.

Si pulsus sit fortis, & vires constiterint, ℞
 Aq. flor. paralyseos ℥iiij. syrup. de Meconio ℥ss. f. hau-
 stus horâ somni sumendus.

Ad dolorem.

4. Si dolor circa locum affectum molestus erit, ℞
 Unguent. dialthææ ℥ij. olei Amygdal. dalc. ℥jss. misce, f.
 linimentum cum charta emporeticâ tenuiore adhiben-
 dum.

℞ Unguent. Dialthææ, pectoralis, ana ℥iss. olei lini
 expressi recentis ℥j. cui ℞ emplastr. de mucilaginibus q.
 f. f. emplastrum pro pectoris regione supra locum affectum
 applicandum.

5to Propter ultimam medendi intentionem, quæ indicationi 2^{dæ} succurrens, medicamenta maturantia, & expectorantia præscribit, formulæ sequentes conveniunt.

℞ Olei lini recenter expressi ℥iij. Syrupi violacei ℥ij. *Maturantia*
aq. hyssopi lib. ss. misce in vitro. Sum. ℥ij. vel iij. ter in die, vas prius conquassando.

℞ Olibani pulv. ℥j. ponatur in pomo excavato, & coquatur cineribus calidis; comedat horâ somni repetendo per tres aut quatuor vices.

℞ Olei Amygdal. dulc. recentis. Syrup. capill. veneris, ana ℥ss. sacchari candi ℥ij. terantur in mortario vitreo ad perfectam mixtionem, f. linctus cum bacillo liquorisia sæpius in die sumendus: item cochl. j. ter in die in haustu liquoris possetici capiatur. *Expectorantia.*

Quoad cetera, remedia ad Phthisin incipientem præscripta etiam in hoc casu profunt.

Facile hic esset Peripneumoniâ affectorum Historias, ac instantias plurimas congerere: sed cum simili ritu & morbi typus, & symptomatum rationes pene in omnibus habeant, sufficit hic exemplum solummodo unum aut alterum notare. Itaque dum hæc scriberem, ad Peripneumoniacum graviter ægrotantem accersor. Hic in Ætate 50 circiter annorum, corporis macilenti & temperamenti biliosi, à frigore suscepto in febrem cum tussi, dolore pectoris & respiratione difficili incidit. Cum ita quatríduo sine ullo remedio aut administratione medica laborasset, reperi insigniter febricitantem, cum siti & immani præcordiorum phlogosi, difficillime & cum Thoracis nixu & Bronchiorum strepitu ægre respirantem, ut plane in ipso mortis agone positus videretur. Huic cum pul-

sus (etsi celer, & perturbatus) satis tamen fortis esset, illico phlebotomiam præscripsi, ad zviij. vel x. à quâ cum parum levaminis recipet, post tres horas immisso prius clystere repetendam ad zxij. præcepi: insuper *Spiritus C. cervi* gut. 12. 6^a quaque horâ cum Julapio appropriato, & intermediis temporibus pulveris sequentis Dosis exhibendam curavi. R. *Pulv. oculorum cancri, salis prunella, ana 3jss. Margaritarum 3j. sacchari candi 3ij. f.* Pulvis, dividatur in octo partes. Porro cepit haultum Apozematis pectoralis sæpius ad libitum. Horum usu intra tres horas symptomata omnia remittere ceperunt, atque nocte insequenti sudavit, & aliquantulum dormivit; postridie phlebotomia iterabatur, & deinceps iisdem remediis continuatis intra quatuor aut quinque dies integrè convaluit. Sanguis è vena detractus in superficie viscosus semper & decolor fuit.

Historia secunda.

Vir quidam generosus temperamento sanguineo & habitu corporis Athletico præditus, post vini potum immoderatum febrem cum Peripneumonia gravissimâ contraxit, adeo ut siti & calore summè urgentibus, erectus usque in lecto aut Cathedra sedens, & creberimè anhelans, aërem flammæ vitali sustinendæ parem, vix ac ne vix introducere potuerit. Cum phlebotomiam copiosam ferre nequiret, sanguinem bis aut ter de die in diem detraxi; enemata crebra injiciebantur: insuper Apozemata, Julapia, item spiritus Armoniaci, ac pulveres testacei per vices exhibebantur. Intra quatuor aut quinque dies febris remisit nonnihil, item melius respirare, & somnos interdum breves capeßere cepit, usque tamen de pectoris gravamine insigni & spirabilium oppressione intolerabili querebatur: Quare cum phlebotomia non amplius tuta foret, vesicatoria per ampla brachiis & cruribus applicui: ulcusculâ in brachiis brevi sanabantur, in

in Tibiis vero excitata, non tantum aperta manebant, verum post quinque vel sex dies in immensum fluebant, & deinceps fere per mensem ichoris acerrimi copiam ingentem quotidie profundebant; interea pulmones sensim melius habuere, & demum sarcina omni immunes evasere; denique ulcuscula vesicatoriis excitata ægrè admodum, & non sine crebra pharmacìa perfanari potuerunt.

SECT. I. CAP. IX.

De Pleuritide.

*Pleuritis &
Peripneumonia
morbis affines.*

*Quomodo inter
se differunt.*

QUanta inter Pleuritide & Peripneumoniâ sit affinitas, supra innuimus; nimirum quod, licet uterque affectus interdum solitarius, & ab altero separatim existat, sæpius tamen aut coincidunt, aut alter, modo hic, modo iste, alteri supervenit, aut succedit. Utriusque eadem Procatarxis, viz. sanguinis ad lentescendum, simulque effervesendum Diathesis; quinimo eadem causâ conjuncta est, nempe vasorum alicubi minorum, ob talem sanguinis dispositionem obstructio phlegmon^{ωδης}; porro à Medicis plerisque neotericis ad utrumque morbum eadem præscribitur medendi methodus: potissima discriminis ratio, quâ ab invicem distinguuntur, à locis affectis, quæ nomina eorum denotant, desumitur. Enimvero sanguis, ad obstructionem inflammatoriam alicubi acciendam prædispositus, morbi nidum ideo sæpius in pectore defigit; quoniam hic, propter incendiî vitalis focum, immanius efflagrat; ac insimul effluviis vaporosis aliisque recrementis, quæ circulationem præpediunt, minime liberatur. Quibus accedit, quod regione hac clausa sanguinis compages, per ductus angustiores transitura, non, uti in visceribus imi ventris, aut fermento quopiam referatur, aut succo aquoso recens diluitur: itaque si forsan cruor, per arterias vertebrales in membranam costas succingentem proventus, in transitu suo circa vasorum angustias aut intercapedines hærebit, affectus, de quo nunc agitur, succedet: pariter si quando intra ductus pulmonares obstructio contingat, Peripneumonia, prout

prout supra ostensum est, excitabitur. Quamobrem juxta morbi hujus Pathologiam superius traditam, quæ ad pleuritidis tum Theoriam, tum Therapeiam spectant, facili negotio designari possunt.

Morbi hujus (quoties primarius & solitarius existit) *Pleuritidis Sedes.* sedem in pleura seu membrana costas internas succingente consistere, tum doloris sensus, tum observationes Anatomicae Pleuriticorum defunctorum habitæ plane testantur. Est autem Pleuritis vera & singularis, inflammatio ipsius pleuræ, ex affluxu sanguinis effervescentis, simulque lentescantis, per arterias vertebrales excitata, cum febre continuâ & acutâ, dolore lateris pungente, tussi, & difficultate spirandi.

Causa hujus proxima, est sanguis in membranæ istius vasis minoribus ac interstitiis (pariter ac in Peripneumonia) ob lentorem obstructus, aut extravasatus, dein ob turgescentiam copiosius ibidem aggestus, proindeque phlegmonem excitans. Huic supervenit dolor acutus, ob solutionem continui in parte maxime sensili; item tussis oritur, propter irritationem musculis intercostalibus impressam; insuper & respiratio difficilis, ob fibras musculares quoad actionem suam læsas; quæ siquidem contractiones longas & validas perficere nequeant, debiles, sed & crebriores inire coguntur: secus ac in Peripneumonia, in qua symptoma istud à pulmone nimis oppleto & infarcto oritur. Febris à sanguinis effervescentiâ cietur, & Pleuritidis fere semper comes potius quam effectus est. Enimvero sanguis, à quacunque causâ in turgescentiam febrilem actus, si insimul in compage suâ restrictus ad lentescendum aptus fuerit, una cum febre sæpissime Pleuritin, vel Peripneumoniam, vel utramque inducit. Hinc observare est morbum hunc speciem sæpe variare, & locum mutare, viz. de Pleuritide in Peripneumoniam, ac vice versâ; dein ab utroque,

troque, aut alterutro in Phrenitin, aut Anginam migrare: in quantum sc. cruor inter effervescendum exuvias suas viscosas modo in hac parte, modo in illa, modo simul in pluribus deponit, dein iterum resumit, ac varie transfert.

*Morbi hujus
causæ remotio-
res.*

Causæ Pleuritidis remotiores eadem prorsus ac Peripneumoniæ, viz. quæcunque sanguinem ad lente-
scendum, simulque effervescendum prædispositum ex-
agitant, inque turgescentiam febrilem concitant. Huc
spectant caloris & frigoris excessus, pororum consti-
patio subita, crapula, vini aut liquorum ardentium po-
tus, exercitium immodicum; quandoque aëris con-
stitutio maligna hunc morbum fere quibusvis inducit,
& epidemicum reddit: cui accedit, quod nonnullis à
constitutione suâ, aut consuetudine, hic morbus ad-
modum familiaris existat; proinde ut sanguinis in-
temperies, per quamvis fere occasionem inducta, mox
in pleuritida transeat.

Ex prædictis morbi hujus signa, quibus tum quoad
essentiam suam dignoscitur, tum ab aliis morbis, &
præsertim à Pleuritide nothâ, & Peripneumoniâ di-
tinguitur, satis manifesta apparent. Notandum vero
lateris dolorem quandoque valde molestum exoriri;
qui cum pleuritici mentiatur, pro ea interdum, licet
perperam, sumitur. Enimvero in quibusdam scor-
buto, & affectibus nervosi generis obnoxiiis, nonnun-
quam accidit humorem acrem, & summe dolorificum
in pleuram, aut musculos intercostales descendere,
ibique defixum, cruciatus acerrimos inferre; quæ ta-
men affectio à pleuritide discriminatur, quatenus ea
febre ac siti vacat, pulsus usque moderatus & laudabi-
lis perstat, non raro appetitus, imo & vires constant;
porro dolor haud diu fixus est, aut uni limitatur loco,
sed sensim huc illuc in partes vicinas repit, juxta quod
materies, per fibrarum ductus, è loco in locum dilabitur.

Morbi

Morbi hujus differentię haud plures occurrunt; attamen distingui solet, quod nempe sit vel exquisita & vera, qualem modo descripsimus; vel notha, quę sedem in musculis intercostalibus vel in eorum interstitiis habens, à flatu, vel humore seroso & acri ibidem aggesto procedit; atque sine phlegmone, aut febre, dolorem minus acutum excitat: cumque dolor exterius confitus sit, ægrotantes plerumque in latus oppositum melius quàm in affectum decumbunt, secus ac in pleuritide verã. 2do Pleuritis aut simplex est, vel cum Peripneumonia, aut alio quodam affectu complicata; & sic vel primaria vel 2^{daria} est, vel cum altero affectu connata.

Quod spectat ad morbi hujus prognosin, Hippocrates pleura tecmeria notavit, quibus pleuriticis bonus aut malus eventus significatur. Singula hæc percurrere, & commentariis adjectis explicare, nec otium erit, neque operę pretium videtur. Quod rei summa est, de pleuritico expectatur, vel ut morbus statim solvatur, partim crebrã & liberã phlebotomiã, & partim sudore critico die quarto vel citra octavum exorto; vel ut his non rite succedentibus, diutius protrahatur; & tunc sæpissime huic morbo peripneumonia, aut en pyema, vel utrique affectus superveniunt; è quibus sequitur morbi solutio non nisi lenta & incerta, & sæpissime alacra periculosa plena.

Peripneumonia pleuritidi non statim judicatae (ut sæpius allolet) superveniente, tota spes in sputo maturè concoquendo & cito expectorando consistit: hoc enim si laudabile & copiosum fuerit, atque facile & festinè excernatur, sæpe morbum utrumque in totum solvit. Attamen haud propterea sequitur materiam pleuriticam è latere in pulmones per ductus nescio quos cecos derivari, aut eandem, e pleura in cavitatem pectoris exudatam, à pulmonibus inhiberi, &

demum per ductus fursum antlari, & foràs excerni. Sed cum Peripneumonia Pleuritidi supervenit, atque materies, pulmonibus impacta, per sputum evacuari incipit, adeo ut loca affecta pulmonaria continue depleantur; sanguis saburram alteram in pleura defixam resumit, eamque ad pulmones, ubi exportationis loca patefiunt, sputo ejiciendam desert. Quod si pleuritis neque per se, neque per peripneumoniam adficiam judicabitur, tandem vel abscessu in pleura, aut etiam in pulmone facto, Empyema succedit; vel materies omnis, in pulmonem delata, ibidemque putrescens, & visceris unitatem solvens, Phthisin ægre sanabilem, aut exitialem parit.

Curatio ejus.

Circa pleuritidis curationem, quandoquidem hujus morbi status, crisis & tendentiæ multiplices fuerint, pro vario ipsorum respectu indicationes Therapeuticae diversimodæ occurrunt; & pro re natâ, juxta prudentis medici consilium, primitus institui, & subindè alterari, aut continuari debent. Enimvero alia convenit methodus ad Pleuritin simplicem, & solitariam, atque alia si cum Peripneumonia complicitur; insuper aliam atque aliam ordinare oportet, si forsan aut per sputum crisis expectatur, aut, rebus in pejus euntibus, morbus vel in empyema transiturus, vel ad phthisin inclinat. Quod ad tres casus posteriores, viz. quando Pleuritis primò incipiens in Peripneumoniam, vel Empyema, aut denique diathesin phthisicam transit, ratio medendi appropriata in cujusque horum morborum pathologiis particulatim traditis designatur. Quod itaque ad præiens institutum pertinet, ad Pleuritin primariam, & simplicem tres indicationes se offerunt, sc. Curatoria, Præservatoria, & Vitalis.

Indicatio prima.

I. Prima Indicatio Phlegmonem, sive sanguinis in pulmone obstructionem, omni modo quàm citissimè tollendam

tollendam curat; in quem finem Phlebotomia omni
semper ævo à medicis quibusque (exceptis tantum
fanaticis quibusdam aut pseudo-chymicis) velut re-
medium præcipuum præscribi solebat. Cujus ratio
prorsus eadem est, ac in Peripneumonia, & pleuri-
que aliis affectibus, propter sanguinis alicubi remo-
ram, & proinde aggestionem excitatis: nimirum
quòd vasa sanguifera multum inanita, non tantum
morbi fomitem rescindant, sed & materiem, quæ
causa ejus conjuncta est, resorbeant, & alio deferant.
Quamobrem sanguis in pleuritide, modo vires con-
stant, & pulsus sit fortis, liberrimè detrahatur. Et
quidem longè præstat eam primâ, & quaque deinceps
(quoties repetere opuserit) vice plenius emitti, quàm
phlebotomias parciores sæpius iterare. Quippe san-
guinis lentescens, ac in viscositatem degeneris, por-
tiones quamplurimæ circa locum affectum aggre-
gantur; quæ nisi valis per phlebotomiam copiosam
valde depletis, illinc avocentur, & magna ex parte
foràs effuant, sanguinis missio effectu desiderabili
frustrabitur. Quare quod medici quidem præscri-
bunt, sanguinem in pleuritide usque ad leipothymiam
hauriendum esse, rationi haud incongruum videtur:
quamvis ea praxis haud temere facienda sit; quoniam
omnis evacuatio virium tenori & tolerantia proportionari debet, quam regulam talis phlebotomia ex-
cedit.

Quamquam autem de sanguine in pleuritide mit-
tendo generalis fere omnium medicorum fuit consen-
sus; attamen circa locum, quæ vena aperiri debeat,
maxima semper lis erat. Hippocrates & Galenus e
directo latere laborantis venam secabant; postea
Arabes & eorum assæclæ Itali, ac Galli, aut saphe-
nam aut basilicam lateris oppositi aperiebant, phle-
botomiam ejusdem lateris sub piaculo damnantes. In

*Phlebotomia fere
in omni pleuri-
tide utilis.*

*Quæ vena in
pleuritide aper-
ri solet.*

*hæc opinio
non tenet*

sequiore tamen ævo Græcorum antiquorum praxis paululum revixit, ut nonnulli venam ejusdem lateris secare auderent; usq; tamen alteri alteros oppositæ sententiæ authores, quoties infaustus contigit eventus, quasi homicidii reos judicabant. Dumque adeo inter medicos circa phlebotomias haud minor quàm inter Judæos & Samaritanos circa latreias sacrum locum decertatio esset, tandem circulationis sanguineæ doctrinâ à Cl. Harveo, novæ instar facis prodita, controversiæ hujus nebulas omnes discussit; statim ut liquido appareret perinde fere esse, sive in pleuritici latere affecto, sive opposito vena secetur; quamvis nostro seculo mos invaluerit, primò & potius venam affecti lateris aperire. Attamen vena brachii sive hujus sive istius aperta, immediate nihil omnino ab arteria vertebrali aut à pleura detrahit; tantum venæ Azygi aut vertebralis rami, sunt, quæ sanguinem è loco affecto excipiunt: hoc autem ut faciant, non alio modo deplentur illi, nisi quod totius sanguinis quantitas per phlebotomiam ubicunque factam minoratur. Pro vena lateris affecti potius secandâ tantum hoc dici potest, quod venâ basilicâ depletâ arteriæ brachiales uberiores sanguinis penum excipiunt; hinc Aortæ rivus sanguineus, ex isto latere rapidius versùs ramos brachiales decurrit, ac interea forsan in celeri isto transitu suo, paulo minus sanguinis arteriis vertebralibus pro morbi fomite infundit. Quod spectat ad opinionem istam, sanguinem κατ' ἑξῆς è loco in locum quandoque uberius deferri, hinc ut, pulmone dextro aut hepate phlegmone aut obstructione obsessis, pars dextra capitis doleat, & faciei plus rubeat; dico interdum ita fieri, quoniam agrotantes super latus affectum constanter in lecto decumbunt; proinde ob vasa compressa, sanguis in partibus aliis ejusdem lateris inter circulandum diutius moratur. Su-

per

per his, cum phlebotomiæ historiam, & Ætiologi-
am trademus, altius inquiretur.

Quod si phlebotomia, ob pulsûm debilem, & fun-
ctionis Animalis languorem, nec primo celebrari, ne-
que dolore licet plurimum urgente, iterari debeat; *Cucurbitæ
cum scarificati-
one phlebotomi-
æ non possunt*
hujus vicem cucurbitæ cum scarificatione, loco do-
lenti adhibendæ, bene suppleant. Riverius & Zacu-
tus Lusitanus notabilia curationum hoc remedio effe-
ctarum exempla citant. Et quidem hæc praxis ra-
tioni satis firmæ inniti videtur; nam sanguine è late-
re affecto detracto, qui in vasis vicinis aggestus, mor-
bi causâ conjuncta est, commovetur, & partim ex-
trahitur, partimque circulationi redditur. Porro ad
tollendam pleuræ phlegmonem, præter sanguinem
phlebotomiâ liberâ aut scarificatione detrahendum,
etiam humores serosi, alique recrementii, tum è mas-
sa ejus, tum è visceribus per sedem, urinam, ac fu-
dorem sollicitari, ac blande excerni debent. Cathar-
tica fortiora jure interdiciuntur, quia sanguinem exa-
gitant, inque loca affecta altius impingi faciunt.
Quod autem chymici quidam celebres, viz. Ang. *Cathartica et
vomitoria in
transiptione
pleuritidis nocent.*
Sala, Hartmannus, M. Rulandus, cum multis aliis,
vomitoria stybeata pleuriticis quibusque audacter ex-
hibent, & pro remedio optimo prædicant, mihi sanè
nec tutum hoc, nec rationi congruum videtur; unica,
ut opinor, juvandi ratio, eaque valde incerta & discrimi-
mine plena potest esse, viz. ut pharmaco vehementi-
us operante, dum laborantes spirituum exolutiones,
aut leipothymias patiuntur, sanguinis vigor omnis &
turgescencia concidant, proindeque fibræ nerveæ
corrugationes aut contractiones suas dolorificas remit-
tant, atque vasa sanguifera plurimum inanita materi-
am morbificam resorbeant: interea periculum est ne
humores violenter commoti, ad partem affectam im-
petuosius ruant; saltem ne spiritibus nimium dejectis, &

*Quæ alia reme-
diorum genera
in hoc morbo
conveniunt.*

*Indicatio 2da
preservatoria.*

*Tertia Indi-
catio vitalis.*

naturæ opere circa materiæ morbiificæ coctionem, aut secretionem, perturbato, vires succumbant, antequam morbus judicabitur. Interea tamen enemata crebri aut quotidiani sint usus: quinimo pharmaca interdum solutiva mitiora, modo febris non admodum intensa sit, concedantur. Julapia, & decocta attemperantia, atq; sudores, vel urinas blande moventia, qualia supra ad Peripneumoniam præscripsimus, hic etiam convenient; calidiora quæque acria, sive aromatica, aut spiritu vinoso prædita, sedulo vitentur.

II. Secunda Indicatio Præservatoria, contra sanguinis lentorem, & effervescentiam destinata, ejusmodi medicamenta præscribit, quæ, cum sale volatili aut Alcalisato consent, salium acidorum, fixorum, aut alias *ρασεῶν*, cum aliis particulis crassioribus combinationes initas destruunt. In quem finem oculi, aut chelæ cancerorum, dens apri, lapis carptionum, mandibulum piscis Lucii, os cordis cervi, priapus cervi, sal prunel. Sal coralliorum, sal urinæ, aut C. C. volatilis, pulvis sanguinis hircini, infusio stercoris equini, Sp. C. cervi, salis Armoniaci, Sp. Tartar. Mixture simplex, Bezoarticum minerale, Antimonium diaphoreticum, flores salis Armoniaci in pleuritide remedia perquam celebria existunt.

III. Tertia Indicatio vitalis, quæ prospicit, ut vires, & calor vitalis durante morbi cursu in debito tenore ac statu præserventur, præscribit, imprimis aptam victus rationem, ac insuper remedia Cardiaca, & Anodyna, quæque aliis, si forsan emergant, symptomatis tempestivè occurrunt. 1mo in pleuritide vera victus tenuissimi ratio, ex meris sc. avenaceis, ac hordeaceis institui debet; & pro potu ordinario ptisana, aut cervisia lacteata potius, quam cervisia simplex convenit: quanquam in siti immani etiam hæc in quantitate moderata concedenda sit. Insuper ad sitim

restin-

restringendam Julapia, Apozemata & emulſiones per intervalla ſumantur: quibus omnibus ſal prunellæ ^{cardiacæ} adjiciatur. 2do Cardiacæ ſolum temperata adhibeantur, quæ ſpiritus animales blandè retocillent, & ſanguinis, plus debito eſſagantis, accenſionem minime intendunt. Propter has intentiones *Aq. Cardui Mariæ, card. benedicti, meliſſæ, boraginis, parahſeos, ceraſorum nigrorum*, cum fructu exhiberi ſolent: quibus margaritarum & coralliorum pulvis adjiciatur. Tercio Anodyna tum intus ad ſomnum, ſi quando valde deficiat, conciliandum, tum extus ad dolorem lateris leniendum adhibere oportet. Prioris generis miſturæ ſunt papaveris rhæados aqua deſtillata, ſyrupus, & pulvis, quæ in Pleuritide æquè ac Peripneumonia, Specifica æſtimantur. Porro cum dolor valde acutus, & vigilæ plurimum urgebunt, etiam *Anodyna*. Diacodiata propinare licebit. Contra dolores linimenta, fotus, cataplaſmata, ac interdum animalium recens maſſatorum viſcera calentia applicanda conveniunt. Hæ ſunt præcipuæ medendi intentiones quæ ad exquiſitam & ſimplicem pleuritida; antequam Peripneumoniam ſibi conſciſcat, vel in ipſam aut empyema tranſeat, ſanandam requiſitæ videntur. Reſtat modo ſingulis hiſce ſelectiores medicamentorum formulas adaptare.

Primo igitur circa morbi initium, ad phlegmonem tollendam Julapia, Apozemata, pulveres, clyſteres, ^{Remediorum formula.} & blandè ſolutiva præſcribi ſolent. R. *Aq. Cardui Mariæ* ℥viij. *Papaveris Rhæados* ℥iiij. *Syrup. ejuſdem* ℥i. ^{Al phlegmonem tollit.} *ſalis prunellæ* ſ. *Julap. Doſis* ℥ij. vel iij. 3ta ^{Phlegmonem tollit.} *quaque hora.*

R. *Radic. graminis* ℥iiij. *hordei* ℥ſs. *corticum pomorum M. j. paſſularum ſolis* ℥j. *liquiritiæ* ℥ij. *coquantur in aq. fontan. l. b. iij. ad ij. colatura clarificata adde ſyrupi violacei* ℥ſſ. *ſalis prunellæ* ℥ſſ. ſ. *Apozema Doſis* ℥iiij. vel iij. ſæpius in die.

R.

Purges.

℞ Salis prunel. ℥ij. florum nitri ℥j. pul. florum papaveris Rheados ℥ij. sacchari candi ℥iiij. f. pulvis; Dosis ʒss. ter vel quater in die.

Purgatio.

℞ Decocti malve totius cum prunis dulcibus lib. j. Syrup. violacei ℥iiij. prunel. ℥i. f. enema.

℞ Cassie totius contus. ℥ij. tamarindorum ℥j. florum rosarum pallidarum M. j. sem. coriandri ℥ij. coquantur in ss. q. aq. font. ad lib. j. colatura adde Syrupi de cichorio cum Rhabbarbo ℥ij. clarificetur cum ovi albumine; Dosis ʒv. vel vj. mane per duos vel tres dies continuos.

2do Ad Sanguinis lentorem collentum.

2do Ad sanguinis lentorem sive viscositatem coagulativam dissolvendum sequentia ex usu erunt, sc. formâ potus, pulveris, & spiritus.

Stercoris equini infusio.

℞ Stercoris equini recentis ℥iiij. Aq. cardui lib. i. ss. f. infusio clausa & calida per horas ij. dein liquor filtratur; cui adde syrup. è succo Taraxici, vel cichorii ℥ij. sp. salis Armoniaci ℥j. detur ad cochl. v. vel vj. ter aut quater in die.

In hunc finem aq. stercoris equini egregiè conveniunt.

Extrahit.

℞ Stercoris equini lib. iiij. foliorum cardui benedicti, Marie, Scabiosæ, Anagallidis, ana M. iiij. simul concussis & commixtis affunde lactis recentis lib. vi. destillantur organis communibus; Dosis ℥ij. ad iiij. vel per se vel cum aliis aq. destil. in forma Iulapii.

In eundem usum tincturæ, aut solutiones aliorum stercoreum à medicis quibusdam exhibentur, & summis laudibus prædicantur. Helmontius jure stercus Inmenti, Panarolus stercus columbinum, alii stercoris galinacei album in pleuritide commendant. Epiphanius Ferdinandus decoctum Nicotianæ cum sapa dissolutæ pleuri-

pleuriticis cum fructu exhibere solebat; Valeriola
Decoctum florum papaveris Rhaados pro experto, & *simpl.*
 familiari remedio habuit: Cl. Sylvius mixturam
 sequentem, cochleatim per brevia intervalla su-
 mendam, præscribit.

℞ *Aq. petroselini, hyssopi, ana ℥ij. fenicul. ℥j. the-
 riacalis simpl. ℥ss. laudan. opiat. gr. iiij. salis armonia-
 ci ℥ss. syrup. papaveris erratici ℥j. misce.*

Huic compositioni Fredericus Deckers addit *pulv.
 Oculor. canceri, & Bezoartici mineralis, ana ℥j.*

Medicamenta, in hunc usum maximè efficacia, for-
 mâ *pulveris* exhiberi solent. Exempli gratia.

℞ *Pulveris oculorum canceri ℥ij. salis prunel. ℥ss. Pulv.
 florum papaveris Rhaad. ℥ss. misce f. pulvis; Dosis ℥ss.
 ter aut quater in die cum vehiculo idoneo.*

Loco oculorum canceri, pulvis mandibulæ piscis Lu-
 cii, aut dentis aprugni, aut priapi cervini, vel tauri-
 ni usurpari possunt; & si istis successus defuerit, ten-
 tari debent sequentia.

℞ *Antimonii diaphoretici, vel cerussæ ejus, aut
 Bezoartici mineralis ℥ij. salis volatilis C.C. ℥ss. pulv.
 florum papaveris Rhaados ℥ij. f. pulvis. Dosis ℥j. ad
 ℥ss. ter aut sæpius in die.*

Propter eandem medendi intentionem est, quod
 Riverius *pulv. fuliginis camini a ℥ss. ad ℥j.* alii pulve-
 rem *stercoris columbini* aut *gallinacci* exhibent. Quin-
 imo propter analogiam hanc, quâ animalium ster-
 cora sale volatili referta, in hoc morbo juvant, pro-
 babile est, quod *stercus caninum pleuritidi* haud minus

quam *Anginæ* sanandæ conferat; ac ita potius, quoniam hi morbi sæpe Typos invicem commutant, atque alter alterutrius speciem assumit. Liquores chymici, fale volatili præditi, etiam in pleuritide interdum insigniter juvant. *R. Sp. sanguinis ℥ij. aq. papav. Rhæad. ℥ij. syrup. ejusdem ℥j. misce, detur cochleatim per brevia intervalla.*

Liquores
Chymici.

R. Sp. salis armoniaci cum olibano destillat. ℥ij. Dosis gut. xii. ad xv. vel xx. ter aut quater in die in vehiculo idoneo: Eodem modo sp. urinæ, fuliginis vel C.C. exhiberi potest.

R. Spiritus Tartari ℥ij. Dosis ℔j. in vehiculo idoneo.

R. Mixtura simplicis ℥ij. Dosis ℔j. ad ℥ss.

Indicatio tertia
que remedia
requirit.

3. Quoad indicationem tertiam, præter victum tenuem, remedia cardiaca & Anodyna præscribuntur. Prioris generis formulæ per Julapia & Apozemata pro indicatione 1ma; per spiritus & pulveres pro 2da præscripta suppleri possunt. Anodyna interna in vigiliis & dolore admodum intenso exhibenda, juxta modos sequentes, præscribuntur.

Anod. card. p.
f. h.

R. Aq. papaveris Rhæad. ℥ij. syrupi ejusdem ℥vj. sp. C.C. gut. xii. f. haustus, sumendus hora somni.

Si ad altiora procedendum sit. *R. Aq. cardui ℥ij. diacodii ℥ij. ad ℥ss. vel ℥vj. sp. salis armoniaci cum thure ℔ss. f. haustus. Quandoque, tametsi rarius, ad Laudana ascendere expedit; quæ tempestive exhibita, quatenus somnum concitant, & sudores & urinas movent, insigniter prosunt.*

R. Aq. florum paralyseos ℥ij. laudani tartarificati gut. xvi. ad xx. sp. sanguinis ℔ss. syrupi violacei ℥ij. misce f. haustus.

Anodyna

Anodyna exteriora in formâ linimenti, fotus & cataplasmatismatis præscribi solent.

R. Unguent. Dialthææ ℥ij. olei Amygdal. dulc. ℥j. albi Graci ℥ij. misce, simul terendo.

R. Emplastr. de mucilaginis ℥ijss. malaxetur caco oleo lini, & applicetur supra chartam emporeticam.

R. Summitatum Malvæ utriusque, foliorum mercurialis, Betæ, an. M. liij. coquantur in aq. fontan. s. q. co-latura usurpetur pro fotu.

R. Magma herbarum post liquoris expressionem co-rus. adde farina avenacæ ℥vi. sem. lini, sanguinæ, an. ℥ij. unguent. dialthææ ℥ij. f. cataplasma.

Pleuriticorum historias & instantias non est ut longeperquiram, hujus enim morbi exemplum notabile jam sub manibus versatur: nimirum virgo lectissima affectui isti frequentissime, & velut habitualiter obnoxia, curæ nostræ committitur. Hæc juvenis, admodum pulchra, temperamenti sanguinei sed constitutionis valetudinariæ, à levissima quavis occasione, viz. à frigore suscepto, aut erratis in quolibet sex non naturalium, quinimo interdum à mera anni aut æ-ris mutatione, in febrim (cui mox dolores pleuritici cum tussi, & respiratione difficili, & plerunque dein convulsiones horrendæ superveniunt) à multis nunc annis incidere solebat: cujusmodi pathematis adeo graviter olim succumbebat, ut non raro quotannis per aut supra sex menses intra cubiculum se continere cogeretur. Nuper autem etsi ab hac plaga non absol-vitur, rarius tamen ea plectitur. Superiori anno per totam æstatem, & fere Autumnum mediocriter valu-it, sub initium hyemis ab eo morbo decubuit, jamque circa finem ejus denuo ægrotat. Dolor pleuriticus la-tus dextrum constanter occupat, ubi sanguine circa

musculos intercostales in transitu hærente & extravasato, fibræ irritatæ sensum molestissimum, simulque motum tussiendo convulsivum ineunt, & fere perpetuo iterant: interea pulmones fatis firmi, & quoad ductus aperti, sanguinem, ut ut lentescentem, sine remora (quæ peripneumonix sæpe parens est) expedite trajiciunt. Huic nulla remedia sine phlebotomia prodesse solent; quæ semper adeo potissimum necessaria est, ut unaquaque ægrotationis vice, invitis omnibus eam ter aut quater, imo interdum sæpius reperere cogermur: cruorem effusus in superficie pelliculam viscidam & albicantem constanter habet. Hic morbus semper fuit pleuritis simplex, peripneumonix expers, & pro curatione ejus methodo sequenti constanter cum successu usa est.

R: Spiritus salis Armoniaci cum gum. amoniac. ʒiij. capiat gut. xv. ad xx. ter in die cum julapio sequenti.)

R: Aq. cardui, cerasorum nigrorum ana ʒvi. hystric. ʒj. sacchari ʒvi. Intermediis temporibus cepit dosin pulveris cum Apozem. ʒiij.

R: pul. oculorum cancri, dent. aprugni, salis prunell. an. ʒj. f. pulv. divide in sex partes.

R: Radic. graminis ʒiij. eringii condit. ʒj. ras. eboris C.C. an. ʒij. cortic. pomorum M. j. passularum solis ʒj. coquantur in aq. fontan. lib. iij. ad ij. colatura adde syr. violacei ʒj. salis prunel. ʒj. misce, f. Apozema.

Enemata ex lacte cum syr. violaceo diebus modo singulis, modo alternis fuerunt injecta. Si quando ad sopiendum dolorem opiata ut ut mitiora fuerant exhibita, dolor & torpor capitis atque affectus convulsivi gravissime eam exinde infestare solebant.

SECT. I. CAP. X.

De Empyemate.

Pleuritin; & Peripneumoniam morbos non tantum affines, sed invicem commutabiles, *Empyema affertur aliorum pectoralium productum est.* & alterutrinque successivos esse, ex superioribus manifesto liquet; porro tum hæc, tum illa, & nonnunquam utraque simul non bene judicata, in Empyema transeunt. Si quando enim phlegmone circa pleuram excitata suppuratur, tandem Apoplemate disrupto, pus in thoracis cavitatem decidens, hunc morbum producit. Pariter ex pulmone inflammato interdum succedit: nimirum ichor circa locum affectum aggestus, diutina coctione in humorem crassum & flavum abit, qui nisi per tussim ejicitur, aut pulmonis substantiam interiorem sensim labefactans, diathesin phthificam infert, vel unitatem pulmonis totius solvendo, tandemque membranam extimam corrodendo in pectus dilabitur, adeoque empyema parit. Unusquisque pulmonis abscessu aut ulcere laborans, etsi pus copiosum & foetidum, (uti in pulmonis vomica sæpe contingit) expuat, non ideo dicitur Empyematicus. Enimvero vocabuli hujus acceptione communi denotatur, puris intra cavitatem thoracis collectio, quâ scilicet respirationis organa opprimuntur: illuc vero pus istud confluere solet vel ex Pleuritide, vel Peripneumonia (& quandoque forsan ex Angina) suppuratis, & disruptis.

Quandoquidem igitur empyema nunquam primario & per se incipit, sed aliorum morborum haud rite judicatorum, fere semper effectus sive productum est, *Raro aut nunquam per se incipit.* circa causas ejus non opus erit multum inquirere. Ratio formalis sive causa conjuncta ejus satis innotescit.

Ea sc. est materia purulenta, è pleura, aut pulmone, aut larynge, in thoracis cavitatem effusa. Causæ autem reliquæ affectuum præviorum propriæ, ad cujusque istorum Ætiologias pertinent.

*Materia morbi-
fica quæ sit.*

Circa materiam morbificam quædam disceptatio est; quippe alii hanc merum pus, alii que non hoc, sed materiam purulentam esse contendunt, in qua opinione est Joh. Heurnius, qui materiam purulentam pro Empyematis causa conjuncta statuens, inter hanc & merum purumque pus distinguit; asserens hoc fieri, *ab humore nutritio sanguineo*, hoc est *ab ipso sanguine aliquatenus corrupto sed peccatini capaci, materiam vero purulentam humorem excrementium*, viz. *serum*, aut *ichorem* esse, qui à sanguine inter circulandum alicubi præpedito & obstructo provenit. Hinc observare est de abscessu qui pus verum & laudabile exhibet, eum plerumque compactum, undique conclusum, & vel cysti, vel privatis quasi mœniis obvolutum esse; dein postquam maturatus & disruptus humorem contentum effundit, cito ac facile sanari. Verum abscessus materiam purulentam præbens, nidum suum non ita constipatum & parietibus obseptum, sed plerumque inæqualem & sinuatum obtinet, atque disruptus saniem potius quam pus effundit, dein ob perennem humoris excrementitii scaturiginem ægre sanatur.

*Purus, & ma-
teries purulen-
te differentie.*

Porro advertere est, utrumque humorem, sc. tum pus, tum materiem purulentam interdum insigniter foetere, quandoque item odore quovis tetro prorsus immunem esse. Quædam apostemata maturata, & disrupta pus foetidum, alia inodorum effundunt. Pulmonum vomicas, quin & partium aliarum phlegmonas, ita diversim habuisse sæpius notavi. Materies purulenta è plerisque ulceribus effluens grave olet; phthisicorum sputa, quæ multo magis periculosa existunt, ut plurimum inodora sunt. Usitatum est è latere propter

Empyema

Empyema perforato, materiem primo haud insuavem exundare, dein post duos vel tres dies aëre orificium saepius subingressio, eam horrende putuisse: quæ tamen putiditas post injectionem spiritus cujusvis vinosi aut aromatici rursus brevi evanuit. Sed multi tædii res esset, singulorum hujusmodi accidentium & alterationum rationes particulares designare, in quantum perexigua tantum puris, aut materiæ purulentæ alteratio, iis foetorem inducit adimitque. Cum particulæ sulphureæ æqualiter coctæ, & salinis subjugatæ in mixto continentur, graveolentia abest; quamprimum vero illæ solutæ avolare incipiunt, secumque salinas (è quibus aculeantur) auferunt, odorem valde tetrum quaquaversus dispergunt. Quod autem ulceri putido, aut Empyematis nido, lotio vel injectio cum liquore vinoso aut aromatico aliquoties adhibita sæpe foetorem tollit, in causa est, quoniam ulceris haud secus ac testæ putentis latera quodam quasi fermentoliquorem contentum inquinant, adeoque foetorem imprimunt: cumque adeo à liquore bene temperato & potente, illud vasis aut visceris fermentum eluitur aut subigitur, deinceps foetoris propagatio ista cessat. Hinc sequitur indicium non semper malum, nec itaque valde bonum esse, si quando phthysicorum sputa, & empyematicorum abscessus cum, vel sine graveolentia excernuntur; quoniam utriusque generis casus quosdam salubres, aliosque funestos extitisse cognovi. Adhæc non certius indicium inde sumitur, quod phthysicorum quorundam sputa aquæ injecta supernataint, aliorumque submerguntur.

Quamquam autem istam puris & materiæ purulentæ distinctionem haud multum improbamus, attamen nec solummodo hanc, nec semper istud Empyematis causam conjunctam esse statuimus. Quando hic morbus pleuritidi simplici succedens, ab apostemate in latere

*Quare utraque
modo cum, modo
sine foetore.*

*Quoniam
empyematis
causa est.*

latere suppurato & disrupto oritur, sapissime purum merumque pus est, quod in pectoris cavitationem decedens morbum istum parit. Sin vero empyema Peripneumoniæ soboles sit (nisi pulmonis vomica intercedat) materies ichorosa, circa phlegmones locum aggesta, & postea mera coctione crassescens, pulmonis unitatem solvit, & tandem membranam investientem perforans, inque thoracem exundans, Empyema producit. Ista materia purulenta potius, quam merum pus dicatur.

*Empyematis
signa dum in
feri*

Empyematis signa, vel ipsum dum in fieri est prænuntiant, vel plane factum indicant. Prioris generis habentur morbi alii, quorum hoc proles esse solet, prægressi; cujusmodi sunt Pleuritis, Peripneumonia, Angina, quandoque item pectoris plaga aut vulnus, quin & alii interdum ejus affectus, non bene judicati, aut soluti: è quibus empyematis secuturi major erit suspicio, si post unam aut alteram septimanam sine spuito copioso, rigores & febris & spirituum languores superveniant. Dein post xiv. aut xx. dies empyematis plane facti signa erunt, respiratio difficilis, pectoris gravitas, materiæ fluctuatio, & molestiæ sensus è corporis situ mutato, sitis & febricula fere constans, genarum rubor, totius inquietudo & vigiliæ.

*Dum in factu
esse.*

Empyema multifariam distingui solet, sc. imprimis juxta affectionem præcedaneam cujus soboles est; item quoad sedem ejus in thoracis latere modo dextro, modo sinistro, modo in tota capacitatem ejus; & denique quoad materiam morbificam, quæ vel merum & laudabile pus est, vel materia purulenta, atque hæc modo mitis & benigna, modo acris & foetida.

*Morbi pro-
gnosis.*

Morbi hujus Prognosis tum ante, tum post sectionem instituitur; prior determinat utrum latus aperi-ri debeat nec ne; item prædicat, cujusmodi cum, vel
fine

sine apertione morbi eventus futurus sit. Si empyema tardius post primarium affectum, sc. non ante 30^m aut 40^m diem, quando vires plurimum attrita, atque pulmones vitiiati sunt, eorumque conformatio læsa, succedet; ac insimul si febris velut hæctica persistet, respiratio brevis ac laboriosa, pulsus debilis & celer, cum sudore frigido; cumque diarrhœa velut colliquativa, & crebris spirituum deliquiis tunc empyici status plane deploratus sectionem minime admittit; medicus eum sinat incruente mori, ne videatur occidere. Sin vero è contra, post manifesta empyematis maturius facti indicia, pulmonum, aut lateris molestia, nec non febris aliaque symptomata remittent, atque pulsus & spirituum robur constabunt, licebit tuto ad sectionem procedere, indeque successum felicem sperare. Sectione factâ si pus album, verum bene coctum, aut alias laudabile cum euphoria exilit, & exinde pectoris gravitas, & dyspnœa remittit, & ægrotans quoad alia pathemata melius habet, de therapeia minime dubitandum erit: sin vero pus nullum aut malum, si tenue, subcruentum, aut foetidum ex latere aperto effluet, per exiguam exinde salutis spem concipere licebit.

Hippocrates inter signa empyematis funesti prænuntia recenset specillum à pure velut ab igne coloratum; five quod sæpe advertimus & nonnunquam absque malo eventu, si specillum argenteum lateris aperti officio inditum, statim colore tanquam aureo aut cupreo tingeretur: quod certe nihil aliud significat, nisi quod puris aut materiæ purulentæ, particulæ sulphureæ adeo exaltantur, & à mixtionis vinculo laxantur, ut facilè abscedentes, corpori cuilibet alteri, & imprimis argenteo (cui affines sunt) affigantur. Vidi aliquando ferinam à longa & laboriosa venatione occisam, statim ob epulas in clibano coctam, non modo tenerrimam ut cochlearibus eximi potuerit evasisse, sed

Specilli a materia Empyematis deaurati quod significat.

etiam cochlear argenteum nitidum primo contactu deaurasse. Cujus ratio prorsus eadem ac prioris est; nempe carnes istas à nimio dum viveret animal exercitio adeo ad putredinem dispositas fuisse, ut sulphuris particulæ à concretionem liberæ, & ad avolandum aptæ, subjecto statim alteri capaci adhærerent. Verum hæc in parergo.

Morbi curatio.

Quod autem spectat ad Empyematis Therapeiam, imprimis considerare oportet, utrum morbi hujus, utpote jam facti, indicia certa sint vel dubia. In priori calu pharmacia haud multum opus erit; sed tantum corpore preparato, illico ad lateris apertionem procedatur. Itaque si à pleuritide, aut Peripneumonia non rite judicatis, aut à sanguine post plagam, casum, aut vulnus intus suffuso, parisi, aut materiæ purulentæ, vel sanguineæ intra thoracis cavitatem fluctuatio, cum spato nullo, aut diminuto percipitur; non opus erit ut medicamentis maturantibus, aut expectorantibus amplius immoremur; verum alvo soluta, & sanguine ac humoribus per Julapia, Apozemata, & Anodyna rite temperatis, aut nuda sectio instituatur; aut in teneris & meticulosis cauterium imprimis inter 6^{am} & 7^{am} vertebram applicetur; dein eschara excitata, scalpellus oblique posteriora ac superiora versus sensim, ac paulatim adigatur, donec in cavitatem thoracis penetret; dein cannula argentea indita, materies intus contenta per vices emittatur; ita tamen ut quantum vires ferent, totius hnmoris evacuatio acceleretur; nam portio ejus intus relicta intra paucos dies (propter aerem prout supra dictum est) sæpius intus admissum, foetorem horrendum contrahet, quod malum ut præcaveatur aut cito tollatur, liquor traumaticus & abstersivus bis terve in die per syphonem injiciatur. Non opus erit reliqua ad operationem hanc, ejusque processum spectantia

Sectio seu lateris apertio.

Materies Empyematica à crebro aeris ingressu facere solet.

stantia particulatim describere; quoniam hæc singula chirurgis quibusque peritioribus planè innotescent, & in praxi familiari habentur. Post sectionem ejusque administrationem appendicem rite institutam, medico haud multum præterea agendum supererit. Ratio victus idonea, crebra alvi (quoties opus erit) per enemata solutio, insuper & remedia vulgo dicta traumatica, quæ sanguinis dissolutionem, ejusque inferositates pectori injurias profusionem impediunt, præscribere oportebit.

Quod si morbi hujus indicia minus certa, ac (uti à *Paracentesi* que suavitatem prohibent.) Peripneumonia ac pulmonis vomica præviis plerumque affolet) prorsus dubia sint, ad sectionem haud citò nimis, aut temere procedatur. Novi enim in aliquibus materiam purulentam, imo pus foetidum cum insigni dyspnœa & pectoris gravitate expuentibus, thoracis paracentesin & frustra, & non prorsus innoxie celebratam fuisse. Itaque dum per signa pathognomonica de empyemate plane factò constabit, medicamentis (qualia pro Peripneumonia curanda supra præscribuntur) expectorantibus, nec non evacuationem per urinas & sudores blande moventibus, aliquandiu insistendum erit: quibus tandem nihil proficientibus, & empyemate adhuc manente, vel aucto (quia dummodo vires constabunt, præstat remedium anceps experiri, quam nullum) ad paracentesin procedatur.

Quod spectat ad medicamentorum pro empyemate curando requisitorum formulas, ante sectionem eadem remedia quæ ad Peripneumoniam præscribuntur conveniunt; paracentesi autem facta, sequentia potissimum ex usu erunt.

Contra languores, & spirituum deliquia quæ in operatione ista, vel postea contingunt, Julapium sequens præsto sit, subinde ad iijj. vel v. cochlearia sumendum. *℞ Aq. Melissæ, Cerasorum nigrorum ana*

℞vi. *Aq. mirabilis* ℞j. *margaritarum pulv.* ℞j. *Syrup. caryophyllorum* ℞j. misce, f. *Fulapium*.

Decoctum sequens propinetur ter aut quater de die.

Decoctum Pul-
verarium.

℞ *Folior. lingua cervina, veronica, eupatorii, tussilaginis, pilosella, sanicula, ana* Mj. *radic. Rubie tinctor. cherefolii an.* ℞j. *hordei* ℞ss. *cicerum rubr.* ℞ss. *passul. solis* ℞ss. coquantur in *aq. fontan* lib. iij. ad medietatem, edulcoretur inter sumendum ad placitum cum melle depurato, vel cum syrupo de pilosella. Si absit febris pilule seq. sumantur vesperi, & primo mane ad ℞j. vel ℞ss.

℞ *Pulv. oculor. canceri* ℞ij. *flor. sulphuris* ℞j. *salis prunelle* ℞ss. *spec. diarrhod. abbatis* ℞j. *Terebinth. venet. lota q. s. f. massa, formetur in pilulas exiguas: vel omissa Terebinthina idem medicamentum sumatur in forma pulveris* ℞ss. ad ℞ij. bis in die.

Historia Empy-
matici cujus
sectio fuit leiba-
lis.

Empyematicorum exempla non ita passim & crebro prostant, atque ab eo morbo curatorum multo rarius. Novi duos lateris sectionem à medicis omnimodo præscriptam admittere nolentes fatum obiisse, eorumque cadavera diffecui. Item binis aliis operationem istam adhibitam vidi, quorum unus convaluit, alter tabidus interiit; cujus tamen ratio erat, quod pulmone insigniter vitiato, & viribus prostratis lateris apertio serius facta nullum isti juvamen contulit; sed spiritus prius imbecilles depressit valde, eorumque copias absumpsit. Iste cujus latus aperiebatur, pulmonem satis firmum habuit; sed à lateris abscessu intus rupto, materies in thoracis cavitatem decedens septum adeo comprimebat, ut vix respirare potuerit. Chirurgus sine caustico, inter vertebam sextam & septimam scalpellum intrusit, & carne penitus perforata cannu-

cannulam indidit. Ichor cruentus imò effluxit, & de-
 in per vices in modica copia exemitus per triduum si-
 ne foetore quovis effluxit; postea vero quoties for-
 amen aperiretur, odor teterrimus, cloacæ cujusvis
 maxime putentis foetorem superans expirabat, to-
 tamque cameram graveolentia intolerabili inficie-
 bat: quinetiam adeo per plures dies persistebat, do-
 nec per injectiones ex myrrha, & herbis amari-
 cantibus aqua & vino incoctis factas, & sæpius
 quotidie adhibitas, tandem extingueretur; quo-
 rum usu diuturno, materia morbifica, & sorditæ
 omni demum abluta, effluxus omnis cessavit; &
 denique foramine clauso patiens integrè convaluit.
 Illorum, qui cum lateris apertionem nullo medici
 aut amicorum suasu admittere vellent interibant,
 cadavera dissecui. Unius alibi mentionem feci;
 cujus summa erat, quod pus ab Apostemate in
 pleura, & musculis intercostalibus excitato, in-
 tusque disrupto emanans, loci affecti & pulmonis
 contigui partem sphacelo affecerat, indeque dia-
 phragma corrodens, & foramine in dextro ejus
 latere facto, in viscera imi ventris descenderat:
 ibidemque toto ductu ventriculi, & intestinorum
 tunicæ exteriores, in quas materies purulenta decide-
 rat, corrosæ & discolores apparebant; & demum
 materies purulenta intestinum rectum corrodens,
 & perforans, una cum excrementis per anum for-
 as prodibat. D^s Ægrotans robustus & medicinæ
 cujusque impatiens, morbi hujus Tyrannidem per du-
 os circiter menses sustinuit; sed interim febricu-
 la, siti, inquietudine, ventriculi molestiâ, & cre-
 brâ subversione & ἀγρυπνίᾳ fere continuâ miserrime
 afflictus degebat. Cadavere post obitum aperto,
 odor foetidissimus cloacam omnem superans per to-

*Altera quæ
 ab eo videretur
 convaluit.*

*Historia majes-
 tam quia non
 locabatur de
 summi.*

*Historia 4^a.
 priori similis.*

tam cameram diffundeatur. Alterius ab Empyemate defuncti Anatome, non ita vastam materiæ purulentæ diffusionem exhibebat. Illa quidem in latere nidum habuerat, unde in thoracis cavitatem decidens, ibidemque in copia ingenti aggesta, & pulmones continue immerfos polluens, febrem lentam & quasi hæcticam, à qua ægrotans valde senex interiit, excitabat.

SECT. I. CAP. XI.

De Pulmonis Vomica.

Empyemati & Peripneumoniæ nonnihil affinis est Pulmonis Vomica, utpote cujus materies morbifica semper pus merum est; quod tamen sine febre, aut phlegmone, imo sine tussi inuani, aut sputo, tacite ac velut improviso in pulmone generatur, & non raro malum hoc non prius se prodit, quam patientem interimit. Galenus hujus meminit lib. i. *de locis affectis*; apud Authores qui medicinæ systemata & praxes scripserunt, mentio ejus raro aut vix omnino occurrit. Tulpius lib. 2. cap. 10. affectum hunc ita describit, *vitium hoc* (pulmonis vomicam innuens) *latet inter initia ita clanculum, ut vix ulla sui proferat indicia, præter tussiculam primo siccam, mox humidam; qua aliquandiu continuante, trahitur difficulter spiritus, deficit anima, & emarcescit paulatim corpus, licet interim nec pus, nec sanguinem præse ferunt sputa; sed si rumpatur nec opinanti vomica, occiditur (dictum ac factum) homo.* Ita interdum solet contingere, verum novi plures qui ex pulmonis vomica insensim orta maturata, & demum rupta, pus copiosum & foetidum expuissse; cumque tale sputum per multas hebdomadas imo menses quotidie excernentes, debiles adeo & velut tabidi evaserint, tandem medicamentorum ope, cum ulcus detergeretur & siccaretur, integre convaluisse.

Hic morbus, si ratio formalis, & causa ejus conjuncta inquirantur, revera est abscessus alicubi in pulmone genitus; cujus materies etsi heterogenea, & naturæ inimica, haud tamen ab initio nimis acris aut irritativa existit. Quippe cum primum hæc à sanguine secreta,

Pulmonis vomica morbus pus non est.

Ejus ratio formalis & causa conjuncta.

secreta, alicubi in pulmonis sinu, forsan intra cellulam quandam vesicularem deponitur, nec tussim excitat, nec febrem inducit; postea vero cum sensim aucta, vasa sanguifera vicina comprimit, quin & ipsi sanguini juxta transeunti effluvia incongrua insinuat, proinde febricula cum inquietudine quadam & marcore succedit; & tandem illa ad plenitudinem aggesta, & diuturna coctione in pus sincerum maturata, cystim sive nidum suum prius valde distentum rumpens, quaqueversus exundat. Quod si ad puris exitum viæ non patent, statim sanguini se immiscet, ipsumque aut venenat, aut à circuitu præpedit; vel in ductus tracheales confertim irruens, simul plurimos eorum implet, adeoque infarcit, ut aeri pro sanguine inspirando aditus sufficiens denegetur, & illico flamma vitalis expiret: sin vero materies ista exitum inveniens, & paulatim in tracheam influens, inde sursum continenter ferri, & expui possit, propterea vitæ induciæ, & therapæiæ opportunitas, & spes conceduntur. Et quidem multos ab hoc morbo curatos novi.

Materies morbi.

Vomicæ pulmonaris materies proxima merum pus est, quod sæpissime insigniter foetet, eoque differt à sputo quod in peripneumonia aut phthisi ejicitur. Undenam vero materies ista ab initio provenit, & cuiusmodi indolis antequam in pus maturetur fuit, determinare non licet: quoniam morbi hujus seminia secreto jacta, & clanculum adulta, originem prorsus occultam ducunt: quapropter causæ ejus procatarcticæ sive remotiores latent; quinimo dum incipit, & accrescit, neque per signa ulla pathognomonica dignosci, neque prognosis institui potest, antequam ictu ferali se prodit, sed tota ejus res in insidiis est.

Quod si post vomicam disruptam, & puris sputum cum *evacopia*, & virium constantia inceptum, methodo

do cuiusdam therapeuticæ locus dabitur, Indicationes primariæ, juxta communem in plerisque morbis ritum erunt hæ tres sc. *curatoria, præservatoria, & vitalis*. Prima abscessus materiem celeriter expuendam, ejusque latera detergenda, & quantum fieri possit consolidanda esse præcipit. 2da novæ materiæ ad nidum istum, aliave pulmonis loca vicina (unde phthisis gigneretur) confluxum præcavet. 3ta spirituum languores sanat, atque vires collapsas, & nutritionem frustratam instaurat.

1. Propter Indicationem primam, remedia expectorantia vulgo dicta, ex iis quæ calidiora & asperiora, plus detergent & exiccant, atque imprimis (liquidem febris plerunque hic deest) sulphurea conveniunt: quæ item juxta formulas sequentes præscribuntur.

℞ *Tinctur. sulphuris* ℥ij. *sumantur gut. vij. ad xx. hora somni, & primo mane in cochlear. j. syrup. e succo hadera terrestris. vel,*

℞ *Syrup. diasulphuris nostri* ℥vj. *sumatur cochlear j. iisdem horis.*

℞ *Folior. siccant. hadera terrestris, chamedryos, Adianthi, tussilaginis, hyssopi, marrubii albi, satureia ana M. j. radic. enula, Ireos florentin. cherefolii an. ℥i. sem. anisi ℥ss. coquantur in Aq. fontan. lib. vi. ad iijss. adde circa finem vini albi ℥vj. mellis opt. despumati ℥iij. colatura clarificetur, & ad usum servetur, dosis ℥vj. ter in die, calide. vel,*

℞ *Aq. calcis viva lib. vi. pone in vitro ampli orificii cum sacculo sequenti.*

℞ *Folior. siccant. chamedryos, hadera terrestris, marrubii albi, ana M. j. radic. enula, Ireos florentin. incis. ana ℥ss. sem. anisi contus. ℥ij. liqueritiæ ℥ss. passul. exacinat. ℥iij. stent frigide & clausæ. Effundatur inter utendum, sacculusque relicto.*

℞ Lohoch sani. ℥iij. spec. diatreos ℥iij. flor. sulphuris ℥ij. oxymelitis simpl. ℥ij. f. linctus de quo lambatur, cum bacillo liqueritiae.

℞ Pul. folior. erysimi, haderæ terrestris ana ℥ss. flor. sulphuris ℥iss. syrup. dia sulphuris (vel è succo haderæ) q. s. f. Eclegma molle pro linctu.

℞ Myrrha opt. succin. albi an. ℥ss. sulphuris vivi, auripigmenti an. ℥ij. corticum pistachiorum ℥iss. f. pulvis pro suffitu, usurpetur cum infundibulo chartaceo mane, & vesperi.

2da Indicatio præservatoria, materiem morbificam rescindens, adeoque phthisin succedere aptam præcavens, sanguinis depurationem, & pulmonis corroborationem molitur; in quos fines purgantia, decocta traumatica, aq. destillatæ, & potus medicatus conveniunt.

2da Indicatio.

℞ Decoct. sennæ Gerconis (cum Agarici ℥iss) ℥iiijss. syrup. de pomis purgant. ℥j. Aq. mirabilis ℥ij. f. potio sumenda cum regimine semel in hebdomad.

Decoct. traumatici formula sit eadem ac quæ pro empyemate post sectionem præscribitur, vel decoctum illud officinarum, (quia febris hic deest) exhibeatur ad ℥iiij. vel vj. ter in die.

℞ Summitatum Abietis M. vj. folior. haderæ terrestris recentium, hyssopi saluveria, erucæ, erysimi, Barba-reccæ ana M. iij. sem. flor. solis ℥vj. fœnicul. dulc. ℥ij. radic. enulæ, Ireos florentin. an. ℥iij. incisiss & contussis affunde cervisia Brunsvicensis, vel sprucensis lib. viij. destil. organis communibus. Liq. totus misceatur, & edulcor. ad placitum inter utendum, cum syrupo è succo haderæ terrestris, dosis ℥iij. vel iij. ter in die.

℞ Radic. sarsaperil. ℥vj. china ℥ij. santal. omnium ana

ana ʒvj. ras. eboris C. C. ana ʒss. ligni lentiscin. ʒj. incisa & contus. s. a. infundantur & coquant. in aq. fontan. lib. xii. ad medietatem, addendo liqueritiæ ʒj. passularum solis ʒiiij. colatura usurpetur pro potu ordinario.

3ta Indicatio vitalis, præscribit remedia *Cardiaca*, *Anodyna*, & idoneam victus rationem. Medicamentorum formulæ eadem fere ac pro Empyemate post sectionem præscriptæ, hic conveniunt, item diætæ eadem, ac in Phthisi incipiente instituantur, etiam in hoc casu lac Asininum sæpe prodest. Circa morbi hujus curationem observavi fontanellam in latere excitatam, non raro insigniter profuisse. Memini duos affectu isto laborantes, & post ruptam pulmonis vomicam, pus merum & foetidum copiose expuentes, ab hoc remedio brevi sanatos fuisse. Curationum historię infra subduntur; in utrisque ex foramine cutaneo per sectionem in latere facto intra tres aut quatuor dies purum pus effluere, & perinde sputum diminui cœpit; & postquam effluxus iste indies auctus aliquandiu continuaretur, sputum omnino cessavit, & ægrotans integre convaleuit.

Fontanella in latere se penitus in hoc morbo insigniter curat.

Effectus hujus admirandi ratio videtur esse quod pulmonis pars affecta, aut quæ huic contermina est, dum morbus erat in fieri, aut prius ipso, lateri accreverat itaque natura imprimis hac via, puris vomica contenti exclusionem molita fuerat; atque id propter ductus forsan secretos, usque ad lateris fere superficiem excuderat; quare postea exitu per cultrum penitus patefacto, materiæ morbificæ excretio illuc dirigitur. Probabile est item lobi pulmonaris partem quandam prius morbo lateri accrevisse, & propter adhesionem ejus, vomicam deinceps subortam fuisse; quippe cum pars ea fere immobilis, non uti reliquis pulmo agitari potuit, illuc materies morbifica deponi, & residere sive nidum suum melius efformare valuit.

SECT. I. CAP. XI.

De Pulmonis Vomica.

QUamvis vomica pulmonis à plerisque medicis affectus admodum rarus, & à *Tulpio* adeo lethalis censeatur, ut quando rumpitur *dictum factum interimat*; tamen novi plures hoc morbo laborasse; & medicamentorum ope, ab eo convaluisse. Libet eorundem historias duas, vel tres insigniores hic describere.

Generosus mediæ ætatis, & antea robustus & semper sanus, absque causa manifesta non bene habens, valetudinem quasi neutram contraxit; nam sine dolore, vomitu, tussi, aut febre notabili, brevi languidus, inappetens, ad somnum difficilis, sitibundus, accirca præcordia æstuans fiebat; hic diu à medicis quibusdam pro scorbutico, & ab aliis pro hæctico tractabatur; & postquam variæ medendi methodi incassum tentarentur, tandem morbus velut è latebra erumpens apertè se prodebat: dum enim nocte quadam solito irrequietior, in lecto se valde jactaret, subito abscessu intra pulmonem disrupto, puris teterrimè foetentis copia ingens per tussim rejiciebatur; ita ut intra iv. aut v. horas duas circiter libras excreverit: porro deinceps tussi supra duos menses continuata, ejusmodi materiem purulentam, crassam & summe foetidam quotidie expuebat; donec carnibus absumentis, & viribus prostratis, ad languorem, una & marcorem insignem redigeretur. A sputi & anhelitus foetore, totum conclave afficiebatur adeo, ut graveolentiam ejus famuli, aut ministrantes diu sufferre nequissent.

A vomica ita disrupta, ipse & bini alii celebres medici, in consilium adsciti, medicamina quæ abscessum abstergeant & sanent, sanguinem & pulmones mundificent, ipsosque à Tabe imminente vendicent, sedulo exhibui-

exhibuimus: *Tinctura* & *syrupus* noster *diasulphuris*, una cum *decoctis*, & *destillatis pectoralibus* & *traumaticis*, item *linctus* & *pilula Balsamica* de die in diem methodo constanti capiebantur: cum his *enemata*, item blande *cathartica*, & *diuretica* intercalabantur; *vaporationes* primo, dein *suffitus*, tum *sulphurei* tum *Arsenicales* mane & vespere adhibebantur. Postquam hæc diu & sedulo usurpata nihil juvarent, thoracis apertionem sæpius proponebam; attamen dominus *Ægrotans* hanc *obstinatè* renuens, se mori quam occidi malle profitebatur: tandem vero cum hoc remedii genus, aut nullum amplius tentandum inculcarem, deliberare cepit; & statim pectus denu- dando, me locum ubi cauterium applicarem indaga- resinebat: Hoc statim extra dubium fuit, nam è læva sterni parte, intra *5^{am}* & *6^{am}* vertebra tumore apparebat. Vice cauterii huic emplastrum suppurati- vum admovi, atque intra tres dies moleculæ istius summitas, rubrà & mollis evaluit, è qua postridie a- perta, primo ichor tenuis, & paulo postea pus fla- vum & concoctum effluxit, & postea quotidie uberi- us emanare perstitit: exinde spatium foetidum di- minui cepit, & intra xiv. dies penitus cessabat. Ma- teria morbifica per foramen istud exitum & faci- lem, & congruum magis obtinente. Quamvis ab ef- fectu constabat orificii istius ductum interne in pe- ctus, mediumque forsitan pulmonem patere, attamen nullus per syphonem liquor injectus, illuc pe- netrare, aut adigi potuit: adeo secreti summe- que intricati sunt meatus, quos natura in ultima sua subsidia efformat; ut eadem via qua materia morbifica exterminatur, nihil amplius noxium ingredi possit. Ista lateris Apertura tandem in fontanellam mutabatur, & pila aut pilula lignea quotidie indita, per sesquiannum, ichorem copio-

sum quotidie profundeabat; ac interea Dnus insignis, labe quavis pectorali penitus excussa, & torosa corporis habitudine recuperata, quoad omnia sanus evasit; denique fontanella ista ad Brachia translata, circa pectus nec morbum istum, nec amplius munimentum gerit.

Post curationem hanc ita casu peractam, ad hujus imitationem contigit me alteram huic similem, ex consilio non minus feliciter perficere; nam propediem ad foeminam illustrem accersabar, quæ cum tussi, & præcordiorum æstuationi à multis annis fuerat obnoxia, quodam die inter tussendum, in pulmone aliquod disruptum per sensit, statimque puris puti, ac putidi copiam excrevit; postquam ejusmodi sputum cum tussi, non obstante remediorum usu, per septimanam persistens, augeri potius, quam diminui videretur; consului, ut fontanellam in latere, prope locum unde pus ascendere percepit, secari pateretur: cum hoc facile admitteret, intra triduum ex foramine aperto merum pus quale per tussim expuebat, effluere cœpit. Dein postea materia morbifica per fontanellam istam exitum satis uberem offendente, & tussis, & puris sputum penitus cessabant, atque intra sequimensem ægrotaans integre convalescebat.

Post hæc ad alium, viz. Virum Robustum, & potatorem strenuum accersabar, qui etiam pulmonis vomica affectus, pus copiosum & maxime foetidum expuebat. Hic rudi quadam pervicacia fontanellam quamcunque abhorrebat, quare non passus est ullam in latere excitari; nihilominus cum medicamina quævis oblata libentissime sumeret, longo remediorum usu, tandem morbo isto immunis evasit; pharmaca à quibus potissimum juvamen recepit sulphuris erant præparata; quare *syrupus nost.*

noster & *tinctura* quotidie, & crebro sumebantur. His pro vehiculis adjecimus modo *decoctum*, modo *hydromel pectorale*, modo *aquam calcis* cum infusione ingredientium tum pectoralium, tum traumaticorum. Porro *fumigationes* & *suffitus*, præsertim ex *sulphureis* & *Arsenicalibus* opem egregiam præstiterè.

SECT. I. CAP. XII.

De Asthmate.

*Asthma mor-
bus maxime
terribilis.*

INter affectus, quibus pectoris regio infestari so-
let, si illorum Tyrannidem, & feritatem spe-
ctes Asthma (quæ ob peculiare interdum symp-
toma, etiam Orthopnoea dicitur) locum non
ultimum meretur; hujus enim paroxysmis vix quid-
quam asperius, aut terribilius occurrit; respirationis
organa, quinimo & præcordia, quæ ipsius vitæ fun-
damenta & columnæ sunt, ab hoc morbo tanquam à
terræ motu concutiuntur adeo & nutant, ut nihil mi-
nus quam totius fabricæ Animalis ruina imminere vi-
deatur; quippe respiratio, per quam potissimum vi-
vimus, hujus morbi insultu valde impeditur & tolli pe-
riclitatur.

Asthma dicitur ab ἀσπναιεν (quod est anhelare, sive
difficulter respirare) & describi potest, quod sit re-
spiratio difficilis, crebra, & anhelosa, cum magna pe-
ctoris agitatione, & plerunque citra febrem.

*Respirationis
laesæ causæ.*

Respirationis actus dependet, tum à pulmone mo-
vendo, cujus conformatio ejusmodi esse debet, ut du-
ctus ejus, & meatus omnes, pro aere libere inspiran-
do, & expirando semper pateant; tum à partibus sive
organis ipsum moventibus, quæ per alternas systolæ &
diastolæ vices, pectoris cavitatem, & consequenter ip-
sos pulmones dilatari, & contrahi faciant: cum itaq;
plures, & diversimodæ sint afficiendi rationes, quibus
respiratio læditur, ad bina hæc capita fere omnes re-
duci possint; nempe quod vitium sit vel in pulmone
movendo, vel in partibus sive instrumentis quæ ipsum
movere debent, atque hinc morbi istius differentia, &
species optimè designantur; nam juxta variam causæ
morbificæ naturam & situm, Asthma dicatur vel mere
pneumonicum, omnino à ductibus acrifera obstructis,
aut

aut non satis patentibus procedens; vel mere convulsivum, quod tantummodo ob defectum, aut culpam in organo motivis exoritur; vel mixtum quando utraque partes in vitio conspirant, cujusmodi originem Asthma quodvis immane, & invetratum habere solet; super his singulis ordine dicemus.

I. Medici veteres, & plerique adhuc moderni primam solummodo Asthmatis speciem agnovere; morbi hujus causam usque proximam, & fere unicam statuantes, Bronchiorum angustiam: viz. quod ductuum illorum spatia vel per obstructionem, vel compressionem coarctata, quoties respirationis usus augeatur, aërem in copia satis idonea non admittunt: quare ob plenioris aeris quantum opus erit *εσπρῶν*, respirationis organa nixibus creberrime repetitis difficillime laborant. Quod autem nonnulli sine manifesta pulmonum labe paroxysmis Asthmaticis obnoxii reperiuntur, totum hoc vaporibus, à liene, utero, mensenterio, aut alio quodam viscere satis immerito adscribi solebat: at vero Pathema istud, absque bronchiorum angustia, aut viscerum istorum culpa, à partium motricium spasms oriri alibi satis evicimus, & mox clare ostendetur. Porro interim quo ritu etiam à tracheæ ductibus obstructis vel compressis oriatur, declarare incumbit.

Bronchiorum angustia primam Asthmatis speciem inducens, per obstructionem fieri supponitur, quoties aut humores crassi, & viscosi, vel materies purulenta, vel sanguis extravasatus eis impinguntur, aut tubercula, scirrhi vel calculi eorum ductibus insident, vel denique humoris serosi catarrhus in eos confestim depluet. Porro idem affectus per compressionem excitari putatur, quoties ejusmodi (cujusque illorum generis) materies Arteriæ aut venæ pneumonicae ductibus inhærebit. Profecto à variis hisce causis & afficiendi modis diathesis Asthmatica dependet:

*Veteres causam
eius, vel tantum
Bronchia ob-
structa agnove-
re.*

*Vel vapores à
liene, vel utero,
scilicet perperam
hæc.*

*Bronchiorum an-
gustia quos mor-
bis oritur.*

verum morbi insultus quique, aut saltem paroxysmi majores, propter accidentia quædam, aut occasiones excitari solent. Quippe dum sanguinis rivus dimissus, & leniter decurrens, respiratione modicâ contentus esse potest, præcordia sine magno pulmonis, aut pectoris labore pertransit. Sin vero effervescens iste, & pulmones impetuosius trajiciens, plenioris aeris ἐσπρωον desiderat, propter hunc per vias angustas uberius admittendum, organa pneumonica statim omnia in nixus creberrimos accientur. Quicquid igitur sanguinem effervefacit, inque organum concitat, uti motus violentus corporis, aut animi, frigoris, aut caloris externi excessus, vini potus, venus, quinimo interdum merus lecti calor, prædispositis insultus Asthmaticos accersit. Usitatum est huic morbo obnoxios sæpe lectum ingredi non ausos, tantummodo in Cathedra, aut super cubile vestibis indutos dormire posse. Cujus ratio est, quod corpore stragulis cooperto & concalfacto, sanguis proinde, in motum paulo citatiorem concitus, & fervescens, uberiores aeris inspirationem requirit, quam per tracheæ ductus coarctatos suppleri queat: nam quo plus sanguinis quaque systoles & Diastoles vice pulmones trajicit, eo propter accensionem, simulque eventilationem ejus, aer copiosius & celerius ingeri, regerique debet: cui penso (cum propter impedimenta non facile absolvi-tur) tamen quoquo modo peragendo, partium omnium respirationi dicatarum, cum magna totius pectoris contentione, conatus ultimi exeruntur. Porro sanguis agitato, in prædispositis non tantum Asthmatis occasio, sed aliquatenus etiam causa existit: nam proinde vasa sanguifera intra pulmones magis impleta & distenta, ductus tracheales jamjam angustos comprimunt, & multo arctiores reddunt.

Quicquid sanguinem effervefacit Asthmatis causa evidens.

Quare Asthmatici in lecto potius habent.

Asthma convulsivum.

II. Asthma convulsivum (quod secundam hujus morbi speciem esse, & sine magna Bronchiorum obstructione,

ctione, aut compressione, à meris fibrarum motricium spasmi excitari statuimus) non uni loco, aut peculiari cuiuspiam organo limitatur, sed *ἐκ ἐργείας* valde diffusæ, ad partes fere omnes respirationi dicatas (quarum modo hæc, modo illa, vel alia in culpa est) extenditur. Enimvero affectio spasmodica insultum asthmaticum ciens, ad vasorum pulmonarium fibras motrices, ad diaphragma, ad musculos pectoris, ad nervos, qui è pectoris aut pulmonis ditione sunt, quinimo ad nervorum istorum origines intra *ἐν κέφαλον* Sedes eius præcipue plex & diffusa confitas spectat, atque singulis hisce in locis dum materies morbifica hospitatur, respirationis opus inhibens, aut pervertens, morbi istius paroxysmos infert: prout in alio tractatu olim plane ostendimus. Quippe spiritus animales ad respirationis munus destinati, si quando molestantur valde, inque motus irregulares urgentur, organorum spirabilium fibras tum nerveas, tum motrices inordinate subeunt, easdemque proinde irregulariter modo contrahi, modo distendi, nec non solennes & æquabiles systolæ & Diastolæ vices varie perturbari, aut impediri faciunt.

Causa morbifica sive materies spiritus operi pneumonico accinctos irritans, cum variis in locis, tum præcipue in his tribus, vim sive potentiam suam exercere solet; viz. 1. aut in ipsis fibris muscularibus, aut 2. in ramis vel propaginibus nerveis, vel 3. denique intra *ἐν κέφαλον* juxta nervorum origines. 1. Quoad prius interdum materies heterogenea & spiritibus inimica ab *ἐν κέφαλον* in nervorum truncos excussa, exinde per eorum ductus & propagines, si forsân in quantitate perexigua fuerit, absque noxa magna, aut multum sensibili, in fines ultimos dilabitur. Cumque dein fibris nerveis inciderit, & sensim indies aggesta demum in molem accreverit, spiritus incolas molestare, inque spasmos Asthmaticos con-

citare incipit: qui subinde infestant, & pro ratione causarum evidentium, augentur, nec plane cessant, donec penus materiæ sic aggestæ discutiatur penitus, & absumatur; dein quando renovatus iste ad plenitudinem assurgit, morbi istius paroxysmi repetunt, proindeque, uti observationi communi patet, sæpenumero periodici existunt. Juxta hanc afficiendi rationem Asthmatis convulsivi causam nonnunquam in vasorum pneumonicorum tunicis muscularibus, quandoque item in septi aut processuum ejus lumbarium fibris delituisse merito suspicamur. Haud multum probabile est, morbi istius nidum, intra hujus aut istius musculi pectoralis fibras consistere; quanquam in scorbuticis etiam ab his materia spasmodica obsessis, dolores & spasmos leviores cum respiratione laesa abortos novimus.

2. Intra nervos
eorumque plexus.

2. At vero (prout alibi non tantum ratiocinio, sed per observationes & Ægrotantium historias plane ostendimus) Asthma convulsivum sæpius infertur, quoties materies morbifica, in nervos pneumonicos delapsa, alicubi intra ductus eorum, & præcipue circa plexus hæret: unde quoties ad plenitudinem aggesta, discuti & moveri incipit; propterea spiritus ibidem scatentes, & ad respirationis organa affluentes perturbati, inque Anomalias adiguntur, illique mox spiritus alios fibrarum pectoralium aut pulmonarium incolas afficiunt, inque spasmos irregulares & Asthmaticos excitant. Propter hujusmodi causam & afficiendi rationem, non tantum morbi hujus insultus, sed insuper, & præcordiis proinde perturbatis, passiones cardiacas accieri declaravimus.

3. Juxta nervorum
origines.

3. Asthmatis convulsivi causam nonnunquam in occipite juxta nervorum origines consistere, per observationes Anatomicas plane deteximus. Nimirum adverti, quosdam Ægrotantes, qui cum ab aliis morbis deploratis decumbentes, insuper Asthmatici fierent,

rent, necessum habuerunt, intra lectum aut cathedram cum capite semper erecto, aut prono detineri; reclinati autem, aut supinati, statim anhelii ac velut moribundi, difficilime respirabant; cujus causa (prout per dissectionem apparuit postquam obierunt) tantum erat, quod cum intra cerebri cavitates feri acris colluvies ingens aggereretur, si ob caput reclinatum, illa in nervorum octavæ paris originem recideret, illico præcordia, ac imprimis spirabilia spasms horrendis tentabantur. Porro interdum ob hanc rationem videtur esse, quod Orthopnoici in lecto absq; suffocationis periculo decumbere nequeunt, quin corpore erecto sedere coguntur.

III. Quamvis Asthma nonnunquam ab initio simplex, sc. vel Pneumonicum mere, vel Convulsivum existat, attamen postquam alteruter morbus aliquandiu increbuit, plerumque alterum sibi confciscit: hinc ut concludere liceat, Asthma quodvis inveteratum, affectionem mixtam esse, & partim pulmonis male conformati, partimque nervorum & fibrarum nervearum ad spirabilia pertinentium vitio excitari. Quippe cum ductus pneumonici à qualibet causa coarctati, vel obstructi, liberam aëris inspirationem, expirationemque non admittunt, propterea etiam sanguis, quinimo & humor nerveus à cursibus suis præpediti, atq; lente procedere & stagnare coacti, sæculentias suas, & recrementa partibus nerveis affigunt; unde spirituum meates obstruuntur, aut pervertuntur, ipsisque demum labe spasmodica accrescit. Porro sanguis, siquidem intra præcordia haud debite inspiratur, eventilaturque, tandem in crasi sua vitiatus, cerebro & nervoso generi succum non nisi depravatum suppeditat, cujus delicta respirationis organa, utpote prius læsa & debilitata, maxime luunt. Pariter etiam è contra recipitur malum, quoties hic morbus nervosi generis culpâ incipit; nam quatenus pulmonum motus, pro-

III. Asthma
mixtum sive
partim pneumo-
nicon, & par-
tim convulsi-
vum.

pter fibrarum muscularium spasmos crebro sistitur, aut impeditur, tum sanguis, tum liquor nerveus à motibus solitis coerciti, recrementa & fæculentias congerunt, eaque partibus continentibus affigunt, à quibus non tantum humores viscosi & ductuum obstructivi, sed & tumores, aliaque solidiora concreta, pulmonis conformationem viciantia, producuntur.

*Asthmatis causæ
recensentur.*

Si quando igitur Asthma aliquandiu confirmatum, & habituale factum, paroxysmos crebros & quavis occasione emergentes habuerit; causâ ejus conjuncta, quin etiam procatactica tum intus in ipso pulmone, tum forinsecus in fibris ac nervis, inque spiritibus ad respirationis munus destinatis collocanda erit. Nec difficile erit, singula hæc pervestigando, in quolibet Egrotantis casu materiæ morbificæ tum nidos præcipuos, tum fomites reperire. Quod vero ad causas Evidentes spectat, etiam hæc multiplices admodum & diversimodæ existunt. Huc enim referri debent quæcunque aut sanguinem, aliosque humores exagitant, aut spiritus Animales perturbant, inque *αἰμαξίας* adiungunt. Asthmatici nihil violentum, aut inassuetum ferre possunt: à frigoris vel caloris excessu, à vehementi quovis corporis aut animi motu, ab aeris aut anni mutationibus quibusque magnis, ab erratis vel levioribus circa res non naturales, imo propter mille alias occasiones in dyspnœæ paroxysmos incidunt.

Morbi Prognosis.

Quod ad prognosin spectat, Asthma inveteratum difficilime aut vix unquam curatur, veruntamen medicamentis & medendi methodo rite institutis, magnum sæpe juvamen affertur, viz. paroxysmorum ferocia minuitur, induciæ longiores procurantur, quin imo ipsius vitæ discrimina frequenter imminere visa tolluntur.

Morbus iste in deterius vergens, aut Phthisin, aut hydropem, aut affectum quendam soporosum, vel convulsivum minatur; juxta quod serum propter

Ἀνατολή præpeditam (quia Ægrotantes in lecto satis dormire nequeant) copiosius aggestum, aut in pulmone defigitur, aut in habitum corporis, aut ad cerebrum transfertur. Propter hanc rationem, Affecti melius in ætate quando liberius transpirant, quam in hyeme degunt, melius item in regione calida quam frigidiore, flantibus Austro aut Zephyro, quam Euro vel Borea.

Circa Asthmatis Therapeiam duæ erunt primariæ *Præ primariæ*
Indicationes, seu potius tot distinctæ medendi metho- *Indicationes.*
di; sc. Curatoria & Præservatoria. Prima docet, quid agendum sit in paroxysmo, ut laborans a præsentis periculo liberetur; altera quid extra paroxysmum, pro causæ morbificæ sublatione, ne affectio istæ sæpius aut gravius repetat, moliri oporteat.

I. Itaque paroxysmo urgente duæ erunt præcipuæ *In paroxysmo*
medendi intentiones, viz: I. Ut ratione tum aeris, *quid agendum.*
tum pulmonis habita respiratio uberior, saltem quantum pro vita sustentanda sufficiat, procuretur; & secundo ut respirationis organa à spasmis initis, & per-
vicaciter continuari solitis, quam primum avocari, & compeſci queant.

I. Ad priorem quod spectat, imprimis Ægrotans *Intentio prima,*
sive corporis erecto, in loco apertiori & modice per- *respiratio faci-*
flato, à fumis & aditantium halitibus libero colloce- *litur.*
tur; deinde navetur opera, ut pulmones ab omni infar-
ctu, & oppressione interna, nec non compressione ex-
terna immunes facti, spiritum altius ducere & recipro-
care possint. In hos fines ne viscerum inferiorum
♂ *♂* præcordia comprimat, aut angustet, alvus ab
enemate subducatur, vestimenta & alia quæque Tho-
racem operientia, aut succingentia laxentur; cumq;
insuper in hoc casu, aut à sanguine intra vasa pneu-
monica supra modum turgescente, aut à sero in du-
ctus trachæales ex arteriis & glandulis depluente,

opprimi solent, utriusque humoris orgasmi & impetuositates compesci, ac sedari debent: hinc si vires ferent, & pullus satis robustus fuerit, phlebotomia sæpe convenit. Porro quæ sanguinis æstuantis serum ac superfluitates per urinas, & sudores amandant, sedulo exhibeantur: cui intentioni *Julapia*, *Apozemata*, *Pectoralia* vulgo dicta, egregie inserviunt: quinimo *Pulveres testacei*, *Millepedarum præparata*, *Spiritus* & *Sales volatiles*, cum fructu sumuntur. Interim præterea exhibeantur, quæ trachæ ductus aperiant, lubricent, & expectorationem cieant, quæque insuper si opus fuerit, catarrhum in eos depluentem sistant; in quos fines *linctus*, *Eclegmata*, *decocta pectoralia*, & *suffumigia* conveniunt.

Intentio secundæ partes motivæ à spasmis avocandæ.

Remedia in hunc finem profunt, quæ spiritus dissipant.

2. Quoad alteram in paroxysmis Asthmaticis mendedi intentionem, viz. ut respirationis organa à spasmis initis avocata, ad pensa sua ordinaria tranquille redeant (nisi hoc sponte post sedatas sanguinis & feri intra pulmonem æstuationes succedit) remediis Antispasmodicis & Anodynis utendum erit: etenim medicamenta in passionibus hystericeis exhiberi solita, etiam in Asthmate convulsivo conveniunt.

Spiritus C. C. fuliginis, & imprimis Sp. salis Armoniaci cum gum. Ammoniac. destillat. item Tinctura gum. Ammoniac. Sulphuris, Castorei, Asæfœtidæ, Syrup. ex Amoniac. de Sulphure, Oxymel scilliticum, & similia quæ, cum ingrati saporis aut odoris sint, Spiritus quasi dissipant, & à tumultibus retrahunt, nonnunquam egregie juvant. Quod si hoc modo spiritus debacchantes sedari nequeunt, ad narcotica perveniatur, ut quibusdam profligatis ceteri in ordinem redeant: enimvero nisi obstat pulmonum infarctus cum insigni præcordiorum oppressione, Opiata nonnunquam insigniter profunt. In horrendis morbi hujus paroxysmis cum alia medicamina minus effecissent,

sent, sæpe bono cum fructu, *Diacodium*, imo *Laudanum Tartarifatum* exhibui. Verum hæc non sine magna cautione propinentur; quia cum respirationem (quæ jamjam difficilis & præpedita est) amplius & nimis impediunt, non raro in vitæ discrimen adducunt. Insuper his, ut spiritus pneumonici à spasmodicis suis avocentur, nonnunquam expedit spiritibus aliis in locis molestiam inferre; nam aliquibus ullibi afflictis, ut plurimum ceteri quique perculsi inordinationes suas dimitunt: quapropter *vesicatoria*, *cucurbitæ*, *ligaturæ*, & *frictiones* dolorificæ juvamen conferunt; imo ob hanc rationem *vomitória* in medio paroxysmo sumta prosunt. Medendi scopis, quomodo Asthmatici urgente morbi insultu tractari debent, modo designatis, adhuc restat remediorum in eos fines appropriatorum formulas quasdam selectiores proponere.

Primo igitur ad sanguinis ac feri fluxiones sedandas, *Remediorum* eorumque superfluitates, à pulmone derivatas, per *Di-* *formule.* *aphoresin*, ac *Diuresin* amandandas, sequentia præscribantur.

R. Aq. folior. *hedera terrestris* ℥viij. *Ruta*, *Pulegii*, *Dracontii*, ana ℥ij. *salis prunel.* ℥jss. *syrup. Byzantini*, *papaveris Rheados*, ana ℥j. misce, f. *Jalapium*, sumatur ad ℥iij. vel iiij. ter aut sæpius in die.

R. *Radic. graminis* ℥iij. *Rusci Brusci* ℥ij. *Enula cam-* *Apocyn.* *panæ* condit. ℥jss. *hordei* ℥ss. *passularum solis* ℥j. coquantur in aq. fontan. lib. iij. ad ij. colatura adde *salis prunel.* ℥jss. edulcoretur, si opus fuerit, cum q. s. *syrup. Byzantini*, aut *Violacei*.

R. *Tinctur. Sulphuris* ℥iij. *Dosis* gutt. vj. ad x. *vesperi & primo mane in cochleari uno syrup. è succo hedera, vel violacei.*

Tinctura.

R. *Facula Aronis, Bryonia, ana* ʒjss. *flor. Sulphuris* ʒj. *flor. Benzoin.* ʒss. *sacchari candi* ʒss. *liquiritia* ʒij. *f. pulv. sumend.* ad ʒss. *vel* ʒij. *bis in die cum Julapio, vel Apozemate superiori; vel,*

Pulvis.

R. *Pulv. præscript.* ʒij. *mellis vel oxymelitis q. s. f. linctus, capiat hora somni & primo mane circiter cochl. ss. aliis temporibus lambat cum bacillo liquiritia:*

R. *Syrup. de Præssio, de Allio, ana* ʒjss. *tinctur. Croci, Castorei, ana* ʒij. *misce, sumat circiter cochl. parvum in agonibus.*

Mixtura.

R. *Sp. salis armoniac. cum gum. ammoniac.* ʒiij. *Aq. limacum, lumbricorum, ana* ʒiij. *syrup. de præssio* ʒij. *misce, sumat cochleatim repetendo intra iv. vel v. horas.*

R. *Pulveris de Erysmo, vel ex hedera terrestri astivo sole collect.* ʒj. *Oxymelitis simpl. q. s. f. linctus.*

11. Indicatio præservatoria, quid extra paroxysmum agendum proponit.

Duos medendi intentus suggerit.

II. Hæc de methodo, & medicamentis in paroxysmo Asthmatico requisitis. Indicatio altera præservatoria causæ morbificæ, & totius *ὁλὴς τῆς πνεύματος* sublationem intendens, duas habet partes sive distinctos medendi scopos: qui ambo plerunque in usu adhiberi & complicari solent. Unus horum pulmonis conformationem, si quovis modo læsa aut vitiata fuerit, emendandam, atque alter partium motricium, & spirituum ad eos destinatum Anomalias tollendas molitur. Utrisque his intentionibus optime satisfiet, si remedia vulgo dicta pectoralia cum Antispasmodicis conjungantur, atque horum usus cum medicamentis aliis, totius corporis præparationem, & symptomata emergentia respicientibus intercaleatur: in quos fines methodus & remediorum formulæ sequentes adhiberi possint.

R. *Aloes*

℞. Aloes rosat. ʒiſs. flor. sulphuris ʒij. salis succini ʒss. Remedi oron formula.
 ʒss. picis liquida q. s. f. pilul. xxiv. sumantur iij. vesp̄i noctibus singulis, vel alternis aut tertiis. Vel,

℞. gum. ammoniac. & Bdellii in aceto scillitico solut.
 ana ʒss. flor. Sulphuris ʒiij. pul. foliorum erysimi, & puleg.
 satureia, ana ʒss. cum s. q. syrup. Diasulphuris vel Oxy-
 melitis scillitici, f. massa, formetur in pilulas exiguas
 sumend. iij. omni vesp̄i. vel,

℞. Millepedarum præparat. ʒij. flor. Benzoin. ʒss.
 salis succini ʒij. extract. Elenii ʒss. Castorei ʒss. croci ʒj.
 Terebinth. Venet. q. s. f. massa in pilulas exiguas effor-
 manda, capiat iij. omni vesp̄i & mane exceptis pur-
 gandi temporibus.

Quod si formula pilularis non arridebit, aut Phar-
 maca prædicta minus juvabunt, sequentia deinde
 pro pulmonibus ab infarctu liberandis tententur.

℞ Sp. gum. Ammoniac. cum sale Armoniaco destill. ʒiij. Mixtura
 Syrup. e succo hederæ ʒiij. Aq. limacum Magistral. lum-
 bricorum, ana ʒj. tinctur. croci ʒij. misce,umat cochlear
 j. horâ somni & primo mane. vel,

℞. Tinctur. gummi Ammoniac. ʒiij. Dosis gutt. xv.
 ad xx. in cochl. j. Oxymelitis, aut syrupi ex hederâ ter-
 restri. vel,

℞. Tinctura Sulphuris ʒiij. Dosis gutt. vii. ad xii.
 aut xx. iisdem horis medicis, cum vehiculo idoneo.

Pari insuper modo Spiritus alii sale volatili præditi,
 cumque syrupis pectoralibus, & aquis Cephalicis per-
 mixti, vesp̄i & mane utiliter præscribi possint.

Loco mixturæ vel Julapii Asthmatici ex aquis de-
 stillatis officinalibus sequens magistralis in usum cre-
 brum & multiplicem paretur.

Aq. destillata.

R. Radic. Helenii, Ireos Florentini, Angelica, Imperatoria, ana ℥iiij. Bryonia lib. j. folior. Marrubii albi, hyssopi, satureia, pulegii, heder. terrestris, ana M. iiij. baccarum Juniperi, heder. recentium, ana lib. j. laur. lib. ss. sem. fenicul. dulc. Carvi, Anisi, Levistici, Aneth. ana ℥j. cubearum ℥ij. piperis longi, caryophyll. macis, ana ℥j. incis. omnibus, & contusis affunde cervisia Brunsvicensis lib. viij. destillentur organ. communibus, liquor totus misceatur, & inter utendum edulcoretur ad placitum cum saccharo, vel syrupo de succo hederæ, vel cum oxymelite.

*Syrupi Magi-
strales.*

Porro loco Oxymelitis, vel syrupi pectoralis cuiuspiam vulgaris, ejusmodi medicaminum in Asthmate magis appropriatorum formulæ sequentes præscribantur; atque imprimis syrupus de Helenio ab Horatio Augenio inventus, eoque nomine insignitus; dein à Platero, Sennerto, Riverio, aliisque practicis celebrioribus commendatus hic notari, inque usum crebrum adhiberi debet.

*R. Radic. Helenii & polypodii, quer. preparat. ana ℥ij. passularum Corinth. ℥ij. Sebesten. n° xv. Farsare, pulmonaria, satureia, calamentha, ana M. j. fol. unum Magnum Tabaci, liquiritia rasa ℥ij. sem. urtica, bombacis, ana ℥jss. coquantur in muls. diluta, ad lib. jss. & cum sacchari tantundem f. Syrupus: sumatur vel per se in forma linctus, aut cochleatim vespere, & mane, vel addatur cochlear j. dosi aqua destillata aut Apoze-
matis.*

*R. Rad. Ireos Florentin. Elenii, ana ℥ss. Allii ex-
sorticat. ℥iiij. Caryophyll. ℥ij. Benzoini albissimi ℥jss.
aroci Dj. incisa & contusa digerantur calide in spirit. vini
recti-*

rectificat. lib. j. per 48. horas; colatura adde sacchari albiſſimi lib. j. pone in ſcutella argentea ſuper prunas ardentes, dein liquor accenſus agitetur quouſque flagrabit, dein flamma extineta in ſyrupum abibit. exhibeatur eodem modo ac ſuperior.

Porro huc referri debent decocta galli veteris, à medicis celebribus tum Antiquis, tum modernis pro curatione Aſthmatis tantopere laudata; quæ licet ſeptalius velut craſſa & effœta damnavit, Riverius tamen poſtliminio vindicat; atque ad teſtandam remedii hujus efficaciam, experientiam ſuam alterius experientiæ opponit. Jura hæc bini generis, viz. cum vel ſine purgantibus, & utriuſque varia & diverſimoda apud Authores practicos Recepta extant; quæ ſingula cum tædio hic eſſet recensere, libet unam aut alteram ſolummodo formulam proponere.

Decocta galli veteris.

Sine purgantibus exemplum vulgare hoc eſt. R Radic. enulæ & Ireos flor. ana ꝑſs. folior. hyſſopi, & praſſi ſiccat. ana ꝑvi. ſem. carthami ꝑj. ſem. Aniſi & Anethi ana ꝑij. liquiritia raſa, & paſſular. mundat. ana ꝑiij. præparentur & inſuantur ventri galli veteris, qui decoquatur in aq. fontan. lib. xv. donec caro oſſibus abſcedat; colatura per ſubſidentiam deparetur: liquoris clari doſis ꝑvj. cum oxymelitis ſimpl. ꝑj. vel ſi remedium hoc ſolutivum deſideratur, in unoquoque hauſtu diſſolve caſſia recentis & manna an. ꝑſs. ſumatur per plures dies continuos, quandoque per menſem integrum.

Sine purgantibus.

Juſculi hujusmodi purgantis formulam idoneam Riverius præſcribit.

R Radic. enulæ & ireos florentin. ana ꝑſs. folior. hyſſopi, tuſſilaginis, ana M. j. liquiritia raſa. paſſular. mundat.

dat. ana ℥ij. ficuum pinguium n° iiij. sennæ mundat. ℥ij.
 radic. polypodii quer. sem. carthami ana ℥ss. sem. Anisi
 ℥iss. coquantur cum tertia vel quarta parte galli veteris s.
 a. & fiat Jusculum pro una vice mane sumendum, con-
 tinuetur per xii. vel xv. dies.

Historia
 prima
 Asthmatis
 convulsivi.

E plurimis quæ subsunt Asthmaticorum exemplis, libet hic casus tantum duos rariores proponere, viz. unus qui, morbi hujus mere convulsivi, atque alterius qui ipsius partim convulsivi, & partim pneumonici paroxysmis fuerunt obnoxii, historias describere. Vir illustris, procerus, torosus, & antea satis sanus, postquam à casu latus sinistrum solido cuiquam allisisset, exinde tunc noxam, & postea labem Asthmaticam contraxit. Enimvero suspicari fas est, nervorum ad præcordia spectantium, plexum quendam juxta constitutum per accidens illud læsum fuisse, proindeque postea à tali causa affectum hunc originem duxisse; viz. ut quibusdam temporibus haud certis, primo dolor circa locum istum ingravesceret, & subinde statim dyspnœa gravissima, cum spirabilium omnium contentione laboriosa & diurnâ insequeretur; adeo ut durante paroxysmo ægrotans in ipso mortis agone versari putaretur. Ad hunc primo accersebar, postquam per duos dies tali insultu Asthmatico laborans, pene pro deplorato haberetur; cognito tamen pulmones fuisse illæsos, prognosticon nostrum adhuc bene sperare jussit, & statim inito cum aliis medicis consilio, juxta modum sequentem præscribebatur.

Curatio.

℞ Spiritus gum. Ammoniacy, cum sale Armoniaco
 destillat. ℥ij. sumat gut. xv. ad xx. in cochl. j. Ful-
 piii sequentis, superbibendo cochl. v. repetatur 6ta qua-
 que hora.

℞ Aq. flor. sambuci, chamomeli, pulegij, ana ℥iiij.
aq. limacum ℥ij. sacchari ℥j. misce. Intermediis temporibus capiebat dosin pul. sequentis cum eodem Julapio, vel Decocto pectorali.

℞ Pul. oculor. cancri ℥ij. salis prunella ℥iss. salis succini ℥ss. misce, dividatur in viii. partes pro totidem dosibus.

Vesicatoria ampla internis Brachiis prope axillas applicabantur, enemata quotidie, & frictiones crebro adhibebantur. Horum usu levamen subitum ac inopinatum recepit, atque intra paucos dies paroxysmo isto prorsus immunis evasit. Postmodum vero quoties morbi istius velitationem quandam persentisceret, illico spiritus istius dosin largam, cum eodem Julapio, ter aut quater in die sumebat; quo remedio modo præservationis, modo curationis gratiâ frequenter sumto, supra biennium Asthmatis antea habitualis insultu quovis immani & terribili caruit, ejusdem interea leviores quosdam attactus facile dissilabiles subinde passus.

Senex perhonorificus, multis magnisque titulis insignitus, iisdemque omnibus major, postquam per aliquot annos unaquaque hyeme tussi cum sputo moderato, & satis benigno obnoxius degisset: sub finem novissimi Autumni, à longo itinere domum reversus (à frigore uti putabatur suscepto) minus recte valebat: querebatur enim de dolore in medio pectore juxta sternum excitato, qui vesperi quamprimum lecto incalesceret, ingravescebat, somnum perturbabat, & plurima nocte valde molestus erat: sine quavis tamen dyspnœa, aut Asthmatis signo evidenti. Ad dolorem hunc tollendum, & purgatio, & phlebotomia celebrantur,

Hist. de Curandis morbis.

brantur, pectoralia & Antiscorbutica quotidie exhibentur, loco dolenti linimenta, & fots applicantur, sine magno tamen fructu aut levamine: nam quæ deinceps alteratio contigit, potius in deterius cessit; nam dolori paulo remissius habenti, respiratio difficilis & impedita supervenit, ita ut à primo somno aut appulsu ejus statim Asthmaticus fieret, atque anhelus, & circa præcordia laborans in lecto erectus sedere cogeretur. Porro hujusmodi dyspnœa, & spirabilem agitatio convulsiva non modo quovis vesperi redibant, sed indies immaniores facti longius durabant; proinde ut nocte quadam à primo somno evigilans, Asthmatis paroxysmo gravissimo, qui ipsum tantum non interemit, per plures horas afficeretur. Medici longe absentes, quamvis circa *μερονύχτιον* desiderati, non ante auroram sequentem advenerunt: interea propter phlebotomiam à Barbitonsore celebratam, Dnus illustris ab ipso sepulchri ore revocatus revixit; deinde vero initis medicorum consiliis, isto die diæta tenuis, & alvi per enema subductio præscribuntur: vespere & primo mane cepit spiritus gum. Ammoniac. cum sale Armoniaco destillati gut. xii. cum vehiculo appropriato, ejusque usum postea per plures dies continuabat; vesicatoria internis brachiis prope axillas applicabantur; insuper Julapia & decocta pectoralia, eclegmata, enemata, quin & blande cathartica interdum vices suas habuerunt; item phlebotomia post biduum iterabatur. Cum prius pro haustu matutino cervisiæ cum absinthio & cochlearia circiter libram bibere solebat, loco hujus circa horam octavam cepit Elixiris proprietatis Tartarificati gut. xv. cum haustu Coffee ex decocto salviæ parati. His remediis paroxysmi Asthmatici de solita ferocia statim remiserunt, in tantum ut cujusque noctis initium & finis satis tranquilla fuerint, circa mediam vero leves circa præcordia pertur-

perturbationes eum in somnium, & erectum, per horam unam aut alteram detinebant. Medicamenta quædam alia à medicis fuerunt proposita, aliaque diversimoda ab amicis clanculum oblata, quæ tamen vir Honorabilis aut penitus respuit, aut cito fastidivit; idque potius quia vergente tunc hyeme, à veris appropinquantis adventu, & auræ agrestis fruitione, citra multæ pharmacie opem, reconvalescentia speratur. Quare è medicamentis supra citatis modo hæc modo illa per vices tantum breves usurpavit, & interdum à quibusque ferriari solebat: interim vero licet insultus Asthmatici parum aut minime eum uti prius noctu incesserent, tamen ob pulmones plurimum infarctos, & humorem serosum in pedes delapsum, citatius incedere, aut loca acclivia ascendere, sine gravi dyspnœa, & præfocationis periculo nequibat; jamque (dum hæc scribo) deinceps non tam Asthma, aut Phthisis, quam hydrops timetur.

Causa hujus Ætiologia ex supra dictis satis liquet, viz. Asthmatis hujus procatarxis una in pulmone valde obstructo versabatur, proinde ut cum sanguis effervescens præcordia impetuosius pertransiret, aer ad ipsum eventilandum requisitus non satis uber copia admitti potuerit; quare ad hunc defectum supplendum necesse fuit pulmones, eorumque organa motiva, in nixus crebriores & vehementiores incitari. Postea dein huic accessit fibrarum pectoris motricium diathesis spasmodica: quippe materies heterogenea una cum succo nervo in eas partes descendens, & ad plenitudinem aggesta, primo dolorem, & postea in organis pneumonicis spasmos atroces, & periodicos excitavit: jamque diathesi hac posteriori quamvis cessante

Causa Asthmatis.

(quia scil. materies elastica & spasmodica à serosa illuvie obtunditur, aut obruitur) adhuc tamen procatarxis altera manet, alterumque comitem, viz. cacodæmonem seipso deteriorem, sc. hydropem confecit.

SECT. I. CAP. XIII.

De Pectoris Hydrope.

Pectoris regionem Hydrope nonnunquam affici, & certo & multiplici indicio plane constat: namque illud in viventibus aquarum fluctuantium sensus ac sonitus, inque defunctis *Hydrope pectoris facile dignoscitur.*

Etis *αὐτοψία* Anatomica evidentissime demonstrant. Attamen circa morbi hujus causam, & fiendi modum, quibus nempe viis, & quali ritu dispositis, aquarum intra Thoracis specum aggestio primo incipiat, dein sensim augeatur, & sæpenumero insensum donec morbus deploratus evadit continetur, res adhuc in abstruso latet. Siquando hydropis aut Anasarcae affectus generalis existens, & carnes, & viscerum cavitates, ubique, aut plerisque in locis occupaverit, nihil mirum est, si aquarum istarum illuvies etiam pectoralia occupabit; attamen præterea interdum accidit regionem Thoracicam, aut primo, aut solummodo inundari, ceteris interim partibus ubique satis sanis, aut secundario tantum læsis.

Circa morbi hujus ortum, & generationis modum valde ambigitur, undenam & per quos ductus, aquarum illuvies, uspiam intra Thoracis specum reperta illuc perveniat. Authores nonnulli eam desuper, viz. *Causa ejus occulta est.* à capite per tracheam descendere, alique scaturiginem ejus ab infra derivantes, à cavitate abdominis, quandoque item ab hepate vel liene, aquas istas in pectoris cavitatem per vias nescio quas cæcas deferri statuunt. Verum neutra ex his sententiis aut assensum nostrum vendicat, aut elenchum meretur: nullus enim sanguinis, & humorum in corpore transitus perpendens, aut hanc, aut istam commeatus viam agno-

*Quot modis
signatur.*

scet; quin vero statuere oportet, humorem serosum hydropem pectoris excitantem, illuc pervenire aut specie vaporis, qui à præcordiis & Thoracis parietibus exhalatus, in aquam facile condensatur; vel 2do serum illuc deponitur sub propria formâ, quatenus nempe è vasorum, sc. Arteriarum osculis referatis, in cavitatem istam exudat. Utrum lymphæductus, aut chyliiferi alicubi aperti, aut disrupti, morbum istum quandoque pariant, mox disquiretur.

*1mo Per vapores
illuc condensatus.*

Quoad prius, in tantum probabile est, Hydropem pectoris, à vaporibus intra specum ejus condensatis nonnunquam oriri, ut mirum videatur quomodo uspiam secus habeat, aut quispiam à tali affectu immunis degat. Quantum enim vaporis est, quod à sanguine ebulliente decedit? cumq; in præcordiis iste insignius defervet, qui fieri potest, quin vapor copiosus in claustro hoc, velut sub Alembico conclusus in aquam condensetur? Et quidem non facile erit determinare, cum halitus vaporosi intra pectoris specum ita perpetim aggerantur, quid de iis fiat, quomodo absumantur, aut exinde foras ablegantur. Profecto dicendum erit, eos vel Thoracis parietes penetrare, vel (quod potius videtur) in pulmonum poros insinuari, adeoque inter expirandum avolare. Utraque sane via vapores Thoracici exhalare possunt: & forsàn si alterutra deficiat aut præpediatur, propterea hydrops pectoris accietur.

*2° Per se
deponitur.*

2. Verum insuper opinari subest morbum hunc etiam modo altero, (viz. quatenus serum sub propria forma è vasis exudat) interdum contingere. Enimvero in constitutione corporis cacochymica, aut valde scórbutica, ubi sanguis aquosus & debilis serum superfluum è compage sua passim dimittit, & ab arteriarum osculis etiam laxis & patentibus ubique ejiciens circulationis filo excludit, nihil usitatius est, quam

cavita-

cavitates, nec viscerum, non & præcordia, imo & cerebrum ipsum illuvie aquosa inundari: porro in tam generali ad hydropen diathesi, regionem modo hanc, modo istam vel alteram, primo & nonnunquam fere tantum occupari; quandoque item penetralibus intactis, carnes exteriores, sc. musculos eorumque interstitia, ab illuvie serosa inundari.

3. Inter vasa materiem hydropicam in pectoris cavitate infundentia, lymphæ ductus, & Tubi chyli merito in suspicionem veniunt. Ad priores quod spectat, *an* ~~tor~~ *tor* Anatomica constat, ingens horum fascellitium totos pulmones perreptare, atque ab exterioribus eorum oris ceterius latos, versus ductus Thoracicos tendere, iisque laticem suum, quem à sanguine arterioso superfluum ubique absorbent, maxima ex parte infundere. Si quando igitur hæc vasa obstruantur, aut quoquo modo à munere suo defungendo impediuntur, necesse erit aquarum in pulmone aggestionem fieri; quæ postea in pectoris cavitatem decedentes, regionis istius hydropem excitabunt. Enimvero hac lymphæ in compagem pulmonarem retagnante, sæpenumero accidit vesiculas hydatidas dictas, in extima hujus visceris superficie excitari, quæ postea disrumpæ, & aqua in thoracis cavitatem dimittentes, ibidem Ascitem producant. Hujusmodi affectio in ovibus, quando ob tempestatem humidiorē, & pascua aquosa ab hydropē gregatim intereunt, passim cernitur. Et quidem nonnunquam in homine, pectoris Ascitem à tali causa procedere sequens Historia (cujus subjectum morbi hujus spirans exemplum existit) plane arguere videtur. Nuper Adolescens satis sanus & robustus venationi, equitationibus improbis, aliisque corporis exercitiis quantumvis immodicis, dudum impune assuetus, tandem in Thorace plenitudinem seu velut inflationem quandam pensavit: in tantum

*Quod interdum
Arteris exan-
dat.*

*3. Quamque
item ex lymphæ
ductibus.*

*Hic morbus
est Thoracis
6. 111.*

ut pulmonis latus sinistrum intumescere, & cor extra locum suum dextrorsum protrudi videretur : ea namq; ex parte pulsatio ejus maxime percipiebatur. Postquam in hoc statu aliquandiu perstiterat, quodam die cujusdam quasi vasis intra Thoracis cavitatem disrupti sensum habuit, indeque per semihoræ spatium in regione ista humoris velut ab alto in pectoris fundum cadentis, stillicidium non tantum ab eo percipi, sed etiam ab astantibus audiri potuit. Quanquam affectus hujus raritate primo attonitus esset, quia tamen exinde quoad vires, appetitum, somnumque, aliaque naturalia satis recte valeret, mox denuo securus, & medicinae negligens evasit : postmodum vero à corporis motu, inclinatione, aut agitatione quavis in latere sinistro aquæ intus aggestæ fluctuatio ab ipso sentiebatur; quin etiam ab aliis motus, & sonitus evidentissime, tum tractatu tum auditu percipiebatur. Hinc cum extra dubium fuerit Dnum insignem pectoris hydrope tunc affici, ita verisimillimum videbatur morbum istum ex eo originem duxisse, quod lymphæ ductus ad pulmonis latus sinistrum spectantes prope insertiones suas in ductum chyli ferum primo obstructi, ad molem ingentem intumescerent, & postea disrupti humorem suum in Thoracis cavitatem extillarent.

Etiologia ejus.

Quando nunc præcordiorum, arcisque adeo vitalis inundatio immineret, tandem vir egregius sibi prospiciendum ratus medicinam adiit, & curationis ergo pharmaca quædam ruri sumisit, sine ullo tamen fructu notabili. Deinde Londinum adveniens primo D. D. *Lower* sibi prius notum consuluit. Hic Thoracis apertionem quasi unicum remedium proponens D. D. *Michlethwait*, meque in consilii partes adscisci curavit. Dein communi statim omnium consensu lateris sectio decernitur : itaque post factam totius provisionem

nem, chirurgus inter sextam & septimam vertebra
cauterium applicuit, & postridie foramini in pecto-
ris cavitatem secto canalem indidit, quo facto statim
liquor crassus, ac instar chyli albescens & quasi lacteus
effluebat. Hujus prima vice tantum sex circiter un-
ciæ detrahebantur, & postridie tantundem. Die tertio
cum paulo major quantitas exire sineretur, magno sta-
tim languore affectus, & deinde febricitans per diem u-
num aut alterum male habuit. Quapropter donec tem-
periem & vires recuperaret, materiæ istius exitum
inhibere, visum est: postea vero ejusdem evacuatione
tantum parca quotidie factâ, pectoris cavitas fere in to-
tum inaniebatur: adhæc vero canalem cum epistomio
in foramine gerit, quo semel nycthemeri spatio aperto
humoris usque tantillum emanat: interim stomacho
vultu & viribus valens, foras obumbulat, equitat,
aliaque exercitia prius assueta satis vegete obit. Phar-
macia haud multa usus est aut opus habuit. Post
sectionem cardiaca temperata, sc. pul. perlarum, Ju-
lapia, & quandoque hypnotica, & postea decoctum
traumaticum quotidie bis sumendum præscripsi-
mus.

*Curatio per pe-
ctus paracentesin.*

Hac methodo, & medicamentorum formulis ali-
quandiu continuatis, vir insignis temperiem, vires,
corporis habitum, imo & pectoris immunitatem recu-
perare visus erat, usque tamen cannâ argenteam in
lateris foramine (è quo ichor quotidie effluxit) gere-
bat: cumque post aliquot menses hac subtracta fonta-
nella ista occluderetur, intra pectoris specum ejusdem
humoris, per sonitum & fluctuationem perceptibilis
aggestio fiebat: deinde vero cum recurrente morbo
idem recurreret remedium, proindeque lateris apertio
decerneretur (forte natura hoc chirurgi munere de-
fungente) ea sponte obveniens, materiæ ad erumpen-
dum aptæ exitum præbebat. Jamque necesse incum-
bit

bit ad præcavendam pectoris illuviem, foramen istud quasi lacunam constanter patefieri.

Ex his satis constare arbitror, pectoris Asciten quandoque ob vasa lymphica intra pulmonem disrupta exoriri; nec minus dubito quin idem affectus etiam à ductibus chyliferis intra thoracem diffractis excitari possit; attamen hic casus tam raro contingit, ut eum hætenus neque ex propria observatione nec aliorum relatione cognoverim. Porro minime refert talis morbi Ætiologiam inquirere, quia non tantum incurabilis, sed brevi lethalis existit, quia sc. à chyli inundatione præcordia statim obruentur, simulque sanguis & spiritus animales succi nutritii vectigali solito defraudati illico exolventur.

My. hujus diff-
erentia.

Ex variis hujus morbi causis modo designatis, facile erit differentias ejus colligere: nam primo pectoris hydrops aut affectio simplex & primaria est, regioni huic peculiaris; aut secundaria, sc. hydropi generali superveniens, uti in cachecticis crebro assolet. 2^{dò} hic morbus distinguitur quoad loca affecta, nempe quatenus aqua vel in toto pectore colligitur, vel tantum in altero ejus latere. 3^{tio} quoad materiam in Ascite pectorali aggestam, quæ modo limpida & plane aquosa est, modo crassior, albicans & quasi lactea, qualis in præcedenti historia describitur.

Signa dia-
gnostica.

Signa diagnostica satis manifeste hunc morbum produnt: nimirum aquarum fluctuatio tractatione, & corpore inclinato sensu percipitur, ejusque sonitus plane auditur. Porro affecti tussis siccâ & inani plurimum molestantur, nec non dyspnœa fere continuâ & gravi, præsertim dum loca acclivia ascendunt, afficiuntur: insuper adsunt sitis cum febriculâ, & noctu post primum somnum, propter vapores à calore tunc intensiori elevatos, magna inquietudo, & corporis jactatio. His interdum accedunt cordis pal-

pitatio,

pitatio, pulsus intermittens, aut perturbatus, & crebra animi deliquia. Quoad prognosin, morbus hic sanatu semper difficilis existit, & ex opinione vulgi incurabilis habetur. Et revera si abdominis Asciti aut Anasarcae in toto corpore excitatae super, veniat, deploratus jure censetur; attamen si affectio sit primaria, & corpori alias sano contigerit, de curatione haud protenus desperetur.

Quod ad morbi hujus Therapeiam spectat, indicationes primariae, juxta communem in plerisque aliis affectibus medendi methodum, erunt tres: sc. *curatoria, praeservatoria, & vitalis.*

Prima aquas in pectoris cavitate aggestas quoquo modo evacuandas respicit. 2da Ne subinde nova ibidem illuvies colligatur, praecavet. Tertia vires instaurandas, & symptomata eas laedentia quamprimum tollenda procurat.

Ut primae Indicationi satisfiat, atque ut pectoris Ascites inaniatur, duae tantum viae seu evacuationis modi, quibus aquarum illuvies ista educatur, occurrunt: nimirum vel ut pectoris vasa & humorum ductus inaniti lympham istam rarefactam resorbeant, & dein aut sanguinis aut aeris commeatu foras convehant; vel secundo ut per lateris sectionem aquae istae in propria specie affatim educantur.

Prior iste modus etsi rarius, quandoque tamen succedit: quod equidem ex propria observatione testari possum. Enimvero pulmonum compages, intus spongiosa, & extus porosa admodum, aquis substratis dum quaque diastoles vice immergitur, eas in vaporem conversas nonnunquam imbibit; adeoque vel sanguini remandat, vel cum aere jugiter expirato ore exhalat. Hujusmodi effectus pro morbo isto sanando ut facilis contingat, subsidia medica hic in usum adhibentur: itaque propter intentionem istam sanguinis, ae-

ris, et humorum ductus quantum licebit inaniri, & vacui servari debent. In hunc finem purgantia diuretica, & diaphoretica mitiora methodice, & per vices exhibeantur; item remedia Thoracica & expectorantia locum vendicant; victus sit tenuis & calfaciens, & ejusmodi quoad omnia regimen instituat, quod sanguinem plus exhalare, & humores quosque superfluos evaporare faciat. Medicamentorum in hos usus accommodorum libet hic formulas quasdam subjicere.

℞ Radic. cherefolii, Rusci Brusci, polypodii quana ʒj. folior. eupatorii, Adianthi, Botryos, hederæ terrestris, ana M. j. sem. carthami ʒj. radic. Ireos florentin. ʒss. sem. ebuli ʒv. rad. calami Aromatici ʒss. coquantur in aq. fontan. lib. iiij. ad tertia partis consumptionem, dein colatura adde foliorum sennæ ʒjss. Agarici ʒij. mechoac. turbith, an. ʒss. santal. citrin. ʒjss. rad. galang. minoris ʒj. ebulliant clausæ per horas ij. dein coletur. adde mellis opt. ʒij. & clarificetur cum ovi albumine, f. hydromel purgans, dosis ʒvj. ad viii. mane bis, vel ter in septimanâ.

℞ Calamelanos Dj. resin. Ialap. ʒss. Balsam. peru. q. s. f. pilul. iiij. sumantur mane repetendo intra v. vel vi. dies.

℞ Tinctura sulphuris ʒiij. capiat gut. vii. ad x. hora somni & primo mane in cochl. j. mixtura sequentis superbibendo cochl. iij.

℞ Aq. limacum, lumbricorum, Raphani composit. ana ʒliij. Aq. è succo baccarum sambuci fermentat. lib. j. syrups. è succo hederæ terrestris ʒij. misce, f. Fulapium.

℞ Tinctur. gum. Ammoniac. vel galbani, exhibe ad gut. xx. vespere & primo mane cum eadem mixtura.

℞,

Hydromel
purgans.

Vel, R. Millepedarum preparat. ℥ij. flor. sulphuris
 ℥ij. florum Benzoin. ℥j. pul. sem. Dauci, bardana, an. ʒss. *filix*
 Terebinthina venet. q. s. f. massa, formetur in pilulas
 exiguas, sumantur iij. vesperi, & primo mane super-
 bibendo haustulum ejusdem Julapii.

Hora nona matutina & 5ta. p.m. sumatur haustus aque
 calcis vivæ compos. ad ʒiiij. per se, vel cum alio medi- *Aqua calcis.*
 camine appropriato.

Pro potu ordinario sumatur bochetum sequens.

R. Radicum sarsaparil. ʒvj. china ʒij. lign. santal. *Balaustina.*
 albi, citrin. ana ʒvj. ras. eboris, C. Cervi an. ʒiij. rad.
 calam. aromat. ʒss. passul. exacinat. lib. ss. liquir. ʒiij.
 f. a. infundantur & coquantur in aq. fontan. lib. xij. ad
 vi. f. colatura.

Olim ante xxv. annos cum Oxonii degerem, ad Ju- *Aegrotans*
 venem scholarem accersabar, qui per tres hebdo- *Hydropic.*
 madas de dolore Thoracis, & dyspnœa gravissima ve-
 speris constanter, insuper à corporis motu citatiori,
 aut gressu acclivi supra modum infestante, laborarat:
 in neutrum latus diu potuit discumbere, verum ne-
 cesse habuit in lecto supinus usque jacere, & cum ca-
 pite erecto; si forsan in latus alterutrum discumbere
 niteretur, corporis situm istum illico dolor affeque-
 batur, & si forsan à latere uno in alterum se devol-
 veret, etiam dolore statim translato, persensit velut
 aquas è loco in locum fluctuare. Hinc merito Ascitis
 pectoralis suspicio incidit, de quo ut certior fierem,
 præcepi ut supinus supra lectum jacens, caput à mar-
 gine ejus usque ad pavementum reclinari sineret; il-
 lico persensit aquæ versus claviculas decursum, simul-
 que illuc doloris metastasin: insuper his si quando à
 motu, calore lecti aut foci corpus plus solito æstua-
 ret, illico in Thorace tanquam aquæ supra ignem e-

bullientis sensum habuit, simulque de vertigine, & levi spirituum defectione conquiescit. Quandoquidem ex his rite perpenſis colligere liceret, eum pectoris Hydrope affectum fuisse, methodum & medicamenta sequentia cum successu præscripsi.

Curatio ejus.

R. Calamelanos gr. xv. resin. Jalap. ℞s. syrup. rosar. solut. q. s. f. pilul. iij. cepit mane primo, & duodecim habuit sedes cum magno levamine, dein die tertio ab eodem medicamine tantum quater alvus deſiciebatur, sed cum majori adhuc fructu; cepit postea per plures dies Apozematis diuretici & pectoralis ℥vj. bis in die denique ultimo cathartico eodem repetito integre convaleuit.

CAP.

SECT. II.

De Medicamentis Splanchnicis, sive quæ viscera imi Ventris respiciunt.

CAP. I.

De Ictero ejusque remediis, eorumque operandi modis & Ætiologiis.

HActenus Thoracis Pathologiam, simulque Pharmaceuticam satis fuisse explicavimus, jam proxime sequitur circa imum ventrem ejusmodi pensum absolvere. Verum medicamina ad hanc regionem pertinentia, eorumque operandi modos, & rationes, unà cum ventriculi & intestinorum Anatome, in superiori tractatu jam jam maxima ex parte descripsimus: remedia stomachica, dysenterica, aliaque intestinalia, imo & diuretica, una cum singulorum Ætiologiis tractavimus: porro de remediis Hypochondriacis, & Hystericis alibi ex professione egimus. Quod itaque superest, de affectibus Hepaticis tum propriis, tum ei vulgo ascriptis, eorumque medelis in hac sectione disseremus; attamen in his singulis, circa partem pharmaceuticam, potius quam pathologicam plus operæ impendemus.

Morbi præcipui quibus Hepar, ejusque appendix, implicari solent, sunt Icterus, & Tumor, atque sub posteriori hoc, plures alii affectus, sc. Obstructio, Inflammatio, Induratio, & scirrhus accensentur: quibus omnibus remedia vulgo Hepatica dicta, quæ & magnam pharmacopœiæ partem constituunt, vulgo destinantur.

Icterus aut per se morbus est, primario incipiens, de quo hic proprie agitur: aut alterius morbi effectus, sive productum; uti cum feбри intermittenti supervenit, quam & sæpenumero judicat, de quo etiam mox obiter dicemus.

Ictericæ Affectio ex communi plurimorum consensu exoriri statuitur in quantum flava bilis, è venæ portæ sinibus, in pori bilarii ductus non omnino, aut non satis excepta, in massam sanguineam restagnat, eamq; virore suo (unde etiam cutis inficitur) inquinat.

Obstructio ista multis modis, & variis in locis contingere solet. Quandoque enim fit juxta extremos utriusque generis vasorum, sc. venæ portæ, & pori bilarii fines; quorum intercapedines ob hepatis parenchyma intumefactum, aut alias vitiatum, nonnunquam comprimi, & obturari accidit; quapropter humor felleus è portæ vasis secretoriis, in vasa altera exceptoria minime traductus, in sanguinem regurgitat. 2do humoris fellei transitus interdum in mediis pori bilarii ductibus intercipitur; in quantum sc. horum cavitates materia aut viscosa, aut sabulosa, & nonnunquam lapidea implentur; uti passim cernitur in jecinoribus jumentorum, hyberno tempore, dum fæno ac stramine vescuntur. 3^{io} ex observatione Anatomica etiam constat obstructionem Icteri causam nonnunquam in ipsa vesicâ felleâ, aut in meatu cystico fieri; si quando enim illa lapidibus impleta bilem non recipit, aut hic obturatus aut coalescens, bilis versus intestina descensum inhibet, humor ille quamvis à sanguine bene secretus, in massam ejus refluerе cogitur, adeoque morbum regium parit.

*Sylvii opinio de
Ictericæ causa.*

Contra receptissimam hanc opinionem, quâ statuitur Icteri causam plerunque citra vesicam felleam, aut circa ipsam versus hepar consistere: Cl. *Sylvius* omnino ultra hanc, viz. in meatu cystico aut ductu communi eam collocat. Quippe bilem non è sanguine
intra

intra ductus hepaticos secerni, sed in ipsa cysti fellea, ex humore per arterias illuc advecto progigni supponens; partem ejus maximam per pori bilarii ductus superius latam, sanguini propter insignes quosdam usus suffundi, partemque alteram etiam ob fines necessarios, inferius ad intestina descendere statuit: quamobrem si posteriori hoc emissario occluso, bilis tota sursum in sanguinem evehatur, eum humore isto nimis saturans à crali genuina in Ictericam pervertet.

At vero ne meatus cystici, aut ductus communis occlusio (cujus neutra facile, aut à levi occasione contingit) ad Icterum quemcunque excitandum minus efficax videatur; idcirco *sive talis obstructio locum habet, sive non*, insuper ingeniose supponit Vir Clariss. *bilem dum in cysti generatur, quandoque mutationem notabilem subire, propter quam moveatur, & feratur impetuosius, & copiosius, versus sanguinem, cui tamen solito minus permisceatur, sed ipsi duntaxat confundatur, adeoque facilius ab eodem recedat, partesque solidas colore suo inficiat, & tingat.*

Quod autem bilis in Ictero cum ceteris humoribus permisceri, aut intime uniri inepta reddatur, fieri statuit, à spiritu nimis volatili ei copiosius admisto, ipsamque proinde spirituosorem, aliisque immiscibilem faciente. Assertionem hanc binis instantiis confirmat, in quantum sc. *venenum à viperæ morfu spirituosissimum, atque potius generosior, sc. vini, aut aquarum ardentium aliquamdiu usurpatus, Icterum accersit.* Insuper hypothese huic fidem altruere nititur, eo quod morbus iste non tantum à medicamentis deobstruentibus, verum ab iis quæ salis volatilis ferocientis vim retundunt, (cujusmodi sunt decoctum seminis cannabini, item sapa Venetus, cum multis aliis ejusdem farinae) curari solet.

Non hujus loci, neque ad propositum nostrum est
ad

*Auctoris sen-
tentia.*

*Morbi hujus
causa interdum
in sanguine.*

ad hanc litem dirimendam descendere, neque temere nunc determinare ausim (postquam tot egregia recentiorum ingenia res fatigavit) utrum bilis revera conficiatur in cysti fellea, vel annon à sanguine intra hepar, magnum secretionis organum, duntaxat separetur; fateor posteriorem hanc sententiam mihi potius arridere. Et quidem hæc serio perpendens opinari ducor, Icteri causam in eo potissimum consistere, quod bilis in hepate secreta, ob vias obstructas non omnino, aut non satis ad vesicam felleam transferatur, quin necesse habeat in massam sanguineam regurgitare; interea tamen haud inficias imus, affectum hunc (etsi rarius) à meatu cystico, aut ductu communi obstructis interdum exoriri posse. Ceterum in causæ morbificæ partem, & forsân aliquando totum, etiam sanguinis vitium accedere putamus; quando nimirum ob particulas ejus sulphureas, & salino-fixas supra modum exaltatas, bilis in cruoris massa uberius, ac ocius progignitur, quam per vias ordinarias secerni, aut foras amandari queat; quare hæc à sanguine cum ferro ubique decedens, partibus solidis affigitur, iisque tincturam suam imprimit. Et proculdubio ob hanc rationem est quod venena quædam, & imprimis viperarum morsus, atque potus generosior diutine usurpatus, in corpore prius sano morbum Arquatum inducit, pro cuius Therapeia interdum phlebotomia, & medicamina sanguinem ad rectam crasin reducentia, plus quam deobstruentia prodesse solent. Porro ob hanc causam esse videtur, quod febris tertiana intermit- tens, ita frequenter in Icterum terminatur; quippe haud suspicari licet, postquam in singulis paroxysmis tanta sanguinis & humorum agitatio, per frigus, & æstum, eorumque tanta per vomitum aut sudorem evacuatio contigerit, ductus hepaticos quoquo modo obstrui posse; ac vero sicuti paroxysmi febriles accien-
tur,

ter, in quantum sanguinis pars sulphurea nimis ex-
 celsa, succum nutritium primo in materiam morificam
 pervertit, & dein accensa eandem absunit, & ex-
 terminat; ita postea cum sal fixus demum in sangui-
 ne una cum sulphure exaltatur, ideoque bilis pura
 puta copiose progignitur, propter salis fixi vim restin-
 ctivam sanguinis accensio febrilis cessat, ejusque loco
 dyscrasia Icteritia succedit. Quemadmodum autem
 sanguis ad dyscrasiam sulphureo-salinam nimis eve-
 ctus, Ictericum quibuscumque ut ut minime prædispositis ac-
 cerit, ita in aliis quantumvis prædispositis, viasque bi-
 larias obstructas habentibus, cruoris sulphur nimis de-
 pressum, morbi istius immunitatem parit; enimvero
 cognovi plures cachecticos, & phlegmaticos, ta-
 meti hepatis quoad plurimos ejus ductus obstructio-
 ne & induratione laborant, Ictero caruisse.

Circa morbi hujus Ætiologiam, non est operæ pre-
 tium amplius ut disquiramus; ad Therapeiam quod
 spectat, tres erunt primariæ Indicationes, quas omnes
 (siquidem quæ sit potissima, & primo adhibenda fere
 semper latebit) simul prosequi oportebit; itaque
 medendi intentiones erunt. Primo ut ductuum ob-
 structiones, siquæ forsan aut in poro bilario, in meatu
 cystico, aut alibi circa hepar, vel vasa choledocha fu-
 erint, aperiuntur. Secundo ut sanguis, ne bilem su-
 pramodum progignat, aut secretioni ineptum red-
 dat, ad justam temperiem & crasim reducatur. Tercio
 demum ut vires sustententur, & symptomatis eas præ-
 cipue lædentibus occurratur.

1. Ut primæ Indicationi satisfaciat, evacuationes ca-
 tharticæ, tum per vomitum, tum per sedem, quibus
 bilis versus intestina descensus irritetur, simulque
 vasa obstructa, magna eorum succussione facta, ab
 infarctione liberentur, egregie conducunt. Secun-
 do Medicamenta acria, amara, fassa, aliaque incita-

tione quadam prædita, quæ bilis in hepate aggestæ, & stagnantis motum stimulent, adhiberi debent; huc etiam referre oportet, quæ ex similitudine substantiæ & velut signatura, quatenus nempe succo flavo prædita sunt, contra Icterusum juvare creduntur; attamen pleraque ex his quoniam urinas, aut sudores cient, sub eadem quæ priora, sc. evacuantium classe, satis apte recenseri possint.

Indicatio Secunda.

Secunda Indicatio alterantia omnino requirit, medicamina sc. quæ sulphuris ac salis fixi exaltationes five efferationes deprimant, atq; salis volatilis interim depressi restitutionem promoveant; propter hos fines remedia sale acido, aut volatili prædita, insuper chalybeata adprime conducunt; hinc spiritus salis, vitrioli, succus limoniorum, item spiritus C. Cervi, item stercus ovinum, anserinum, crocus martis, aliaque diversimoda ejus præparata, in Ictero sæpe cum fructu præscribi solent.

Indicatio tertia.

Tertia Indicatio vitalis vires instaurandas, & symptomata quibus lædantur tollenda procurans, plures & diversimodos medendi intentiones suggerit, quas omnes aut præcipuas speciatim enumerare, & præscribere operis ac tædii immensi foret; quapropter regulas quasdam circa diætam generales, & remedia quædam Cardiaca & Anodyna in hoc casu appropriata subdemus.

Remediorum formula.

Designatis ad hunc modum Indicationibus Therapeuticis, jam proxime incumbit quibusque modo propositis medendi intentionibus, medicamenta selectiora, viz. tum simplicia, tum composita accommodare, & remediorum, quæ ad hunc morbum præcipuæ notæ habentur, operandi modos, & rationes explicare. Primo igitur pharmacorum Evacuantium in Ictero appropriatorum formulas proponemus.

1. *Vomi-*

1. Vomitoria.

Pharmaca Emetica in Ictero recenti, dum viscerum tonus & vires constant, sapissime juvare solent; quatenus nimirum & ventriculum phlegmatis viscosi faburra in hoc morbo fere semper aggravatum alleviant; insuper & vasa choledocha irritando, atque ductus omnes hepaticos valde succutiendo, infarctiones eorum expediunt, & bilis per vias prius affluetas transitum sollicitant.

℞ Infusionis croci Metall. ℥ss. ad 3vj. vini scillitici 3j. oxymel. simpl. ℥ss. f. vomitorium cum regimine sumendum.

Vesperi præcedente, interdum exhibere convenit mixturam sequentem pro facilitanda vomitione præparatoriam.

℞ Pul. radicum Asari, facula Aronis, ana ʒj. Tartari vitriolat. ʒss. Oxymelitis simplicis 3j. misce.

℞ Sulphuris Antimonii gr. vij. scammonii sulphurat. gr. viij. cremoris Tartari ʒss. f. pulvis, detur è cochl. j. panatella.

℞ Fol. Asari 9, incisus & contusus affunde vini albi ʒiij. exprimatur succus, detur mane cum regimine.

℞ Gum. gut. præp. gr. viij. Tartari vitriolat. gr. vij. f. pulvis.

2. Cathartica.

Medicamenta purgantia in hoc morbo sive recenti, sive inveterato locum habent: viz. tum ut uberior excrementorum proventus subinde è primis viis

subducatur, tum ut vasa choledocha ad excretionem stimulentur.

Bolus.

℞ *Electuarij* ē *succo rosarum* ℥ij. *Rhabarbari* ℥j. *salis absinthii, cremoris Tartari, ana* ℥ss. *syrup. de Rhabarb.* q. s. f. bolus.

Aperient.

℞ *Radic. lapathi acuti* præp. ℥j. *summitatum absinthii pontici, centaurii minoris, ana* P. ij. *rad. gentian. curcumæ, ana* ℥ij. *santal. citrin.* ℥j. *coq. in aq. fontan. lib. jss. ad lib. j. circa finem adde sennæ opt.* ℥vj. *Rhabarb. opt.* ℥iiij. *Agarici* ℥iss. *sem. coriandri* ℥ij. *vin. albi* ℥ij. *effervescent clause per horas ij. dein f. colatura per subsidentiam depuranda: Dosis* ℥iiij. *ad vj. cum syrupi de Rhabarbaro* ℥j. *aq. lumbricorum* ℥iiij. f. potio repetenda per tres vel quatuor dies continuos, vel alternos.

Potio.

℞ *Rhei electi* ℥ij. *Agarici Trochiscat.* ℥ss. *cinnamon.* ℥ss. *zinz.* ℥ss. f. infusio in *vin. alb.* & *aq. Cichorei ana* ℥ij. *clause & calide per iij. horas, in colatura dissolve* *syrup. de Rhabarbaro* ℥j. *aq. lumbricorum* ℥ij.

Pulvis.

℞ *Pul. Rhabarb.* ℥ss. *ad* ℥j. *salis absinthii* ℥j. f. pulvis.

℞ *Pilul. Ruffi* ℥j. *extract. Rudii* ℥ss. f. pilul. iiij. *sumantur mane cum regimine, repetendo intra iiij. vel v. dies.*

Medicamenta
deopillativa.

Tertio sequuntur *Deopillativa*, quæ item *Diuretica*, vel *Diaphoretica* existunt, quorum etiam nonnulla ob substantiæ similitudinem *Specifica* habentur: hujusmodi medicamina & bilis à sanguine secretionem promovent, ejusque secretæ, per ductus & meatus in

in hepate minus patentēs, transitum urgent. Porro interim ea sanguinem fundendo, & serositates &crementa ejus biliosa aliquatenus per sudores, aut urinas amandari faciunt.

℞ Elixir. proprietas ℥j.umat gut. xx. mane, & ^{Elixir.} hora 5ta. p. m. cum vehiculo idoneo. Eodem modo tinctura Antimonii, aut salis Tartari, item mixtura simplex in majori dosi saepe cum fructu exhibentur. Pro vehiculis etiam propter eandem medendi intentionem Apozemata, Aqua destillata, & Fulsapia conveniunt.

℞ Radic. chelidoniae Majoris, urticae urentis, ^{Apozema.} rubiae tinct. ana ℥j. summitatum absinthii pontici, marrubii albi siccatae. Agrimoniae, chamaedryos, ana Mj. sem. santonicae ℥ij. ras. eboris C. C. an. ℥ij. santali citrini ℥jss. sem. coriandri ℥ij. coq. in aq. fontana lib. iij. ad ℥j. adde vini albi ℥iij. & f. colatura, adde syrupum cichorio cum Rhabarb. ℥ij. Aq. lumbricorum ℥jss. f. Apozema dosi ℥iij. ad ℥j. bis in die.

℞ Folior. Marrubii albi siccatae. centaurii minoris an. Mj. rad. gentian. curcumae an. ℥ij. cinnamomi ℥j. croci ℥ss. incisa ponantur in vitro cum vini albi vel Rhenani lib. ij. f. infusio clausa, dosi ℥iij.

Huc spectat celebre istud Gesneri Antictericum.

℞ Radic. urticae majoris lib. j. croci ℥j. contundantur probe, & cum vino albo extrahatur tinctura. dosi ℥iij. mane per iij. vel v. dies.

Huc simile est illud Fr. Joelis. ℞ Radicum chelidoniae majoris incis. Mj. graporum Juniperi Mj. contusis affunde vini Rhenani lib. j. & extrahatur succus, dosi ℥iij. bis in die. ^{Remedia empir.}

Succus Marrubii albi à Diascoride, & Syrupus ejus à Foresto pro curatione morbi regij valde commendatur.

Loco elixiris, aliorumque liquorum chymicorum, qui ad nauseam evitandam, in quantitate perexigua fumendi præscribuntur, aliis fortiori constitutione præditis *electuaria*, *pulveres* & *pilula* cum meliori fructu exhiberi possint.

EL. Tinctum.

R. Conserv. absinthii pontici, flavedinis Aurantii, limonii, an. ʒij. spec. diacurcumæ ʒiss. pul. eboris, santali citrin. ligni Aloes, ana ʒss. trochisc. de capparibus ʒj. de Rhabarb. ʒss. salis absinthii ʒij. cum s. q. syrupi de cicchorio cum Rhabarbaro, f. electuarium, dosis qu. nucis castanea bis in die superbibendo Fulapii sequentis ʒiiij.

Aq. destillate.

R. Aq. chelidonia majoris, fumaria, absinthii simpl. flor. sambuci an. ʒv. Aq. limacum magistral. lumbricorum composit. ana ʒij. sacchari ʒss. misce f. Fulapium.

Vel R. Rad. Urtica majoris, Angelic. gentian. an. ʒiiij. chelidon. majoris totius Mvj. Absinthii, Tanaceti, Abrotani, utriusque, ana Miiij. cortices exteriores xii. Aurantiorum & iiij. limoniorum, lumbricorum præp. limacum, an. lib. j. Caryophyllorum contus. ʒij. incis. & centusis affunde vini albi lib. viij. destil. organ. communibus; liquor totus misceatur.

Vel R. Limatura Chalybis lib. j. fragrorum recentium lib. vi. ponantur in olla vitreata simul agitando, & stent per diem, dein adde radicem Rhabarbari Anglicani incis. lib. i. cortices iiij. Aurantiorum incis. affunde vini albi lib. vi. & destil. f. a. liquor totus misceatur, dosis hujus & prioris ʒiiij. bis in die post electuarium, vel aliud Medicamentum.

R. Pul.

R^x Pul. rad. curcumæ, Rhabarbari, ana ʒss. cortic. radicum capparæ, rad. asari, ana ʒss. extracti gentian. centaurii, an. ʒss. salis absinthii ʒiiij. sem. nasturtii. ʒss. erucæ ʒss. elixir. proprietatis ʒi. gum. Ammoniac. solut. in aq. lumbricorum q. s. f. massa pilularis, formetur in pilulas exiguas; dosis ʒss. vesperi, & mane superbibendo aqua distillatæ ʒiiij.

Sylvius pro curatione Icteri valde prædicat decoctum sem. cannabini in lacte, & solutionem saponis, indeque (prout supra innuimus) hypothefin suam, qua Icteri Ætiologiam à bilis alienatione potius, quam à meatuum ejus obstructione deducit, stabilire nititur.

Syl. cur. medica empirica.

II. Indicatio secunda sanguinis alterationem sive æquationem respiciens, quo sc. bilem modice tantum progignat, & ritè secernat, ejusmodi medicamina requirit, quæ sulphur & sal. fixum nimis evecta deprimant. In hos fines, nescio quo casu, aut ductu, pharmaca sale volatili prædita, uti lumbrici, limaces, millepedæ, immo pediculi, quadrupedum & volatilium itercora, pro Ictero sanando in praxin introducta, non tantum ab empiricis, sed etiam à medicis celebrioribus præscribi solent: hæc interdum per se, verum sæpius evacuans, & deoppilativis adjuncta, præcipuas Antictericorum compositiones ingrediuntur.

Indicatio secunda.

Remedia Anticterica sale volatili Animalia prædita.

Fonsæca præscribit *stercus Asinæ* verno tempore collect. & siccat. etiam *pullorum excrementum album*, quorum utriusque pulvis detur ab ʒss. ad ʒj. in idoneo vehiculo.

R^x Pul. lumbricorum terrestrium præp. stercoris asinæ, ana ʒiiij. eboris, santali citrin. pul. an. ʒss. croci

lacte corundæ formulæ.

ʒj.

Dj. f. pulvis, dividatur in vi. partes pro toridem dosibus matutinis cum liquore appropriato. Apozemati, & tinctura Anticterica superius descriptis, lumbrici terrestris, item Mercurius anserinam, quin & ovinum utiliter addi solent.

R. Millepedarum recentium & vivarum n° 50 ad 100. croci. ℞s. nucis moscat. Dj. simul contusis affunde Aq. chelidonia ℥iiij. lumbricorum ℥ij. f. expressio fortis, & ebibatur: ad hunc modum sumatur primo semel, dein bis in die per septimanam.

Remedium vulgare, & empiricum apud nostrates est, ut novem pediculi vivi sumantur mane, per v. vel vi. dies, quo remedio (cum alia minus efficerent) plures sanatos audivi: quod certe nullo alio modo juvare potest, nisi quod salem volatilem in sanguine depressum restituat.

Item que sale
volatili minera-
li possent.

Propter eandem juvandi rationem, etiam in hoc morbo flores salis Armoniaci, sales volatiles succini, C. C. fuliginis, item horum spiritus, sæpe magno cum fructu exhibentur.

R. Pul. lumbricorum præp. ℥ij. spec. diacurcum. ℥j. florum salis Armoniaci ℞s. salis succini Dj. extract. gentian. ℥j. croci Dj. gum. Ammoniaci solut. in aq. lumbric. q. s. f. massa, formetur in pilulas exiguas, dosis iij. vel iiij. mane & vespere superbibendo Fulpii super scripti ℥ij.

R. Spiritus C. Cervi cum croco tincti ℥iiij. Dos. gut. xv. ad xx. cum aq. destillata superius descripta.

Medicamenta
chalybeata va-
ri generis.

In hac medicaminum, quibus sanguis dyscrasia IctERICA emendanda intenditur, classe, etiam remedia chalybeata jure locum vendicant; hæc enim non tam viscerum

viscerum obstructions referando, quam sulphuris, & salis fixi efferationes deprimendo, & cruorem volatilisando, in morbo regio, haud minus quam in aliis cachexiæ affectibus, insigne juvamen præstant.

Itaque Decocto, item Tincturæ, sive infusioni superius præscriptis, ferri limatura, aut pulvis ejus (compag minerali quoquo modo resolutâ) præparatus, aut sal vitriolicus extractus, commode adjiciantur: enimvero hinc est, quod *Acidula* Ictericos prognostico relictos, interdum usque ad miraculum sanant; quanquam & hæ prælargâ quantitate epotæ, quatenus vasa omnia permeant, etiam ductus hepaticos quantumvis occlusos aperiant.

Idcirco etiam Electuario, pilulis, & pulveribus, supra præscriptis etiam Chalybis præparata, modo hoc, modo illud, in debita proportionem addantur. Porro syrupus ejus ad cochlear j. in Apozematis vel Aq. destillatæ antiictericæ ꝑij. detur bis in die, item tinctura chalybis ad gut. xii. vel xv. eodem modo cum fructu exhiberi possit.

Ultimo in loco huic pharmacorum alterantium classi, accenseri debent ea quæ non intus sumta, sed exterius aut per contactum applicata, Ictericorum urinis adhibita, morbum hunc curare perhibentur.

*Remedia Anti-
ictica exter-
na & sym-
pathica.*

Quoad prius, remedium apud vulgus satis tritum habetur, ut *Tinca piscis vivens*, cujus squamæ & exterior superficies nonnihil flavescant, IctERICI hypochondrio dextro aut ventriculo juxta quosdam, & plantis pedum juxta alios applicetur, unde morbi evanescencia subita expectatur; hinc licet multi certam medellam promittunt, mihi tamen aliquoties id ipsum experto successus defuit.

Icteri curatio altera ad distans, nescio qua sympathia aut secreto operandi modo fieri perhibetur.

R. Urinam ictericam recentem qua una vice mingitur, cineris lignorum fraxini cribrati q. s. misce & redige in pastam, qua formetur in tres pilas aequales, in loco clauso prope focum aut hypocaustum collocandas; quando pila ha exiccata indurescent, Icteria evanescent. Hoc ritu morbum hunc inveteratum, & multis aliis remediis surdum, feliciter curatum novi. Praxis hac apud vulgus familiaris existit.

*Quorundam ex
ius Etiologia.*

Si effectum hunc plerumque aut saepius eventurum pro certo constaret, hujusque ratio inquireretur; imprimis supponere oportebit, consensum sive sympathiam, inter spiritus aliasque particulas in cruore animato, cum aliis symbolis urinæ recentis incolis; quodque illi pari statim ritu cum his afficerentur. Attamen satis constat, sal lixiviale urinæ commixtum, salem volatilem prius subjugatum, aut aliis particulis implicitum, illico manumittere: uti plane cernitur in destillatione urinæ, quam si per se arenæ calore urgebis, nihil præter phlegma ascendet; sin tartari calcem, aut cineres addas, è vestigio spiritus & sal volatilis prodibunt: quapropter administratione istac empirica adhibita, eodem tempore quo in urina icterica, etiam in ægotantis sanguine, sal volatilisa salis fixi & sulphuris dominio evadet; proindeque Ictericæ cruoris dyscrasia evanescent. Hac etiam ratione innititur curatio altera morbi regii sympathetica, cujus Phil. Grulingius, & Felix Platerus mentionem faciunt: sc. *mixtionem supra stercus equinum dum calet, ab Ægro factam, plures ictericos sanasse*: in quantum sc. urinæ, proindeque sanguinis icterici sal fixus, à stercoris recentis sale volatili alteratur, inque crasin debitam reducitur.

III. In-

III. Indicatio Therapeutica tertia vitalis, idone- ^{Indicatio tertia}
 am victus rationem instituit, & insuper cardiaca, & ^{vitalis.}
 anodyna, quibus utrisque sæpe opus est, præscri-
 bit.

Ad priorem quod spectat, alimenta in hoc morbo
 plusquam alio fere quocunque medicata esse solent.
 Etenim vegetabilia, eorumque partes, remedia He-
 patica vulgo dicta, ictericorum jussulis incoquantur.
 Hæc etiam loco aliarum carnum & lumbricis aut li-
 macibus (qui morbi regii antidota habentur) con-
 fici solent. Porro cervisia, alique potus ordinarii phar-
 macorum infusione imprægnantur.

℞ Radic. urticæ majoris, fragraria, ana ℥ss. eringii
 conditi ℥j. ras. eboris C. C. an. ℥ij. lumbricos mundatos
 n°. xx. crustam panis albi, maceris ℥ij. coq. in aq. fon-
 tana lib. ij. ad lib. j. coletur per manicam Hippocratis cui
 impone spec. diatrion santal. ℥ss. f. fuscum cujus ℥iiij.
 ad vj. sumatur bis in die: pro potu ordinario doliolum
 iiij. congiurum impleatur cervisia, cui post fermentatio-
 nem imponatur sacculus sequens.

℞ Summitat. absinthii pontici, Marrubii albi siccant.
 ana M. ij. rad. lapathi acuti siccant. ℥vi. corticis fraxini,
 Berberorum an. ℥iiij. cortices exteriores viii. Aurantio-
 rum, & iiij. limoniorum, incisa & contusa præparen-
 tur s. artem.

• Icterici plerique siquidem magno languore, & cre- ^{Cardiacorum}
 bris spirituum deliquiis solent affici, etiam remediis ^{formule.}
 cardiacis opus habent.

℞ Aq. mirabilis tenuioris ℥viij. lumbricorum ℥iiij.
 Syrup. e corticibus Aurantiorum ℥ij. misce dosis ℥ij. vel
 iij.

Porro hoc morbo laborantes doloribus nonnunquam valde molestis qui noctu potissimum defæviunt, ac insuper vigiliis sæpe obnoxij reperiuntur; quapropter etiam Anodyna in usum adhibenda veniunt.

℞ *Aq. mirabilis, lumbricorum, an.* ℥j. *diacodij, ʒvj. tincturæ croci ʒss. misce, dosis cochl. j. vel ij. sera nocte siquando somnus deficiet.*

℞ *Laudani Tartarizat. ʒij. Aq. mirabilis ʒij. syrup. Caryophyl. ʒj. misce, dosis cochl. j. eodem modo.*

C A P.

SECT. II. CAP. II.

De Remediis aliis Hepaticis.

HEpar, siquidem colatorij, & juxta nonnullos, visceris mixtorij munus obit, raro aut nunquam Atrophix, aut extenuationi obnoxium reperitur; quin è contra plures ob causas & occasiones quoad molem augeri, & diversimodis ingestis, & concretionibus infarciri, ac intumescere periclitatur. Hinc sanitatis ratio haud levis in hoc consistit, ut jecur rite conformatum, sanguinem usque liberè absque tributo, seu vectigali nimio sibiimet arrepto, trajiciat.

Profecto multa huic visceri, uti & lieni, & quidem haud prorsus immerito vitia imputantur: quorum genera præcipua attingemus. Hepar sæpe ac potissimum in his duobus uno sc. aut altero solet delinquere: viz. Primo quod succum nutritium aliis partibus destinatum interceptans proprio impertit usui. Hoc passim cernitur in pueris Rachitide affectis, quin & multis aliis vitam desidem & otiosam agentibus. Olim apud Romanos ars fuit Anserem ita pascere, ut hepar in immensum accrescens totum præterea corpus præponderet. Secundo aliud Hepatis vitium est, quod sanguinis depravati feculentias, & recrementa quæque oblata in recessus suos intimos facile nimis suscipit, eaque retinendo, non modo grandescit, sed quoad ductus suos obstruitur; unde sæpe numero icterus, aut hydrops, quinetiam tumores, & concretiones præternaturales varij generis contrahit.

Ad geminum hunc censum plures & diversimodi jecinoris affectus referri debent: de quibus singulis

H h 3

patho-

Remediorum hepaticorum genera.

Causæ, quibus generaliter morbi intertinentur.

pathologias particulares instituere haud nostri propositi est. Quod spectat ad generalem hujus visceris pharmaciam, unus erit principalis medendi scopus, nimirum ut fœcus ejus quantum fieri possit diminuat, aut omnino præscindatur. Itaque hæc duo procurare oportebit, viz. ne jecur succum nutritium sibi nimis accipiendo supra modum accrescat, & ne sanguinis fœculentiâs retinendo, obstructionibus & tumoribus præternaturalibus afficiatur.

Utraque hæc visceris hujus delicta, multo facilius erit præcavere quam curare. Enimvero prius efficietur, habitâ tantum ratione ut sanguis in crasi sua bene constitutus, & circulatione libera potitus, & succum nutritium ad partes & præsertim extimas dispense, & recrementa quæque sua ad peculiaria cujusque emissaria propellens, ibidem deponat. Et quidem medicamina Hepatica vulgo dicta, virtutem suam per sanguinis lustrationem, potius quam hepatis emendationem, prius & immediatius exerunt: ista nimirum ejusmodi particulis constant, quæ cruorem subingressæ, cumque eo non miscibiles, massam ejus adeo exagitant, inque minutias frangunt, ut coagulationibus & concretionibus quibusque inhibitis, fœculentiæ & impuritates omnes facile abscedant, inque propriis emunctoriis depositæ foras convehantur.

*Medicamenta
splanchnica vul-
go dicta, primo
acutissimum in
sanguinem ope-
rantur.*

Remedia enimvero omnia quæ dicuntur splanchnica, primo in sanguinem operantur, ejusque partes constitutivas in effervescentiam quandam incitant, adeoque comminuunt, dividunt, & huc illuc rapidius adigunt, ut effluvia vaporosa in habitum corporis, recrementa ferosa in renes, biliosa in hepar, atrabilaria in lienem, aliaque in alia emissaria quibusque adaptata, sine impedimento aut adhæsione secludantur.

Quapropter eadem pharmaca quæ hepar, etiam lienem, renes, pulmones, & reliqua viscera in secretionibus

tionibus suis juvant, & plerumque diaphoresin & diuresin movent. Siqua unam aliquam præ aliis partem virtute quadam specifica respicere deprehendatur, ideo est, quia eorum particulae, recrementis intra viscus illud secernendis magis affines, & proinde associatae, una cum ipsis illuc ferantur. Propter hanc rationem, Rhabarb. curcuma, chelidonia major, cum multis aliis humoris bilioli adjuncta, facilius ductus felleos petunt, & in ictero prodesse solent. Hujusmodi medicamentorum energias, & operandi modos supra notavimus. Quod ad reliqua Hepatica vulgo dicta spectat, primo eorum quæ hepatis accretionem non-naturalem, dein quæ obstructionem & tumores ejus præternaturales præcavere, aut tollere perhibentur, formulas quasdam breviter subdemus.

I. Contra Hepatis accretionem nimiam sive nutritionem improporcionatam, imprimis diæta parciore & tenuior, somnus brevior, & exercitia crebra & moderata conveniunt: quare infantibus & pueris, si quando huic affectioni, uti & Rachitidi obnoxii deprehenduntur, ut lac tenue & serosum sugant, nutrum brachiis quotidie agitentur, & huc illuc ocus rotentur, aut in curru aut cathedra rapide vehantur, & quamprimum pedibus uti ac incedere discant, præscribimus.

℞ *Aq. limacum, lumbricorum, ana ℥iij. Syrupi de Hepaticorum cichoreo cum Rhabarbaro ℥ij. Spir. salis Armoniac. cum gum. Ammoniaco ℥j. misce, sumatur cochl. j. vesperi, & primo mane.*

℞ *Radicum filicis maris, cheresolij, cryngii condit. ana ℥j. folior. Agrimonie, lingua cervina, veronica maris, ana Mj. ras. eboris C. C. ana ℥ij. santali albi, citrin. ana ℥j. passul. exacinat ℥jss. hordei ℥ij. coquantur*
in

in aq. fontan. lib. ij. ad ij. colatura adde Aq. limacum, lumbricorum, ana ℥ss. syrupi de cichorio ℥ij. f. Apozcma, sumatur ad ℥ij. vel iij. in die.

℞ Pul. santal. alb. citrin. oculor. cancri, ligni aloes, ana ℥ss. salis absinthii ℥j. f. pulvis, dosis ℥ss. ad ℥j. bis in die.

℞ Emplastri diasaponis, cerati santalini, ana q. s. f. emplastrum hypochondrio dextro applicandum.

℞ Unguent. splanchnici ℥ij. olei absinthii ℥j. misce, f. linimentum pro regione hepatis.

Possint hic plura alia medicamenta tum metho- dica, tum empirica ad Rachitidem usitata referri; ve- rum ad alia festinamus.

*Horum census
insistitur.*

Primo simplicia.

2. Remedia ad plerosque alios hepatis affectus dica- ta, simplicia sunt vel composita. Prioris generis quamplurima, ab authoribus quasi in hunc usum pe- culiarem procreata recensentur. Dicit Heurnius *sum- mum Deum hujusmodi remediorum magnam copiam, ob insignem eorum necessitatem mundo intulisse.* Ad hunc censum referri solent, imprimis cichoracea omnia, oxalides, oxylpathi, & vegetabilia fere cuncta a- marore, & nonnihil acredine (in quibus virtus de- oppilativa consistere perhibetur) prædita, uti sunt absinthium, chamædrys, chamæpytis, fumaria, ta- nacetum, agrimonia, hepatica, lignum aloes, san- tala omnia, cortex tamarisci, fraxini, radices cap- parum, cum pluribus aliis, quæ Botanices maximam fere partem constituunt; adeo cum Hepar quasi di- va quædam Hæmatosei præficeretur, quamplurima in ejus satellitium aut subsidium pharmaca conscribi solebant.

Sales herbarum fixi, & spiritus mineralium acidi per destillationem proliciti, jure optimo ad hunc censum pertinent; utpote qui massam sanguineam summe exagitant

exagitant, concretiones ejus dissolvunt, infarctiones expediunt, ipsamque quoad omnes ejus partes ubique permeabilem faciunt.

Chalybeata si hic præteream, chymici plerique me hepatis valde iniquum censebunt: nam siquidem Veneris prærogativa, ita ut amare cogat, huic visceri vulgo attribuitur, hinc certe expectare licet, Martem ei semper benignum fore. Quin vero tum ratione, tum experientia constat ferri præparata in affectibus hepaticis, uti imprimis Ictero, & hydrope sæpius convenire; quare hæc & veterum & modernorum recepta, & compositiones pharmaceuticas ingrediuntur. Quæ ratione chalybis præparata, uti etiam acidulæ ferratæ, tum naturales, tum artificiales massam sanguineam purificant, & per consequens affectibus plerisque hepaticis vulgo dictis succurrunt, alibi à nobis satis fuscè ostensum est, ut non opus sit hic repetere.

Pharmaca ab Authoribus medicis jecinori destinata, in varias classes, imprimis vero in calida & frigida, insuper in humectantia & exiccantia dividuntur; juxta quod visceris istius temperies variis modis habere supponitur: cum revera sanguinis tantum dyscrasia est, quæ ita diversimode peccans, ita variam medicaminis energiam desiderat. Nec minus error vulgaris est, quod in æstimandis hominum constitutionibus varium cujusque temperamentum sanguini debitum, hepatis imprimis, uti calido aut frigido, aut alias disposito ascribitur.

In Veterum Antidotariis plures extant compositiones officinales in solius Hepatis gratiam designari visæ, cujusmodi sunt *electuarium* è *scoria ferri Rhafis*, *crocus ferri*. *Balchusis*, qui Theriaca mixtus ad affectus hepaticos commendabatur; *species Diatrion santalon*,

*Hepaticorum
compositiones
officinales.*

Diarrhodon Abbatis, Trochisc. de Rhabarbaro, de eupatorio, de capparibus, Diacurcumæ, Dialacca, syrupus de absinthio, de cichorio, de v. radicibus, Byzantinus, cum multis aliis, quorum omnium formulis, virtutum procurandis quibusque jecinoris morbis catalogus ingens subjicitur. His autem posthabitis, libet modo juxta recentiorum praxin, pharmacorum quæ deoppilativa habentur, species & exempla quædam proponere.

Itaque pro decocto aperiente.

*Compositiones
magistrales.*

℞ *Radicum filicis, cherefolii, urtica majoris, Taraxici, ana ℥j. foliorum Agrimonie, lingua cervina, veronica, Botryos, Hepatica, ana Mj. Santali albi, citrini, ana ℥iij. rasur. eboris, ℥ss. cicerum rubr. ℥j. sem. coriandri ℥iij. passul. ℥ij. coq. in aq. fontan. lib. iiij. ad ij. addendo sub finem vini albi ℥iij. f. colatura per manicam Hippocratis, cui impone spec. diarrhod. Abbatis ℥j. chalybis nostri præp. ℥ij. colaturæ adde syrupi de cichorio cum Rhabarbaro ℥ij. Aq. limacum, lumbricorum, ana ℥j. dosis ℥vj. bis in die post dosin electuarii sequentis.*

℞ *Conserv. flavedinis Aurantii, limonii, ana ℥ij. absinthii, fumaria, ana ℥j. pulv. radicum Ari simplicis, Santali citrini, ligni aleos, radic. cappar. an. ℥iss. oculor. cancri ℥j. salis absinthii ℥ij. Syrupi de fumaria q. s. f. electuarium, dosis qu. nucis juglandis bis in die superbibendo hastum Apozematis modo descripti, vel aq. destillat. sequentis.*

℞ *Folior. absinthii, centaurii, Tanaceti, Abrotani utriusque, comarum Tamarisci, ana Miiij. Juglandium virid. lib. iiij. lingua avis sive sem. fraxini viridis lib. ij. cortices exteriores 10 Aurantiorum, iiij. limoniorum, limacum, lumbricorum præp. ana lib. j. incisis omnibus affunde*

affunde vini albi lib. viij. destil. organis communibus, liquor totus misceatur. Dosis ℥iij. edulcorando cum saccharo, vel syrupo idoneo.

Si formula pilularum magis arridebit, extractum sequens ecephracticum in officinis dictum, utile videtur.

℞ Tartari albi pellucid. & limaturæ ferri recentis, ^{p. l. a.} ana ℥iij. simul terantur in pulverem, dein coq. in aq. fontan. lib. iiij. ad ij. (nonnulli vino albo utuntur.) Colatura adde summitatum centaurii, absinthii pontici, cardui, ana Mj. rad. gentian. ℥ss. spec. diacurcum. ℥ss. effervescent clause per horas ij. vel iiij. f. colatura, quæ leni balnei calore evaporet ad consistentiam pilularum, addendo si libet Trochisc. de Rhabarb. vel specierum hieræ picræ ℥ij. dosis ℥j. ad ℥ss. in pilulas redact. vesperi cum vehiculo idoneo.

Propter eandem intentionem, viz. ad præcavendas, vel tollendas hepatis obstructions, cervisia medicata purgans, vere & autumnò per plures dies sumenda, à nonnullis valde prædicatur, & à quibusdam quotannis per totam vitam religiose observatur.

℞ Radic. lapathi acuti præp. polypodii qu. ana ℥iij. Rubiæ Tinctorum ℥ij. Rhabarbari Anglicani ℥ij. folior. sennæ ℥iiij. epithymi ℥ij. santali citrini ℥j. sem. carthami, coriandri, an. ℥ss. incis. & contus. s. a. f. sacculus pro iiij. congiis cervisiæ, post vi. dies sumatur ad ℥xij. plus minus mane, expectando iiij. vel v. sedes sine regimine.

SECT II. CAP. III.

De Remediis ad Hydropem
Asciten.

Post Icterus, ejusque remedia, methodi ratio ducit jam proxime ad dicendum de Hydrope; non quia juxta vulgi opinionem, ejusdem visceris culpa hic semper oritur; sed quoniam morbus iste prior diu continuatus, plerumque in hunc desinit: quod ita contingit, non tam hepatis, quam totius sanguinis vitio; hic enim, non illud sanguificat. Quare cum hujus massa recrementis biliariis diu referta, & demum à crassi degener, humores etiam aquosos congerit, Ictero tandem diathesis hydropica supervenit.

Ascitis cause remotiores.

Primo respectu sanguinis.

Cum autem tres vulgo statuuntur Hydropis species, viz. *Ascites*, *Tympanites* & *Anasarca*; duas tantum priores ad Pathologiam sphlanchnicam pertinentes, in præsentī tractabimus. Et primo ad Ascitem quod spectat, hic morbus quoad materiem & rationem ejus formalem, vel sensuum simul plurium indicio manifesto dignoscitur: viz. Abdominis tumor est, ab humore aquoso intra cavitatem ejus contento. Aqua tumorem hunc efficiens, interdum ad diluvium ingens, & quantitatem vix credibilem accrescit. Semel vidi doliolum xv. congiorum capax aquis feminae ab hydropede defunctæ abdomine exemptis impletum. Undenam vero iste humor provenit, item quo ritu, & quibus de causis aggestio ejus in ventre primo incipit, & dein sensim augetur; quibus denique viis, & quali remediorum hydragogorum virtute ac operatione inde rursus demi & evacuari interdum possit, explicatu difficillimum videtur.

Quoa

Quoad prius, sc. Aquæ proventum, quidam opinati sunt, eam ab Hepate, aliique eam à liene male affectis, in abdominis cavitatem descendere; adeoque viscus hoc, aut illud vitiatum, semper Ascitis causam esse. Veruntamen secus habere, plurimum ab hoc morbo defunctorum Anatomix manifesto declarant: cum post ventrem inundatum, Hepar, & lien sæpe inculcata reperiuntur. Et quidem hæc viscera haudquaquam illuviei cujusvis scatebræ videntur; utpote nullis quibus aquæ congerantur cavitatibus donata: quapropter Ascitis tanquam stagni, aut lacus originem ab humoris cujusdam rivo, aut saltem depluvio derivare oportebit.

Non semper ab Hepate vel liene procedit.

Humores intra ductus, aut vasa velut rivos, scatescentes, sunt imprimis hi tres, viz. *sanguis, humor lacteus, & lymphicus*. Aquæ depluvium, aut stillicidium fieri possit à *liquore nerveo*, qui interdum è fibris, & membranis lente & insensim exudat; atque à *vaporibus* intra corporis specum, aut cavitatem aliquam condensatis. Utrum ex his modis Ascites potius, ac sæpius oriatur, modo disquiremus.

Humores è quibus prægnantur sunt

Et primo ad sanguinem quod spectat, extra dubium habetur, serum è massa ejus dissoluta nimis, deciduum, uti fluxiones & catarrhos varii generis, ita nonnunquam majores aquarum illuvies, sc. hydropicas excitare: quare cum Anasarca ab hac causa omnino procedat, cumque isti morbo haud statim sanato sæpenumero Ascites superveniat, inferre licebit, utrumque affectum ab humore aquoso, arteriarum osculis ubique effuso induci. Porro non multum improbabile est, sanguinis dissoluti serum, ex arterie celiacæ, & mesentericæ finibus quibusdam apertis, in abdominis cavitatem primo, & solitarie exudare, adeoque Asciten absque Anasarcâ præviâ inferre; ac ita præsertim si forsan accidat, tumores scirrhosos,

Primo sanguis.

ganglia, tubercula, aut aliusmodi concretiones præternaturales circa mesenterium, lienem, hepar, uterum, aut alia quævis imi ventris viscera prius excitari: nam quandoquidem in istis locis sanguinis circulatio præpeditur, ut cruor per arterias evectus quoquomodo reduci queat, pars serosa è consortio ejus extrusa, in cavitatem decedit. Enimvero ita fieri, experimento hoc à nobis alibi citato evidentissime liquet; viz. si in vivo animali venis jugularibus filo exceptis, & ligatis, sanguinis reductio inhibetur, tota capitis regio aqua intercute, & planè hydropica brevi intumescet. Et quidem sæpius observavi, tumoribus privatis, & circumscriptis alicubi in imo ventre excitatis, Ascitem supervenisse: quod certe ob rationem prædictam contigit. Quando sanguinis cursu præpedito, pars ejus aquosa brevi extravasatur, humor ille non mere serosus est, sed insuper liquor nutritius, solidis quibusque partibus alendis destinatus, in ventrem profunditur: quare dum hæc regio intumescit, membra extenuantur, & lymphæ Ascite exemptæ, instar ovi albuminis, à calore inspissatur & albescit.

2. 3. Humor
infectus & lym-
phicus.

2. Verisimile est etiam, vasa lactea disrumpita, humorem suum in abdominis cavitatem effundere. Profecto Clarissimus Sylvius à tali causa, morbum hunc sæpissime progigni autumavit. Et quidem ex vasis lacteis, vel lymphicis, scilicet aut alteris, aut simul utrisque divisis, aut apertis, aquæ aut chyli illuviem ventris imi viscera nonnunquam inundare, prout suspicari fas est, ita sequens observatio id ipsum confirmare videtur. Nuper quidam diu Ictericus, ac interea temperatus, ac à potu (ad quem siti minime premebatur) abstinens, Ascitem in immensum brevi adauctam contraxit. Post medicamina incassum adhibita, paracentesis juxta Sylvij modum cum acu perforata tentatur; è foramine aqua non Icteri-

ca,

ca, sed limpida & tenuis copiose effluxit; unde liceat inferre, humorem istum hydropicum non è massa sanguinea profluxisse, tunc enim coloratus fuisset; sed è vasis lymphicis, aut lacteis in abdominis cavitatem extillasse. Vasorum lacteorum, & lymphicorum circa Asciten progignendam rationes, utpote affines, una conjunximus, quia sc. utraque vasa chylum, aut quodei analogum est, ad commune receptaculum deferunt, & plurimi utriusque generis rami, sive ductus circa viscera imi ventris distribuuntur; interim non improbabile est vasis alterutrius vitium solitarium quandoque Asciten producere.

Quoad alios Ascitis generandi modos ab initio propositos, vix opinari ducor, tale ventris diluvium, ab humoris nervei stillicidio, aut propter vapores illic condensatos facile exoriri posse: quanquam in Tympanitide forsan, ubi abdominis cavitas ampliatur, & transpiratio præpeditur, effluvia exhalare solita, intus coercita in lympham vertantur, quæ propter morbo isti, Ascites fere semper conjunctus reperitur.

Designatis ad hunc modum Ascitis causis immediatis, sive conjunctis, quæ nimirum videntur esse, vel humor aquosus è vasis sanguiferis, vel lymphæ aut chylus è propriis utriusque ductibus effusus; jam *Hydropis species*
liber præstat
etiam. proxime inquirendum erit, circa morbi hujus causas remotiores, viz. ob quas *προσάσπις* & quo ritu vasa cujusque generis affecta sarcinas suas in ventris cavitatem deponant.

Primo igitur quod sanguinis pars aquosa in aquaticulum exodat, aut ipse cruor, aut vasa continentia, aut simul utraque in culpa reperiantur, sanguinis vitium est, qui in crasi depravatus, partes constitutivas intra compagem suam haud rite continet, quin ad dissolvendum aptus, serositates suas à mixtione passim rejicit;

2. *Respectu
lymphæductuum.*

rejecit; quas vel foras per urinam aut sudores ablegat, vel intus residere permittens, in carnum poros, aut in viscerum cavitates detrudit. Vasa sanguifera sub secunda ratione peccant, quod nempe illorum fines sive oscula aut nimis laxa, aut prorsus occlusa existunt. In priori statu circulationis sanguineæ filum haud integre & firme continuatur, sed cruoris pars tenuior & crudior abscedere apta, juxta arteriarum & venarum intercapedines, aut inosculaciones, effluere sinitur; pariter è contrà, cum vasorum quorundam osculis propter tumorem, aut obstructionem penitus occlusis, sanguinis cursus præpeditur, huic ita coarctato ut transitus quoquo modo patefiat, quod tenue & aquosum est extravasatur, inque loca vicina amandatur, prout supra ostendimus.

2. *Respectu
lymphæductuum.*

2. 3. At vero Ascites solitarie incipiens, non raro ob vasa lactea, aut lymphica vitiata exoritur: quare cum morbi istius, hujusmodi causam sæpenumero conjunctam existere supponimus; inquirendum erit, quot modis, & propter quas occasiones, hæc vasa adeo aperiri aut dirumpi solent, ut liquorem suum in ventris cavitatem effundant.

Primo igitur lymphæductus quod spectat, vasa hæc diversimode in culpa esse possunt, potissimum vero, aut quod juxta origines suas obstructa, aut compressa, humorem non excipiant, aut circa medietates vel fines disrupta eum in aqualiculum profundant. Cujusque horum plures sunt causæ, & efficiendi rationes: fieri enim potest ut materies viscosa eorum principia obstruat, tumores glandulosi, scirrhusi, alique præternaturales eos comprimant, nec non lymphæ exundantis diluvium ingens, quinetiam vehementes corporis motus, aut animi passiones eos dirumpant.

Secundo vasa lactea, haud minus quam lymphica, discindi, adeoque liquorem suum in ventris cavitatem effun-

effundendo, hydropem Asciten excitare periclitantur: & quidem pari ratione lædi solent, quatenus eorum ductus intermedius, aut fines, vel à chylo viscidiores impacto, aut pituita intestinali obstruuntur, vel à tumoribus in Mesenterio adnatis comprimuntur: nam proinde chylus vasorum initia subiens, & transitum non inveniens, imprimis ea plurimum distendit, & postea dirumpit. Plures sunt causæ & occasiones, propter quas humores crassiores & oppilativi in vasa lactea propelluntur; nam præter dietam irregularem, & plerumque ex cibis dyspeptis, malum hoc sæpe incurritur à potu nimio, aut exercitiis immoderatis statim à paltu habitis, etiam à potu frigido dum viscera summe æstuant; ita nempe vasorum ductus prius hiscentes subito constringuntur, & postea arctius connivent, propterea ut chylus intra rivos suos coarctatos hærens, eos brevi penitus oppleat, & obturet.

Quod spectat ad morbi hujus differentias, præter eas modo citatas, viz. quod Anasarcae supervenit, vel solitaria accedat; quod etiam hæc multiplex, & diversimoda fuerit, juxta quod vasa sanguifera, aut lymphica, vel lactea, in culpa reperiantur; insuper advertimus quod hydrops Ascites, interdum à mero humore aquoso partes imi ventris implente & distendente procedit; quandoque vero huic diluvio membranarum extensiones, sive inflationes à spirituum incolarum inordinationibus factæ, accedant, adeoque abdominis intumescantiam adaugeant: atque in hoc casu Tympanites quædam Asciti supervenit, pro ut sæpius è contra hæc illius soboles existit.

Porro in Ascite mere aquosa, quandoque lymphæ intra cavitatem abdominis solummodo fluctuat, interim ut viscera ei immersa usque integra, & mole sua minime aut parum aucta persistant; interdum vero

præter lymphæ in aquaticulo diluvium, sanguis ibidem tarde circulatus, & ferè stagnans, aqua plurimum diluitur; insuper viscerum parenchymata, vasorum & membranarum parietes, ac imprimis glandulæ ubique numerosæ aqua irriguâ madefactæ intumescunt; adeoque ventris tumor ex pluribus velut aquarum stagnis, & contentis paludosis consistens, in molem ingentem assurgit.

Frequens.

Morbi hujus prognosis suspecta semper & mali ominis habetur: nullus enim è plebe est, quin abdominis tumorem pertinacem, summe periculosum, & curatu perdifficilem pronuntiet. Si quispiam hydrope, vel phthisi affici videatur, apud vulgus statim proxima de hærede ejus quæstio est.

Ascites Anasarcæ superveniens (qui ut plurimum à tota massa sanguinea in serositates fusa, easque arteriarum osculis in cavitatem abdominis exudante procedit) facilioris curationis, aut saltem melioris spei habetur, quam morbus iste solitarius propter tumores circa viscera, vel propter vasa lymphica, aut lactea disrupta eveniens: quippe prioris affectus tum causa conjuncta, tum procacitætica, sæpe in totum, aut quoad partem tolli solent; verum in altero casu, utraque ut plurimum incurabilis existit. Urina in hydrope Ascite rubicunda, lixivialis, & pauca male significat, quippe indicio est sanguinis massam, sale & sulphure scorbuticis simul incoctis referatam, in compage sua nimis strictam esse; proinde ut faculentias non bene secernat, & per cloacas idoneas amandet, quas tamen coacte in ventris cavitatem, quatenus ibidem in circulatione præpeditur, perperam deponit. Enimvero in Ascite, non semper cruor ut in Anasarca dissolutus, sed in crassi sua quandoque nimis compactus existit; ita tamen ut serum salsum poris

poris cutis & viisurinariis denegatum, propter viscerum obstructions intra abdomen exuere cogatur.

Si quando in Ascite, à Cathartico exhibito, aquæ copiose cum *ευφορία* per sedem evacuantur, indeque abdominis intumescencia quidpiam minuitur, de curatione non desperandum erit; sin vero purgantia parum aut nihil feri vel lymphæ educant, indeque ob fibras nerveas irritatas, inque extensiones sive inflationes viscerum & membranarum (uti crebro assollet) adactas, venter plus intumescet, & velut tympaniticus evadet, morbi eventum non nisi funestum expectare licebit.

Circa hydropis Ascitis curationem, imprimis considerare oportet quibus viis, & quot modis, aquæ intra abdomen aggestæ, illinc educi, & evacuari possint, quippe per vias tantum possibiles talis evacuatio tentari debet. Atque hic statim occurrit, remedia juxta ordinariam medicinæ praxin pro hydragogis habita, finem istum intendere per *catharsin*, per *diuresin*, per *diaphoresin*, & per *insensibilem transpirationem*: in quibusdam Ægrotantium casibus hac via, inque aliis potius istac, vel alia procedatur, & si nulla ex his possibilis videbitur, aut bene succedit, de paracentesi mature deliberetur. Operæ prætium erit singula hæc pharmacicæ genera & cujusque rationes, & operandi modum, quantaque virtute hydragoga pollent, expendere.

Ascitis curatio.

Quibus & quot remediis aquarum eductio assuecenda est.

Primo igitur quod spectat ad *Catharsin*, alibi ostendimus, à pharmaci irritatione, in ventriculo & intestinis habita, tum viscerum horum contenta & flatus, tum insuper humores tunicis, & glandulis eorum impactos, item in partium vicinarum vasis & ductibus aggestos, commoveri, & partim in ductus intestinales exprimi, partimque in massam sanguineam relegari; proinde ut tumor abdominis, à partium ejusmodi

Primo per Catharsin.

infarctu, & affectione velut paludosa oriundus, à catharticis tempestive exhibitis minuatur sæpe, & nonnunquam penitus tollatur; verum non ita succedit, si quando hic morbus à lymphâ intra abdominis cavitatem fluctuante, vel à membranarum inflatione, sive extensione Tympanitica procedit: quoniam hydragoga aquas istas parum aut minime educunt, & si fortiora sint, pathema hoc quousque exasperant, & augent.

*Cathartica sunt
vel emetica vel
purgantia.*

Cathartica pro *hydragogis* habita, vel sunt *Emetica* vel *Purgantia*; illa in ventriculo, atque hæc virtutem suam potius in intestinis exerentia, quatenus fibras nerveas immaniter irritant & vellicant, simulque sanguinem, & liquorem nerveum vi quadam velut septica plurimum fundant, humores serosos ubilibet impactos succuti, & qua data via copiose amandari faciunt. Utraque varii generis, viz. vel simplicia, vel composita, vel leniora, vel fortiora, tum apud veteres, tum recentiores recensentur; quædam ex iis quæ præcipuæ notæ sunt hic breviter notabimus.

*Præcipua utri-
usque generis
medicamenta.*

1. *Hydragoga emetica* maxime celebria, sunt *gummi guttæ*, *esula* sive *cataputia*, eorumque diversimoda præparata, nec non *Hercules Bovij*, & *pilule lunares*.

2. *Purgantia* sunt *Sambucus*, & *Ebulus*, *Soldanella*, *Gratiola*, *Succus Ireos*, *Elaterium*. Cujusque horum aut præparandi, aut componendi aut exhibendi formulas quasdam & modos breviter designabimus.

Gummi gutta.

1. *Gummi gutta* pharmacum primo Indicum, dein apud nostrates à pictorum officinis ad pharmacopolia translatum, in usu esse cœpit, & ad serosos humores educendos valde prædicatur. Quatenus vero per se exhibitum, stomachum vehementer perturbat, & non raro debilitat, idcirco ut vis effera, & violenter emetica nonnihil retardetur, varij ejus præparandi modi excogitantur: omnium optime vere corrigitur, cum spiritu

spiritu acido, aut cum sale Alchalisato, aut permiscendo & subigendo cum aromaticis.

Hadrianus à Mynsicht laudat magisterium ejus, quod fit *dissolvendo* cum spiritu vini, & dein abstrahendo, & præcipitando cum aqua fontana, item dissolvendo cum spiritu vini vitriolato cumque rosis, ac santalo rubro tincto, & dein evaporando: alii præparant, cum fumo sulphuris, ad modum scammonij sulphurati, alii in marmore lævigant, imbuendo cum oleo cinnamomi, aut caryophyllorum, aliisve chymicis aromaticis. Mihi potissimum in ulû esse solet, *solutio ejus cum Tinctura salis tartari facta, cujus dosis a gut. xv. ad xx. vel xxx.*

℞ Gum. gut. gr. vj. mercurii dulcis gr. xv. con-
serv. violarum ʒss. misce, f. Bolus.

*Hydragorium
ex eo præparato
sum formulæ.*

℞ Gum. gut. gr. xii. salis absinth. gr. vi. olei
macis gut. j. conserv. rosar. damasc. ʒj. f. Bolus. Ex-
hiberi etiam solet cum Tartaro vitriolat. vel cremore
Tartar. & pul. Rhabarbari.

℞ Gum. gut. sulphurati aut vitriolati gr. xv. cre-
moris Tartari ʒss. extract. Rhabarb. ʒj. olei cinnam.
gut. ij. f. pilul. iij.

Nuper femina Ascite gravissima, ac uti mihi vide-
batur deplorata laborans, medicamine sequenti per
sex dies continuos assumto, multo melius habuit, &
brevis postea integre convaleuit.

℞ Gum. gut. pulv. gr. xii. olei cinnamomi gut. i.
syrupi de spina cervina q. s. f. Bolus, dosis indies au-
geatur ascendendo à gr. xii. ad xx.

℞ Tinctur. nostr. gum. gut. ʒj. Aq. lumbricorum
ʒj. syrupi de Rhabarbaro ʒss. misce, detur cum regi-
mine.

2. *Esula.*

2. *Esula*, five *Tithymali*, cum variae sint species; omneque propter insignem irritationem ab iis in visceribus factam, per vomitum, aut secessum violentius operentur, proindeque serofos humores copiose educant; tamen ob plurimum ex iis vim nimis efferam, *Esula minor* fere tantum nunc in usu est; ejusque preparata maxime celebria sunt, *corticis radicum ejus pulvis*, & *extractum*, nos etiam *Tincturam* ejus reliquis non inferiorem addimus.

Ejus preparata.

℞ *Esula cum radicibus mundat.* Miiij. ligni *Aloes*, *caryophyl.* ana ℥j. contus. coqu. in aq. fontan. lib. iiij. ad medietatem, colatura depuretur per *subdientiam* in vitro oblongo, dein liquor clarus evaporet Balnei calore ad consistentiam extracti, dosis ℥j.

Formula.

℞ Hujus extracti ℥ss. affunde in matraccio *Tinctur. salis Tartari* ℥vj. digerantur Balneo arena ad tincturae extractionem, dosis gut. xx. ad xxx. cum vehiculo idoneo.

℞ *Pul. radic. esule* gr. viij. ad x. *cinnamomi* ℥ss. *salis Tartari* gr. viij. simul tere in mortario vitreo, detur per se, aut cum additione conserv. aut syrupi idonei, f. *Bolus*, aut *Pilula*.

Hercules Bovij.

2. *Præcipitatum mercurii cum sole*, five *Hercules Bovij*, quod ab Authore pro sanandis hydropicis summo opere prædicatur, à nobis in tractatu priori, capite de vomitoriis describitur, ejusque ibidem parandi, & operandi modus, ac *Ætiologia* traduntur. Pharmacum hoc quatenus acrimonia sua fibras itomachicas insigniter vellicat, & ob particulas mercuriales & salinas sanguinem fundit, vomitionem atrocem ciety, proindeque serofos humores in cavitates viscerum violenter expressos, ejici facit.

3. *Pilule*

3 *Pilulae lunares* dictæ, pariter ob particulas argenti vitriolicas cum aliis menstruis salinis aculeatas similem effectum producant, sc. viscerum fibras plurimum corrugando, serofos humores in eorundem ductus fortiter exprimi, & evacuari cogunt. *Pilulae lunares.*

Solutio Argenti in aqua stygia facta, & bene depurata, parum evaporando in Christallos elegantes redigitur; qui per se (aut sale nitri ad ferociam Virioli lunaris retundendam adjecto) cum mica panis in pilulas formantur: dosi pilula modo unica, modo duæ, aut tres pro ratione operationis, & virium tolerantia. H. jussimodi pharmacum in constitutione robusta, & visceribus adhuc firmis, & bene confirmatis, cum fructu interdum exhibentur; corporibus vero teneris, aut cachecticis, vix unquam commode, & raro impune sumuntur.

Hydragoga mere, aut potissime purgantia, vel sunt *Hydragoga* mitiora, uti *sambucus, ebulus, soldanella, & succus Ireos nostratis*, quæ rarius per se exhibita, aciorum stimulis indigent, eorumque vice versa ferociam nimiam retundant; vel sunt fortiora, uti *Gratiola, Jalapium, & elaterium*. *purgantia.*

Sambuci & Ebuli semina, five grana siccata in pulverem rediguntur, qui ad 5j. pondus exhibitus, serofos humores per sedem blande educit. E succo baccarum utriusque fermentato, Aqua & Spiritus destillantur, item Rob, & Syrupus conficiuntur; quæ cum multis aliis vegetabilium istorum præparatis, ad affectus omnes Hydropicos valde prædicantur. *Sambucus & ebulus.*

Soldanella, & gratiola in nostro hoc seculo rarius per se in usu sunt, nec quidem medicamina ulla ex istis simplicibus elegantia, & valde efficacia parari solent; quorundam aliorum hydragogor, ac imprimis Apozematum compositiones sæpe ingrediuntur. *Soldanella.*

Succus Ireos nostratis pharmacum utile est, & quia pro pauperibus facile parabile, pluris æstimandum: *Succus Ireos.*
datur

datur à ʒvj. ad ʒiss. vel ʒij. aut per se in vehiculo idoneo, aut cum aliis appropriatis. *Jalapium* contra omnem hydropem medicina notissima, & satis vulgaris est. Unusquisque è plebe morbo eo laborans, ita tim radice Jalapii pulveris quantum denario constabit, cum parum Zinziberis vino albo permixtum assumit; idemque remedium aliquoties per intervalla repetitum effectus desideratus non raro sequitur.

Elaterium.

Elaterium hydragogon potentissimum jure habetur, utpote quod fibras splanchnicas gravissime irritans, ac infimul sanguinem & humores virtute quadam velut septica fundens, quicquid viscerum, membranarum, vasorum, tunicæ, nec non glandulæ, & carnes ferositatum in se continent, in stomachi & intestinorum cavitates expui cogit: à quo pharmaco feliciter operante, abdominis detumescencia nonnunquam succedit. Profecto *Armamentarii empirici* hoc præcipuum contra *Asciten* quamcunque telum est; quo tamen passim utentes, sæpius ad patientis noxam, quam emolumentum exhibent: dosis à granis iij. ad x. vel xv. sumitur vel per se, additis duntaxat Aromaticis correctivis, vel cum aliis hydragogis, in forma *pulveris*, *pilularum* aut *Electuarii*. *Tinctura* & *essentia* ejus extrahuntur cum spiritu vini, aut cum tinctura salis Tartari.

*Hydragogorum
formulæ.*

Hæc sunt præcipua hydragoga simplicia, è quibus rite præparatis cumque aliis adjectis composita, multiplicia, tum officinalia, tum magistralia conficiuntur, & passim in usu sunt; quin & alia quamplurima, pro re nata extempore præscribi possint. Ex iis formulas quasdam paucas selectiores, ac imprimis quæ sub specie *potus*, *pulveris*, *electuarii*, ac *pilul.* sumantur, hic subdemus.

R. Radic.

℞ Radic. ebuli, Ireos nostratis, ana ℥ss. folior. *Tinctura.*
 soldanellæ, gratiolæ, ana Mj. radic. galangæ minoris ℥vj. Ja-
 lap. select. ℥ss. elaterij ℥iij. cubebærum ℥ij. incisis &
 contusis affunde spiritus vini tenuioris Tartarisati lib.
 iij. digerantur clausæ in furno Arenæ per duos dies. f. co-
 latura clara, quæ per subsidentiam depurata, detur à
 cochl. ij. ad iij. cum vehiculo idoneo.

℞ Elaterij, soldanellæ, zinziberis, ana ℥j. galang. *pulvis.*
 caryophyl. cinnamomi, ana ℥ss. salis Tartari gr. xv. f.
 pulvis pro duobus dosibus.

℞ Pul. radic. Jalap. select. ℥j. zinziberis ℥j. cre-
 moris Tartari gr. xv. f. pulvis; detur in haustu vini
 albi.

℞ Rhabarb. pul. ℥j. elaterii gr. v. Tartari vitrio- *Pilula.*
 lat. ℥ss. spicæ ger. iij. cum syrupo de spinacervina. f. pi-
 lul. iij.

℞ Pilul. Aloephangin. ℥ss. elaterii ℥ss. olei caryophyl.
 gut. iij. f. pilul. iij.

Pilulæ Hydropicæ Bontij dentur à ℥ss. ad ℥ss. Ad
 hunc modum parantur.

℞ Aloes opt. ℥iiss. gum. gut. parat. ℥iss. Diagridij
 correct. ℥j. gum. Ammoniac. solut. ℥iss. tartari vitrio-
 lat. ℥ss. f. massa quæ formetur in pilulas.

Electuaria quædam hydragoga nunc passim in usu
 apud præcticos celebrantur; eujusmodi imprimis sunt *Electuaria.*
 unum à Cl. Sylvio, ac alterum à Zwelfero descriptum.
 Nobis hoc sequens arridet.

℞ Resin. Jalap. ℥ij. tartari vitriolat. ℥j. extract.
 rhabarb. ℥ij. esulæ ℥iss. rad. galang. minoris ℥j. iterum
 L1 tere,

tere, ultimoque adde conserv. flor. Ireos nostratis ℥iiij.
 & cum s. q. Syrupi è floribus persicorum f. electuarium,
 dosis ʒss. ad ʒiss. vel ij.

2 Hydragoga
 Diuretica.

Possim hic multa alia hydragoga purgantia citare, aut describere, verum *Cathartica* Asciten non semper curant; imo sæpe exacerbant, & (si diutius eisdem insistitur) incurabilem reddunt; hinc ut necesse fuerit, pro hoc morbo sanando ad alia remedium genera recursum habere. Itaque jam proxime inquiramus utrum diuretica hic profint, nec ne?

Et quidem facile quispiam existimet, *medicamenta urinas moventia*, propter aquas è quocunque loco, aut corporis specu educendas, plurimum conferre. Revera hæc Anasarcam frequenter sanare, & præ aliis quibusque remediis juvamen præstare, experientia satis crebra liquet; videamus igitur quid pro abdominis cavitate elutrianda efficiant.

In Ascite quid
 proficiant.

Super hoc imprimis constat, nullum ad renes à stagno Ascitico, quamvis vicino, ductum immediatum patere; sed quicquid aquarum hinc inde transfertur, necesse erit primo in massam sanguineam resorberi, & deinde è sinu ejus in cloacam urinariam effundi: at vero quantulum est, quod venarum oscula, circa viscerum superficies (si forsitan omnino patent) dehiscencia, excipere possunt: atque hoc unicum diuretica efficere queunt, ut sanguinem fundendo, ejusque serositates ad renes copiosius pellendo, ipsum adeo inanitum aquas in ventre fluctuantes ad se alliciere faciant; interim haud minus periculum est, ne diuretica intempestive exhibita, dum cruorem nimis fundunt, serum abscedere coactum; in Ascitis nidum, plusquam in renes adigant, adeoque ventris diluvium augeant potius quam tollant. Enimvero ita interdum evenire, observatione crebra mihi satis compertum

pertum est; quare cum diuretica ad Asciten curandam præscribuntur, à tali effectu contrario summo-
pere cavendum erit. Profecto ob hanc rationem est,
quod remediis hydropicis (ex veterum Authoritate
& praxi per experientiam inventa) adstringentia, &
corroborantia semper admiscuntur; non quod talia
Hepatis Tonum (uti vulgo dicitur) confirmant, ve-
rum sanguinis crasin sive mixtionem, ne fusione ni-
mia penitus dissolvatur, præservent. Itaque in Ascite
quæ propter viscerum & vasorum compages, ac im-
primis tunicas, glandulas, ipsasque fibras, earumque
interstitia ab humore seroso infarctas, proindeque
summe intumefactas, potissimum aut ex parte contin-
git, quemadmodum Cathartica, ita & diuretica con-
veniunt, & non raro cum fructu sumuntur; in quan-
tum sc. horum usu, massa sanguinea (sero ad renes
copiosius derivato) inanita, aquas istas juxta ipsorum
oscula ubique stagnantes, facile in se recipit, & ver-
sus cloacam urinariam convehit: verum è contra in
mera Ascite, ubi viscerum texturis à seroso infarctu
immunibus, aquarum illuvies ventris cavitatem in-
undat, diuretica aut frustra, aut incommode exhi-
bentur; quatenus nempe nihil è ventris stagno ex-
primunt, & sæpissime cruorem tundendo, aquas illic
instillari aptas impetuosius adigunt.

Diuretica in Ascite non omnia cujusque generis ex æquo conveniunt, neque indifferenter exhiberi de-
bent; quippe observare est morbo isto affectos, ple-
runque urinam paucam, rubicundam, & quasi lixivial-
lem reddere; quod equidem indicio est, sanguinis
crasin à sale fixo & sulphureo exaltatis, & simul com-
binatis, nimis strictam in iis existere: proindeque se-
rum ejus intra renes haud debite secerni; quod tamen
circa viscerum obstructorum anfractus exiit, a leo-
que in ventris cavitatem deponitur. Quapropter in

*Quod si &
non videretur
debet.*

hoc statu, ad urinas ciendas ea tantummodo propinare oportebit, quæ sanguinis constitutionem ita restituunt & emendant, ut salis fixi & sulphuris enormitatibus sublatis, pars serosa intra renes separari, & uberius amandari possit; in quem finem, non acida, aut lixivialia, verum sale volatili prædita destinantur. Nam sæpius observavi in ejusmodi ægrotantibus, cum spiritus salis, aliaque mineralium stigmata acida, cumque salis Tartari, genistæ, aliorumque deliquia, aut solutiones, noxæ potius quam commodo existere, succum plantaginis, Beccabungæ, aliarumque herbarum sale volatili abundantium, nec non Millepedarum expressiones plurimum juvasse: propter eandem rationem, sal nitri summe purificatus, sive Chrystum minerale non raro insigniter prodest. Medicamentum in hunc usum accommodorum formulæ in tractatu priori nostro extant, ubi sc. Diureticorum, quibus tum sal volatilis, tum sal nitrosus, probati est, exempla describuntur. Porro huc referri debet experimentum notabile, quo *Johannes Angelus* Asciten à causa calida sæpius curatam asserit, quod etiam medicamentum Medicus experientissimus *D. Theodorus Mayerne* in simili casu præscribere & magnificare solebat: sc.

Johannis Angeli pharmacum Empiricum.

Re Succum plantaginis & hepaticæ, & imple ollam terream usque ad summum, quæ cooperta & exacte clausa ponatur in furno calido, pane extracto, & fiat ignis in lateribus ollæ debilis, ad calorem furni sustinendum, post coctionem liquor coletur, & cum saccharo dulcoratus potetur mane & sero, & curat: ad hujus imitationem, sæpe cum successu, modo sequenti præscripti.

Re Folior. plantaginis virentium M. iij. Hepaticæ, Beccabungæ, ana M. ij. simul contusis affunde aq.
Raphani

Raphani composuit. tenuis, aut alterius magis tralis appropriata lib. ss. f. expressio fortis, dosis ʒiij. ter in die.

Diaphoretica licet in Anasarca potissime, in Ascite tamen, aut nullius, aut rarioris usus existunt: quippe intempestive adhibita, sine ullo juvamine magnam sæpe ægrotanti noxam afferunt; quatenus nimirum sanguinem excalfaciendo, aquas in ventris cavitate fluctuantes æstuaræ, & velut ebullire faciunt: propterea ut spiritus & humores à vaporibus exinde elevatis valde perturbentur: adeoque functionum omnium inordinatio consequatur, ipsaque viscera velut elixata plurimum lædantur. Porro à diaphoresi ita perperam instituta, cruor in fusionem, & seri præcipationem coactus, ipsum amplius in Ascitis nidum deponit. Quod igitur nonnulli fots & linimenta ventris tumidi aqualiculo applicanda, & Balneationem præscribunt, laborantibus fere semper in deterius cedit; nam præter febricitationem, cephalalgiam, vertiginem, spirituum deliquia, aliaque cerebri, & cordis mala symptomata ita sæpissime excitata, etiam venter exinde plus intumescit: in quantum sanguis agitato & fusus, serum ibidem amplius deponit; quinimo & vasorum ora proinde magis laxantur, & aperiantur, ut aquas è massa sanguinea abscedere aptas promptius extillent. Remedia autem quæ prope loca affecta (cum citrà paracentesin morbi curatio intenditur) maxime cum fructu adhiberi solent, sunt *Enemata* ac *Emplastra*.

Priora absque totius massæ sanguineæ fusione (quam Cathartica fortiora cient) serum e vasis & glandulis intestinorum ac mesenterii proliciunt, quæ proinde inanitas lymphas extravasatas aliquantulum imbibunt. In hunc finem Clyster sequens, à nobis in hoc casu præscribi solitus, egregie convenit, quate-

nus nempe una fibras intestinales vellicat, atque serum à sanguine imbibitum, aut in eo prius contentum, verus renes prolecat.

Formula eorum.

℞ *Urinae hominis sani & vinum bibentis lib. j. Terrebint. Venetæ cum vitello ovi solut. ʒiſs. salis prunellæ ʒiſs. f. enema, repetatur quotidie.* Emplastra nonnunquam in Ascite juvamen conferunt: illa tamen ejusmodi sint quæ virtute quadam restrictiva, & confortativa viscera corroborant, & vasorum ora, ne ferositates expuant nimis, constringunt: in hunc finem *emplastrum Diasaponis* sæpe cum fructu ventri tumido applicare soleo. Vel

℞ *Emplastri de minio, Paracelsi, ana q. s. f. emplastrum abdomini applicandum.* Si quando hic morbus cum Tympanite complicatur, alijsmodi epithemata conveniunt, prout inferius declarabitur.

Magnum & præsentissimum Ascitis remedium est, ut *Paracentesi* facta aquæ extrahantur: quæ tamen administratio haud sæpius morbum curat, quam patientem interimit; quapropter summa cautione opus est cujusmodi affectis & quo morbi tempore adhiberi debet: cachecticis, & diu invaletudinariis, in quibus viscerum conformatio & temperies prorsus vitiantur, frustra erit ex Aqualiculo perforato lymphas elutriari; nam exinde statim spiritus fatiscunt, atque vires exolvuntur; quin & propediem humoris morbifici nova illuvies succedit. Porro qui prius *ευσπλαγχνοι* & quoad partes quasque alias satis sani, à causa quadam magna evidenti in Asciten incidunt, uti paracentesin non primo statim tentare, ita nec diu nimis, si requisita fuerit, eam differre oportebit: etenim mora longiori viscerum, dum aquis immerfa, & velut elixata diu perstant, vitiositas inemendabilis contrahitur.

Paracentesis in Ascite quibus & quando conveniat.

Pa-

Paracenteos administrationem, sive modo ordinario, sive *Sylviano* per acum perforatum fiat, non opus, imo extra propositum nostrum erit hic describere; *ἐγχείρουν* hanc utpote periculofam cum medici raro præstebunt, his sæpissime inconsultis, Agyrtæ, ac empirici eam temere ac infauſte aggrediuntur: libet hic coronidis loco *Ascitis* veræ, ac immanis absque paracentesi nuper curatæ, historiam subjungere.

Femina Juvenis Mercatoris uxor, tenuis & proce-
ra, cum infantem suum lactaret, ad lac augendum in-
terdiu & noctu cervisiam modo simplicem, modo la-
cteatam immodice ingerebat. Postquam hac mala
victus ratione per sesquimensē usa fuerat, *Asciten*,
cujus initia minime adverterat brevi, immanem con-
traxit; quippe abdomen aqua intus fluctuante gravi-
dum, valde intumescēbat, ejusque moles cum è late-
re uno in alterum se devolveret, extra ilia & reliqui
corporis oram concideret: interea membrorum o-
mnium carnes valde absumebantur, ut non minus ta-
bida simul, ac hydropica videretur.

*Curationis
Historia.*

Infante ablactato, & meliori victus ratione insti-
tuta ad medicinam se contulit, cepitque imprimis hy-
dragoga leniora tum Cathartica tum diuretica, abs-
que ullo tamen commodo; quin à purgatione omni
semper deterius habuit, hanc postea curæ nostræ com-
missam, & pene deploratam methodo sequenti tra-
ctabam.

Cervisix & liquoris cujusque potulenti (pharmacis
exceptis) usu fere in totum interdicto medicamenta
hæc præscribo.

*R. Foliorum plantaginis, Beccabunge, Aparines, an. M.
iiij. simul contusis affunde Aq. lambricorum & Raph.
composit. an. ℥iiij. f. expressio, cepit bis in die, viz. hora
viii. matut. & v. postmer. Medicamenti hujus usum du
conti-*

continuabat, sed compositionem subinde variabat, mutatis modo herbis, modo liquore iis contusis affundendo.

℞ Tinctura salis Tartari rubicundissima ℥iſs. cepit gut. xx. hora somni & primo mane in cochlear. ij. Fulsapij sequentis, superbibendo cochl. vii.

℞ Aq. flor. sambuci, saxifragiæ, ana. ℥vj. aq. Limacum, Lumbricor. Raphani composuit. ana ℥ij.

Super abdomen gestabat emplastrum ex emplastro de Minio, & oxycroceo.

Enema sequens adhibebatur primo quotidie, postea diebus alternis aut tertiis.

℞ Urina hominis sani lib. j. Terebinthina soluta cum vitello ovi. ℥iſs. sacchari ℥i. salis Prunellæ ʒj. f. enema.

Horum usu constanti, intra sesquimenssem venter detumuit, sed carne indies contabescente Phthisis metuebatur. Quare hujus præcavendæ gratiâ rus profecta, lac asininum bibebat; cujus nutrimenti, & auræ purioris beneficio, medicamina usque prædicta assumens, intra tres aut quatuor septimanas integrè convaluit, & etiamnum vivit, valetque.

SECT. II. CAP. IV.

De Tympanite.

T*ympanites* vulgo, etsi minus proprie, hydropis species habetur, à quo tamen censu, *Prosper Martianus* Hippocratis testimonium allegans, tum morbum illum, tum *Anasarcam* rejicit. Verum prior iste Abdominis regionem infestans, inque molem attollens, jam proxime post *Asciten* (cui nonnihil affinis est) in considerationem venit: ubi primo occurrit, affectum hunc, prout curatu, sic etiam cognitu difficillimum existere; nam licet exterior ejus species, sc. ventris tumor subdurus, renitens, & à pulsatione instar Tympani sonitum edens, sensuum una plurium indicio evidentissimè percipiatur; attamen quæ sit materies morbifica tumorem istum inducens, quomodo in ventre aut progignitur, aut aliunde illuc advenit, plane nescitur: ideo Tympanitici quasi vento reverà gravidis, conceptus sui *ποσπῶ* & modum, & tempus ignorant. Profecto morbi hujus naturam, & causas idcirco latere arbitror, quia cum prima ejus initia non advertantur, subito in immensum accrescit; adeo ut affecti vix prius se ægrotare sentiant, quin pene incurabiles fiant. Dein Tympania, statu ejus peracto, in *Asciten* degenerans, seu potius hanc sibi consciscens, naturam suam amittere videtur: & quidem post obitum, inspectio Anatomica vix quidquam magis in cadaveribus à Tympania, quam ab *Ascite* defunctorum detegere solet. Quod autem plerique Authores medici, affectum hunc à flatibus intra abdominis cavitatem conclusis, excitari facile pronuntiant, animo veritatis

*Tympanites
hæud proprie
hydropis species.*

*Causa ejus quæ
re occulta.*

*Flatui vul.
ascribitur.*

avido minime satisfacit; quoniam omnino improbabile videtur, flatus in eo loco tam subito, & copia tam ingenti produci; aut si producerentur, tumorem adeo durum, immobilem, & constantem excitare posse.

*De flatuum sede
inter Authores
non convenit.*

*Non in abdomi-
nis cavitate ex-
tra intestina.*

*Non intra du-
dum corum.*

Porro inter ipsos, de morbi sede, ubi flatus concludi supponitur, non facile convenit; statuunt enim nonnulli, locum hunc in peritonæi concavo, atque ab intestinorum, aliorumque imi ventris viscerum superficie convexa determinari; quomodo autem tanta aggeries ventorum ibi colligatur, nulla ut opinor ratione, exemplo, aut parallela instantia declarari potest. Præterea si ita res haberet, multo facilius punctura, quam Ascites paracentesi sanari potuit; quod tamen nunquam audiivi factum. Refert Helmontius à paracentesi in quodam hydropico habito flatum putidum editum; repente abdomen fidisse, & virum quamprimum interiisse. Verum Platerus, & Smetius, Authores nihilominus fide digni, se deprehendisse asserunt, *in quibusdam qui Tympanitici putabantur, post mortem sectis, nullum flatum è ventris cavo erupisse, nec ventrem subsedisse, sed intestina præsertim tenuiora, adeo flatibus distenta, & convoluta profiliisse, ut in eundem ventrem amplius reponi nequirent.*

At vero, neque hæc observatio mihi argumento est, morbi (de quo agimus) causam intra cavitates intestinorum subsistere, atque flatas ibidem aggestos, sæpius aut potissime, ventris intumescentiam Tympaniticam excitare. Præterquam enim, quod affectus à tali *πρωγάσσει* oriundus non ita immobilis, & frequenter incurabilis foret; insuper opinari ducor, non tam intestina à flatibus conclusis immaniter dilatari & extendi, verum illa sæpe sponte extumescencia, flatibus quo spatia ampliata implerentur, consequenter

&

& secundo produendis, occasionem præbere, prout mox planius ostendemus.

Quod autem ab aliis afferitur, flatus, qui Tympanitis Non intra visce-
ria Tunica. causa sunt, inter mesenterii, & intestinorum tunicas progigni, multo adhuc improbabilius videtur: quia cum nulla ibidem præexistat cavitas, quomodo flatus eas partes ita divellet, & ab invicem separabit, proinde ut à specibus ita efformatis, & ventorum cumulis illuc reconditis tota ventris regio in molem ingentem accrescat? Certe tot tantæque continui solutiones, absque torminibus continuis, & cruciatibus acerrimis fieri nequeunt.

Quamobrem his opinionibus circa Tympaniten posthabitis, ad pathologiam ejus paulo certius investigandam, alia procedamus via; perpendendo sc. quot modis, & quibus de causis evidentibus, abdomen intumescere solet. Itaque advertimus quatuor esse contentorum genera, à quibus ventrisimi *ὄγκος* in viventibus procedit, (Cur in defunctis abdomen intumescit, ratio inferius explicabitur,) sunt autem ista *Solida, Humida, Flatus & Spiritus.* Quot & quibus
de causis ventris
intumescit.

Primo satis obvium est Tumores viscerum internos, sc. scirrhusos, strumosos, canerosos, glandulosos, & quosdam forsan alius generis, quando ad molem notabilem assurgunt totum ventrem intumefacere; interea tamen donec simplices, & recentes existunt, tactu percipi, & circumferibi possunt; postea tamen inveterascentes in viciniam suam, imo in totam abdominis regionem mala alia accersant. Profecto hi interdum Ascitis, uti & Tympanitis ab initio sunt causa procatactica, quibus deinde in utriusque morbi complementum, causa alia conjuncta, sc. aquarum illuvies, aut spirituum inordinatio accedit. Primo à visce-
rum in ea Tunica
viscer.

Secundo humor aquosus intra abdominis cavitatem aggestus, aut partibus ejus membranaceis, vel glandulosis Secundo ab a-
qua aggesta, ut
in d. 10.

dulosi impactus, non raro Asciten producit, cujus rationes, & fiendi modus, satis fuscè superius explicantur.

Tertio à flatibus.

Tertio flatus intra coctionis viscera à cruditate, dyspepsia, aut humorum dissimilium fermentatione excitati, non raro intestinorum cavitates inflant, atque ventris *ὄγκον* plerunque tamen brevem, & transitorium producant. Quippe succorum *ζυμώσεις* cessante, atque flatuum eruptione procurata, subinde statim ventris detumescencia succedit. Huic causæ, & Colica & Tympanites non tantum vulgo, sed etiam à multis magnæ notæ medicis imputantur; verum nostra fert sententia eam solitariam neutrum ex iis affectibus producere.

Quarto à fibrarum propter spiritus perturbatos inflatione πτερυγίδει.

Quarto restat adhuc alia subita & quidem immanis ventris intumescencia, quam spiritus Animales (non de nihilo ab Hippocrate *ὀρμῶντες* dicti) acciere videntur. Si quando enim hi fibras nerveas ad viscera imi ventris pertinentes *ἀθρόως* & inordinate irrudent, illico partes quas hæ contexunt, plurimum inflari, distendi, & quaqueversus extumescere facient. Enimvero ab hac causa, subitaneum totius abdominis *ὄγκον* & inflationem velut Tympaniticam in paroxysmis tum Colicis tum Hystericis vulgo dictis crebro accieri, alibi sæpius ostendimus. Et quidem hi affectus Tympaniti in tantum affines sunt, ut in ipsum non raro desinant: nam frequenter observavi, passioni Colicæ, aut Hystericæ, diu ac graviter obnoxios, nisi curantur, demum Tympaniticos fieri. Et tunc maxima discriminis ratio erit, quod affectio ista, sc. ventris intumescencia, quæ prius *Symptoma* erat, vagum, & cito pertransiens, demum *morbus* fixus, & permanens evaserit. Quapropter ex re fore videtur, pathematum istorum *Ætiologias*, à nobis alibi traditas, ad præsentis morbi naturam, & causas explicandas accommodare.

Quod

Quod equidem non magni negotii, aut difficulta-
res erit. Supposito enim (quod alibi fufius exposuimus)
membranarum & viscerum concavorum extensiones
quosdam seu velut inflationes, à spirituum in fibras ner-
veas (è quibus contexuntur illa) incurfibus impe-
tuosis exoriri, fatis obvium erit concipere, etiam
Tympanitin à tali causa, sed fixiori, & in actû diuti-
us, aut perpetim existente produci; in cujus discrimi-
nis rationem mox inquiremus.

*Cujusmodi Affe-
ctio Tympanites
est.*

Interim opinari ducor Tympaniten non à flatibus
intra, vel extra Intestinorum cavitates conclusis ex-
citari; (talis enim in iis locis flatuum aggestio hujus
morbi effectus, sed non causa est) verum exoriri,
quatenus, in imo ventre spiritus Animales, ad visce-
ra membranacea spectantes, ab incongruo quodam in
αταξίας adacti, fibras ubique nerveas tumultuarie ir-
ruunt, inflantque, nec statim denuo ab iis recedunt:
hinc peritonæum extumescit, intestina ampliata &
distenta velut inflantur, mesenterium, aliaque visce-
ra membranacea spiritu impetuoso turgida, velut in
molem attolluntur; porro dum hæc fiunt, ut vacuita-
tes à viscerum concavorum extumescentiis factæ im-
pleantur, humoris statim cujusvis intus contenti por-
tio in vapores rarefacta, illico in flatus spatia istæc
inania oberrantes cedit.

*Ejus causa &
ratio formis
explicatur.*

Profecto spiritus Animales inordinatione sua par-
tes membranaceas inflare, adeoque affectus quasi
quosdam producere, in Pathologia nostra spasmo-
dica, rationibus, & instantiis fatis clare ostendi-
mus. Porro idem ex observatione Anatomica per
vivisectionem facta, apertissime demonstratur;
in quantum sc. truncus nervorum octavi paris, per
cervicem utrinque descendens, si excipiat & filo
ligetur, totus illico ventriculus, tanquam à vento in-
flatus, extumescit; quod certe à nulla præterea causa

*Et argumentis
ac instantiis
probantur.*

*Tympanites
universalis.*

procedere potest, quam quod spiritus fibrarum istius visceris insiti, alique per ductus nerveos influere (quatenus à fonte suo præcissi, in confusionem aguntur) partes illas tumultuarie, subeunt instantque. Insuper his, ad hypothefin hanc adhuc amplius illustrandam, libet hic Historiam à Clarissimo Smetio citatam referre, de Tympanite (uti appellat) universalis in juvene quodam Leodienti, qui cum in conflictu subter Axilla dextra vulnus punctum factum, in pectoris cavitate penetrans accepisset, postmodum toto corpore post unicam noctem, mane turgidus apparebat, non solum pectore, sed & dorso, ventre, lumbis, imo scroto quoque, præterea & Brachiis, humeris, collo, vultuque ut ne palpebras quidem deducere possit, quin etiam in vertice ipso, cute ubique distenta, & tumefacta, tumor ubique eratensus, & cum dolore non paucò. Affectionem hanc admirandam, Author appellat Tympaniten universalem. Casum huic similem Cl. Sennertus ex propria notitia recenset: quin & ipse me tale quoddam à vulnere pectoris prope Axillam facto legisse, vel audivisse memini.

*Tympanitis uni-
versalis causa
inquiratur.*

Attamen symptomatis hujus ratio à Smetio assignata, & à Sennerto comprobata mihi haudquaquam aridet: quippe ascribunt illi generalis istius Tympanitis causam, in sufflationem pectoris, per vulnus axillare, subter cute tota illa nocte factam, quomodo vesicam recentem, & flaccidam, inserto calamo à pueris inflari videmus: quod equidem non solum improbabile videtur, sed etiam vix possibile censemus, ut ventus è thoracis vulnere exufflatus, propter foramen unica nocte obturatum, cutem subeat, indeque totum corpus permeans, ubique intercus fiat. Præterquam enim quod illinc in partes omnes ventus, etsi per calamum ex ore subter cute insufflaretur, tam subito transire nequiret; insuper dum vulneris foramen obturatur,

turatur, nullus omnino à cavitae pectoris ventus ex-
 sufflari potest, quia nullus interea potest ingredi. At
 vero stupendi istius affectus, (unde etiam Tympani-
 tis ratio formalis illustratur) causa proculdubio hæc
 est; In pectore prope Axillas, magni & perquam
 insignes, (prout in Neurologia nostra descripsimus)
 extant nervorum plexus, per quos nervi totius cor-
 poris inter se communicant: viz. Truncus octavi pa-
 ris, cum nervo intercostali, & utrique cum nervis *vera assignatur*
 spinæ dorsæ, per ramos & propagines hinc inde missas
 conveniunt. Quapropter plexu istoc nerveo, per
 gladii puncturam forte transfixo, primo spiritus ibi-
 dem hospitantes irritati, *alagias* ineunt, dein consen-
 su per nervos tot eximios statim facto, & quaquever-
 sus huc illuc transmissio, spiritus alii, & subinde alii,
 pares inordinationes concipiunt, atque membranas,
 fibrasque nerveas, (quas ubique tumultuarie subeunt)
 inflantes, totius corporis Affectionem quasi Tympa-
 niticam inducunt. Propter similem furorem, live
 œstrum virulentum spiritibus alicubi impressum, &
 inde mox longe lateque diffusum, toxica quædam e-
 pota, telorum aut ferarum ictus, vel morsus veneno-
 sus, sæpenumero partium una plurium, aut totius
 corporis intumescientiam inducunt; cujusmodi spiri-
 tum Affectio Typhodes, ab Helmontio dicitur *In-*
dignatio Archeas. Complures alii subsunt casus, &
 instantiæ, quibus clarissime evincitur, spiritus Ani-
 males irritatos, & in excandescantias actos, quatenus
 fibras nerveas impetuosius subeunt, partes imprimis
 membranaceas intumefacere, & multas ex iis passio-
 nes excitare, quæ vulgo sed perperam flatibus ascribi
 solent: revera ut Tympanitis nulla alia causa verisi-
 milior assignari possit.

Quod si objicitur, defunctorum Abdomina, post *In defunctis con-*
 aliquod tempus, à flatu in molem attolli, & quali *ventis intumescit.*
 tympa-

tympanitice intumescere : dico hoc omnino ab humorum putredine, & extrema mixtionis dissolutione, in qua particulæ activæ omnes manumissæ ab invicem discedunt, & avolantes quaqueversus exitum quærunt, & obstacula quæque, ac imprimis cavitatum parietes immaniter distendunt, (quod minime in viventibus contingit) procedere; quapropter uti cadavera non omnia ex æquo putrescunt, ita illorum ventres citius aut tardius magis aut minusextumescunt: attamen durante vita nulla fit in corpore animato putredo, aut particularum dissolutio, *ζυμῶσιν* five intumescientiam splanchnicam illatura. Interea non inficiamus, flatum intra pepses, hæmatoseos, & secretionum officinas, imo intra singulos quosq; corporis nostri specus & recessus generari; attamen è singulis istis (donec spiritus fibras tum nerveas tum motrices rite influunt, actuantque, ut viscerum parietes haud dissentient ac rigidi teneantur) flatibus ubicunque genitis, æque facilis patescit exitus. Atque in Tympanite revera flatum spatia vacua implere concedimus, verum spiritus ipsi, quatenus inordinatione sua viscera extendunt, vacuitates istas (in quibus flatum secundario & consequenter progignuntur) primo efficiunt, & illi (quatenus viscera eadem usque rigida & distenta servant) ne flatum isti ablegentur impediunt.

*Spiritus An-
males quosvis
& non flatum
Tympanitis
causa.*

Jamque ex prædictis satis constare arbitror, spiritus Animales, potius quam flatum, ejusmodi ventris intumescencias, saltem breves & transitorias, quales in paroxysmis colicis & hystericis contingunt, excitare. Attamen magna adhuc difficultas restat, quomodo abdominis *ὄγκος* Tympaniticus, qui fixus & permanens, imo plerumque immobilis est, à tali causa procedat; præsertim quia spiritus Animales, ex sua natura irrequieti & valde mobiles, fere semper latiorum affectant, ut nisi defessi, aut defuncti, vix unquam resideant.

Ut

Ut nodum hunc solvere ratiocinando pergam, considerare oportet, una cum spirituum Animalium hypostasi, *Succum Nerveum*, qui istis ubique pro vehiculo simulque pro retinaculo est: namque spiritus huius fluente subtilissimo potiti, libere expatiantur, & ne ab invicem dissipati avolent, in serie integra continentur. Si quando igitur latex iste quoad crassum, aut motum suum peccat, exinde statim spiritus Animales, in functionum suarum exercitiis varie delinquant, aut pervertuntur: uti in Pathologia nostra fuisse exposuimus. Ne isthæc modo repetendo, longas ambages faciam, quod ad præsens institutum spectat paucis contraham.

Itaque imprimis advertere licet, imi ventris contenta, (dantis solum hepate, liene, ac renibus) visceribus membranaceis (quas fibræ nervæ magna ex parte contexunt) plurimis instrui: unde sequitur succum nerveum (cujus in his partibus major ambitus, simulque angustior transitus est) remoras hic plures offendere: quod etiam ab effectu comprobatur, in quantum insultus spasmodici, in passionibus hypochondriacis, colicis, nephriticis, & hysteriis passim excitati, abdomen ita graviter infestant. Si quando igitur latex iste, fibras harum partium nerveas irrigans, vel ex se tenax & viscidus fuerit, vel iisdem faculentias plures impingat, propterea quidem accidet, Spiritus Animales, si quando in has fibras quodatenus obstructas impetuose adigantur, exinde non omnes facile redire: cumque ita sæpius, plenior eorum incursus, & parcior reditus fiat, tandem eveniet, magnas spirituum copias in fibras istas magis indies magisque impactas manere, easque distentas usque & plurimum inflatas tenere; demumque propter itum, & redituum in fibris

tympanitice intumescere : dico hoc omnino ab humorum putredine, & extrema mixtionis dissolutione, in qua particulæ activæ omnes manumissæ ab invicem discedunt, & avolantes quaqueverfus exitum quærunt, & obstacula quæque, ac imprimis cavitatum parietes immaniter distendunt, (quod minime in viventibus contingit) procedere; quapropter uti cadavera non omnia ex æquo putrescunt, ita illorum ventres citius aut tardius magis aut minus extumescunt: attamen durante vita nulla fit in corpore animato putredo, aut particularum dissolutio, *ζυμῶσις* five intumescientiam splanchnicam illatura. Interea non inficias imus, flatus intra pepses, hæmatoseos, & secretionum officinas, imo intra singulos quosq; corporis nostri specus & recessus generari; attamen è singulis istis (donec spiritus fibras tum nerveas tum motrices rite influunt, actuantque, ut viscerum parietes haud distenti ac rigidi teneantur) flatibus ubicunque genitis, æque facilis patescit exitus. Atque in Tympanite revera flatum spatia vacua implere concedimus, verum spiritus ipsi, quatenus in ordinatione sua viscera extendunt, vacuitates istas (in quibus flatus secundo & consequenter progignuntur) primo efficiunt, & illi (quatenus viscera eadem usque rigida & distenta servant) ne flatus isti ablegentur impediunt.

*Spiritus Animalis
quodvis
& non flatus
Tympanitis
causa.*

Jamque ex prædictis satis constare arbitror, spiritus Animales, potius quam flatus, ejusmodi ventris intumescencias, saltem breves & transitorias, quales in paroxysmis colicis & hystericis contingunt, excitare. Attamen magna adhuc difficultas restat, quomodo abdominis *όγκος* Tympaniticus, qui fixus & permanens, imo plerumque immobilis est, à tali causa procedit; præsertim quia spiritus Animales, ex sua natura irrequieti & valde mobiles, fere semper latitatem affectant, ut nisi defessi, aut defuncti, vix unquam resideant.

Ut

Ut nodum hunc solvere ratiocinando pergam, considerare oportet, una cum spirituum Animalium hypostasi, *Succum Nerveum*, qui istis ubique pro vehiculo simulque pro retinaculo est: namque spiritus hujus fluente subtilissimo potiti, libere expatiantur, & ne ab invicem dissipati avolent, in serie integra continentur. Si quando igitur latex iste quoad cras- sin, aut motum suum peccat, exinde statim spiritus Animales, in functionum suarum exercitiis varie delinquant, aut pervertuntur: uti in Pathologia nostra fuse exposuimus. Ne isthæc modo repetendo, longas ambages faciam, quod ad præsens institutum spectat paucis contraham.

Itaque imprimis advertere licet, imi ventris contenta, (dantis solum hepate, liene, ac renibus) visceribus membranaceis (quas fibræ nervæ magnæ ex parte contexunt) plurimis instrui: unde sequitur succum nerveum (cujus in his partibus major ambitus, simulque angustior transitus est) remoras hic plures offendere: quod etiam ab effectu comprobatur, in quantum insultus spasmodici, in passionibus hypochondriacis, colicis, nephriticis, & hysteriis passim excitati, abdomen ita graviter infestant. Si quando igitur latex iste, fibras harum partium nerveas irrigans, vel ex se tenax & viscidus fuerit, vel iisdem faculentias plures impingat, propterea quidem accidet, Spiritus Animales, si quando in has fibras quædam obstructas impetuosè adigantur, exinde non omnes facile redire: cumque ita sæpius, plenior eorum incurfus, & parcior reditus fiat, tandem eveniet, magnas spirituum copias in fibras istas magis indies magisque impactas manere, easque distentas usque & plurimum inflatas tenere; demumque propter

N n

istis

*Cujus obstructi-
one spiritus in-
tra fibras deti-
nentur ac immo-
biles fiant.*

istis vias occlusas, ibidem prorsus immobiles fieri, atque partes continentes semper extensas & rigidas servare: interea quoniam hi spiritus ibidem intra ductus nerveos impacti, ac densim stipati, cum aliis ad illorum antra influis commercium habent, idcirco pars affecta quamvis rigida, & fere immobilis, usque tamen sensu potitur. Pathologia hæc, ut ut paradoxa ac insolens quibusdam videatur, minus dubito quin à pluribus assensum merebitur, si perpendatur eos potissimum, qui affectibus hypochondriacis, colicis, aliisque imi ventris spasmodicis diu obnoxii fuerunt, demum Tympaniticos fieri.

*Morbi descrip-
tio.*

Designatis ad hunc modum Tympanitis ratione formali, & causa conjuncta, priusquam ad causas ejus remotiores investigandas procedimus, ex prædictis licebit, morbi hujus *Definitionem*, aut saltem descriptionem quandam tradere: nempe quod sit *tumor Abdominis fixus, & constans, aquabilis, durus, renitens, & à pulsatione sonitum edens, à partium & viscerum membranaceorum inflatione τεταρσδα ortus, propter spiritus Animales in fibras istas copia nimia adactos, ibidemque succi nervei obstruentis vitio, à recessu impeditos; cui affectioni, consequenter, flatuum in locis vacuis aggestio, velut complementum accedit.*

*Cause ejus pro-
nostica.*

Quod ad morbi hujus causas præcatæcticas, & Evidentes spectat, perraro accedit eas omnino adverti, quin tacitis iste initiis obrepens, sæpe consummatus, aut deploratus evadit, antequam percipitur; proinde ut contra affectum hunc, vix prophylaxis ulla instituitur: quippe donec functiones ordinariæ haud multum læduntur, ventris intumescencia tantummodo à flatibus exoriri præsumitur; dumque ut sponte evanescat expectatur, sæpe in Tympaniten accrescit. Itaque ut hujus procatarxis tempestive notetur, sciendum

dum est Affectus quosvis prævios ad eum disponere; cujusmodi imprimis sunt Diathesis hypochondriaca, colica, hysterica, imo & nonnunquam Asthmatica; quarum paroxysmis frequenter excitari solitis, si demum abdominis tumor ut ut ab initio parvus super- Affectus alii
spasmodici præ-
cui. veniat, illico Tympanites metuatur. Priorum ex istis affectuum casus passim occurrunt, & vulgari observati-
oni prostant: de posteriori refert Scherichius, *virum sexagenarium aliquot menses antequam in manifestum tumorem atollebatur venter, hoc symptomate infestatum fuisse, quod quotiescunque assidens mense, cibum mordere aggrediretur, item quando se ad somnum componens, obdormiscere inciperet, tanta corripiebatur anhelandi difficultate, ut pro crebritate respirandi, suffocationis periculum præ se ferret; quotem-
pore etiam percipiebat circa hypochondria palpitatio-
nem quandam, ac si præcordiis aliquid vivi Animalis subesset, cujusmodi affectio postea cessit in tumorem abdominis, à quo interibat.* In hoc aliisque modo citatis casibus, eadem ratio tenet, nempe quod Spiritus Causa Asthma-
tica in Tympani-
te deficiente. Animales ad faciendos in fibras imi ventris nerveas excursus irregulares assueti, tandem eas non modo crebrius & copiosius subeunt, sed in iisdem impacti ac impediti resident, adeoque demum viscerum inflationes Tympaniticas inducunt. Quæ quidem νόσος Epigenesis citius ac certius evenit, si insuper causæ evidentes accedant, quæ spiritus imi ventris perturbant, inque Μόχλοις αταξίας crebras adigunt, simulque succi nervei intra fibras istas scatentis, aut motum sistunt, aut crasin pervertunt; in quo censu habenter inordinationes in sex non naturalibus, passionibus immodicæ, ac præsertim mœroris, evacuationes solennes suppressæ, post æstum ingentem frigidi potus, aut subita ab aere, aut aqua, infrigidatio ventri illata.

Prognosis ejus.

Cujus
one,
tra s
nent
bile.

Quoad *prognosin* morbus hic adeo pessimi semper ominis habetur, ut vulgo ejus nomen abhorreatur; in tantum, ut sæpe cum de ventris tumore nulla fere mali suspicio fuerit, si forsan ille tumor à medico Tympanites pronunciatur, illico de spe omni conclamatum sit. Attamen hic Affectus raro per se interficit, quin longo tempore protractus, quo demum certius jugulet, sibimet Asciten lethi prænunciam adsciscit; in cujus rationem ut inquiramus, satis obvium erit concipere, dum in imo ventre viscera omnia distenta, & veluti rigida teneantur, insimul sanguinis, necnon humoris nervei, ac Lymphici ductus aut nimis extensos, aut compressos plurimum coartari; proindeque laticem suum haud libere & expedite transmittere; unde sequitur unumquemque humorem in transitu angustatum, ut demum quoquo modo pertranseat, è massa sua serosum quoddam, qua data via exuere, & denique ista humorum stillicidia, in abdominis cavitatem decidua, hydropem Asciten excitare.

Mor
tio.

Therapia.

Quod spectat ad morbi hujus *Therapeiam*, fere totus medendi scopus, contra flatum dirigitur: viz. indicationes ab Authoribus practicis inculcatae, materiam unde flatu elevaritur evacuandam, & causam quæ eos attollit removendam, flatu vero qui jam ventrem distendunt, discutendos & dissipandos suggerunt.

Caus
as.

Propter hos fines, purgantia contra humorem maxime suspectum destinata, sc. modo phlegmagoga ita dicta, modo melanagoga, modo chologoga, quibus insuper hydragoga (ut tela in quemcunque hostem intendantur) cum magna confidentia, etiam minimo plerumque, aut malo cum successu præscribi solent. Namque hic morbus (uti nostra observatione constitit) à catharticis præsertim fortioribus, fere semper exacerbari, & raro aut nunquam alleviari solet; cujus ratio

fatis

et. II.

semper
eatur ;
lla fere
medico
concla-
interfi-
um cer-
adsci-
obvium
nia di-
guinis,
aut ni-
rctari ;
pedite
humo-
no mo-
n, qua
licidia,
Asciten

ere to-
z. indi-
teriam
que eos
em dif-

em ma-
oga ita
quibus
em in-
no ple-
Nam-
itir) à
exacer-
s ratio
fatis

7

i-

a-

o-

2

O- Remedia in Fla-
in ^{ius definita}
n- ^{haud profunt.}

ta

el

er

en

de

am

jus

co-

in-

ab

ien

refi

ili-

ti-

Tres libri de
nos Therapeu-
tica.

&

ules

em

oli-

lios

bus

uo-

ilis,

ones

lap-

ima

Tab: VI.

Fig: 1.

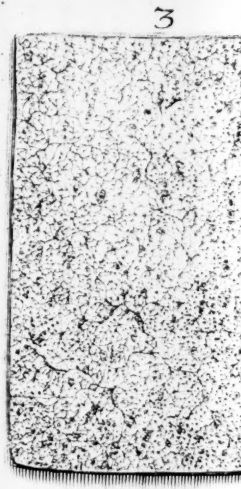
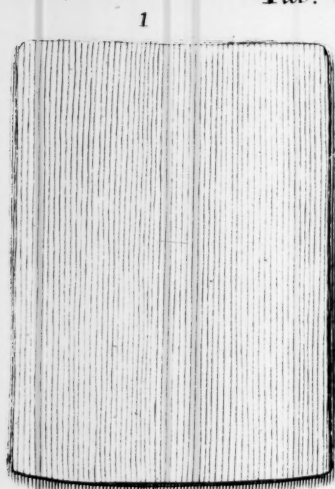
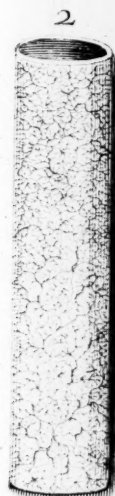
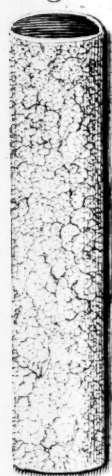
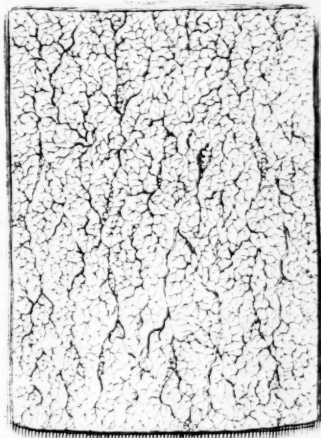
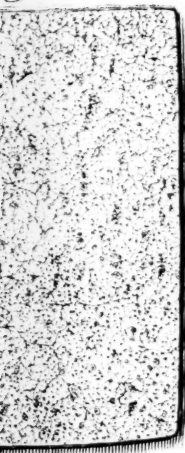

Fig: 2.

satis evidens est, quia fibris nerveis à pharmaco acriori irritatis, Spiritus Animales excursus suos irregulares reiterant, & magis usque ac magis intendunt, potius quam remittunt; quare licet dejectiones crebræ & copiosæ, cum sedibus aquosis & flatuosis inde procurantur, venter tamen plus intumescit. Porro dein ad flatus dispellendos, discutiendos, aut compescendos vis plusquam Æolia conscribitur; medicamenta carminativa vulgo dicta, cujusque fere generis, vel formæ, intus, ac extus, supra, ac infra, ac super partem affectam sedulo adhibentur; quibus tamen omnibus hic morbus plerunque obsurdescit; unde plurimum suspicari est, veram hujus morbi causam adhuc latere, quia medicamina per Ætiologiam ejus ordinariam indicata, aut suggesta, minime profunt.

Remedia in Flatus definita
haud profunt.

Quamvis non ego meliorem in hoc morbo sanando successum, aut certiore medendi methodum, ab experientia comprobata venditare possum; attamen libet hic quendam alium Therapeias ritum, hypothesei nostræ accomodum, & rationibus satis firmis stabilitum, in medium proferre.

Itaque in Tympanite, sicut in plerisque aliis affectibus, tres erunt *Indicationes* primariæ, quarum prima & maxime semper urgens *curatoria*, Spiritus Animales ab affectione *tetens* revocando, inque ordinem reducendo, abdominis tumorem removendum molitur. Secunda *preservatoria*, quæ spiritus istos, aut alios ab inordinatis in fibras imi ventris nerveas excursibus cohibet, simulque liquoris nervei eas irrigantis, quoad crasin aut motum, vitia emendat. Tertia *Vitalis*, symptomata maxime urgentia tollendo, functiones quascunque, quantum fieri possit, oppressas aut collapsas sublevat ac sustentat.

Tres Indicationes
Therapeutice.

*Cura toria, quæ
& prima difficilissima.*

*Quæ & qualia
remedia in hoc
morbo prosunt
aut obsunt.*

Prima indicatio maximi semper momenti est, in qua sc. totius Therapeiæ cardo versatur, verum difficillime perficitur; quippe non facile occurrit, quibus remediis, aut administrationum modis tentari debeat, cum pleraque medicinæ tela contra inviolabilem hunc hostem parum aut minime valeant. Phlebotomia nullum hic locum habet, quin fere semper ut noxia vitatur; item cathartica, quatenus fibras affectas irritant, atque spiritus perturbant, inque illas impetuosius adigunt, ventris ὄγκον adaugent potius quam diminuunt aut curant; pariter etiam diaphoretica, spiritus unâ, & particulas ποσέας, quas è fibris allici, & evocari oportuit, altius in eas impellunt. Medelæ ratio potissima in diureticis, & Enematum usu consistit videtur; quin etiam à Topicis magna expectantur, quoniam ipsi morbo immediatius, & per contactum adhibentur: & quia tumores in aliis locis optime dissolvunt, aut discutiunt. Attamen non omnia dissolventia, nec quidem in aliis tumoribus maxime proficua, hic conveniant; calidiora enim pro discutientibus habita, sive per fotum, linimentum, aut sub cataplasmaris aut Emplastris forma applicantur, in Tympanite sæpius noxam quam juvamen præstant; nam & fibrarum ductus aperiunt & dilatant, proinde ut spirituum incursibus magis pateant; simulque particulas impactas rarefaciunt, proinde ut cum spatium amplius occupent, ventris inflatio ac intumescencia augeantur. Denique ad alterantia quod spectat, etiam ex his quæ contra alios nervosi generis affectus juvant, non nisi pauca quædam in Tympanite conveniunt; nam ubi materies morbifica intra ductus angustiores hærens, prorsum, aut penitus impelli nequit, medicamenta elastica adhuc materiem altius infigendo, obicem usque majorem, & fixiorem reddunt; quare Spiritus C. Cervi, fuliginis, Salis Armoniaci, quin

quinimo Tincturæ, Elixires, aliaque medicamina facile volatili, aut particulis aliufmodi activis prædita, in Tympaniticis non modo calorem & sitim valde moleitum accient, sed & abdomen plus intumescere faciunt, in quantum sc. ea sanguinem & succum nervæum fundunt, atque spiritus exagitant, proinde ut particulae ab his singulis depositæ, in partes affectas cogantur.

At vero licet medicina contra hunc morbum adeo minime valeat, non tamen (quasi nihil, aut malum tantum efficeret) prorsus negligenda est; quin ægrotanti ut quoquo modo succuratur, omnem movere lapidem oportet, ut demum ei aut cura, aut saltem alleviatio obtineatur. Itaque imprimis (quoniam mos est ab Evacuantibus incipere) etsi cathartica fortiora semper obliunt, atque tenuiora ad causam conjunctam educendam vix unquam polleant; attamen posteriora hæc quatenus morbi fomitem nonnihil subtrahunt, etiam, quo medicamina alia energieas suas liberius exerant, viam sternant, in praxi medica vices suas, viz. semel intra vi. vel vii. dies habere debent; atque aliis temporibus Enemata (quorum usus multo præstantior est) crebro exhibeantur. Hydroticis interdictis, Diureticis moderatis sedulo incumbatur, quibus insimul adiungantur spirituum & humorum alterationem, & reductionem respicientia, quæ quidem Pharmaciæ Tympaniticæ partem præcipuam constituunt. Porro interea Topicorum usus haud negligatur. Medicamentorum in singulos hosce fines appropriatorum formulas quasdam selectiores subdeimus. Pro medicamine blande solutivo usurpetur vinum laxativum à Cl. Greg. Horatio in Lib. obser. iv. Cap. xxx. pro Tympanitico præscriptum, vel loco ejus sequens compendio magis præscribatur.

Cathartica tenuiora blandiora & enemata commendantur.

Medicamento-
rum formulæ.

Liquor solutivus

Re Flor. persicorum, rosar. damascen. ana p. ij. genist. sambuc. centaurij minoris, ana p. j. foliorum agromonia, absinth. marini, ana M. j. sennæ opt. ℥j. Rhabarb. 3vi. sem. carthami ℥ss. ebuli 3ij. santal. citrin. 3iij. radic. Galang. 3ij. incisa & contusa includantur sacculo ex serico, qui vitro indatur, cum vini albi lib. ij. aquæ saxifragiæ lib. j. salis Tartari 3iss. stent per 48. horas, dein patiens bibere incipiat sumendo circa 3iij. ad vj. diebus tertiis, aut quartis.

In constitutione calidiori, formula sequens, in hoc morbo nonnunquam cum successu à me probata, adhibeatur.

Re Aq. mineral. Cathartica lib. viij. salis absinth. 3ij. leni Balnei calore evaporet ad lib. ij. Huic addere soleo Aqu. de Catharticis cum vino destillat. 3iij. dosi 3iij. ad vj.

Vel liquori isti ad lib. ij. evaporat. adde rad. mechoac. Turbith, ana ℥ss. Rhabarb. 3vj. santal. citrin. 3ij. Caryophyl. 3j. digerantur clausæ & calide per duas horas: filtretur calide per chartam emporeticam tenuem, dosi 3iij. vel iij.

Enemata.

Enemata in hoc morbo, quatenus alvum sine magna fibrarum irritatione subducunt, crebrioris sint usus.

Re. Aq. infusionis stercoris equini maris cum floribus chamomeli lib. j. mellis mercurialis 3ij. Eodem modo etiam ex stercore canino, cum carminativis parentur decocta aut infusiones.

Re Decoct. emollientis lib. j. salis Prunel. vel salis Armoniaci 3j. ad 3iss. f. enema.

Re Urina

℞ *Urina sana lib. j. salis prunel. ℥j. terebinthin. Venet. solut. cum vitello ovi ℥iss. f. enema.*

2. Diuretica in hoc morbo siqua alia remedia o- *Diuretica.*
pem promittunt.

℞ *Millepedarum virvarum mundatarum ℥ij. nucem j. moschatam incisam, simul contusis affunde aq. diuretica infra prescripta lib. j. f. expressio fortis, dosis ℥ij. ad iij. bis in die.*

℞ *Baccar. virid. Juniperi, & sambuci, ana lib. vj. conorum abietis lib. iij. Jugland. virid. lib. ij. corticis Winterani ℥iij. cortices exteriores vi. Aurant. & iij. limoniorum, sem. ammeos, eruca, nasturtii, ana ℥iss. Anethi ℥ij. concisis & contusis affunde seri lactis è vino albo parat. lib. viij. destil. organis communibus, liquor totus misceatur.* *Aque destilla.*

℞ *Chrystal. mineralis ℥ss. salis succini volatilis ℥ij. pul. sem. dauci ℥j. Terebinth. Venet. q. s. f. pilul. exiguæ, sumantur iij. vesperi, & primo mane superbibendo aq. prædict. ℥ij.* *Pilulæ.*

℞ *Spiritus salis dulcis ℥ss.umat gut. vi. ad xij. bis in die cum haustu ejusdem aquæ, addendo syrupi violacei cochl. j.* *Spiritus.*

℞ *Spir. salis Tartari ℥j.umat. ℥j. ad ℥ss. bis in die eodem modo: sic etiam spiritus nitri, & Tinctura salis Tartari exhiberi possunt.*

℞ *Folior. plantaginis, chærefolij, Aparines, ana M. iij. contusis affunde aq. destillat. prioris lib. j. f. expressio fortis, dosis ℥ij. bis vel ter in die, cum alio medicamento.* *Expressio.*

Apozema.

℞ Radic. graminis ℥iij. rusci Brusci ℥ij. chærefolij, eringij condit. ana ℥j. ras. C. C. cberis ana ℥ij. Cor. cer-
vi ust. ℥iiss. sem. Bardanæ ℥iij. coquantur in aq. fon-
tan. lib. iij. ad ij. colatura fervida effundatur foliorum
Aparin. & nasturtii aquat. contus. ana M. j. addendo vini
Rhenani ℥vi. f. infusio calida, & clausa per horas ij. de-
in iterum coletur, & adde aq. lumbricorum Magistrat.
℥ij. syrupi è v. radicibus ℥iiss. f. Apozema, dosis ℥iij. bis
in die cum alio medicam^{te}ne.

Topica.

Dum hæc intus sumuntur, etiam Topica, & Ap-
plicationes externæ sedulo adhibeantur, non calida, &
discutientia, sed particulis salis volatilis, & nitrosis
prædita, quæ nempe salium aliorum combinationes
destruunt, & spirituum impactiones dissolvunt, in
quos fines sequentia proponimus, Si fetus omnino
in usum admitti debent, ne calide nimis applicen-
tur, item non è carminativis vulgo dictis, sed impri-
mis è salibus & mineralibus parentur. Cabrotius (ci-
tante Helmontio) se octogenarium sanasse narrat, cu-
jus ventrem bis in die fomentabat cum lixivio, cui sal,
alumen, atque sulphur incoxerat; ac inde fimo vaccino,
pro cataplasmate utebatur. Ego sequentia præscribere
soleo.

Fetus.

℞ Florum salis Armoniaci ℥j. Chrystalli mineralis.
℥ij. spir. vini tenuioris multo phlegmate imbuti lib. ij.
misce & dissolve in vitro.

Pannus laneus huic tepide intinctus, super torum
abdomen applicetur, & subinde mutetur denuo in-
tingendo: fiat bis in die per horæ semis, dein appli-
cetur vel cataplasma ex fimo vaccino cum pul. ster-
coris canini, vel emplastr. sequens.

℞ Em.

℞ *Emplastri diasaponis* h. e. *de minio cum saponē* Emplastrum.
Veneto, q. s. extendatur tenuiter super alutam tenu-
em, toti ventri applicetur renovando intra x. vel xii.
dies.

II. *Indicatio* secunda remedia alterantia potissimum requirit, quæ nempe in visceribus imi ventris Indicatio Comm.
humorum fermentationes, & spirituum orgasmos, & excursus irregulares sistunt, quæ insuper chyli & succi nervei mixtiones æquabiles, & motus debitos procurant: in quos fines *chalybeata* imprimis acciuntur. De cur. di. curat. in chalybeata.
Et quidem non modo ad hunc morbum, sed & ple-
rosque alios *splanchnicos*, ad medicamenta ex *ferro*,
tanquam inde tela maxime aculeata pararentur, statim
accurri solet: cum interea à multis empiricis, aut
medicastro, qui hæc confidenter & dogmatice præ-
scribunt, parum, aut minimè attenditur quo ritu ta-
lis pharmacia operatur, aut quas in melius alteratio-
nes inde expectare liceat: quapropter dum ferrum
in medicamentum cedens, etiam si Goliathi gladius, à
cæco arripitur & vibratur, nihil mirum est, si in ir-
ritum cedat, imo si loco morbi hostis, ipsa interdum
natura percutiatur, ac lædatur: & quidem ita frequen-
ter accidit, cum *chalybeata*, quorum magna varietas,
& operationum diversitas est, sine ullo delectu, aut
in patientibus temperamenti, constitutionis, & mor-
bi status respectu, & discrimine exhibentur.

De medicamentis ex ferro ac chalybe præparatis,
eorumque virtutibus, & operandi modis, alibi ex
professo egimus; ut non opus fuerit, hic eadem repe-
tere. Ad morbum hunc, si nulla omnino ex iis, certe Causæ di. ex ferro præparata non conveniunt.
non omnia conveniunt; ea namque in quibus mixti
compage referata, sulphur usque remanet, & solutum
ceteris prædominatur, ab hoc censu prorsus exulent;
quippe ζυμώσεαι sua insigni viscerum succos valde fer-

mentant, atque sanguinem & spiritus adeo exagitant, ut tota imi ventris regio, quasi à spiritu quodam impetum faciente, in majorem molem attollatur.

Nec minus hic conveniunt, à quibus particulæ sulphuræ una cum salinis prorsus abiguntur; uti fit in Croco Martis, per calcinationem fortissimam, ac diuturnam præparato. Hoc enim medicamen cum ad fluxiones omnes sistendas utile sit, ita & humorum, & spirituum impactiones quasvis figit magis, & obstinatiores reddit.

*Qualia admitti
possunt.*

Verum restat medii generis pharmacum Martiatum, in quo sulphure in totum, aut maxima ex parte abactò, sal vitriolicus remanet ac præpollet: uti quidem habet in ferri limaturæ solutione, aut infusione simplici, aut acidulata; in sale, aut vitriolo martis, in chalybis præparatione nostra, cum multis aliis, ex quibus pharmaca præparata, aut composita, in nonnullis casibus opem insignem contulisse, experientia fatis crebra liquet. Hæc enim viscerum fermenta exotica destruant, & genuina restituunt, obstructions eorum referant, sanguinem figunt, ejusque compagem à dissolutione nimia cohibent: quapropter remedia chalybeata, quemadmodum etiam alterantia quædam alia, contra Tympanitis causas procataceticas, & remotiores, aliquantum forsitan prosunt; verum ad causam ejus conjunctam, parum aut nihil opis conferunt.

*Chalybeatæ præparati
formule.*

R. Chalybis nostri tenuissime levigati ℥ij. aq. destillat. superius præscript. lib. ij. syrupi de v. radicibus ℥ij. misce in vitro. & per subsidentiam clarificeter. dosis ℥ij. vel iij. mane & hora quinta P. M.

R. Pul. radicum ari, oculor. canceri, ana ℥ij. chrysalis mineralis ℥ij. vitrioli Martis ℥iss. sacchari Anthosatis. ℥ij. misce, dosis ℥ss. bis in die, cum vehiculo idoneo.

Hart.

Hartmannus egregie prædicat, liquorem è floribus *Tapfi barbati*, quasi remedium in hoc morbo specificum; *flores istos* recentes inde in Alembicum immittendo, & fortiter comprimendo, dein *vas exacte clausum* ponatur in *clibano* dum *panes coquuntur*, & postea è *floribus exemptis liquor fortiter exprimatur*, qui in *balneo destilletur*. Dosis $\mathfrak{z}\text{ij}$. in *Decocto sem.* & *radic fenicul.* Certe medicamentum hoc, si quid omnino efficiet, in dosi majori exhiberi debet.

Johannes Anglicus commendat electuarium ex *rosata novella cum Diatrion. santal. & ovus formicarum*; quod equidem remedium satis probabile aliquid promittere videtur. In horum imitationem libet hic sequens proponere.

\mathfrak{R} Conserv. *florum Cichorii, nasturtii Indici* ana $\mathfrak{z}\text{ij}$.
pul. rad. Ari, ligni Aloes, santal. citrini ana $\mathfrak{z}\text{j}$. *oculor. Cancr.* $\mathfrak{z}\text{iss}$ *salis absinthii* $\mathfrak{z}\text{j}$. *ovorum formicarum* $\mathfrak{z}\text{j}$. *liquoris Tapfi barbati* $\mathfrak{z}\text{ss}$. cum *s. q. syrupi e corticibus citrif.* Electuarium, dosi $\mathfrak{z}\text{ij}$. bis in die superbibendo *aq. destillat. prioris, aut Fulpii sequentis* $\mathfrak{z}\text{ij}$.

\mathfrak{R} *Aq. foliorum Ari, è succo Baccarum sambuci, Aq. Juniperi, flor. sambuci,* ana $\mathfrak{z}\text{vj}$. *Aq. limacum lumbricorum Magistral. ana* $\mathfrak{z}\text{ij}$. *syrupi è succo baccarum sambuci* $\mathfrak{z}\text{ij}$. *misc. f. Fulapium.*

III. Indicatio tertia vitalis præscribit remedia potissimum contra spirituum deliquia & dyspnœam, & contra vigilias & sitim. Utriusque generis formulas quasdam breviter subjiciemus.

I. Cardiaca.

\mathfrak{R} *Aq. Naphæ florum Calendulæ, Chamomeli,* ana $\mathfrak{z}\text{ij}$.

O o 3

Dris.

D. ris Stephani ℥ij. *Tinctur. Croci* ℥ij. *sacchari* ℥j. *Margarit.* ℥j. *f. Julapium.* *Dosis Cochl.* iiij. *vel v. ter aut saepius in die in languoribus.*

Cardiaca.

℞ *Conserv. flor. Calendul.* ℥ij. *confect.* *Alcher-*
mes, de Hyacintho, ana ℥ij. *margarit. pul.* ℥j. *syrup. e suc-*
co citri q. s. f. confectio, sumatur quantitas nucis moschat.
vesperi & mane superbibendo haustum Julapij.

2. Hypnotica.

Hypnotica.

℞ *Aq. hysterica* ℥vj. *syrup. de Meconio* ℥ss. *misce, su-*
matur sera nocte.

Vel ℞ *Aq. Cinnamomi tenuioris* ℥j. *Diacodij* ℥iiij.
Tinctur. Croci ℥ij. *misce, sumat ad cochl. j. sera nocte*
si somnus defecerit. Vel,

℞ *Syrupi e floribus Paralyseos cochl.* iiij. *Aq. pæoniæ*
composit. cochl. j. laudan. Tartarizat. ℥j. *sumat cochl. j.*
sera nocte si vigilia urgebunt.

Sit in contin-
guet & a.

3. *Αἰτιολογία* in hoc morbo valde siticuloso fre-
quenter ac in quantitate solum perexigua exhiberi
debent, ut molestissimum illud symptoma absque mul-
to potu qui semper permiciosus est, compesci queat.
In quem finem,

℞ *Conserv. Iujulæ per setaceum traject.* ℥iiij. *Pulp.*
Tamarindorum ℥ij. *Salis Pruncl.* ℥j. *syrup. e succo Iuju-*
læ q. s. f. Ecclegma molle de quo saepius lambat.

SECT. II. CAP. V.

De Anasarca.

EXactis modo duabus (juxta vulgi recensio-
nem) Hydropis speciebus, sc. Ascite & Tym-
panite ; quamvis tertia, viz. Anasarca (liqui-
dem totius corporis potius, quam imi ventris
affectus) proprie hujus loci non est, attamen Patho-
logiam ejus prioribus nonnihil affinem, quin & mede-
lam brevi contractam, etiam h.c tradendam cense-
mus. *Anasarca* ad hunc modum describitur, *quod sit* Anasarca de-
scriptio.
totius corporis exterioris, aut quarundam ejus partium,
tumor albus, mollis, tactui cedens, & foveam à com-
pressione relinquens, ab humore aquoso extravasato, at-
que tum intra musculorum interstitia, tum intra car-
nium, cutis, imo glandularum, & membranarum
poros aggelto procedens.

Differt ab Ascite quoad formam externam, & appa-
rentiam, minimè tamen quoad materiam morbificam,
quæ in utroque affectu eadem, quatenus intra cavitates
majores, aut minores aggeritur, morbi appellatio-
nem diversam fortitur. Quomodo ab
Ascite differt.

Humor aquosus Anasarcam constituens, omnino Origo a san-
guine.
aut maxima ex parte à sanguine procedit ; iste nimi-
rum Hæmatoseos defectu & vitio, intra massam
sanguineam jugi productus, ex Arteriarum finibus
in majori copia profunditur, quam ut per venas,
& lymphæductus excipi, & reduci, ac per re-
nes, & poros cutis, aliaque feroli laticis Emisaria,
amandari queat.

Ex his sequitur, morbi hujus causam Materialem Causa materia-
lis & efficiens.
esse humorem aquosum, & Efficientem esse sangui-
nem, qui sc. aquas progignit, inque locis affectis de-
ponit ;

ponit. Utriusque istarum rationes, atque fiendi, aut efficiendi modos perpendemus, & primo de Anasarca causa efficiente dicemus.

*Sanguis causa
eius efficiens du-
plicitate spectat.*

1. Sanguinis diathesis, seu potius foetura hydropica, in his duobus consistit; sc. primo quod ob hæmatoseos defectum aut vitium, succum nutritium massæ suæ jugiter infusum non recte assimilat, sed in humorem aqueum degenerare finit: dein secundo quod propter mixtionem ejus nimis laxam, humorem istum ita degenerem, intra compagem haud tam diu retinet, donec per emunctoria aut emissaria idonea ablegari possit, quin ubiq; juxta Arteriarum fines eum in vasorum intercapedines exuit, ibidemque relinquit. Utraq; hæc sanguinis vitia paulo amplius perpendemus.

*Primo quod non
rite sanguificat.*

Primo quoad prius, Sanguinem ipsum, & non Cor, aut Hepar sanguificare, nuper ex quo partium harum munia plane intelliguntur, fere apud omnes in confesso est; attamen quo ritu sanguis chylum sibi infusum assimilat, inque sanguinem recentem in usus plures, ac diversimodos impendendum convertit, non ita facile patet. Quod autem nonnulli asserunt, hoc tantum exacta particularum comminutione & commixtione fieri, proindeque utriusque generis particulas simul confusas, intra angustiores hepatis, & pulmonum ductus, velut cum pistillis subigi & pinfitari autumant, nobis certe minus verisimile videtur; quin è contra putem viscera hæc (prout superius ostendi) secretionum potius quam mixtionis organa constitui; Hæmatoseos vero rationem omnino in hoc consistere, quod sanguinis veteris particulæ activæ, nempe salinæ, & sulphureæ, cum spirituosiss in vigore politæ, illico in symbolas chymi infusi particulas in statu adhuc inferiori existentes agunt, easque exuscitant adeo & fermentant, ut exinde statim hæ crassiorum involucris extricata, in parem cum prioribus exalta-

*In cuius ratio-
nem inquiratur.*

tionis

tionis, aut perfectionis gradum evehantur, ipsisque demum associatæ, ac intinul homogeneæ, & similes factæ, eandem sanguinis naturam induant, particulis interim crassioribus & heterogeneis à quibus exuntur & emergunt illuc alio ablegatis. Enimvero Sanguificatio, quemadmodum multi in vinum aut cervisiam maturatio, omnino fermentatione peragitur; verum discriminis ratio est, quod vinum dolio inclusum usque in eadem massa integre permanens, quoad totam ejus compagem lente fermentatur, & non nisi longo tempore perficitur; sanguis autem in perpetuo fluxu, & partium quarundam impendio, aliarumque reparatione constitutus, per partes usque recentes fermentatur, & de novo generatur.

Profecto sanguis vetus erga chymum recentem, ferre idem præstat, ac fermentum è cervisiæ veteris flore, aut face, cervisiæ novellæ adjectum: attamen modo quasi inverso; quia sanguinis massa ingens prius fermentata, chymi portiones exiguas continue infusas subito fermentat alteratq; in cervisia vero liquor fermentans in quantitate perexigua alterius massæ ingenti fermentandæ imponitur, quam non nisi longo tempore ad maturitatem perducit. Post sanguinis rudimenta ita per fermentationem jacta, complementum ejus & perfecta in sanguinem Assimilatio, per Accensionem acquiritur, (eum namque revera accendi ἀποσεχλίσως (uti opinor) olim ostendi, quæ argumenta, per demonstrationem potissimam, scilicet à propria Passione desumptam confecta, etsi multi cavillati sunt, nullus adhuc diluit.) Dum itaque tota sanguinis massa ex cruore & chylo simul confusis constans, inter circulandum fermentatur, eadem insuper in portiones minutissimas divisa, per totos pulmones explicatur, ut ab aëre nitroso inspirato secundum omnes suas partes successive accendatur: ita namque & flam-

*Hæmatosis va-
rio & modo co-
pulantur.*

ma vitalis perennatur, porro & sanguinis particulæ omnes, velut ignem passæ, defæcatiores, ac inter se magis congruæ evadunt: quin etiam inter efflagrandum adeo disponuntur, ut dum aliæ in spirituum, succinervei, & partium solidarum nutrimenta abeunt, aliæque minus utiles in viscerum fermenta, aut recrementa secedunt; aliæ interim fixiores, in massa sanguinea diutius permanent, ejusque compagem sustentant, & succum nutritium fermentando, sanguinem usque novum generant; donec ipsæ demum effætæ amandantur, & aliis dein adultis locum cedunt.

Sanguinis diathesis hydropica ex ritu duplici respicitur.

Ostenso ad hunc modum, quo ritu Hæmatosis per sanguinis tum fermentationem, tum accensionem, perfici debeat; facile erit concipere in quibus vitium ejus, diathesin hydropicam produciens, consistit. Viz. hæc oriri solet, si quando alterutra, aut simul utraque ex istis conditio ad sanguificationem requisita, aut deficiat aut pervertatur.

Præ ob vitium aut defectum quoad eius vel primo fermentationem,

Primo igitur hoc crebrius, & potius contingit, quia sanguis in crasi sua depravatus succum nutritium sibi met infulum non rite fermentat, ut in sanguinem laudabilem mutetur. Si quando enim in massa sanguinea, sale ac sulphure cum spiritu depressis, particulæ aquosæ cum terretribus præpollent, uti functiones omnes, tum vitales tum Animales, exinde languent & vacillant; ita imprimis ipsa hæmatosis deficit ac pervertitur. Etenim chyli succus sanguine commixtus, cum ab hujus particulis dissolvi, ac fermentari nequit, (liquorum aliorum ritu, quoties simul mixta ζυμώσται carent) in humorem aqueum forte acidum aut pendalum, aut alias vitiosum abit, qui postea indies coacervatus, & demum ad plenitudinem assurgens, sanguinem aggravat, ejusque calorem ferre tantum non obruit; proinde ut necesse sit eum quoquo modo, & qua data via protenus amandari; deinde

deinde vero quia secretionum officinæ (spirituum animalium penu propter diminutum influxus sanguinei tributum languente) in functionibus suis deficiunt, serum exuberans ex arteriolarum osculis ubique in poros, & vacuitates proximas five minores, five majores deponitur; à cujus aggestione magna, & diuturna, postquam pori omnes implentur, oritur iste totius corporis externi, aut quorundam ejus membrorum habitus velut paludosus, *Anasarca* dictus.

Secundo nec tantum fermentationis, verum & accensionis sanguinæ defectus, aut vitium, massæ interdum ejus diathesin Hydropicam inducit: quod plane cernitur in quantum nonnulli, loca palustria aut maritima incolentes, sine ulla præterea causa, aut occasione, nisi quod auram crassiorem halitibus incongruis, à quibus nitrum abigitur, aut obscuratur, præditam hauriunt, in hydropem incidunt. Propterea namque sanguis, siquidem intra præcordia rite accendi, & efflagrando perfici nequit, degener factus, & quoad crasin vitiat, chyli succum non rite dissolvit ac assimilât, sed in laticem aquosum perverti finit. Quanquam autem sanguis etiam hac ratione primo depravatus, subinde vim suam fermentativam amittit, ac ideo potius & immediatius hydropem accersit; attamen primum ejus vitium, ab aëre insalubri inspirato, & sanguinem non rite accendente ortum habuisse, inde constat, quia tales hydropici habitationem suam in loca aprica & montana transferentes, absque alia medicina convalescunt.

Hæc de *Anasarca* causis proximis, ipsique morbo conjunctis, quæ nimirum sunt massæ sanguinæ, potissimum quoad fermentationem, & aliquatenus quoad accensionem ejus depravatio, aut defectus: quæ posterior vix effectiva esse solet, nisi quando priorem superinducit. Quod vero spectat ad morbi hujus cau-

fas remotiores, & procatarcticas, à quibus nempe affectio ejus ἀζυμῶδης (ut nihil amplius dicam de accensionis ejus defectu, aut depravatione) oritur; dico has adeo multiplices, & diversimodas existere, ut vix possibile existimem eas omnes particulatim recensere; plurimæ tamen, aut saltem præcipuæ, ad tria hæc capita reduci possunt. Nempe quandoquidem dyscrasia sanguinis ὑδατώδης exoritur, quatenus principia ejus activa, viz. spiritus, sal, & sulphur, vim siue virtutem suam ζυμώτικην, h. e. sanguificam minime exerunt: dico hoc fieri, vel primo quoniam particulæ istæ propter magna impendia nimis absumuntur; vel secundo quia per refectiones idoneas & proportionatas non satis reparantur; vel tertio quoniam à particulis aliis hebetioribus, aut heterogeneis in massa sanguinea nimium aggestis obruntur aut obscurantur. Cujusque horum rationes & fiendi modos paululum expendamus.

*Al tria capita
reducuntur.*

*Primo quia sanguinis particule
afflicte nimis
absumuntur.*

Primo, prius horum evidentissime cernitur in crebris aut immodicis hæmorrhagiis, à quibus sæpissime, plus quam ab alio quovis accidente, aut occasione plerique homines, quantumvis robusti, & constitutionis prius firmæ, illico ad hydropem inclinantur. Cujus ratio est, quod sanguis, particulis ejus nobilioribus in copia ingenti profusis, depauperatur adeo, ut postea succum chyli allatum, nec rite fermentare, nec accendere possit. Porro idem interdum effectus, tardiori licet passu, à febribus, aliisque diuturnis aggritudinibus, vel languoribus succedit; quatenus nempe sanguis longa depreffione laborans extenuatur adeo & dispoliatur, demum ut aquosus & ἀζυμῶδης evadat.

*Secundo quia
non satis repara-
ntur.*

Secundo sanguis nonnunquam ab indole genuina desciscens, in hydropicam vergit, quia propter alimentum solito aut debito tenuius ei suppeditatum, parti-

particulæ activæ & sanguificæ intra massam ejus non satis reparantur; ita namque advertere est, quosdam vino & potui lautiori assuetos, postea ad aquæ aut cervisiæ tenuioris potum & edulia tantum famelica redactos, subito in hydropem incidisse. Communis observatio est, & sæpenumero satis vera, licet mali ominis, bibulos & potatores assiduos, si forsan more istoc vesano relicto, tandem sobrii ac abstemii evadunt, multum periclitari, ne propter solitam sanguinis ζυμωσιν depressam, morbo isti obnoxii fiant. Novi Bibonem insignem, qui sacerdotem eximie doctum juxta ac pium, necis suæ reum pronunciavit, eo quod ipse monitis ejus obtemperans Temulentiam reliquerat, & exinde paulo postea hydropem lethalem contraxerat.

Ceterum tertia causa, sive occasio ad morbum istum disponens, communissima, & maxime notabilis in eo consistit, quod particulæ sanguinis activæ, aliis hebetioribus, aut heterogeneis obvolutæ, vel ab invicem dissipatæ, vim suam ζυμωτικήν amittunt, vel exerere nequeunt. Talis vero earum affectio cum à variis causis, & accidentibus, ita potissimum ab his tribus modo solitariis, modo simul unitis, excitari solet: viz. Primo à nonnaturalibus immodice ingestis, secundo à naturalibus indebite retentis, vel Tertio quoniam a particulis hebetioribus obvoluntur. tertio à præternaturalibus in corpore perperam generatis. Causæ præfate casus.

Ad primam ex his classem, errata in victu, (à quibus uberrima semper istius morbi seges est) merito referimus. Etenim vulgaris, & fere omnium in ore decantata est hæc prognosis, gulosos quosvis & valde bibaces demum ab hydropse interituros: ad quem insuper inclinant, non modo crapula & comotationes immodicæ ac assiduæ, verum & comestiones nimis crebræ ac intempestivæ, quin & alimen- Prima à nonnaturalibus immodice ingestis.

torum absurdorum, aut dyspeptorum frequens ingestio. Quippe à victus ratione cujusque generis mala diutius usurpata, siquidem chyli succus non nisi crudus sæpe, incongruus, & plerunque supra modum copiosus, massæ sanguineæ infunditur, necesse erit eum primo aggravari, dein compage ejus laxata, particulas nobiliores ab invicem divulsas, ab aliis heterogeneis ita obvolvi, aut retundi, ut à virtute sua fermentativa sive sanguifica impeditus desitit; proinde ut viscerum læsionibus etiam brevi in accessum datis, cachexia, & propediem hydrops (cujus illa semper prodroma est) insequuntur.

Secundo in loco ponantur evacuationes omnes ordinariæ assuetæ, aut solennes suppressæ. Satis notum est à fluxu menstruo, aut hæmorrhoidali diminuto aut nullo, haud minus quam à nimio (propter sanguinis ζυμῶσιν à particularum heterogeneitate impeditam) cachexiam non raro hydropicam excitari. Porro idem sæpe effectus, & ob parem rationem à fontanellis oclusis, vel eruptionibus cutaneis subito repressis exoriri solet. Denique urina suppressa, & Diaphoresis multum impedita, affectione immediata & necessaria sanguinem aquosiores reddunt, ac ad hydropem inclinant. Satis frequens etiam de sanis observatio est, qui aliquamdiu lecto abstinere coguntur, eorum pedes intumescere.

Tertio à præternaturalibus in corpore genitis.

Tertio præternaturalia intus in corpore genita, præsertim vero *tumores*, ac *humores*, sanguinem sæpe in motu præpediunt, aut in crasi pervertunt, eique adeo diathesin hydropicam inducunt. Tumores alicubi circa viscera excitati, quatenus sanguinis circuitum obstruunt aut angustant, serum ejus illic extravasari & profundi faciunt; à cujus intra cavitatem aliquam aggestione, primo Ascites, (prout supra ostendimus) & postea demum Anasarca, itius conse-

consequens, sæpe accientur. Porro humores diversimodi variis in locis intus geniti, atque in sanguinem traducti, massam ejus primo inquinant, & particulis heterogeneis inficiunt, à quibus ea demum infirmatur adeo & in crasi læditur, ut chyli succum infusum (cum amplius fermentare & assimilare nequeat) in laticem hydropicum pervertat. Propter hanc rationem, nihil usitatus est quam phthificos, item ulceribus strumosis, cancrofis, imo quibuscvis intra renes, mesenterium, intestina, aliaque uni ventris viscera excitatis laborantes, postquam diu contabuerunt, tandem hydropicos interire.

Hæc de morbi hujus causa efficiente proxima, item de remotioribus præcipuis tum procatarecticis, tum evidentibus. Quod vero ad causam materiale[m] spectat, sensui patet, hanc meram esse lympham intra cutis aliarumque partium exteriorum poros aggestam; quæ quidem à sanguine illic deposita, (partim ejus latex serosus, partimque succus chylosus est) sed ab hæmatosi & corporis nutritione, quibus destinabatur, deficiens, recrementi instar, in spatia quævis vacua vasis interjecta rejicitur. Quod autem materies hydropica, à sanguine & chylo procedens, nec cruenta, nec lactea, sed limpida existit, nihil mirum videatur; quoniam urina vel sanorum post potum plenior cruda pariter & aquosa redditur; ac proinde constat eam nihil à sanguine mutuari, verum quicquid coloris aut consistentiæ crassioris ad massam ejus attulit, ibidem relinquere. Et quamvis in utriusque casus Ætiologiam referri possit, urinam quatenus per renes, & materiam hydropicam quatenus per solidarum partium poros colatur, ita limpida[m] & aquosam evadere; attamen observatione constat, chyli partem aquosam etiam dum sanguini confunditur, cum ipso non intime misceri, sed colore & consistentia spoliatam sub
forma

Hujus quædam
diacriticones
faciuntur.

Anasarcæ cau-
sa materialis
per vim sangui-
nis primæ ex
partem succi
nutritiæ.

*Quia humor
e demum sit
humilis & non
cruentus aut
laticem.*

forma lymphæ intra sanguinis poros manere: cujus certe indicium est, quod sanguis à quocunque animali per phlebotomiam detractus, postquam intrigidatus in partes secessit, laticem aquosum (qui sero & succo nutritio constat) plane limpidum & à reliquo cruore separatum exhibet. In hujus rationes, & fiendi modos, & quare sanguis qui aquæ infusus, ipsam illico tingit, & solida quæque si quando ipsis inspergitur, cruentat, proprium serum quocum intime confunditur & diu circulatur, nullo colore inficiat, à præsentī instituto erit modo altius inquirere.

*Morb. differen-
tie.*

Ex morbi hujus Ætiologia modo tradita, *differentie* ejus facile colligi possunt, viz. Primo quod sit vel universalis, cum totus corporis habitus & membra omnia intumescunt; vel particularis, in quo plerunque membra tantum inferiora laborant, reliquo interim corpore propter nutrimenti defectum emarcescente, cujusmodi affectionem ac minime tympaniten Prosper Martianus vult Hippocratem, *Hydropem siccum* appellare, in quo sc. quod de Syrene fertur, *Siccum Aquoso* jungitur.

Secundo Anasarca sive Universalis sive Partialis, aut simplex est, aut cum Ascite complicatur: & tunc vel Anasarca superinducitur Asciti, aut hic morbus isti supervenit. Porro Anasarca respectu causarum tum procatasticarum tum evidentium, multifariam distingui potest, prout supra innuimus; & ejusmodi ejus discrimina, circa prognosin & Therapeiam rite instituendas magni sæpe momenti deprehenduntur.

Prognosis ejus.

Itaque ad *Prognosin* quod spectat, morbus hic dum simplex, inter omnes hydropis species minus periculosus existit; atque Particularis, membra tantum inferiora occupans, modo venter non simul intumescat, multo tutior est quam Universalis.

Ana-

Anasarca Asciten superinducens, in quo plerumque urina & satis copiosa est, & fitis non admodum intensa, longe tutior est, quam eadem ab hoc morbo inducta; qua laborantes ut plurimum valde sitiunt, atque urinam paucam, rubicundam, & crassam aut quasi lixiviale reddunt. Pariter, aut pejus habet, quando Anasarca (prout interdum assolet) Tympaniti, aut phthisi supervenit. Denique morbi hujus prognosticon non leve, ab Ægrotantis circa victum & medicinam morigeratione aut obstinatione desumitur. Nam utcumque habeat morbi conditio, si hydropicus pharmacum recusans genio indulgebit, nihil inde boni sperare liceat.

Circa Therapeiam rite designandam, duo præcipui hic medendi scopi occurrunt, viz. Primo ut aqua intercus quoquo modo evacuetur, & absumatur; dein secundo provideri debet, ne nova continue generetur & aggeratur; in quem finem danda erit opera medica, tum ut coctionis viscera recrementis inanita, & obstructionibus libera, chylum usque laudabilem conficiant, ac in debita copia massæ sanguineæ suppeditent; tum insuper ut sanguis (principiis ejus ad *δύναμιν ζυμωτικήν* restitutis) chyli succum ei jugiter suffusum, rite fermentet, inque sanguinem assimilet. Indicatio vitalis minime in hoc morbo, uti in multis aliis, necessaria videtur; quoniam raro hic adsunt spirituum deliquia, aut vigiliæ, pro quibus cardiaca & hypnotica requiruntur: atque victu resumtivo parum opus est, quia Jejunium, & abstinencia potius juvant, & sæpissime in magnam curationis partem cedunt: cujus ratio est, quod vasa per inedia inanita, aquas intercutis, aut alibi stagnantes resorbent, easque partim per renes, poros cutis, aliaque emissaria foras ablegant, partimque succo alibili adhuc turgidas corpori enutriendo utilissime impendunt.

Curatio ejus.

Indicationes diæ.

Qq

Primo

Prima materia
morboſa eva-
cuationem in-
tendit.

Primo, ut prima *Indicatio curatoria*, materiae morboſae evacuationem intendens, perficiatur; adhiberi debent, pharmaca hydragoga omnia, tum ſimplicia, tum compoſita; quin & medicamentorum formulae, ſupra in capite de Aſcite recenſitae, & praſcriptae. Porro huc pertinent, non tantum cathartica, & diuretica, ſed etiam diaphoretica, quae licet in aliis hydropis ſpeciebus ut plurimum interdicta, in curatione Anaſarcae ſaepe locum habent.

Per Cathartica.

In ſimplici Anaſarca fortiter purgare licet, & non raro multum juvat. Et quidem ab hoc morbo interdum per Catharſin ſanato, empirici de medelis ſuis plurimum gloriari habent; eorumque medicamina quaedam pro curandis hydropicis multum decantata exiſtunt; quippe ſi forte unum aut alterum Anaſarca laborantem, ſpecificis hydragogis, aut elateriis, eoſuſpiciam ſanaſſe contigit, ſatis eſt de quo ſe & artem ſuam ſemper venditent, etſi eodem medicamento centum Aſciticos jugularunt. Quapropter licet eſulae aut elaterii praeparata, pilulae lunares, Hercules Bovii, aliaque hydragoga in quibuſdam caſibus nonnunquam profuerunt; tamen ſi indifferenter hydropicis omnibus, aut omnino ulli conſtitutione debili & viſceribuſtoni praefracti, aut conformationis laeſae, praedito exhibentur, ſaepe necem quam remedium afferunt. Itaque ſemper prudentis medici iudicio committatur, quando, quouſque, & quibus Catharticis utendum erit.

Fortiora conveniunt, ſed non in omnibus.

Catharticorum cujuſque generis hydragogon, ſc. tum *αῖον*, tum *καίω* vim ſuam exerentium, atque tum lenius tum fortius operantium, formulas ſupra deſcripſimus, unde poſſunt huc referri, & medendi methodo jam propoſitae accommodari.

Quomodo operandi
modus.

Quod ſi ratio inquiritur, quomodo cathartica in hoc morbo operantur, & quare feliciter, & multo efficaciſſe,

ficacius, quam in aliis hydropis speciebus aquas educunt, dico in Anasarca materiem *νοσσην* (quæ lymphæ est) partim in massa sanguinea, partimque in habitu corporis, intra poros, & vacuitates vasorum finibus interjectas, subsistere; quapropter catharticum fortius exhibitum, illico massam sanguineam exagitat, fundit, & ad superflui cujusvis, aut heterogenei excretionem ciet; simulque arteriarum oscula, versus intestinorum cavitates dehiscencia irritat, ut per hæc potius emissaria humor è sanguine rejectus exitum inveniat. Hinc imprimis aquæ intra sanguinem fluctuantes copiose elutriantur, dein vasa inanita aquam mox intercutim resorbent, & partim illico per sedem, partimque per urinas, aut diaphoresin foras amandant; nullus interea metus est ne, ut in Ascite, materies morbifica à sanguine per medicamentum exagitata & fusa, in loca affecta, unde non facile remeabilis est, amplius adigatur: item ne, ut in Tympanite, propter ventriculi, & intestinorum fibras, à pharmaco nimis irritatas, viscera ista in extumescencias *τετανωσεις* accieantur. Quippe donec viscera erunt firma, & bene constituta, medicamento particulæ nullam iis noxam infligunt: verum exinde in sanguinem tractæ, non modo aquas ex eo eliciunt, sed massam ejus exagitando, particulas activas prius obrutas exuscitant, & versus *σύναναν* suam *συγκρίτην* disponunt.

Secundo hydragoga per diuresin operantia, tum simplicia tum composita, nec non medicamentorum ex utrisque paratorum formulas, & exhibendi modos etiam supra descripsimus; quæ item (ut repetitione non opus sit) huc transferri possunt. Quoniam vero pharmacæ hujus generis non omnia pariter in quibusque affectibus juvant, advertere hic subest, pro curanda Anasarca *Lixivialia* (prout nostra observatione

sæpe constitit) ceteris diureticis longe præstare. Enimvero tritum & vulgare nunc remedium est, ut quispiam membra habens tumida, post purgationem præmissam, sumat bis vel ter in die lixivii ex cineribus absinthii, vel genistæ cum vino albo facti ꝑvj. ad viij. ejusque usum per aliquot dies continuet. Medicamentum hoc, uti in pluribus notavi, urinas potenter movet, imo nonnunquam in tanta copia, ut lotio supra sesquicongii mensuram, intra nycthemeri spatium profuso, Ægrotantes fere ad miraculum usque brevi convaluerint.

*E rion operandi
modus & ratio
inquirantur.*

Quo ritu, & quali viscera, sanguinem, aliosque humores attriciendi modo, Diuretica cujusque generis operantur, in priori tractatu explicavimus; quod vero in Anasarca laborantibus, medicamina sale fixo, & lixiviali, plus quam sale acido, Alkali, aut volatili prædita, urinas expellunt, ratio ut opinor hæc est, viz. in morbo isto affectis postquam deficiente sanguinis ζυμώσει, & virtute sanguifica, humores aquosi & crudi tum in ejus massa, tum intra corporis habitum aggregati, ibidem fere immobiles aliquandiu permanferunt, tandem illi (prout succorum aqueorum paulo stagnantium mos est) coalescunt; quapropter medicamento particulæ lixiviales in sanguinem suffusæ, illico cum aquarum acidis effervescent, quas insuper dum exagitant & fermentant, in tota massa sanguinea ζυμώσιν insignem, & excretivam cient; proinde ut particulis omnibus in motum concitis, non tantum aquosæ ac recrementitiæ ceteris extrusæ, per renes amendantur, sed & ipsius cruoris insitæ & activæ crassioribus quibus obvolvuntur sese extricent, & de novo emergentes virtutem suam fermentativam resumere, & sanguificare incipiant.

℞ Cinerum genistæ, vel absinthii, vel sarmentorum vitis ad albedinem calcinat. & cribrat. ℥iij. ponantur in lagena vitrea cum vini albi lib. ij. digerantur clausæ & calide per iij. vel iiij. horas, dein coletur. dosis ʒvj. ad viij. bis in die.

*Diureticorum
laxantium, for-
mula.*

℞ Tartari albi cum nitro calcinati, & dein in crucibulo ad ceruleitatem fusi ℥iij. spiritus vini tenuioris lib. iss. aq. limacum, lumbricorum, ana ℥iij. digerantur clausæ in furno arena per duos dies : dosis liquoris clari ℥ij. ad iiij. cum decocti radicum Rusci, & Bardana, in cervisia facti ℥iij.

Pro potu ordinario.

℞ Cinerum genistæ alborum, & mundat. lib. ij. ponantur in sacculo cum ras. ligni sassaphras ℥iij. radicum Galangæ minoris ℥j. Baccarum Juniperi, & sem. Dau-
ci, ana ʒiss. fiat sacculus pro iiij. congiis cervisiæ, post 7. vel 8. dies hauriri incipiat.

3. Diaphoretica in leucophlegmatia (quæ sc. Anasarca proœmium aut declinatio est) non raro egre-
gie conferunt : ceterum in hoc morbo confirmato, melius quam in aliis hydropis speciebus convenire solent. Et quamvis ab initio propter habitum corporis crassiori velut palude obsessum, sudores movere nequeat, utcumque dum sanguinem exagitant, particulas ejus insitas activas, antea sopitas, & semiobrutas exuscitari, & versus ζυμωσις disponi, quin & recementitias quasque, & præsertim aqueas in motum accieri faciunt, proinde statim ut illæ è receptaculis suis exundantes, promptius ac facilius per sedem, vel urinam, & sæpe aliquatenus per διαπρῶν abscedant. At vero postquam aquis per catharsin elutriatis, materies morbifica in tantum diminuitur, ut corporis moles, & membrorum intumescentiæ remittere incipiant, hu-

Diaphoretica.

moris reliquæ per *ἐπιδρωσιν* moderatam, & diaphoretin constantem optime abstumentur.

*Diaphoretica
conveniunt, quæ
in dosi largiori
sumuntur.*

Hydroticorum censum, & formulas nuper in alio Tractatu descripsimus; quoad præsens institutum, pro curatione Anasarcæ, ea maxime conveniunt, quæ in dosi paulo largiori exhibentur; quorum enim quantitas per exigua est, particulæ eorum activæ aquis immersæ obruuntur, priusquam in sanguinem diffusæ, vires suas exerere possunt. Quamobrem spiritus sive Armoniaci, sive vinosi, nec non Tincturæ, & Elixires, imo ac pulveres contra morbum istum rarius in usum veniunt: quia nimirum in dosi minori minus efficiunt, atque in perampla si exhibentur, efferatione sua viscera sæpe lædunt: quin ea potius seligantur, quæ haustu pleniori, & calide assumpta, sanguinem totum illibata permeare possunt; cujusmodi imprimis sunt decocta ex lignis, & radicibus, quorum particulæ sanguini satis congruæ, ab eoque indomabiles, totam ejus massam pertranscunt, & vim elasticam, humores omnes commovendo, exerunt.

Eorum formula.

R. Rasura lign. sanct. ℥vj. sassaphras ℥ij. santalorum omnium, ana ℥vj. ras. eboris, C.C. ana ℥iij. s. a. infundantur, & coquantur in aq. fontan. lib. viij. ad medietatem; addendo radic. calami Aromatici, Galang. minoris, Bardan. petasitidos, ana ℥j. foliorum salviae acuta, chamedryos siccat. ana Mj. Colatura servetur ad usum, dosi ℥viij. ad x. calide bis in die; unicuique dosi addi possunt Spir. salis Armoniaci succinat. vel fuliginis, gut. xx. ad xxv. vel Tinctur. salis Tartari ℥ss. ad ℥j.

*Hydragoga
externa.*

Hæc de medicamentis hydragogis *internis*, quæ lymphas, vel intus versus intestina eliciendo, vel ex-
tus

tus ad renes, aut poros cutis pellendo, foras educi faciunt. Præterea in usu sunt Administrationes quædam *externæ*, quibus aquæ intra corporis habitum aggestæ commoventur, adeoque vel generaliter ad egrediendum per diaphoresin, aut diuresin disponuntur, vel particulariter, exitu in privatis quibusdam locis facto, protinus emittuntur.

Eorumdem præcipue partes & Administrationum modi.

In prima classe *frictiones, linimenta, fotus, & Balneum sicca* tum *humida* ponuntur: dein Aquas educientia particularia sunt, *vesicatoria, escharotica*, & per acum puncturæ. Super his singulis aut saltem præcipuis quatenus ad hunc morbum spectant, breviter dicemus.

1. *Frictiones* in leucophlegmatia, & Anasarca effectum sæpe utilem præstant: quippe cum habitus corporis non tantum illuvie aquosa illic aggesta adeo impletur ut nihil evaporare possit, sed & partes externæ, propter sanguinis ad eas appulsum inhibitu frigescent, frictiones crebræ ac validæ, aquas stagnantes commovent, & aliquatenus inde dissipant, quin & sanguinem, vias aperiendo in partes eas unde exulârat, denuo accient, quare non solum membra intumefacta sed & totum corpus semel aut bis in die cum pannis asperis, aut cum verriculo in eum usum ordinariè nunc parato fricari expedit.

Primo fricatio.

2. 3. Inter, vel post *frictiones, linimenta & fotus* interdum conveniunt. Parantur vel ex salibus aliis, que mineralibus dissolutis, vel ex vegetabilibus calidis, & discutientibus, cum vini facibus aquæ incoctis: quorum applicatio calida poros aperit, aquas aggestas amplius commovet, ac discutit, etiam circuitus sanguinei ambitum aggerie aquosa aliquatenus dissipata protendit. Linimenta consistunt ex sulphure, & salibus diversi generis vel ex calce viva, aliisque mineralibus, quæ pulverisata, & herbarum acrium extractis

2. Linimenta.

3. Fotus.

mucila.

mucilaginosi excepta, in unguenti formam redigantur; quibus ob meliorem consistentiam, olei scorpion. quantitas idonea adjiciatur. Porro oleum hoc (modo sit genuinum) per se adhibitum, ope non raro insignem præstat. Novi puerum ab Anasarca Universali valde tumidum, unico hoc remedio sanatum fuisse: mater enim (nescio quo consilio) totum corpus mane & vesperi oleo scorpionum illinebat, partes omnes cum manu calida valide fricando; quo facto intra triduum coepit urinæ copiam ingentem profundere, cumque per aliquot dies ita meiere perstitisset, intumescencia sensim evanescente, sanus evasit.

4. Balnea.

4. *Balnea* hydropi vix ulli præter Anasarcam, atque huic non nisi in diatesi, aut declinatione conveniunt. Quippe cum ab hujus calore totum corpus ambiente, sanguis effervescit, & incitatus aquas prius stagnantes ubique commovet, & in se resorbens varie transfert, periculum est, ne (uti frequenter assolet) eas è corporis habitu, in massam suam excipiens, evestigio in præcordiis, aut cerebro deponat: quippe nihil usitatius est quam partium istarum affectus, viz. Asthma, vel Apoplexiam, hydropicis à balneatione intempestiva supervenire. Attamen cum morbi causa conjuncta, (viz. intumescencia) moderata, aut non multa fuerit, Balneum ex aqua salibus ac sulphure imprægnata, aut etiam laconicum, à quibus blanda ἐπιδρωσις promovetur, non raro cum fructu adhibetur: pro laconico, plus expedit, & insigniter sæpe prodest ut Ægrotantes in salariorum Ædibus, prope furnos in quibus aqua mineralis, in salem decoquitur, in cellis idoneis collocentur.

5. Vescicatoria.

5. *Vescicatoria* aquas intercutis copiose, & non raro profuse nimis emittunt. De modo quo operantur, infra speciatiim dicemus; interim advertimus hæc cautè

cautè admodum hydropicis adhibenda, quia sc. ejusmodi epispasticum locis tumidis applicatum, emissarium nimis patens facit, quo aperto, aqua primo erumpens, sæpe magnam post se illuviem è tota vicinia trahit, unde statim sequitur magna spirituum concidentia. Porro nonnunquam locus ita subito inani-
tus, siquidem caloris, & spirituum orbis, brevi in sphacelum labitur; quapropter medicamen hoc raro hydropicorum tibiis, aut pedibus, ubi calor debilis, & tumor maximus est, sed interdum femoribus, & brachiis securè (quoties opus erit) applicetur.

6. *Escharotica* paulo tutius, quam vesicatoria locis tumidis adhibentur: quoniam ex hoc emissario, aquarum fluxus non tam præceps, & copiosus statim ab initio contingit: verum iste moderate incipiens, deinde paulatim ad fluentum ingens accrescit; quod natura (postquam ei sensim assuefit) melius tolerat. Porro minor ab escharotico, quam à vesicatorio, gangrenæ metus est, quoniam in ista applicatione, pars cujus continuitas solvitur, contra caloris exolutionem, per escharam munitur. Novi olim Empiricum indoctum & rudem, qui hydropicorum membra, ut ut tumida, sequenti modo per escharoticum non raro feliciter evacuabat; viz. Primo Tibias fovebat vesperi & mane cum decocto ebulli, absinthii, chamomeli, aliarumque herbarum calidarum, cerevisiæ aut vini facibus adjectis; atque inter fatus tempora cataplasma ex decocti istius magmate cum fursure paratum applicabat; post hæc per triduum usurpata, utramque tibiam cum pede totam cum emplastro ex pice Burgundica tegebat; relicto tantum super utramque suram foramine exiguo, ad magnitudinem nucis avellanæ, quibus in locis Escharoticum ex cinere corticis fraxini cuti nudæ imponebat: quo post xii. horas amoto Eschara tenuis relinquebatur:

R r

6. Escharotica.

Escharotici m-
dis encephalici.

c

è cujus poris, aqua primum lente exudare, dein indies paulo uberius extillare, & postmodum (eschara decidua) tanquam è fonte aperto, copiosius emanare solebat, donec è toto infra & supra crure elutriaretur.

7 *Acus punctura.*
76.

7. Restat ad huc alius (prioribus non inferior, etsi minus usitatus) aquas intercutis educendi modus, sc. per *Acus puncturam*; quæ itidem, ne præceps ac nimius accieatur aquarum effluxus, caute admodum ac minutim celebrari debet. Accipiat *Acus* ordinaria (quali sartores utuntur,) & super locum maxime œdematosum, in cutim punctim adigatur, eoque tantum, ut sanguis non sequatur: adeoque fiant uno tempore vi. vel vii. foraminula, pollicem latum ab invicem distantia; ex unoquoque foraminulo, aqua guttatim erumpet, adeoque continue extillabit, donec circumcirca loca puncta tumor omnis evanuerit: dein proxima vice, post horas modo xii. modo xviii. aut xxiv. ejusmodi punctura in alia cruris ejusdem, aut alterius parte celebretur, adeoque deinceps semel, aut bis in die in membro hoc, aut illo; unico vel duobus, vel simul in pluribus, talia aquarum intercutum emissaria excitentur. Enimvero hoc modo uberius ac tutius quam ab alia quavis *ἐγχειρίσας* exteriori, illuvies hydropica exauriri possit; cujus interea proventus novus, si per internam pharmaciam præcavetur, morbus facilius sanabitur. Porro in hydrope deplorato, optime per administrationem istam vita prolongatur, in quantum sc. aquis per emissaria isthæc externa continue elutriatis, inundatio interna vitalis diutius protelatur. Nuper senex septuagenarius toto corpore, hydrope immersus, unici hujus remedii ope præter spem omnium per plures menses in vita perstitit, & caput super aquas extulit.

Haecenus de remedium generibus & formulis per Indicationem primam sc. curatoriam suggestis; quod ad alteram sc. præservatoriam spectat, quæ nempe sanguinis crasin, & virtutem $\zetaυμωπικην$ live sanguificam restituendam procurat, ejusmodi illa medicamenta suggerit, quæ particulis calidioribus & elasticis prædita, massæ sanguineæ principia activa aut depressa resuscitat, aut absunta reparari facit; in quos fines remedia alterantia vulgo dicta, sub forma *Electuarii*, *Pulveris*, *Pilularum*, *Aquæ destillatæ*, *Julapii*, *Apozematis*, & *Dietæ* præscribi solent; quibus etiam Spiritus, Tincturæ, Elixires, interdum majoris efficaciz ergo adjiciantur. Cujusque horum exemplar unum aut alterum proponemus.

Indicatio secunda præservatoria cujusmodi remedia suggestit.

Ex eadem formula.

r. R. *Conserv. absinthij marini, Cochleariæ, flavedinis Aurantij, ana ℥ij. Corticis Winteran. ℥ij. Spec. Diacurcum. ℥iss. Chalybis præparat. cum sulphure ℥iij. salis Absinth. ℥ij. Syrupi e corticibus citri q. s. f. Electuarium, dosis ℥ij. mane & hora quinta p. m. superbibendo haustum vel Julapii, vel aq. destillatæ ad ℥iij. vel iiij.*

1. Electuarium.

Chalybeata in hoc morbo, uti in Pica Virginum sæpe numero egregie prosunt; in tantum ut non raro totus aut saltem præcipuus medendi scopus, in hoc remedii genus devolvatur: attamen advertere est, hujusmodi medicamenta non omnia in istis casibus ex æquo convenire: nam quæ maxime in usu sunt, viz. *sal chalybis* sive *vitriolum martis*, aliaque cum acidis præparata ac sulphure in totum spoliata, nequicquam juvant, utpote quæ sanguinis $\zetaυμωπικην$ minime promovent, sed potius è contra eum nimis efferum, aut elasticum figunt. Attamen ad Anasarcam,

Chalybeata in hoc morbo proficiunt.

Sed tantum sal præparat.

& quamcunque in habitu corporis Cachexiam œdematofam, ejusmodi chalybeata adhibeantur, in quibus particulæ sulphuræ relinquuntur, & pollent; uti imprimis sunt ferri limatura, & squammæ in pollinem reductæ, item Chalybs cum sulphure liquatus, & pulverisatus. Horum pulveres assumpti, illico à salibus intra corpus nostrum acidis dissolvuntur, unde particulæ sulphuræ metallicæ manumissæ, & in sanguinem traductæ, totam ejus massam fermentant, particulas ibidem symbolas, antea sopitas, exulscitant, iplisque adjunctæ sanguinem vigorant, ejusque vim ζυμωτικήν sive sanguificam prius depressam redintegrant. Quapropter observare est ab hujusmodi chalybeatīs, vel paulisper usurpatis, faciei χλωρόσιν, in vultum floridum mutari.

2 Pulvis.

2. R. Pulv. radic. Ari Composit. corticis Winteran. ana ℥iij. radic. galangæ minoris, Cubebæ, ana ℥iss. chalybis cum sulphure præp. ℥ss. sacchari Anthosati ℥vi. f. pulvis divid. in xx. partes, dosis. p. j. omni mane & hora quinta p. m. cum hæstu Decocti sudoriferi superius præscripti.

3 Pilule.

3. R. Extract. gummosi residentis post destillationem, Elixir. vitæ Quercetan. ℥ss. pul. lumbricorum præp. ℥ij. radic. galangæ minoris, corticis Winteran. ana ℥iss. salis Absinthii ℥ij. rubiginis ferri ℥ijss. Balsam. Peruv. ℥j. Tinctur. salis Tartari ℥ij. Balsam. Capi. vij. q. s. f. massa. formetur in pilulas exiguas, dosis ℥ss. vesperi & primo mane superbibendo Julapii vel aq. destillat. sequentis ℥iij.

4 Julapium.

4 R. Aq. florum sambuci, è succo Baccarum ejus fermentato, ana lib. j. Aq. lumbricorum magistral. Raphani composit. mirabilis, ana ℥ij. syrupi è succo Baccarum sambuci ℥ij. misce. f. Julapium.

5 R. Fo-

5. R. Folior. Cochlearia hortensis, Eruca, piperitidos, ana M. vi. radicum Calami aromatici, Galangæ minoris, Zedoaria, Iridis florentin. sambuci, Ari, ana ʒvj. Corticis Winterani. piperis Jamaicensis, ana ʒiij. baccarum Juniperi ʒiiij. Caryophyllorum, Zinzib. nucis Moschat. ana ʒj. incis. & contusis affunde vini Rhenani veteris lib. viij. destil. organis communibus, liquor totus misceatur. Aqua destil-
lata.

6, 7. Decoctum Antihydropicum supra inter Diaphoretica describitur. Potus diæteticus loco Cervi- 6, 7. Decoctum.
fiæ fumendus, juxta formulam sequentem confi-
ciatur.

R. Rasur. ligni sancti, Sassafras, ana ʒiiij. radic. Iridis florentin. Calami Aromatici, Galangæ minoris, Enule Campan. ana ʒiss. Baccarum Juniperi, lauri, ana ʒij. sem. Anisi, Carvi, fœnicul. dulcis, Coriandr. Anethi, ana ʒj. piperis longi, Cubebar. ana ʒiss. Caryophyll. nucis Moschat. Zinzib. ana ʒss. piperis Jamaicensis ʒij. folior. sicc. salvia acuta, scorodonia, calamentha, Agrimonia, ana M. j. liquiritia ʒiiij. incisa & contusa coquantur in aq. fontan. congiis iiij. ad medi-
etatem. Colatura frigefacta servetur in lagenis vitreis ad usum; hujus potu constanti plures Anasarca fere deplorata laborantes convaluisse novi. E multis hydropicorum sanatorum exemplis libet modo unicum proponere.

Vir quidam robustus, mediæ ætatis, postquam febre quartana Epidemicè contracta, & ab initio male tractata supra annum laborasset, ac interim ma- Hydropic. Ana-
sarca curata
exemplum.

Rr 3

la

la victus ratione usus fuisset, in hydropem Anasarcam incidit, quæ deinceps, cum pro fiti (quæ immanis erat) restringenda potui liberalius indulgeret, brevi in immensum accrevit; adeo ut membris omnibus à capite ad calcem, ipsoque insuper abdomine intumefactis, se in lecto de latere in latus, sine ministrantium ope devolvere nequiret.

Hunc primo invisens, & de curatione desperans (sicut medicus apud Celsum lib. 3. Cap. 21. qui *Hydropicum quendam intemperatum sanari posse negabat*) illico prognosticon hoc dixi, cum sc. *ni potu abstineret, brevi interituum.* Ad quod respondens ille, profitebatur se, modo salvari possit, hebdomadæ spatio non omnino bibiturum. Et quidem dictum factum, admodum licet siticulosus per vi. aut vii. dies vix quidquam liquidi, nisi quod medicamentum fuit, ore ingerebat; atque per id tempus, cum interim hydragoga Cathartica, & diuretica, quin & alia quælibet præscripta sedulo assumeret, multo melius habuit: & postea methodo (qualis supra describitur) aliquamdiu adhibita, ad sanitatem integram restituebatur, & etiamnum post v. circiter annos vivit ac sanus degit.

Conclusio huius sectionis.

Restant alii quidam affectus splanchnici, de quorum Remediis juxta methodum sequentem hic agendum esset, attamen hoc pensum sub aliis Titulis magna ex parte jam jam præstiti; nam, prout supra innuimus, medicamenta quæ *renes* concernunt pleraque, sub *diureticorum*, ac quæ *stomachum* ac *intestina* sub *emeticorum* ac *purgantium* censu explicavimus; quæ ad *lienem* in *Pathologia Hypochondriaca*, & quæ *uterum* in *Hysterica* absolvimus. Quod ad partes genitales, eorumque morbos, & medelam attinet in aliud tempus & locum refer-
vare

vare visum est; jam proxime incumbit, post pharmaciam internam hactenus tractatam, nonnihil de externa, atque administrationum ejus Ætiologia differere, quod in proxima Sectione fiet, cujus initium à *Phlebotomia*, magno sc. remedio, ducetur.

SECT. III. CAP. I.

De Phlebotomia.

Phlebotomia
medicina maxi-
me generalis &
Antiqua.

INter universa Philosophiæ documenta, aut medicinæ subsidia, nulla unquam Theoria, vel Praxis, aut antiquior, aut generalior extitit, quam sanguinis speculatio, ejusque per *vena sectionem* extramissio. De priori alibi sæpius agentes sanguinis naturam & partes constitutivas explicavimus, quinimo ejusdem virtutes, & energiam explicantes, ipsum revera accendi, & ab accensione ejus vitæ animalis, quasi lampadis flammam incipere, ac perennari demonstravimus. Ad *Phlebotomiam* vero quod spectat præcipui omnes cujusque seculi Authores hujus mentionem fecerunt: quin eadem apud cunctas nationes utcunque barbaras ac incultas in usu medico semper fuit. Nec mirum hoc, siquidem *ἡ γειφθῆναι* illius necessitatem & viam natura ipsa imprimis commonstravit; etiam lex divina circumcisionis ritum, quasi symbolum ejus præcipiens, innuere videtur, ingenitas naturæ humanæ impuritates aliquatenus per sanguinis missionem expurgari debere.

Natura per hæ-
morrhagias eam
primo common-
stravit.

De magno hoc remedio ut methodice differamus, imprimis considerare oportet, quot modis, item ob quas causas, & fines *Sanguinis Emissio*, aut sponte naturæ contingit, aut per Iatricen indicatur: dein secundo præcipuos evacuationis hujus effectus tum bonos tum malos, sive commoda ac incommoda subdemus, simulque regulas quasdam, & cautiones circa phlebotomiam rite administrandam observandas proponemus.

Quoad prius, Hæmorrhagiæ Spontaneæ (quæ phlebotomiæ sum suggererunt) cum multiplices,
ac

ac diversimodæ fuerint, ad bina hæc capita, five clas-
ses vulgo reduci solent: nempe dicuntur illæ, vel cri-
ticæ, natura aliquid bonum ac salutiferum moliente;
vel symptomaticæ, quæ ut plurimum, hac à regimi-
ne suo dejecta, & omnia fulque deque habente, con-
tingunt. Prioris generis eruptiones cruentæ rursus
distinguuntur, quod vel sine febre excitantur, & sunt
vel periodicæ, quæ statis sæpe temporibus eveniunt,
uti catameniorum fluxus muliebris, ac in nonnullis
vasorum sedalium, inque aliis nasalium apertiones
solennes, aut alias, assuetæ; quæ sæpenumero juxta
magnas anni τροπῆς aut aeris mutationes succedunt:
vel sunt vagæ ac incertæ, uti cum sanguis è locis i-
stis ac è multis aliis, modo in hac modo in ista corpo-
ris parte, haud incommode erumpit. Porro ἐκκρισις
sanguineæ interdum in febre contingunt, eamque
non raro judicant, prout Hippocrates olim annota-
vit, & etiamnum ex observatione maxime vulgari
constat. In singulis hisce casibus, sanguis erumpit,
quatenus intra vasa turgens, & supra modum rarefac-
tus, spatium amplius desiderat, quapropter ni portio
quædam abscedit, tota statim massa constipari, ejus-
que tum motus inhiberi, tum accensio suffocari & cra-
tis perverti periclitantur.

*Critica cum, vel
sine febre.*

Enimvero duæ sunt præcipuæ rationes, five προ-
φάσεις, propter quas hujusmodi sanguinis turgescen-
tiæ oriuntur: in quantum sc. liquor ejus tum in-
flammabilis, tum fermentativus exiitit.

*Eorum causæ
procedunt vel*

1. Quoad prius horum, ut sanguis pro vita tuen-
da, ejusque functionibus rite exercendis debite ac-
cendatur, particulas hujus sulphureas insitas nitrosas
ab aëre adventitiis proportionari oportet. Quoties-
cunque igitur cruor valde effervesceat & rarefactus,
in compage sua plurimum aperitur & laxatur, adeo
ut sulphur solutum in majori copia accendatur, etiam

*1. A sanguinis
accensione.*

ad nitrum uberius hauriendum respiratio creberrima & laboriosa instituitur. Quod si hoc modo sulphur exuberans efflagrando absumi, flammaque vitalis regulari nequit, proxima statim pabuli sulphurei minuendi ratio est, ut sanguinis rarefacti portio quædam foras erumpat. Hinc non tantum in febribus, sed post vini potum, balnea, insolationem, aliaque à quibus sanguis valde turgescit accidentia, aut hæmorrhagiæ sponte succedant, aut sæpe opus est talis evacuationis spontaneæ defectum per Phlebotomiam supplere. Quod autem hujusmodi sanguinis effusiones, siue per naturam, siue per Chirurgiam factæ, vulgo dicuntur calorem, siue æstumejus compescere; revera hoc solummodo agunt, quatenus pabuli sulphurei, velut olei partem subtrahendo, cruoris accensionem diminuunt.

2. *A fermenta-*
tione quo.

Verum insuper secundo sanguis, in quantum liquor fermentativus, etiam ad extravasandum aptus est. Ille nimirum, si quando heterogeneum aliquid, ac non miscibile latici ejus confunditur, instar vini in dolio effervescebat valde, ac in vasis ad incongruum illud excludendum ebullit; quod siquidem nec subigere, neque per diapnoen, urinam, aut alias exterminare possit, ipse cruor sui portionem quasi vehiculum pro materia isthac foras ableganda qua data via excludit. Propter hanc rationem (viz. ut quidpiam incongruum, ac indomabile è massa sanguinea excernatur) diversimodæ hæmorrhagiæ tum in febribus, tum citra ipsas, varie contingunt; quæ omnes, prout etiam illæ quibus sanguinis nimia accensio deprimatur, à natura propter boni intentionem excitantur: quod autem secus frequenter evenit, variis accidentibus, & circumstantiis imputari debet. Ut plurimum vero circa hæmorrhagias spontaneas critique institutas delinquitur, aut primo quia sanguis inter effervescebat

fervescendum effluxus modum nescit, ideoque in ὄρμην *Hæmorrhæ- critica quando- que in symptomaticas cedit.* concitus nimis exundat; vel secundo quia vasorum ora semel aperta haud denuo statim connivent, aut occludi possunt; vel tertio quia natura excretionem sanguineam moliens, eam per loca magis patentia, sed sæpe incommoda facit; uti cum per pulmonem, per renes, intestina, aliaque viscera hæmorrhagia contingit, quæ ideoque est critica in symptomaticam, & non raro malignam cedit.

Nec tantum his modis, sed præterea ob multa alia *2. Hæmorrhæ- critica symptomatica cedit in malignam aut* naturæ delicta, aut impedimenta hæmorrhagiæ symptomaticæ, contingunt; in quibus omnibus, aut ipse sanguis, aut vasa eum continentia, aut simul utraque, potissimum in culpa esse solent.

Primo sanguis præter rationes supra citatas (quate- *Primo alia sanguis* nus nempe supra modum inflammabilis, aut fermentiscibilis existit) insuper ad extravasandum aptus est, quia latex ejus aut venenatus, aut alias corruptus, debitam mixtionem retinere nequit; quin ad cogulandum aut putrescendum aptus, in partes secedit; quarum dum aliæ, hic illic defixæ, maculas, exanthemata, ceteraque malignitatis stigmata accientes, cutim & carnes discolorant, propriosque ductus obstruunt, aliæ alias excurrentes, & qua data via erumpentes, variis in locis excretiones cruentas producant; uti passim cernitur, in peste, variolis, morbillis, & febribus malignis: imo aliquatenus forsân in affectibus scorbuticis, uti maculæ, & vibices, ita & hæmorrhagiæ tam familiares existunt. Secundo vasa sanguifera pluribus variisque modis, potissimum vero his tribus peccantia, hæmorrhagiæ symptomaticæ causa existunt. Primo viz. imprimis si forsân allicubi illorum aliqua obstruantur, quoties sanguis rapidius movetur, aut ibidem, aut in vicinia, quandoque item in partibus longinquis erumpere cogitur. A

2. Vasorum culpa, quatenus male conformantur.

2. Quatenus spasmodice afficiuntur.

2. A sanguine & vasis simul, non a existentibus.

tali causa hæmoptoe sæpenumero procedit; quinetiam catameniorum, aut hæmorrhoidum suppressioni, sanguinis sputum, aut hæmorrhagiæ narium crebro succedunt. Secundo vasorum oscula (ob fibras carneas quibus stipantur laxatas, aut resolutas) interdum male conformantur; ita cum arteriarum fines nimis dehiscant, venarum oscula connivent. Propter huiusmodi affectionem scorbutici, & cachectici hæmorrhagiis, prout alibi notavimus, plurimum obnoxii reperiuntur. Ceterum tertio frequenter accidit, vasa ita male conformata, etiam spasmodice affici, proindeque causa morbifica quasi duplicata, malum hoc plurimum augeri, ita ut vasorum fibræ musculares inordinate contractæ sanguinis potius subitas, & violentas, modo superiora, modo inferiora versus, faciant; proindeque illorum osculis interea patentibus, hæmorrhagias immanes concitent. Enimvero in quibusdam observavi, quando sanguinis rivus, cum pulsu exili & debili, satis tenuis fuerat, vasorum spasmos alicubi exortos, & prorsum modo huc, modo illuc, sub specie flatus varie transcurrentis propagatos, cruorem ut ex se demissum, impetuosius compulsi, inque eruptiones violentas coegisse; ac in huiusmodi casibus, cum Phlebotomiæ, & medicamina sanguinem refrigerantia, ac attemperantia minime profuerunt, a narcoticis, antispasmodicis, & ligaturis maximam juvaminis rationem fuisse.

3. Verum tertio si forsân hæc sanguinis, & vasorum vitia complicari, simulque noxas suas conjunctim exerere contigerit, exinde necesse erit malum hoc intendi, atque hæmorrhagias & crebriores & immaniores concitari; quarum rationes cum ex prædictis satis elucescunt, non opus aut opportunum erit iis explicandis hic amplius immorari: quin potius, cum hactenus naturæ circa spontaneam sanguinis effusionem actiones,

actiones, & ritus tum bene institutos, tum perperam & improbe coactos designavimus; jam proxime ostendere oportebit, quantum Ars, naturæ plerumque simia, atque interdum ejusdem magistra, aut moderatrix, circa sanguinis emissionem pariter bene, aut melius agere potest, & quomodo interdum deterius solet.

Super his in genere advertimus, Iatricen in quibusdam sanguinis emittendi casibus, naturam imitari, in aliis eam excedere, & non raro prævaricantem regulare aut reducere. Porro nonnulli extant casus, in quibus natura circa excretionem sanguineas Artis efficaciam longe superat: de singulis hisce breviter dicemus.

Primo igitur in quibus effectibus Hæmorrhagiæ spontaneæ juvamen conferre solent, si quando hæ deficient, medicina naturæ pedissequa recte Phlebotomiam substituit. Itaque si forte sanguis ob sulphur ejus solutum nimis & erectum supra modum accenditur, vena secta pabuli istius inflammabilis quod superfluum est effluet, quin etiam cruoris turgescentiæ immodicæ, propter quoddam indomabile ei confusum, hac ratione sedantur. Quapropter sanguinis missio contra febres tum continuas, quæ à causa priori, tum intermittentes, quarum paroxysmi ab hac altera procedunt, commode adhibetur. Pariter item quoties evacuatio solennis suppressa, aut humor à partibus externis percussus, aut subita pororum constipatio, aut si crapula, vini potus, aliaque hujusmodi accidentia cruoris (quatenus particulas heterogeneas ei impingunt) turgescentiæ inferunt, Phlebotomia remedium sæpe præsentissimum exstitit.

Secundo Iatrice circa sanguinis Emissionem, non solum imitatur naturam, sed non raro præcellit, quin etiam hanc laborantem, & errantem frequenter sub-

levat, aut reducit. Si quando enim sanguis velut ὄρμη percitus, versus partem aliquam ἀθρόως irruit, ibidemque aut statim inordinate erumpit, aut affatim aggestus inflammationem parit, vena in loco remoto pertusa, præternaturalem istam sanguinis ῥοπὴν sistit, & non raro αἵματόχυσιν aut φλογῶσιν tollit. Quamobrem in pleuritide, angina, peripneumonia, in sanguinis sputo aut vomitu cum natura aut succumbit, aut quasi furibunda sibimet manus violentas injicere videtur, Chirurgia sanguinem alio revocans, & emittens, rem penè deperditam restituit.

Porro sæpenumero medicina naturam in sanguine effundendo nimis prodigam, aut prævaricantem cohibet, aut reducit: enimvero hæmorrhagiæ quæque immodicæ frænis semper, ac minime calcaribus indigent. Ceterum in peste, variolis, & morbillis eruptis, inque febribus malignis, quandoquidem sanguis spontaneè effluens plerunque malum portendit: idcirco in affectibus istis medicamenta ἱλασμα five sanguinis eruptionem sistentia, potius quam venæ sectio conveniunt.

3. Velans à natura superatur.

3. Attamen è contra Αἵματοχύσεως à natura institutæ casus nonnulli extant, quos medicina neutiquam imitari, neque si forte deficient, per Phlebotomiam supplere potest. In febribus circa morbi crisin, sc. post materiæ pepasum, h. e. ad secernendum præparationem, Hæmorrhagia spontanea, siquidem in tempore facta, Phlebotomiæ cuicumque cujus tempus optimum nescitur longè præstat; porro catameniorum & Hæmorrhoidum fluxus naturæ instinctu eveniens longe utilior est, quam sanguinis missio in iis locis ab arte provocata.

Inter Phlebotomiam, & hæmorrhagiam spontaneam discrimen adhuc notabile (quamvis non magni in praxi medica momenti) occurrit; quoad utriusque

viz.

viz. subjectum, & materiam; quippe in hac, sanguis floridus, & per totum coccineus, fere tantum ex Arteriis effluit; verum in evacuatione altera cruor atro-purpureus, cum cremore coccineo, & tantummodo ex vena hauritur. Undenam sanguinis rivus qui intra vasa omnia unus est, & per totum continuus, tam diversimodam apparentiæ speciem acquirit, cum alibi ostendimus, haud præsentis instituti est, in Ætiologiam hanc altius inquirere: etenim procurando quopiam affectu, non multum refert è quo vase sanguis emittatur, modo libere effluat: quod autem veteres nondum cognita sanguinis circulatione, in quibusdam casibus Arteriotomiam commendant, & venæ sectioni longe præferant, quo jure id fiat, alibi disquisivimus.

Hactenus de Phlebotomia comparata cum hæmorrhagia spontanea: jam proxime incumbit usum, & effectus ejus in praxi medica, tum bonos, tum malos designare. Itaque imprimis in genere ostendemus, qualem hæc evacuatio massæ sanguinæ alterationem inducat; dein quos, aut totius corporis, aut partium singularium morbos immediatius respiciat.

Circa prius satis obvium est, sanguinem, à venæ sectione, & quoad *quantitatem* ejus, & quoad *temperiem*, ac *crasim*, & quoad *motum* ejus alterari.

Prima & communissima Phlebotomiæ indicatio est, ut per hanc administrationem sanguinis copia minuat. Et quidem ad plethoram tollendam, aut præcavendam hoc perquam vulgare remedium est. Unusquisque vel è plebe, ad habitum corporis athleticum accrescens, absque medici consilio venam tundi procurat; quinimo rustici, & agrestes sanitatis præfavendæ ergo, & libimet, & jumentis suis semel, aut bis in anno sanguinem detrahi faciunt. Quamvis autem hæc consuetudo apud quosdam cruoris sui, val-

Phlebotomia & hæmorrhagia spontanea differunt quælibet libetum & mare-
rium.

Phlebotomiæ usus & effectus.

Quantitas sanguinis aspectu alteraturque.

1. Capiamus ut monuit.

*Sanguinis missio
nec prodige nec
minus faciendā.*

de prodigos, in tantum inolevit, ut à levissima occasione, imo nonnunquam citra causam ullam manifestam, venam aperiant: attamen reperire est multos alios, contra hunc morem non minus obstinatos, ut nulla de causa, nisi cum maxima urgebit necessitas, quicquam sanguinis amittant.

*Præservationes
venientiar.*

Super hac re (cum pro utraque parte depromuntur argumenta) quod statuendum videtur ut paucis discernam, imprimis concedere oportet, contra plethoram aut factam, aut incipientem, sanguinis missionem convenire: nullo enim alio remedio istius affectionis mala melius tolli, aut præcaveri solent. Attamen hujus evacuationis necessitas, qua licet evitari debet: quoniam sc. exinde (prout alibi innuimus) sanguis fit magis sulphureus, & minus salsus, proindeque homines fere quosvis ad febricitandum, & pinguescendum disponit. Porro venæ sectio magnum remedium, si ad parvas quasque occasiones prostituitur, quando opus erit, ad grandes affectus minus efficax evadet. Cui accedit, quod juxta vulgi observationem, quo familiarius quispiam phlebotomia utitur, eo crebrius hac indigebit: quippe sanguine ad plethoram evitandam emissō, massa reliqua denuo citius ad plethoram assurgit: longe secus ac quorundam fert opinio, qui verentur ne cruoris penus crebra phlebotomia absumatur: quoniam è contra hoc modo fit quantitas ejus auctior, licet crasis deterior: ita namque crasior sale balsamico & contra putredinem præservativo multum spoliatus, loco ejus, sulphure pinguisco, & *ωρεπικω* magis saturatur.

*2. Phlebotomia
sanguinis mix-
tionem emendat.*

2. Phlebotomia sanguinis mixtionem, & temperiem sæpe emendare solet, adeoque multiplici respectu. Primo enim si quiddam heterogeneousum massæ ejus confunditur, quod scilicet nec recte subigi, nec facile secerni, ac auandari possit: vena pertusa, sanguis effluens materiæ illius portionem non raro multam
secum

secum foras convehit, proinde ut reliqua perdomari, aut expelli queat. Enimvero vasis foramine aperto, statim sanguis fermentescens particulas extraneas, quæ licet unâ congregat, & sui portionem istam in quâ plurimæ aggregantur, foras extrudit: hinc observare est quando cruor primo, ac ultimo effluens, satis recte habet, medio tempore emissum sæpe corruptum apparere? Pariter item secundo, sanguis à temperie sua desciscens, non raro per Phlebotomiam restituitur. Cum enim massa ejus sulphure, aut sale fixo, vel simul utrisque exaltatis, in acrem, salsum, aut salino-sulphureum degeneraverit, cruoris portione detracta, nova statim ejus fermentatio oritur, & non raro particularum omnium ejusmodi fit metathesis, ut deinceps spiritus cum sale volatili paululum emergant, & dominium suum recuperent, sulphure & sale fixo (uti par est) sub jugo missis. Ob hanc rationem est, quod sanguinis missio, non tantum in febribus, sed insuper in scorbuto, ictero, imo in phthisi incipiente, magnum sæpe juvamen confert: enimvero sanguis post vasa inanita, velut stomachus exoneratus, humores quosvis ingestos melius coquit, & assimilât, quodque heterogeneum est facilius discernit, ac amandat.

At vero si cruoris mixtio plurimum solvi, & pessum ire incipit, uti in peste, ac febribus malignis, à Phlebotomia omnino abstinenceatur; quippe sanguine detracto, spirituum (quorum unice interest massam sanguineam à putredine & corruptione vindicare) penus diminuitur, proinde ut statim omnia in dissolutionem exitialem tendant. Porro si dyscrasia sanguinis ejusmodi fuerit, ut principiis nobilioribus, sc. spiritu, sale volatili, ac sulphure depressis vel absumptis, particulæ aquosæ ac terrestres præpolleant, sanguis haudquaquam emitti, sed tanquam vitæ the-

*Craspi ejus re-
stituit.*

*Quædam san-
guinis dyscrasia
Phlebotomiam
non admittunt.*

saurus præservari debet; quippe cum spirituum copiarum tantum exiguarum sunt, illorum quodvis dispendium functiones omnes vacillare facit, inque morbi partes cedit; quare in hydrope, cachexia, Tabes, aliisque, ubi principia activa summe deprimuntur affectibus, venam secare fere idem est, ac hominem jugulare.

In quibusdam casibus de Phlebotomia valde ambigitur.

Et præcipue in febre continua putrida.

*Quomodo sit di-
cenda est.*

In prædictis casibus ubi sanguinis crasis respicitur, determinatu obvium erit, utrum Phlebotomia conveniat, nec ne; verum in quibusdam aliis, uti imprimis in febre continua putrida, quando super hoc cardine vita ac mors versantur, maxima deliberatione opus est: ac ita potius, quia morbi eventus omniumque in toto decursu ejus accidentium successus, sive bonus sive malus, sanguinis missioni modo peractæ, modo neglectæ imputari solet: atque hinc est quod medici de propria existimatione tuenda nonnihil solliciti, super hac re in consiliis suis maxime ambigunt. At vero in difficili hoc nodo, ne vulgi Phlebotomiam (uti fors feret) modo probantis, modo damnantis rumore, sed auspiciis certioribus ducamur: considerare oportet sanguinis statum, materiæ morbificæ tendentiam, & naturæ vires. Primo, quoad priorem, si in febre putrida sanguis plurimum æstuans, calorem ingentem cum siti, vigiliis, & faucium ardore excitabit, nulla-que sudoris copiosi, aut exanthematum eruptio apparet, aut brevi expectatur, venæ sectio ita plane indicatur, ut eam sit nefas omittere; verum è contra si in corpore languido, febris lenta, ac remissa, sed continua, cum pulsu debili oriatur, sanguinis detracti-
oni parcatur, ejusque per διατροήν, urinam, & vesicationem expurgatio procuretur. Attamen in medio cruoris & febris statu, Phlebotomia ex se fere indifferens, quoad alia determinetur. Itaque secundo perpendere oportet materiæ morbificæ tendentiam,
sive

sive *πορνῶν*, quæ si in massa sanguinea segnis, ac ad secernendum inepta maneat, adeoque (uti frequenter affolet) metathesi loco criseos in caput facta, cerebro & nervoso generi minatur, venæ sectio, quæ hæc mala præcaventur, tempestive adhiberi debet. Attamen si materies istæ cito in *ὀρμην* concita, & vel intus ad viscera imi ventris ruens, vomitationem immanem, aut affectus dysentericos cieat, vel extus propulsa, variolas, morbillos, aliave exanthemata illatura videatur, talis quicunque naturæ impetus si bonus non perturbari, si malus non in pejus incitari per Phlebotomiam debet; nam in his casibus sanguinem mitttere non modo periculosum, at sæpissime etiam valde ignominiosum existit. Tertio circa Phlebotomiam in casu dubio adhibendam, insuper ad patientis vires attendatur: nam in constitutione sana, ætate vegeta, morbo incipiente, & functionibus tum vitali tum Animali adhuc in statu vivido aut mediocri existentibus, sanguinis missionem, nisi aliquid contra indicat, confidenter præscribere licebit. Attamen quando secus quoad conditiones istas habebit, haud temere ad evacuationem istam procedatur.

Tertio sanguinis motus inordinati, quando nimis iste tanquam æstro percitus, in partes modo has, modo illas aut impetuose irrui, aut materiem noxi-
am transfert, per Phlebotomiam optime cohibetur aut reducitur: quapropter ad cephalalgias immanes, insultus quosque soporosos, aut convulsivos, ad catarrhos, ophthalmias, ac tussim, Asthma, paroxysmos Arthriticos, & nephriticos, aut phlegmonas, Erysipelata, quinimo ad complures alios affectus ob sanguinis aut feri fluxiones excitatos, venæ sectio communissime præscribitur, & quidem uti bono plerumque cum successu, ita cum recta ratione; quippe vasis inanitis, sanguis spatium liberius nactus, placide ac

Tertio Phlebotomia sanguinis motus inordinatos corrigit aut sistit.

imperturbate circulatur, porro quicquid hujus aut feri extravasatur resorberi, inque cursum suum reduci solet.

*Quor. & quorum
partium morbos,
Phlebotomia
præcipue respicit.*

Designatis ad hunc modum effectibus tum bonis, tum malis, qui sanguini in diversimodo ejus statu per Phlebotomiam accidunt, jam proxime disquiramus quos præcipue morbos, aut totius corporis, aut privatæ cujusque regionis illud remedii genus immediatius respiciat. Et primo ad affectus generales quod spectat, satis vulgo notum est sanguinis missionem ab intemperie calida & sicca indicari, & ab humida & frigida prohiberi. In omni febre proponi solet, nunquam vero in hydrope. Deinsī morbos particulares consideremus, nulla corporis regio, aut pars est, quin uti sanguinis vitalis simul ac nutritii (dummodo recte habeat) influentia gaudent, ita quoties alicubi tumultuatur, aut loco succi benigni, incongruum aut irritativum exporrigit, avocationem & extra missionem ejus postulat. Singulos Indicati hujus casus si notare vellem, fere totam corporis humani pathologiam hic recensere oporteret. Caput dolens, cerebrum sanguine, aut sero (unde nascitur malorum Ilias) oppressum, aut inundatum, oculorum phlogosis, faciei, oris, ac gutturis inflammatio, pectoris ac præcordiorum morbi omnes (utpote quibus singulis inordinatio sanguinis originem, aut fomitem præbet) pariter jecoris, lienis, aliorumque viscerum obstructions, aut affectus inflammatorii, quin etiam uti totius corporis plethora, & habitus Athleticus, ita & cujusque membri tumores, & pathemata dolorifica, aut convulsiva sanguinem, velut mali omnis Authorem accusare videntur, ejusque missionem quasi vindictæ genus quoddam exigunt.

In his & per pluribus aliis affectibus, si quando sanguinis detractio planissime indicatur, priusquam ea
pera-

peragitur, super his quatuor deliberare oportebit, viz. *Post Phlebotomiam indicatam deliberare oportet super quatuor sequentibus.*
 in quo loco, quali modo, & instrumento, quo tempore, & quanta copia sanguis eximi debeat.

1. Quoad prius, etsi juxta circulationis sanguineæ leges, quoties massa sanguinea diminuenda fuerit, parum intersit, à quo vase, modo satis amplum hoc fuerit, ejus portio emittatur: attamen quia præter generalem sanguinis evacuationem, interdum partialis derivatio proprie dicta (uti cum sanguis è privato ubi aggeritur loco educendus est) ac insuper revulsio, quando in hanc aut istam partem revocandus est, intenduntur; idcirco in corpore humano varii quasi termini statuuntur, è quorum modo hoc, modo isto, vel alio, sanguis pro data occasione ac ad usus maxime requisitos emitti queat.

Si quando igitur sanguinis evacuatio universalis indicatur, vena brachii mediana optime secatur, hæc enim satis ampla facile aperitur, atque ad orificium ejus satis patens cum è toto corpore æqualiter fluit, cujus liberiori effluxu non tantum plethora adimitur, sed vasis majoribus hoc modo ubique inanitis, sanguis alicubi stagnans, in motum vindicatur, atque extravasatus denuo in venas resorbetur. Quare in magnis affectibus, ubi sanguis in cerebro, aut circa præcordia aggestus citum exitium minatur, optima non tantum generalis evacuationis, sed & revulsione via est, è vena brachii largiter pertusa sanguinem pleno fluento emittere.

In quibusdam casibus e brachio.

Sin verò absque magna plethora, sanguis è toto evacuari, & à corporis regione superiori versus inferiorem revelli debet, uti in fluxus menstrui, aut hæmorrhoidalis suppressionibus, cruorem è pede potius, aut vasis sedalibus per hirudines, educere conveniet. Quod si post sanguinem è toto evacuatum, ipse insuper è privata quadam parte ubi aggeritur derivandus

*In aliis ē Vena
frontis tempo-
rum aut juguli.*

fit, detractio ejus prope locum affectum fiat. Hinc in morbis Cephalicis, venam frontis, temporum, aut Juguli aperimus. Ad sanandos tumores, aut dolores in artibus excitatos, infra, aut juxta eas, aut vas secamus, aut sanguinem per cucurbitas, vel hirudines extrahimus. Pariter in affectibus Thoracis, ac imi ventris, aut regioni laboranti cucurbitæ, aut vasis sedalibus hirudines applicantur.

*Vena brachialis
Cephalica aut
Jecoraria, aut
Salvatella per-
peram ita dicta.*

Quod autem vasa nonnulla peculiarem respectum erga viscera quædam gerere, in eorumque affectibus pertundi debere perhibentur; uti nimirum sunt vena brachialis externa quæ caput, ac interna quæ hepar, item vena manus exterior ad digitum penultimum tendens, quæ lienem respicere dicuntur, atque id propter hæc Salvatella, atque illarum prior Cephalica, & altera Jecoraria appellantur; totum hoc mere vulgaris error est, qui nulli rationi aut observationi Anatomicae innixus, nescio unde originem cepit. Quamprimum igitur de vena secanda, ejusque loco convenit, accipiat vas satis amplum, & maxime conspicuum, ut facilius aperiri, atque ab Arteria, nervo ac tendine remotum, ut securius pertundi possit; quare in brachio sæpissime eligitur vena mediana; quamvis exterior cephalica dicta, vasis aliis minus stipata, tutius secatur.

*Vena jugularis
tutissime pertun-
ditur.*

Vena jugularis, in jumentis quoties sanguis mittendus est, fere semper pertundi solet, mirum quod non ita mos obtinuit in homine, cum hujus canalis amplus ac eminens, & facillime, & tutissime omnium secari potest; quippe nec arteriam habet sociam, & procul à nervo omni incedit. Porro ex hoc vase, æque ac alio quovis pertuso, sanguinis evacuatio universalis fit à toto corpore, simulque optima derivatio ejus à capite, proinde ut cruoris, serique stagnationes, aut aggestiones omnes illinc expellantur.

Circa

Circa vasa in pede, aut manu, haud magna delectus ratio, quin accipiat vena maxime tumida: de loco parum refert, nisi quod supra aut prope malleolum si incidenda fuerit, summe cavendum est ne tendo lædatur; quod à chirurgis imperitis, aut temerariis, cum magno patientis damno interdum accidit. Porro cūretur, ne vena secetur prope Anastomofin ejus cum arteria; nam si hoc fiat, sanguis per totum coccineus impetuose exiliet, ejusque effluxus non facile sistitur, nec valis orificium cito occluditur.

De venis in manu aut pede.

Designatis ita sanguinis mittendi præcipuis locis, ostendoque vasorum delectu, jam proxime dicendum esset de modis, sive instrumentis, quibus sanguis extrahitur: quod nempe fieri solet, aut venæ sectione percultellum, aut suctione per hirudines, aut per cucurbitas post scarificationem. Attamen super his non opus erit multa disserere, quoniam hæ singulæ ἐγχειρήσεις passim apud agirtas, Barbitonfores, & mulierculas in familiari sunt usu; & omnia quæ ad eas spectant tam vulgo nota, ut nulli domus magis sit sua; quare verbo tantum dicemus.

Considerare oportet quo modo aut quoinstrumento sanguinem devehere oportet.

Venæ sectionem nuper Helmontius, & adhuc quidam sectatores ejus Pseudochymici, & Fanatici, ab omni medicina ejecerunt; quia sc. evacuationem hanc naturæ (quam aut proprio Marte, aut ipsorum panacæis adjutam per se πάν νοσέσων superare volunt) maxime injuriam esse putant; certe haud minus ridiculum hoc, quam quod olim Chrysippus Apæmantēs, Strato, & quidam alii (uti Galenus refert) remedium hoc damnarunt, quia vena difficile internoscatur ab Arteria. Profecto experientia fa is tristi constat, inter venam secandam, arteriam quandoque pertundi; unde vel mors, vel membri abissio nonnunquam sequuntur, cujus ratio est, non, uti vulgo

Sanguinis detractionem quidam ridicule tum veteres tum nosterici damnavant.

Quare inter utramque secundam, Arteria peritussio adeo periculosa.

vulgo dicitur, quod Arteriæ Tunicæ, magis nervæ aut membranacæ quam sunt Tunicæ venosæ, ægre aut non omnino per sanari possunt: cum revera vas illud, fibris carneis pluribus & crassioribus donatur: attamen causa est quod Arteria pariter, ac cor ipsum incessanter vibrare, ac pulsare debet, fibris ejus systolæ ac diastolæ vices perpetuas iterantibus; quapropter foramen in canali ejus factum, propter continuum vasis motum, & sanguinis effluxum fere insanibile existit. Longe secus habet in vena, cujus apertura denovo statim sponte occluditur: hujus enim tunicis parum operis contractivi incumbit, quinimo hoc tantum, ut fibris ejus leviter pro data occasione diductis, sanguis ultro refluens, blande propellatur, atque post Phlebotomiam istæ, vase inanito, otiosi permittantur; interim ut foramen incisione factum, facile agglutinetur. Venæ sectionem, si quando medicus, aut patiens adhiberi verentur, sanguinis extractio per hircudines, aut cucurbitas scarificatas satis apte, & cum pari sæpe commodo defectum ejus supplebit. Porro hæc administrationes, ad tollendam morbi causam conjunctam, ubi nimirum derivatione, sive evacuatione partiali potius quam generali opus est, non raro Phlebotomiæ præferantur: utriusque ἐν χειρὶ τοῦ αἵματος modis & effectuum rationibus, etiam vulgo satis notis, non opus est hic amplius explicandis immorari; quin ad alia procedentes sanguinis mittendi *tempus, quantitatem* jam proxime perpendemus.

Tertio sanguinis mittendi tempus in considerationem venit.

Sanguinis mittendi opportunitas tanti sæpe momenti est, ut cum evacuatio hæc uno tempore proficit, in alio quodam summe officiat. Sunt autem varii temporum respectus, qui circa Phlebotomiam rite faciendam in considerationem veniunt: potissimum vero hi quatuor, sc. tempus morbi, ætatis, anni, & diei;

diei, primus horum patientis curationem, & reliqui ejus præſervationem præcipue concernunt.

Primo igitur ſi in morbo quoſpiam ſanguis mitti debet, maxime opportunum erit hoc fieri circa initium, aut augmentum ejus, minime vero, aut caute admodum in ſtatu, aut declinatione. Quippe in illo, dum natura criſin moliens maxime occupatur, adeo ut ſpiritus ſummæ laborent, & ſanguis valde fermentefcat, iſte ſupremus ejus nixus perturbari non debet; atque in morbi *παράκμῃ* aut natura victrix ſubſidio iſto non indiget, aut victa talem evacuationem non feret.

Secundo, ſi quando *προφυλάξεως* gratia de ſanguine mittendo deliberatur, infantes, pueri, & ſenes, ex ſolenni omnium nationum ritu manuſiſſionem obtinent: gravidis etiam evacuationis hæc olim interdicebatur, nunc autem comuniſſime præſcribitur. Homines conſtitutionis vegetæ ac mediæ ætatis Phlebotomiam ſatis bene tolerant, eaque sæpenumero indigent. Attamen prima & ſecunda vice eam non ſine magna occaſione inire debent, quia ſemel incepta, & dein iterata, cito in conſuetudinem inevitabilem tranſibit. Hinc qui Vere & Autumno ſanguinem mittere ſolent, poſtea evacuationem hanc non ſine discrimine omittere poſſunt. Quibus autem utile, aut neceſſe erit, ſemel aut bis in anno venam aperiri, tempora ad hoc maxime opportuna erunt, ſub initia veris, ac autumnæ, quando nimirum ſanguis de novo fermentefcere aptus, craſin ſuam mutare periclitatur. Phlebotomia tempeſtively adhibita præcavet, ne ſulphure ac ſalibus exaltatis, intemperiem febrilem, ſcorbuticam, aut alias vitioſam contrahat; item ne fluorem paſſus, recrementa ſeroſa, aliasque fæculentias cerebro, pulmmoni, aut ventris imi viſceribus ſuffundat. Circa ſolſtitia, cum corpora noſtra maxi-

me frigent, aut æstuant, sanguis uti & vegetabilium omnium succus, in statu fixiori, ac ad turgescendum inepto positus, nisi causa quadam urgente extramitti non debet.

*Luna & siderum
aspectus, nullus
hic momenti
sunt.*

Quod autem nonnulli circa Phlebotomiam, pariter ac rustici circa Animalium Castrationes, ad cœli positum, atque lunæ & siderum aspectus religiose, seu potius ridicule advertunt, omnino frivolum videtur; ideoque potissimum hic mos damnandus est, quod pseudo-Astrologi in Almanachis suis figuram habent, in qua singula Zodiaci signa particularibus quibusq; corporis nostri membris appenduntur; proindeque sub quo signo luna versatur, è respectiva hominis parte sanguinem omnino detrahi vetant: certe qui ἀλόγως cœlum observant, toto (uti dicitur) cœlo eriant. Porro vulgaris hic error non tantum absurdus, sed non raro maleficus existit, quatenus sc. multi plebei à Phlebotomia utcumque indicata abstinere, si modo signum (uti aiunt) in sanguinis mittendi loco sit.

*4. Tempus diei
c. c. Phlebotomiam.*

4. Ad tempus diei quod spectat, in morbis acutis, quando Phlebotomia confestim peragenda indicatur, medicus accersitus, post corpus præparatum, qualibet diei aut noctis hora operationem istam præscribat: secus autem si mora concedatur, tunc potius in auro-ra, cum ventriculo jejuno & vasis per Diaphoresin nocturne inanitis, rivus sanguineus maxime sedatus, & ab illuvie serosa immunis exilit, venæ sectio commodius celebrabitur. Quinimo etiam si necessitas urgeat, prurumper ea differatur, donec recens ingestorum succus in sanguinem transierit; vasa enim inanita chymum non modo crudum, sed non raro sanguini incongruum, aut improporionatum in se corripient, unde non solum motus ejus perturbatur, verum & flamma vitalis nonnunquam obrui periclitatur.

tur. Novi quosdam à Phlebotomia paulo post potum pleniorē, aut liquoris vinosi ingestionem adhibita, in leipothymias terribiles incidisse, quæ perquam diu, donec spiritus vitalis semiobrutus denuo emergeret, perduraverunt.

Quinto insuper his venæsectione indicata, ejusque tempore statuto, restat adhuc consideratio non minima de quantitate sanguinis mittendi; in quo puncto sæpe plurimum delinquitur, dum quidam nimis audaces, alique haud minus timidi, ejusmodi terminos figunt, quos ultra citraque rectum plerunque consistit. Nam ut præteream illos qui Phlebotomiam (prout supra innuimus) ægre aut vix omnino admittunt; etiam ut aliorum qui sanguinem usque ad leipothymiam haurire non verentur praxi non facile assentiam: insuper intra fines moderatos error non levis momenti committitur, dum in quibusdam casibus sanguis nimis parca, inque aliis liberiori quam par est manu detrahitur. In febre ardente, pleuritide, Peripneumonia, Angina, phrenitide, Apoplexia, aliisque magnis morbis, à sanguinis turgescētia aut incurſu φλεγμονώδῃ oriūdis, Phlebotomia diminuta semper plus officit quam prodest. Præterquam enim quod morbi causam antecedentem, sc. plethoram non tollit, insuper conjunctam, sc. inflammationem, aut sanguinis irruptionem, augeri facit. Enimvero constans observatio est, à cruore parcius detracto, totam illico massam ejus insignius effervesceere, novasque in partem affectam ῥοτὰς habere: cujus ratio est, quod in magna plethora, plures & sanguinis & feri portiones, in recessus & angustias protrusæ illic residere cogantur; quæ post vasa perpaulum inanita, in massam sanguineam impetuosè regurgitant, ipsamque valde exagitant, & huc illuc impetuosius adigunt. Quapropter hoc etiam respectu vasa perimul-

Quinto sanguinis mittendi quantitas perpendi debet.

De Phlebotomia nimia cauendum.

*Quam & parci-
or, saepe officit ac
periculis intulit.*

*Cuius ratio as-
signatur.*

tum depleri opus est, viz. ut præter laticem priorem ab angustiiis liberandum, etiam succo ab exilio reduci spatium concedatur; qui secus cruori minus congrue adveniens tumultuatur, ipsumque in effervescentias & eruptiones concitat. Hinc advertere licet, quoscunque fere homines statim à Phlebotomia magis incallescere, qui tamen sanguine sufficienter evacuato, paulo postea temperatius habent.

Quemadmodum autem sanguinis detractio minuta in quibusdam casibus non tantum frustra, sed etiam noxie celebratur, ita in aliis nimia ejus effusio raro impune cedit, & nonnunquam insigne sanitatis detrimentum adfert. Nam si quando aut vires languent, aut corpus insigni cachexia laborat, sanguini parcendum erit, ejusque detractio aut prohibetur, aut propter accidens quoddam indicata non nisi in parva quantitate conceditur. Quare in hominibus constitutione tenera, debili, aut frigida præditis, inque tabidis, febre longa, aut maligna affectis, item in hydropicis aut valde cacochymicis, vena haud temere secetur, saltem è secta non multum sanguinis effluere finatur. Impossibile erit, quoad singulos cujusque individui casus regulas generales præscribere, quibus sanguinis mittendi quantitas, juxta morbi vires & patientis tolerantiam, exacte proportionetur; quin hoc præsentis, & quidem prudentis medici judicio relinquatur, ejusque præceptum religiose semper observetur; nec ita (passim uti fit) agyrtis, empiricis, & barbitonforibus, de vita humana ludendi venia concedatur, qui Phlebotomiam temerarie, ac improbe celebrant; & si forsàn cruor liberius exiliet, aut discolor apparebit, idcirco de vase bene pertuso gloriantes, eum quia malus videtur, uberius emittendum clamitant, cum sæpius è contra ei parcendum fuerit.

*In quibusdam
casibus sanguinis
detractio
conceditur.*

Quam-

Quamprimum sanguinis detrahendi quantitas determinatur, proxima tunc cura esse debet, ut facto orificio largiori, idem æqualiter mixtus tempore citissimo effluat; secus enim, si ex foramine exiguo, aut stillatim, aut cum virgula minuta exhibit, massa sanguinea fermentescens in partes secedet, quodque subtilius, & magis spirituosum est erumpet, portione crassiori & fæculenta pone subsistente. Hinc observare est, si quando sanguis ex orificio amplo, cum fluento pleniori emissus, digito imposito parum sistatur, & paulo postea effluere finatur, cruor secunda vice exiens, priori multo purior & splendidior evadet, quia nimirum in effluxus intervallo, particulae subtiliores crassioribus extricatae, & simul agglomeratae, sese ad avolandum accinxerunt. Quapropter si Hippocratis præceptum, pro sanguine ad coloris mutationem observandum fuerit, procurare oportet, iste ut cum pleno, & non interrupto fluento citissime emittatur. Super his, item quæ ad sanguinis vena emissi, & in frigidati alterationem, ejusque inspectionem, & judicium pertinent, cum alibi sæpe disseruimus, ea nunc consulto præterimus, ad alia festinantes; jamque methodi filum ducit nos ad tractandum de remediis Phlebotomiæ oppositis, sc. *ἰχθυῖσις*, quæ nempe ad hæmorrhagias immodicas, sive à natura, sive per accidens inducuntur, sistendas conveniunt.

*Phlebotomia
semper fiat cum
orificio satis
amplo.*

SECT. III. CAP. I I.

De Remediis ἰσχυαίμοις, sive sanguinem sistentibus.

*Hæmorrhagia
non omnis sisten-
da est.*

Sicut Ars Naturam imitatur, sanguinem copia, aut crasi, aut etiam motu peccantem, per Phlebotomiam emittendo, ita huic laboranti, aut perperam agenti eadem succurrit, sanguinis effluxum, si quando immodicus aut noxius fuerit, sistendo. Cum variae, & multiplices sint hæmorrhagiæ species, ad eas omnes medicina non opus est. Si forsân continui solutione per accidens externum, uti vulnus, aut plagam excitata, cruoris effusio magna contingit, chirurgia administrationum modos, quibus cohibeatur illa, suggerit. Porro hæmorrhagia dum critica fuerit, mero naturæ (dum sui juris est) regimini relinquenda, nulla medicina inturbari debet; quin ad symptomaticam, donec parva, aut inultum incommoda est, ἰατρικὴ minime requiritur: attamen præcipue, & fere tantum hac opus est, si quando sanguinis fluxus aut immodicus sit, aut per loca incongrua erumpat.

*Sed tantum im-
modica aut in-
conveniens.*

Eruptiones sanguineæ posterioris generis medelam imprimis exigunt, si forsân cruor Tussi, aut vomitu sursum ejicitur, vel deorsum per sedem, aut vias urinarias excernitur. Enimvero in his casibus, licet sanguinis excreti quantitas sæpiissime haud multum timeatur: attamen quia continui solutionem ita in pulmone, vel in Stomacho, aut intestinis, vel in vena factam, non raro ulcus periculosum, aut exitiale sequitur; ideo hæmorrhagiis istis à prima statim apparentia sedulo occurrendum est. Idcirco inter morbos

CAP. II. *De Hæmorrhagia, ejusque Remedio.* 335

morbos illarum partium, tales excretiones sanguinolentæ recensentur; atque nos jam jam Hæmoptoes, & affectionis dysentericæ Theorias, & medendi rationes alibi tradidimus; ut non opus sit eas hoc in loco repetere: nec etiam urinæ cruentæ, siquidem ad pathologiam nephriticam pertinet, medelam hic proponere: quin vero ad pathemata ista, à quibus ob sanguinis effluxum immodicum, remediis ἱλαίμοις præcipue opus est, transibimus.

Hujusmodi affectuum species potissimæ sunt hætres, viz. hæmorrhagia narium, mensium, & hæmorrhoidum fluxus immoderati. Ultimi hujus curatio ad Chirurgiam magis quam ad medicinam spectat, atque alterius considerationem ad Pathologiam hystericam referre visum est. Αἱματίχυσις è naribus generalissima istiusmodi pathematem species, utpote omni ætati, sexui, imo & temperamento communis, proprie hujus loci est, utpote à cujus diagnosi & Therapiea rite designatis, medicamentorum ἱλαίμων usus, & efficacia optime elucescant: nam quæ ad hujus eruptionis sanguineæ causas, & curationem explicandas proferimus, ad ceteras quasque hæmorrhagias immanes accommodari possunt.

Observatio satis vulgaris est, sanguinis è naribus Effluxum plerisque hominibus propter magnas occasiones passim evenire; nam quoties sanguis vel ob propriam turgescientiam, vel ob vasorum laxitatem, erupturus, alicubi viam facere, aut invenire aptus est, naturæ instinctu quodam, sæpissime ad nares, quasi partem facillime aperiendam dirigitur. Vasa è quibus ibidem effluit, sunt propagines rami Arterialis à Carotide, postquam Cranio superato cerebri basin attigit, profecti; hæc enim juxta processum mammillares procedens, plures furculos quaquaversus à se dimittit, quorum aliqui notabiles, cum nervis olfactoriis

Posterioris casus præcipue recensentur.

Item & prioris.

Hæmorrhagia narium in præsentis curatione tantum proponitur.

Id est, quibus sanguis effluit, & feruntur.

etoriorum foramina ossis cibrosi transientes, per membranam glandulosam summi naris anfractus investientem distribuuntur. Arteriæ hæ nasales, à carotidistrunco, intra cranium primo abscedentes, sanguinis partem maxime serosam à cerebro anticipant, atque serum ipsum, & recrementa alia aquosa, in naris glandulas, velut propria istius regionis emunctoria deponunt, unde in cavitatem ejus destillant. Quapropter siquidem Arteriolarum istarum oscula propter seri exudationem semper paululum dehiscunt, nihil mirum est, si ipse sanguis turgidior factus, eadem (quæ non raro ex se nimis laxa sunt) paulo amplius referans foras erumpat. Profecto hoc tum seri, tum sanguinis Emissarium ordinarie, aut pro data occasione recludi aptum, cerebri, aut præcordiorum, imo nonnunquam totius corporis magnas incommoditates præcavet aut curat.

Eadem sunt è quibus serum ad naves destillat.

Namque imprimis hac via serum (prout dixi) à capite derivatur, cumque vasorum istorum ora à Ptarmaco nari immisso vellicantur ac irritantur, serum exinde copiosius elicitur; quod tamen non à cerebro descendit, (uti vulgo putatur) sed ne ipsum petat, per arterias hæc nasales anticipatur; è quibus cum Errhinorum usu uberius exprimitur ac emulgetur, propterea cerebrum magis serenum, & nebulis immune evadit. Dein secundo ne cerebrum à sanguine impetuossius inundante obruatur uspiam, portio hujus per hæc vasa abscedens, & foras erumpens facile impedit.

Sanguis è vasis istis copia immo- dica effluens, valde incommodus.

At vero interdum accidit, hujusmodi Hæmorrhagiam in morbum, potius quam remedium cedere. Si quando enim sanguis è nare crebrius, & copiosius quam par est effluet, si non vita illico ob nimiam ejus impendia periclitabitur, exinde tamen reliqua cruoris massa depauperata, & crasin suam amittens,

tens, diathesin Cachecticam, & non raro hydropicam acquireret; quemadmodum in superioribus satis clare innuimus: ubi insuper ostendimus hujusce affectus Ætiologiam, cum aliis hæmorrhagiis nimis communem, aut in sanguinis, aut in vasorum, aut simul in utriusque horum vitio consistere.

1. Sanguis per se Hæmorrhagiam inducens, aut quantitate, aut qualitate peccat; proindeque dum occasionaliter effervesceit, intra vasa contineri nequit, quineorundem ora aut distendendo aperiens, aut acrimonia sua referans, foras exilit: quibus accedit, quod sanguis interdum in compage solutus & quasi venenatus, circulationis filo continuando impar evadit: quatenus nimirum portiones ejus ab invicem decedentes, partim in carne aut cute defigantur necrosin passæ; partimq; erumpentes, hæmorrhagias immanes & non raro lethales cient; uti passim in febribus malignis, & aliquatenus nonnunquam in scorbuto cernitur. Attamen sanguis mera quantitate, aut acrimonia peccans nisi vasorum culpa etiam superveniens exitum ejus proritet, aut facile nimis permittat, raro in hæmorrhagiam immanem erumpit.

2. Itaque vasa sanguifera, quoties ad affectum istum producendum conspirant, in vitio esse solent, vel primo quatenus ob fibras nimis laxas, & debiles, oscula illorum dehiscunt, sanguinem ex arteriis in venas non expedite transvasant; quod vitium in scorbuticis, & cachecticis passim contingit; vel secundo quatenus ob easdem fibras motrices spasmodice affectas, & convulsas, sanguis huc illuc, & imprimis versus caput impetuose correptus, propter continuandum circulationis filum erumpere cogitur; prout ex Ægrotantis casu (quem infra subdemus) plane apparebit.

*Talis effluxus
non a casu
causa.
Præmissi sangui-
nis vitio.*

*Secundæ majoris
causæ.*

338 *De Hæmorrhagia, ejusque Remedio. SECT. III.*

Prognosis.

Quoad Prognosin, etsi primo immoderatus sanguinis fluxus, in variolis, morbillis, febribus malignis, ac in peste semper malum portendat, cumque fuit expediat; attamen non meris refrigerantibus, aut revulsoriis cohiberi, sed per hydrotica temperata in diaphoresin commutari debet.

2. Hæmorrhagia narium haud immanis, in cachecticis cum pulsu debili, & sudore frigido, multo periculosior est, quam valde copiosa in hominibus sanguine præservido, & pulsu satis forti præditis.

3. Morbo huic propter sanguinis dyscrasiam, simulque vasorum laxitatem obnoxii, si insuper fibrarum Arteriosarum diathesis spasmodica accedat, longe difficilius curantur; & non raro, propter magna sanguinis impendia, ad extremos languores rediguntur.

4. Quibus febricitantibus sanguis multus è naribus effluet, & morbum non judicabit, sæpe loco crisco, affectio delira aut soporosa succedit. Restant plurima alia circa hæmorrhagiam prognostica, olim ab Hippocrate accurate notata: quæ tamen ad *πυρε-λογίαν* proprie spectantia hoc in loco præterimus, siquidem fere tantum affectus hujus in genere Therapeia hic intenditur.

*Curationis tres
Indicationes
primariæ.*

Circa quam tres erunt primariæ Indicationes, sc. *Curatoria, vitalis, & præservatoria.* Duæ priores symptoma quoties urgebit illico sistendum respiciunt; ac ultima morbi causam, quo minus aut minime Hæmorrhagiæ insultus redeant, tollendam satagit. Præterea hæmorrhagia alio modo sine febre, & nonnihil diverso si cum illa urgebit, tractari debet.

*Indicatio cura-
toria tres seg-
rit medendi in-
tentiones.*

Si quando igitur citra febrem, sanguis multus è nare effluxerit, illico ut remediis *ἱχταίμοις* opus fuerit, tres erunt præcipuæ medendi intentiones, simul omnes

CAP. II. *De Hamorrhagia, ejusque Remedio.* 339

omnes in praxin sumendæ. Viz. sanguinis turgescentia, quo minus in *πόρῳ* inordinatas aptus fuerit, compescatur. Porro itidem detur opera, tum ut fluxio ejus à naribus avocata, alio divertatur, tum ut vasorum ora intra nares dehiscentia occludantur: in quos fines remedia, tum externa, tum interna quam plurima, ac diversimoda adhiberi solent; de prioribus ordine ac breviter dicemus.

Primo igitur Ægrotans cum situ capitis erecto quietus maneat, dein brachiorum, & crurum artus una plures, sed non omnes ligaturis arctis constringantur; quæ tamen subinde solvi, & in alias partes transferri debent; namque omnibus simul, & diu ligatis, propter sanguinem in externis detentum, & à corde nimis exulantem, leipothymias terribiles accidisse novi; secus autem hoc remedium prudenter adhibitum non raro juvat. Quippe cum hac ratione sanguis in membra per Arterias excurrens, inhibetur ne statim per venas redeat, impetuosior ejus in caput latio impeditur. Porro per artuum ligaturas dolorificas, Arteriarum carotidum fibræ musculares à spasmis, quos sæpe ineunt, avocantur.

2. Ad sanguinis *πόρῳ* à naribus devocandam, quandoque expedit venam in brachio, aut pede aperire. Quippe quo plus sanguinis per arterias ad venæ sectionis locum feratur, eo minus erit affluxus ejus ad nares. Attamen hæc administratio non usque adeo semper juvat, quin effectus ejus contrarius nonnunquam accidit; prout supra in Hemoptoe notavimus. Cujus ratio est, quod vasa subito & non satis depleta, humores incongruos prius ejectos, & intra poros stagnantes, denuo resorbent; à quibus sanguis illico in majorem turgescentiam eruptivam accie-

Remedia externa ad sanguinis affluxum revocationem.

1. *Ligaturæ.*

2. *Vena sectio.*

3. *Frigidorum applicatio.*

3. Frigida fronti, ac temporibus, etiam nuchæ, ubi Arteriæ vertebrales ascendunt, applicata, vasa constringi, & sanguinis affluxum nonnihil reprimi, aut repelli faciunt. Attamen male est, quod nonnulli venis jugularibus Topica in frigidantia adhibenda consulant; ita namque sanguis in recursu tardatus, uberius è naribus effluet. Porro quod usitatum est lintea, aut spongiam aceto madefactam, pubi & genitalibus applicare, haud alia ratione, quam ligatio membrorum juvat; in quantum sc. sanguinis venosi refluxus impeditur. Aquæ frigidæ in faciem subita ac inopinata aspersio, quatenus terrorem incutit, hæmorrhagiam non raro sistit.

4. *Cucurbitæ.*

4. Cucurbitæ hypochondriis, iliis, internis femoribus, imo & pedum plantis applicandæ, apud medicos tum veteres, tum recentiores propter sanguinis *ῥοτὴν* à naribus devocandam, celebre remedium habentur. Et quidem hujus ratio facile constat; quia sc. Ventosâ impositâ, per orificii spatium, aeris impulsu prohibito, & circumcirca aucto, illico sanguis & humores, imo & vapores, & partes solidæ, ab alia quavis tendentia avocati, versus inane cucurbitæ subtratum pellentur.

5. *Frictiones.*

5. Frictiones extremorum à quibusdam practicis in hoc affectu commendantur, quas tamen non usque adeo utiles, imo vix tutas censemus; quia licet sanguinis ad pedes aut manus appulsus majorem sollicitant, adeo nihilominus reditum ejus accelerant, ut tota cruoris massa in effervescentiam concitata, de *ῥοτὴν* ejus ad nares violentiore periclitetur.

6. *Cauteria.*

6. Zacutus Lusitanus, inter revulsoria remedia, proponit cauterium actuale utrique plantæ pedum applicandum; & Crato digiti minimi ex eodem latere incurvationem, quod siquidem nullo cum negotio fiet, experiri oportet; non ita de remedio altero consulumus,

CAP. II. *De Hæmorrhagia, ejusque Remedio.* 341

fulimus, nisi juvandi ratio esset certior, quæ dolo-rem & claudicationem insequenturam compensaret.

7. Leipothymia quocunque modo excitata, hæmorrhagiam ut ut contumacem illico ut plurimum filit; quare cum *Αἰμαρρῆνς* languidi è lecto eximuntur, aut Phlebotomiam etiã pauciores timidi admittunt, vel membra habent diutius ligata, vel rumore quolibet ficto subito perterrentur, vel propter aliam quamvis occasionem, in syncopen sive animi deliquium incidunt, sanguinis è naribus effluxus 7. *Leipothymia* vestigio cessat. Cujus ratio ita evidens est; quia quamprimum cordis motus fatiscit, illuc statim & sanguis, & spiritus ruunt, proinde ut effluxus omnis exterior derepente sistatur, & qui immodicus antea fuit non denuo repetat.

8. Ultimo in loco, ad reprimendum sanguinis è naribus effluxum, recenseri debent remedia quæ modo occulto, & per sympathiam, aut Antipathiam operari perhibentur; cujusmodi imprimis sunt, pulvis sympatheticus, ex vitriolo Romano per solem æstivum ad albedinem calcinato; item ligni è fraxino virginea sive primum arborescente, & circa momentum, quo sol Tauri signum ingreditur, incisi portio; 8. *Remedia per sympathiam aut Antipathiam* cujus remedii efficaciam, in nupero bello civili, pro sistendis militum vulneratorum hæmorrhagiis, plures fide digni probatam testantur. Quin etiam adhuc nonnulli hoc cum multa fiducia, in quibusvis sanguinis eruptionibus præscribunt. Hujusmodi effectum, si modo sæpius eveniant, rationes me latere fateor. Porro nec minus empiricum & remedium *αλογον* videtur, quod sacculus è serico, cui Busto siccatum 3. *Busto siccatum* includitur, supra ventriculi scorbem gestatus, hæmorrhagiam quamcunque sistat, ejusque reditum præca-veat: nisi forsan (juxta Helmontii Ætiologiam)

342 *De Hemorrhagia, ejusque Remedio.* SECT. III.
applicatura ista Archæum terrefaciens, sanguinem illico percussum, ab excursu suo inordinato recedere aut desistere cogat.

4. *Lapis Hæmatitus.*

5. *Ufnea.*

Restant multa alia ἰγναία celebria, quorum operatio ad causas occultas, & virtutem quandam secretam referri solet: uti sunt monilia ex lapide hæmatite collo suspensa, item ufnea, si ve muscus cranii humani, manu gestata; Epithemata ex foliis urticæ contusis, & plantis pedum ac volis manuum applicata; cujusmodi administrationes empiricas cum citra molestiam aut sumtum adhiberi possint, non est ut recusemus: præcipue siquidem in casu periculoso fere nihil non agendum sit; cumque ejusmodi applicationes eo respectu interdum juvent, quod ægrotantis imaginationem corroborant.

Topica vasorum ora occudentia.

Dum hujusmodi administrationes externæ, ad sanguinis effluxum à naribus reprimendum, aut devocandum usurpantur, etiam Topica alia naribus indantur, quæ vasorum ora dehiscencia occludant; in quem usum *liquidorum injectiones, Turunda, pulveres insufflandi, & suffitus* præscribi solent, quibus non juvantibus, ultimo ad Escharotica deveniatur.

9. *Inectio Aquæ vitriolicæ.*

9. Inter liquida, non modo prima, sed instar omnium habetur, solutio vitrioli in aqua fontana facta. Quidam hanc pro magno secreto & certissime ἰγναίαν venditant. Profecto eadem vulneri recenti applicata, quatenus vasorum descissorum extremitates corrugando occludit, sanguinis fluxum cohibet, ac potenter sistit. Verum applicatio ista in hæmorrhagiarum, ubi sanguis ad arteriolarum oscula dehiscencia delatus, excipi debet à venis, quatenus has æque, ac potius quam illas occludit, minus, ac sæpe non omnino prodest, prout sæpius expertum novi. Paratur medicamentum hoc, ex vitriolo viridi, viz. Hungarico,

garico, aut Nostrate, etiam ex vitriolo Martis factitio, in f. q. aq. fontan. dissolutio. Scio nonnullos commendare vitrioli Romani solutionem, quam non tantum injiciendo, sed etiam sympathetice lineo cruentato applicando, adhibere solent. Quin & aquam ex infusione vitrioli albi, cum bolo & camphora paratam, tum ad vulnera, tum ad alias hæmorrhagias frequenter, & quidem utiliter usurpatam novi.

10. At vero siquidem Aqua nari injecta vasorum ^{10. Turunda.} osculis non satis adhæret, sed à sanguine erumpente eluitur, priusquam virtutem suam exercere possit; idcirco potius expedit, vel pulverem stypticum insufflari, vel Turundam aquæ vitriolicæ intinctam, aut per se, aut pulvere astringente imbutam, ad naris summam intrudi. In hanc rem pulveres styptici plures ac diversimodi præscribi solent; ego sæpissime utor aut Croco Martis ad summam rubedinem calcinato, aut pulvere Vitrioli Camphorati, aut fuligine vitriolica de fundo cacabi ænei veteris derasa, cujus pulverem in hoc casu sæpe cum successu expertus sum. In obstinatis hæmorrhagiis aliisq; remediis non cedentibus, Turunda, cujus summitas Coleothare caustico imbutur, naribus altissime immittatur, ut vasorum osculis inustis, & eschara obductis sanguinis effluxus omnis illico sistatur. Errhina multa alia ^{11. Turunda.} apud Practicos celebria habentur, cujusmodi sunt stercus porci- ^{12. Turunda.} num naribus intrusum, quod mero odore tetro sanguinem effluxurum repellere putatur: item fumus sanguinis in ferrum candens extillantis, in narem percussus, cujus etiam ita combusti pulvis intus exhibetur. Usnea sive muscus cranii humani inhumati naribus inditus, ad hunc effectum à nonnullis valde commendatur: sed hujusmodi applicationes posteriores si quicquam omnino valent, ad Ætiologiam sympatheticam referri debent.

Hæc

344 *De Hemorrhagia, ejusque Remedio.* SEC. III.

Hæc de remediis ἰχταμῶν externis, quorum virtus, & efficacia infimul ab internis tempeſtively exhibitis & cooperantibus promoveri debet.

Remedia interna.

Quorū due ſunt intentiones.

Itaque victu tenui inſtituto, & Ægrotante in ſitu erecto, aut non multum ſupino ſe continere juſſo, dum adminiſtrationes prædictæ ordinatim adhibentur, medicamenta in eundem finem appropriata etiam intus ſumenda præſcribantur. Hujusmodi remediorum duo præcipui erunt ſcopi, viz. primo ut ſanguinis efferveſcentia ſive incenſiva, ſive fermentativa ſuppreſſa, liquor ejus intra vaſa coercitus, placide circuletur. Secundo, ut cordis motus impetuoſior, ſanguinem nimis rapide circumpellentis per ſufflaminata idonea deprimatur.

1. Sanguinis efferveſcentiam ſedantia.

1. Intentio prima ejuſmodi medicamenta requirit, quæ ſanguinis accenſionem nimiam ſupprimunt, ejuſque fermentationem indebitam ſedant, in quos uſus ſequentia præſcribere ſoleo.

Julapia.

℞ *Aq. plantaginis, papaveris Rhead. portulac. ſpermatis ranarum, ana ℥iij. ſyrupi nymphae ℥ij. ſalis prunel. ℥j. m. f. julap. doſis ℥iij. ter aut quater in die.*

Tinctura.

℞ *Aq. hordei lib. ij. flor. roſar. rubr. Mj. ſpir. vitrioli q. ſ. ad gratum acorem ſive circiter ℥ſs. f. infuſio tepida, ad tincturæ extractionem, adde ſyrupi de ſucco hyperici ℥ij. doſis ℥iij. vel iiij. ad libitum ſæpius in die vel noctu.*

℞ *Folior. urticae urentis, plantaginis, ana Mij. contuſis affunde aq. plantaginis ℥vi. f. expreſſio fortis, ſamatur.*

*2. Intentio ſecunda cordis motum ſufflamina-
re.*

2. Propter ſecundam intentionem, viz. ad cor vehementer nimis pulſans ſufflaminandum hypnotica & opiata conveniunt.

℞ *Aq.*

CAP. II. De Hæmorrhagia, ejusque Remedio. 345

℞ Aq. papaveris Rhead. ℥iij. syrupi Diacod. ℥ss. mi- Fit per hypoco-
sce, f. haustus sumendus hora somni, vel tica.

℞ Conserv. rosar. rubr. ℥jss. pulv. sem. hyoscyami, papaveris albi, ana ℥ij. syrup. papaveris q. s. f. opiat. dosis qu. nucis moschat. sexta vel octava quaq; hora. Vel,

℞ Laudani Cydoniati ℥j. dosis gut. xv. bis in die in vehiculo idoneo.

Hæc de Hæmorrhagia immodica, ejusque remedio quando sine febre contingit: quæ vero in febre De Hæmorrhagia in febre magna. eveniens, propter nimia sanguinis impendia sisti debet, vel est Critica, propter accidens quoddam in immoderationem excurrent, ad quam methodus, & medicamenta modo præscripta, cum cautione quadam, & respectu ad febris statum habito, accommodari possunt; vel est mere symptomatice, quæ in febre maligna, petechiali, variolis, morbillis, aut peste excitata, remediis supra dictis repelli, aut sisti vix potest, aut debet. Sanguinis enim missio non convenit; Topica repellentia, item Julapia vel decocta refrigerantia, aut narcotica, locum non habent: præcipua medendi intentio erit, ut hæmorrhagia in diaphoresin commutetur; nam sudore blando excitato, fluxus sanguinis, si non admodum sit periculosus, frequenter sponte cessat.

℞ Aq. ulmarie, tormentillæ, ana ℥iij. cordialis frigid. saxon. ℥ij. Theriacalis ℥jss. Aceti Bezoartici Remedia. ℥iij. syrup. de Coralliis ℥jss. confect. de hyacinth. ℥ij. f. Julapium, dosis cochl. vi. tertia quaque hora.

℞ Pulv. Bufonum præp. ℥ss. camphoræ gr. ij. sumatur cum Julapio prædicto sexta quaque hora, vel

℞ Pulv. Pannonici rubri ℥ss. ad ℥ij. eodem modo sumend.

346 *De Hæmorrhagia, ejusque remedio.* SECT. III.

R. Confect. de hyacinth. ʒiij. pulv. Pannonici rubr. ʒj. syrup. e Coralliis q. s. f. Confect. dosis qu. nucis moschat. alternis horis.

℞ Radic. Bistortæ, tormentillæ, ana ʒj. folior. ulmaria, pimpinel. Iujula, ana Mj. C. cervi usti ʒij. rasur. eboris, C. cervi, ana ʒij. coquan. in aq. fontan. lib. iij. ad ij. adde circa finem con. rosar. rubr. ʒiij. f. colat. dosis ʒiij. sæpius in die.

2. *Indicatio secunda vitalis.*

Ægrotantis situs.

Modo in lecto, modo extra hume

2. Hactenus de *Indicatione prima Curatoria*, una cum medendi scopis, & Remediorum formulis ad Hæmorrhagiam è nare, cum, vel sine febre contingentem destinatis. *Indicatio secunda vitalis* solummodo victum tenuem, Cardiaca temperata, & Ægrotantis tractationem idoneam præscribit. Priorum apparatus adeo parvus, & facilis est, ut non opus videatur ad ea modum, & regulas particulatim designare. Circa posteriorem præcipua quæstio est, utrum Αἱμαρροῦντας in, vel extra lectum detinere oporteat. Extra dubium est languidos, & crebræ leipothymiæ obnoxios, nisi forsan tentaminis curativi (prout supra innuimus) gratia, excitandos non esse: quoad alios minus imbecilles ita statuendum videtur. Quorum sanguis ob poros constipatos non facile transpirat, atque à lectis calore incitatus iste in turgescencias majores, & eruptivas aptior est; expediet eos non tantum extra lectum, donec sanguis effluet manere, verum insuper nonnunquam, per applicationes externas, in toto corporis habitu, aut saltem in plerisque membris infrigidandos esse. Quamobrem Fabricius Hildanus narrat se quendam maxima narium hæmorrhagia correptum, post multa præsidia ordinaria incassum tentata, labro aqua frigida impleto immerfisse, & subito curasse. Cum pari item successu, Riverius alium simili modo affectum, lecto exemptum, & super mattam laneam in pavimento recumbere jussum, linteis oxycrato madidis per totum cor-

pus fovebat. Artamen hæc methodus non passim omnibus, aut omni tempore convenit; verum è contra quorum sanguis halituosus & poris apertioribus positus, facile evaporat, & à calore moderato ambiente in sudorem exolvi, & proinde sedatius habere solet, eos intra lectum manere convenit, non modo dum sanguis erumpit, sed quamdiu eruptio ejus subinde redire periclitatur. Profecto ob hanc rationem est, quod plures hæmorrhagiis immanioribus obnoxii, durante æstate, quando liberius transpirant, eo morbo immunes degunt, urgente vero frigore brumali, ob poros constrictos, insultus eos magis crebros, ac diros patiuntur.

3. *Indicatio tertia præservatoria*, quæ morbi istius causam tollendam respiciens, sanguinis eruptiones aut inhibet, vel easdem rariores aut minores reddit, binas hæc præcipuas medendi intentiones suggerit; viz. Primo ut sanguis ad temperiem & mixtionem debitam restitutus, intra vasa absque turgescentiis, & eruptionibus placide circuletur. Dein secundo ut vasa sanguifera, quoad osculorum conformationes, & fibrarum muscularium tenores, usque in statu legitimo contineantur; ita ut neque sanguinis in caput ^{Indicatio tertia præservatoria} inordinatas illa efficiant, aut è nare effluxus sinant. In utrosque hos fines imprimis sanguinis nimia copia, & magna impuritas, per *phlebotomiam* & *catharsin* tempestive celebratas, sedulo præcaveantur; dein propter *ἐνταξία* ejus procurandam & conservandam, alterantia sequentia, aptis medendi temporibus exhibeantur. ^{Medendi intentiones habet duas}

R. Conserv. rosar rubr. Cynorrhodii, ana ℥iij. pulv. Santalorum omnium, ana ʒss. corallii præp. ʒj. croci martis rubicundissimi ʒij. salis prunel. ℥iiij. cum s. q. sy-
rupie coralliis, f. electuarium, capiat primo mane, &

Y y 2

hora

hora somni qu. nucis castanea vel per se, vel superbiben-
do aq. destillat. sequentis ℥iij.

℞ Summitatum cupressi, Tamarisci, ana Mviiij. Sum-
mitat. hyperici, Tamarisci, equiseti, ana Miiij. Santalo-
rum omnium contus. ana ʒij. micæ panis albi lib. ij. Mi-
nutim concisis, affunde lactis recentis lib. viij. destil-
lentur organis communibus; edulcoretur quæque dosis
inter sumendum, cum s. q. syrupi e succo planta-
ginis.

℞ Folior. plantaginis, becabungæ, urticæ urentis,
ana Miiij. contusis affunde aq. præscript. lib. f. Aq. cin-
namomi tenuioris ℥ij. f. expressio fortis. dosis ℥iij. ad
iiij. mane hora nona & quinta p. m.

Hujusmodi medicamenta fumantur vere ac Autumno per xx. aut xxx. dies, quandoque lene catharticum intercalando. In æstate vero bibantur Acidulæ chalybeatæ per mensem; quibus in hoc casu non datur præstantius remedium. E multis quæ præsto sunt hæmorrhagia laborantium ac curatorum exemplis, libet casum modo unicum, sed rariorem, hic proponere.

Nuper ad distans consulebar, pro generoso quodam sanguinis eruptiones crebras, & immanes, modo ex naribus, modo vasis sedalibus aliquamdiu passio. Huic Phlebotomiæ ex amicorum suasu frequenter celebratæ, nihil profuere; imo sapissime post venæsectionem in sudores frigidos, ac leipothymias incidens, atque sanguinis eruptionibus nihilominus obnoxius, multo deterius habere solebat. Huic ego nondum viso Julapia, & decocta refrigerantia, & Anodyna, item herbarum expressiones succulentas, aliaque sanguinem refrigerantia præscripsi; verum etiam his (quasi omnia adhuc essent à scopo aliena) nihilo melior adfuit successus. Tandem rusad cum invisen-

Hæmorrhagiæ
majoris. Histo-
riæ.

dum accersitus, reperi affectionem, qua laborabat iste, mere aut potissimum spasmodicum fuisse; quippe cum sanguis quotidie erumperet, pulsus erat debilis, extrema frigebant, & vasa omnia quasi nimis inanita conciderunt; porro Ægrotans vertigine fere continua, accordis tremore, & subinde leipothymia, aut metu ejus afficiebatur. Profecto tantum aberat ut sanguis ob plenitudinem, aut turgescientiam nimiam e vasis erumperet, ut potius è contra rivus ejus admodum depressus, & tenuis, vix circulationis fluente sustinendo par videretur. Attamen quod res fuit, sapius in die persentiscebatur in corpore suo aliquid modo sursum, modo deorsum sub flatus specie confestim obrepere, & plerunque motus istius tendentiam, sanguinis è naribus, aut hæmorrhoidibus effluxus sequebatur; hinc ut facile concludere esset, vasorum sanguiferorum fibras, quibus contrahuntur illa, motrices spasmò affectas, sanguinis fluvium, ut ut tenuem, & dimissum, huc, illuc inordinate corripuisse, & subinde in eruptiones compulisse: quod item facilius evenit, in quantum vasorum ora laxa, & dehiscencia, cruorem ad ea compulsum absque remora debita effluere sinebant. *Ætiologiam* hanc medendi methodus instituta, quatenus tali supposito innitens feliciter successit, plane comprobatur; nam Phlebotomia, & medicaminum ἰχθυῶν usu deinceps omisso, præscripti usum pulveris sequentis, cujus dosin sexta quaque hora, cum Julapio idoneo sumebat.

℞ Pulv. radic. pœoniæ maris, corallii rubr. margaritarum, ana ʒj. eboris, oculorum Cancræ, Lapidis hæmatit. ana ʒss. lapidis prunel. ʒj. f. Pulvis, dosis ʒss.

℞ Aq. ceras. nigr. ʒviij. meliss. cinnamomi hordeati, ana ʒij. Theriacalis ʒj. Syrup. e coralliis. ʒiss.

Y y 3

Cete.

350 *De Hæmorrhagia, ejusque remedio.* SECT. III.

Ceterum præcepi, ut ligaturæ quibusdam locis ex ritu constanti, & subinde aliis pro data occasione, tum ad sistendos, tum ad intercipiendos vasorum spasmos adhiberentur; atque hujusmodi remediis, & administrationum modis sine ulla morbi recidiva brevi convaluit.

SECT. III. CAP. III.

De Vesicatoriis.

DE sanguine per Phlebotomiam emittendo, si quando molestus, aut injurius intra vasa turget nimis ac tumultuatur, insuper de illo per remedia ῥαυμα retinendo, quoties effrænis, aut importunus, sponte nimis exundat ac effluit, hæcenus satis fuisse differuimus. Restant alii quidam humores, sc. nervæus, & nutritius, quin etiam serofus, aliique recrementitii intra cerebrum, nervos, fibrasque tum nerveas, tum carneas, imo intra cutis, & partium solidarum poros scatere soliti; qui sæpe depravati, aut in motu impediti, emissionem requirunt, secus magnas molestias & non raro morbos periculosos excitaturi. Quare ut affectibus à tali causa oriundis, aut exoriri aptis, tempestive occurratur, ἱατρικὴ emissaria quædam alia, prædictos humores è partibus & locis ubi peccaverint, immediate vel mediate derivantia adinvenit. Sunt autem ista vel continua, sc. fontanellæ varii generis, quæ tanquam fontes perennes, ichorem jugiter profundunt; vel temporaria, quando pro data occasione, in quadam corporis parte, cuticula ademta, vasorum extremitates in cute denudantur, simulque adeo irritantur, ut serofos humores varii descensus ac indolis in magna copia expuant, & per aliquod tempus modo longius, modo brevius eosdem ita evacuare continent. Talis autem humores serofos, è corporis aut partis cujusdam superficie exteriori educendi modus, per pharinnaca à veteribus

Phenig-

Vesicatoria à
veteribus Phæ-
nigmi & sinapi
parantur.

Phænigmos, aut *Sinapismos*, à recentioribus vesicatoria dicta, procurari solet; de quibus (quia horum notitia ad doctrinam de fontanellis viam perstruit,) hic imprimis dicemus, atque his tribus explicandis potissimum iustitemus; viz. primo ostendetur ex quibus corporibus, & quali modo dispositis vesicatoria parari solent; secundo cum varii sunt generis, quæ sint in singulis, aut saltem eorundem præcipuis, operandi modus ac ratio, declarabitur; tertio demum cujusmodi affectibus sanandis destinari, & quibus locis applicari debent, inquiremus.

1. Ex quibus
parantur.

Primo ex igne
actuali vel co-
mbustu.

2. Ex corporibus
que dicuntur
potentialiter ig-
nea.

I. Quoad prius, vesicantia simplicissima sunt vel ignis, vel corpora solida, aut liquores particulis igneis imbuti; (quæ tamen propter terrorem quem incutunt, atque periculum imminens, ne durius applicata, non tam cuticulam vesicent, quam hanc & cutim, aliasque partes exurant, raro in hunc usum adhibentur.) Quod itaque tutius ac minus formidolosum est, Epithemata ex concretis particulas acriores, ac (uti dicitur) potentialiter igneas habentibus, locis vesicandis applicentur; quæ vel mitiora, ab antiquis Phænigmi, quatenus partem cuticula adempta rubificabant; vel sinapismi, respectu materiæ dicebantur, & parari solebant ex *sinapi*, *stercore columbino*, *scilla trita*, *allio*, *lacte ficulneo*, & similibus: vel fortiora erant, & plerunque constabant ex *Euphorbio*, *cantharidibus*, *flammula Jovis*, *batrachio*, *plantagine aquatica*, cum multis aliis, quæ vi quadam adurente & septica prædita, exterius in prædictum usum adhibentur, interne vero sumta venenata, & non raro lethalia existunt.

Vesicantium Compositiones, & formulæ multiplices ac diversimodæ feruntur. Quamvis una tantum, aut altera, & quo simplicior eo melior, hic sufficiat, ac in plerisque casibus, fere ex æquo convenit, ex more
tamen

tamen nostro hujusmodi pharmacorum præscriptiones quasdam selectiores & maxime utiles hic subdemus. Atque ut de dropace, sinapismis, ac phænigmis, parum hic dicamus, utpote quorum usus fere exolevit; vescicatoria fere omnia quæ nunc adhiberi solent, pro basi sua habent Cantharidas.

Re Pulv. Cantharidum ʒss. ad ʒj. pul. sem. Ameos ʒj. <sup>vesicatoriorum
fo. male.</sup>
fermenti veteris cum aceto subacti q. s. f. massa Emplastri, cujus portio super alutam extensa, loco vescicando applicetur per xii. horas. Hoc certissime & potenter satis operatur: sed quia minus compactum, & tenax, aut e loco ubi imponitur dilabi, aut in minutias affriari aptum est, idcirco commodioris applicationis gratia sequens adprime convenit, & apud plurimos nunc passim in usu est.

Re Pulv. Cantharid. ʒiij. Euphorbii ʒss. pul. sem. Ameos ʒj. emplastri de Meliloto q. s. incorporentur, cum manu calida, excipiendo tantum pulveris, quanti massa emplastri capax est; hujus s. q. extendatur super alutam, & applicetur per horas xii. vel xvi.

Quibusdam in usu est prædictum pulverem, cum pice Burgundica ad saturationem incorporare, & super alutam extendere, dein emplastri hujus marginem, cum massa alia, ex pulvere santali rubri cum pice Burgundica incorporato, obducere, unde Dropacem simul & vescitorium adhibent. Porro idem Emplastrum post cuticulam vescicatam, & exentam, loco rubificato, & ulcerato continue applicando, atque solummodo semel aut bis in die abstergendo, & demum statim admovendo, ulcercula à vescicatione excitata, quamdiu libitum erit, imo nonnunquam supra men-

mensem manare, & ichorem copiosum profundere faciunt.

Alii Cantharidas contusos & aceto asperfos, facculo ex serico rarissimo includunt, & loco vesicando applicant.

Empirici quidam loco Cantharidum, massam ex foliis Batrachii, aut flammulæ Jovis contusis loco vesicando imponunt; qua applicatione cuticula vesicata, seu potius exesa, cutis ipsa non raro tanquam ab igne actuali tacta, plurimum inflammatur, & profundulceratur; unde non tantum ichoris profusio, sed quandoque membri totius inflammatio, & febricitatio insequuntur: quapropter his non temere utendum est.

2. Quod si de modo, & ratione inquiritur, quo hæc & alia vesicatoria operantur: primo ostendere oportet, quo ritu ignis actualis, & res particulis ab igne perfectis imbutæ, Vesicationem cient: dein facili analogia, ejusmodi Pharmacorum quæ igne potentiâ prædita feruntur, vis, & operandi modus innotescant. Itaque de priori advertimus, quod particulæ igneæ, haud vehementer nimis applicatæ, cuticulam absque continui solutione penetrantes, cutim ipsam, ubi vasorum sanguiferorum, nervorum, fibrarumque nervearum extremitates terminantur, subeunt; ibidemque has à positione sua alterantes, varie contorquent, & totius texturæ cutaneæ conformationem pervertunt: in tantum ut è vasis omnibus summe irritatis, humor aqueus particulis igneis imbutus, & propterea tum à sanguine, tum à succo nerveo reje-ctus, in magna copia expuatur: Lympha istæc, quia cuticulam pertransire nequit, eam à cute separat, atque in molem vesicularem attollit: è qua demum sponte, aut occasionaliter disrupta effluit. Porro quamdiu particulæ igneæ cuti inhærebunt, & vasorum
ora,

2. Quomodo
vesicatoria ope-
rantur.

ostenditur ex-
emplis ignis.

ora, escharaa aut cuticula obducta, non occludentur, hæc ab illis continue vellicata, ichorem expuere persistent. Effluxus hujusmodi ichorosus citius desinet, si statim à noxa illata, particulæ igneæ *Αντιπυρετῆ* cujusdam, uti sc. ipsius ignis, nitri, saponis, cepæ, & similium applicatione extrahuntur. Porro iste diutius protrahitur, si Antipyretico omisso, pharmaca cuticulæ, aut cicatricis generationem impediunt, & vasorum ora referantia, super locum affectum gerantur.

Ex his facile erit intelligere quo ritu vesicatoria operationem suam perficiunt: viz. Cantharides (pariter item alia quælibet ejusdem virtutis) exterius applicatæ, & ab effluviis partis subjectæ calfactæ, adeoque ad vires suas exerendas incitatæ, à se particulas acres, & quasi igneas copiose dimittunt, quæ cuticulam sine dilaceratione penetrantes, cuti impinguntur; ubi primo in spiritus, & dein horum affectione, in humores & partes solidas agunt. Spiritus illæ valde irritant, ac in fibrarum spasmos dolorificos adigunt, humores fundunt, ac in partes secedere cogunt, ita ut pars aquosa, particulis istis acribus & quasi venenatis maxime imbuta, à reliquo latice quaque versus rejiciatur; cumque interea vasorum, & fibrarum extremitates aut ustione exedantur, aut vellicatione referantur, & velut emulgeantur, ex ipsorum osculis ichor iste, particulas infestas convehens, ubertim expuitur; quæ proinde cuticulam imperviam à cute separat, ac in vesiculam attollit, atque post hanc disruptam, & exemptam, à cute ulcerata (uti propter ignis particulas evenire ostendimus) aliquamdiu profunditur.

Attamen non ita tantum fit, quia latex serosus particulas medicamenti acres imbibens, & foras convehens, haud semper eas totas, eadem qua ingressæ sunt

*Cantharides
quomodo vesicas
excitant & a-
quas educunt.*

*Quare dysuriam
frequentius infir-
mit.*

via regerit; verum iste interdum aculeis hifce imbutus, in massam sanguineam regurgitat; & deinde cum eo circulatus, cumque sarcina sua infesta per alia emunctoria ejectus, in transitu aut exitu, ductus quosdam imbecilles aut teneriores offendit; hinc plurimi à vesicatoriis magnis aut multis, ob vias urinarias idpropter acrimonia aut erosionem affectas, stranguriam (quæ in nonnullis fit acerrima ac intolerabilis) contrahunt. Porro aliis calculosis applicatio ista nonnunquam urinas cruentas ciet; hinc suspicio oritur etiam pulmones teneros, aut in affectionem phthificam proclives, ab hoc Pharmaco exterius adhibito, multum periclitari; quod tamen nulli adhuc ita contigisse novi: quin potius è contra illud emolumento potius quam noxæ cedere crebra experientia testari possum. Enimvero acriores cantharidum, si diutius applicantur particulæ, à sanguine interdum copiosius imbibitæ, totum ejus serum inficiunt: qui tamen latex ita aculeatus, quamdiu cum sanguine balsamico confunditur nulli parti officit: verum ab hoc per renes separatus, quandoque illis noxam affligit, & frequenter vesicæ collum non modo acrimonia sua vellicat, sed nonnunquam corrodens inde mucum ac pelliculas, imo & cruorem abscedere facit: in massa autem sanguinea, eadem particulæ acriores salinovolatiles, non raro insigniter juvant: quatenus in ea sales fixos, aut acidos destruunt, quin & sanguinis compagem nimis strictam referant, adeoque recrementa serosa, aliaque *roseæ* prius inviscata, ab ea secerni, & per urinas, & sudores facilius amandari faciunt; hinc in febribus vesicatoria diutius applicata, urinas copiosas & diaphoresin faciliorem cient. Porro eadem vias obstructas referant, atque sanguinis aut feri portiones alicubi stagnantes, aut extravasatas commovent, & circulationi reddunt. Quamobrem illa

non

*Vesicatoria urinas
& sudores
mouent.*

non tantum in morbis serosis, sed & sanguineis, imo in pleuritide, peripneumonia, & febribus quibuscunque aliis juvare solent.

Ostensis hactenus quo ritu vesicatoria primo in spiritus, & deinde in humores, & partes solidas agunt, jam proxime eorundem Effectus & bonos, & malos, nec non utendi modos tradere incumbit. Quod autem illa primo in spiritus agunt, inde constat, quod in defunctis vim nullam exerunt; etiam in valde languidis malum omen est, vesicatoria non operari, quia sc. indicio est spiritus Animales valde prosternei aut copia diminui.

Itaque circa Pharmaciam hujus *ἐνέπυσιον*, sive virtutem rite explicandam, considerare oportet, quos humores immediate, vel mediate evacuet vel alteret; & deinde in quibus morbis, & corporibus qualiter dispositis, prolit vel obsit.

Vesicatoriorum effectus.

I. Quoad prius, humores per vesicatorium immediate extramissi partim è cutis poris & glandulis, & partim ex arteriolarum osculis, partimque è fibrarum nervearum finibus extillant; è venarum osculis succi recens excepti forsan aliquantulum, attamen haud multum regei posse videtur. Humores mediate per vesicatorium excreti, sunt isti, quos prædictæ partes inanità aliunde excipiunt, & foras derivant.

Primo quoad humores cutaneos.

I. Cutis, est membrana crassa, Tunica duplici constans, admodum porosa, item glandulis numerosissimis cum Adipe, nec non vasorum, & fibrarum finibus in ea terminatis, & varie inter se contextis densissime confita. Quapropter dum portio ejus, cuticula per vesicatorium ademta, denudatur, & fibræ nerveæ vellicatæ glandulas & poros constringunt & intorquent, humor serosus in utrisque contentus copiose exprimitur. Porro cum pori alii in alios sunt pervii, serum haud tantum ex loco vesicato effluit;

sed nonnunquam in loculos ita primo inanitos, feri portio è poris vicinis adveniens succedit, & exinde mox foras exudat. Quamobrem in hydrope Anasarca affectis, ulcuscula per vesicatorium excitata, aquas undequaque in magna copia elutriant, ac è tota vicina, imo interdum è longinquo educunt.

2. Respectu
sanguinis.

Quem expurgant
& alterant.

2. Arteriarum oscula circa locum vesicatum disco-operta, & vellicata, non tantum feri portionem ex ritu ordinario iis allatam evomunt; verum latex serofus, in tota massa sanguinea pharmaci stimulis imbutus, exinde uberius à cruore secernitur; & quaque circulationis vice, major ejus copia per eadem arteriarum oscula continue irritata excernitur: quin etiam una cum sero ita velut stagnante, & proinde à toto sanguine in cutis ulcuscula ablegato, recrementa alia, ipsaque interdum materies morbifica copiose abscedunt, perque eadem emissaria foras amandantur; atque ob hanc rationem in febribus malignis, imo in putridis quibusque judicatu difficilibus, cum sanguinis recrementa & corruptelæ ad secernendum inepta; præcordiis aut cerebro minantur, vesicatoria eam continue & sensim elutriantia, juvamen sæpe eximium præstant: cui accedit, quod eadem insuper (pro ut supra innuimus) sanguinem quoad sales degenerem, aut depravatum alterant ac restituunt, quin & compagem ejus aperiendo aut subtiliando, versus *εὐπαρίαν* disponunt. Quare non tantum in statu sanguinis febrili, verum & alias vitioso, aut cacochymico, hoc remedii genus non raro adprime convenit.

3. Respectu nervorum & humoris in iis ac partibus nervosis sententia.

3. Vesicatoria è nervis, fibrisque nerveis humorem quendam evacuare, & proinde in affectibus spasmodicis prodesse, & ratio & experientia satis comprobant. Enimvero liquorem cerebri, ac systematis nervosi irriguum, particulis heterogeneis interdum scatere, alibi satis plane demonstravimus. Porro observatione

servatione crebra, & familiari constat, liquoris istius impuritates & recrementa, unà cum latice aquoso è nervis fibrisque nerveis, quandoque fluore abortu, sponte exudare, atque vel in massam sanguineam resurgantia, per urinam, aut sudores, vel in viscerum cavitates deposita, per vomitum aut secessum amandari. Quapropter cum vesicatorio applicato, nervorum & fibrarum nervearum fines alicubi denudantur & summe irritantur, statim humor prope eorundem extremitates scatens expuitur; quin & totus idcirco latex, intra ductus ipsorum longa serie confitus commovetur, & à stagnatione vindicatur; simulq; particulæ heterogeneæ, latice isto nerveo commistæ, ubique agitatae, & à cerebro derivatae, versus emissarium recens apertum, sensim prolabantur, ac demum foras amandantur.

Ex his colligere licebit, ad quos morbos sanandos hoc remedii genus præcipue conducatur; Quibus morbis sanandis vesicatoria conducunt. nam propter evacuationem ejus ex poris & glandulis cutaneis, quoties in his partibus aut in earum vicinia humor serosus, falsus, acris, aut alio modo infectus aggeretur, & à circulatione sanguinea exclusus, ibidem pertinaciter hærebit, certe ejusdem foras educendi nulla promptior aut facilior datur via, quam per vesicatorium, super, aut infra locum affectum applicando. Primo affectibus quibusque curantur. Quare non tantum ab anasarca, ac à quibusque curantur, cutis defædationibus, aut eruptionibus indicatur, sed insuper à doloribus, sive Arthriticis, sive scorbuticis alicubi in exteriori corporis habitu, aut membro quodam defixis, vesicatorium requiritur.

Secundo respectu sanguinis, tum à materie quavis heterogenea ac morbifica sensim expurgandi, tum ab indole nimis acida, aut falsa, aut alias vitiata in rectam temperiem alterandi, vesicatoria semper in febribus malignis adhibentur; imo in putridis quibusque mali moris, ac judicatu difficilibus, præstantissimi

*Hoc remedium
utile est ad
morbos quos
sanguis in aliis
partibus produ-
cit.*

tissimi sunt usus. Propterea item in scorbuto, leucophlegmatia, pica virginum; etiam in quacunque alia cocochymia, istud remedii genus opem sæpe insignem præstat. Porro non tantum ipsius sanguinis emendandi gratiâ, verum insuper quoties iste depravatus corruptelas suas partibus aliis suffundit, adeoque in capite, Thorace, imo ventre, aut membris, morbos primo incipit, eorumque paroxysmos excitat, vesicatoria passim cum fructu adhibentur. Quare in Cephalalgii, Vertigine, & affectibus soporosis, tritum hoc & vulgare remedium est; nec minus in cotarrho, & quavis defluxione, sive in oculos, nares, palatum, aut pulmones, unusquisque vel è plebe, medico inconsulto cantharidas pro revulsorio sibi met ipsi præscribit. Fateor me sæpius tussi immani, cum sputo copioso & crasso (cui originaliter sum obnoxius) correptum, à nullo alio remedio, plus quam à vesicatoriis juvamen recepisse: itaque soleo, dum iste affectus urget, primo super vertebra cervicis, dein ulcusculis ibi sanatis infra aures, ac postea si opus videtur super hæmoplasas medicamina ἐφελεμένα applicare; ita namque serosa illuvies è sanguinis compage soluta exundans, à pulmone derivatur, quin & cruoris mixtio, quatenus hoc modo sales ejus enormes destruuntur, crasin suam citius recuperat.

*3. Etiam ad
affectus omnes
cerebri ac nervo-
si generis.*

3. Respectu humoris, è nervoso genere, ipsoque cerebro evacuandi, aut derivandi, epispastica in affectibus soporosis, spasmodicis & dolorificis, prout communissimi sunt usus, ita maximum sæpe juvamen conferre solent. Ecquis unquam lethargo, Apoplexia, aut Epilepsia correptus fuit, quin statim familiares, aut ministrantes utcunque imperiti, in corium ejus cantharidum applicatione defævierunt? In motibus convulsivis stupendis, nihilo minus quam fascinationi ascribi solitis, vesicatoria magno cum successu, in plu-

pluribus simul corporis partibus applicavi, eaque subinde in locis recentibus reiterando supra mensem continuavi. Quin & dolores in partibus membranosis fixi & acerrime discruciantes sine hac administratione raro curantur. Enimvero interdum humores, & particulae morbificae, quae penitus radicatae, catharticis, aut medicamentis per diaphoresin, aut diuresin operantibus, nequicquam cedunt, per vesicatoria, tanquam remedia *ἐπιχειρητά*, h.e. manus morbo injicientia, radicitus evelli videntur.

Attamen hoc remedium etsi generalissimum, in quibusdam morbis, & constitutionibus, non ita facile & feliciter operari solet; quare non temere, aut indifferenter eo quibuscumque utendum est. Etenim nephritici, & stranguriae frequenti ac gravi obnoxii applicationem ejus vix unquam impune ferunt; quare taliter affectis, vesicatoriis non nisi in febribus malignis, aut morbis cephalicis acutis, propter majus malum evitandum, uti licebit.

Quod spectat ad varia hominum temperamenta & constitutiones, quorum respectu, vesicatoria plus, aut minus conveniunt, aut commode esse solent; super his triplex hoc discrimen notabile occurrit. Primo quidam hujus pharmaci usum fere semper bene tolerant, atque ulcuscula, ab eo in cute excitata, ichorem satis copiosum sine dysuria, aut magna loci vesicati inflammatione exudant; & dein sponte sanantur: cujusmodi effectus tantum in sanguine *ἐυπατέτω* succedit, ubi sc. cum sale, & sulphure modicis, ac rite constitutis, adest feri copia satis magna; cujus latex à reliquo sanguine facile, & paulo fufius secedens, pharmaci particulas acriores imbibitas, secum aufert, easque partim per locum vesicatum exudat, partimque per vias urinarias, absque earum noxa foras convehit; propterea item in massa

*Quibus morbis
vesicatoria in-
tendantur.*

*Quibus constitu-
tionibus vesica-
toria optime
congruant.*

sanguinea effectus utiles modo citati producuntur.

Quibus item
minime.

In hominibus
temperamenti
calidioris parte
dilatant, &
aqua non at-
trahunt.

2. Verum secundo pharmacum hoc aliis nec bene congruit, nec commode operatur; quippe locum cui applicatur admodum rubificat, seu potius cum dolore atroci & φλογώσει magna excoriat; ulcuscula tamen ibidem facta, etsi patientem aliquamdiu discruciant, ichorem perexiguum, aut vix ullum profundunt: porro his ita cum tormento semper vesicatoris, stranguria ut plurimum atrox supervenit. Huiusmodi molestus, simulque infructuosus vesicatorii usus, hominibus temperamenti calidioris, & biliosi sæpiissime contingit: quorum nempe sanguis sale ac sulphure copiosis cum sero modico, alteris penitus incocto, præditus est. Quapropter cum huius latex, qui pharmaci particulas acriores auferre debuit, à reliquo cruore nec facile nec ubertim (ut eas è vestigio eluat) abscedit, particulae istae usque in cute hærentes, sanguinem ipsum pertranseuntem inficiunt & quasi venerant, ipsumque proinde à circuitu præpeditum, circa vasorum extremitates (unde inflammantur) aggeri & stagnare faciunt. Porro latex serosus demum per renes secretus, cum ex se paucus & acris, ac insuper particulis à pharmaco aculeatus fuerit, vesicæ collum irritat, & non raro acrimonia sua corrôdit.

In aliis quæ-
dam ichorem mi-
norem educunt
& non congruunt.

3. Restat tertius etsi rarior vesicatorum casus; in quibus sc. ulcuscula in cute excitata, illico serosum humorem in copia adeo immensa profundunt, ut propediem necesse fuerit medicamenta repellentia, & ora vasorum occludentia sedulo adhibere; secus à nimio aquarum effluxu, virium exolutio, & spirituum fatiscencia insequi periclitantur. Hoc in quibusdam adeo constanter evenisse novi, ut deinceps à canthari-
dum

dum usu, quantumcunque iis opus fuerit, abstinere cogerentur: cujus ratio videtur esse, quod sanguis sero falso, & acri plus debito præditus, compagem nimis facile dissolubilem haberet: quapropter latex iste serosus, ex se acris, & efferus, quamprimum à pharmaci particulis sanguinis compagem nimis facile dissolubilem laxantibus incitatur, impetuose statim è cruoris massa erumpens, qua data via, per vasorum ora, in locum vesicatum dehiscencia, pleno quasi torrente exundat. Præter hunc seri effluxum nimium, à prima vesicatorii applicatione excitatum, iste nonnunquam in febribus malignis, aliisq; male aut minime judicatis sero contingens, & aliquamdiu persistens, materiam morbosam penitus absumit, & ægrotantem ab ipsis orci faucibus non raro liberat. In tali casu postquam ulcuscula primis diebus ichoris parum, aut modicum profuderunt, tandem, natura hac via crisin moliente, ex iisdem seri illuvies ingens emanat; adeoque per plures dies imo septimanas nonnunquam effluere pergit; donec Ægrotans pro deplorato prius habitus, sanitatem integram recuperat. Ulcuscula ita ubertim fluentia, prout non facile est, ita (priusquam tota morbi minera absumatur) non tutum est ocludere. Non ita pridem *Londoni* Med. D. insignis cum à febre maligna ægre convalescens, in variis corporis partibus loca vesicata, ichorem copiosum quotidie exudantia haberet; post aliquod tempus iis omnibus (liquidem ipsi molestiæ, ac tædio fuerunt) repercussoria fortiora applicuit, adeoque effluxum omnem illico cohibuit. Vix biduum scaturigines istæ sistebantur, cum ille morbi recidivam passus, derepentè spirituum languore & crebris deliquiis, cum sudore frigido & pulsa exili & debili afficeretur: cumque reme-

Vesicatorium u-
cere in febribus
quandam uber-
tim fluitant æ-
grotantem qua-
erant.

Sanctam non
est.

Exemplum decla-
ratur.

diis nullis, ut ut cardiacis relevari potuit, intra tri-
duum interibat; cujus causa videtur, quod mate-
ries maligna subito repercussa, in nervos cardiacos
inciderat, quorum actione id propter impedita, fun-
ctio vitalis cito defecit.

S E C T. III. C A P. I V.

De Fonticulis, sive Fontanellis.

PRæter *Vesicatoria*, quæ feri, aliorumque humorum exterius deductilium Emissaria velut extemporanea, solummodo propter occasiones quasdam excitantur, & deinde post *ἐπέχειν* suam parumper editam, ficcari permittuntur; alia quædam habentur, quasi fontes perennes, ac idcirco *Fonticuli*, sive *Fontanellæ* dictæ, è quibus ichor, sive humor serofus, scaturigine constanti effluit. Priora istæ, ut plurimum *curationis* gratia, in morbis acutis, aut aliis, quorum materies *νοσθεν* ablationem citam exigit, requisita, Affectus causam conjunctam imprimis tollendam respiciunt; atque idcirco latiora, sed superficialia tantum fiunt, ut talia cutis ulcuscula ampliora, multum evacuent, & dein facile sanentur. E contra autem Fontanellæ, *præservationis* gratia potissimum indicata, ad morbi causam procatarteticam aut amovendam aut superandam destinantur; quapropter orificio angustiori, sed & profundiori per totam cutis crassitiem facto, contant, proinde ut cum materiem morbificam uique in minori copia emittunt, eam longius derivent, & diutius elutriare persistant.

Circa Fontanellas, tria erunt præcipua hæc disquisitionum capita; sc. primo quos potissimum humores emissaria istæ evacuant, ac undenam eos deducunt; secundo in quibus morbis, ac constitutionibus melius, aut minus conveniunt: dein, tertio in quibus locis, sub qua forma, & qualibus instrumentis perfici debent.

Fontanella remedium præservatorium potius quam curationis

Super his tria sunt disquisitiones

1. Quos hu-
mores evacuant.

1. Quoad prius Fonticuli, pariter, ac vesicatoria humores quoscunque intra cutim, minori licet ambitu defixos, aut per eam à vasis tum sanguiferis, tum nerveis tractatos, elutriant; nec tantum ut illa superficie cutis exteriorem proritant, & quasi emulgent, sed corium totum perforando, quicquid è foraminis lateribus per vasa abrupta exundat, quicquid etiam subtus foramen aliunde prolabitur, foras convehunt. Quare ad fonticulos confluunt non tantum humores intra cutis poros, aut glandulas aggetti, aut per arterias, & nervos illuc advecti; sed insuper incrementa serosa subtus cutim, per musculorum & membranarum interstitia de loco in locum transferri aut prorepere solita, undequaque ad eos tendunt, & exitum inveniunt. Porro humores morbificos ad partes alias prius debiles, & diu afflictas deferri affuetos, fontanella in via constituta anticipat, adeoque ab illorum incurfu partem modo hanc modo illam liberat, & munimenti instar ab hoste defendit. Hinc materies aut arthritica, aut nephritica, aut colica, imo interdum paralytica, aut alias scorbutica, inter transeundum è mineris suis, ad nidos sive locos *roCepes*, per Fonticulos non raro intercipitur; adeoque solitis morbi insultibus evitatis foras convehitur: nec minus emissarium hoc, tanquam collicia ad derivandam uliginem excitatæ, humores cuilibet corporis parti, aut regioni impactos, ibidemque noxam facientes, inde sensim elutriant, adeoque diathesin morbidam præcavent aut curant.

2. In quibus
morbis præcipue
conducunt.

2. Ex variis hisce juvandi rationibus, quibus fontanellæ in genere prodesse solent, facile colligitur ad quos potissimum affectus requiruntur; nam licet nullus fere occurrat morbus, cui hoc remedium aut noxiuin, aut inutile sit, attamen in quibusdam casibus plus quam aliis necessarium videtur. Ad singulos fere capitis

CAP. III. *De Fonticulis, sive Fontanellis.* 369

capitis morbos, tum externos, tum internos, etiam vulgo præscribitur: ad infantum ac puerorum motus convulsivos, ipsorum opthalmiam, tumores strumofos, quinetiam ad adultorum, aut senum cephalalgias, affectus comatōses, vertiginosos, aut spasmōses, unusquisque vel è plebe Fontanellam, instar omnium habet. Nec minus contra morbos pectoris hoc remedium prædicatur. Ecquis tussi, sputo cruento aut tabido, vel Orthopnœæ obnoxius, corio imperforato diu fruitur? Pariter etiam ad affectus imi ventris fonticuli commendantur. Nullus fere hypochondriacus, aut mulier hysterica, nullis itidem Arthriticus, aut cachecticus, quin cutim multis in locis, plus quam murena perfoflam habet. Immensi operis esset, ægritudines omnes, ad quas fontanellæ iuvamen conferunt, hic particulatim recensere.

3. At vero hoc remedium utcumque ex se utile & benignum, non omnibus congruit, neque igitur quibuscumque indifferenter præscribendum erit: nam duo sunt hominum genera, qui tametsi ægrotarent, à fontanellis excusari possunt; in quantum sc. Emissarium hoc in quibusdam evacuat nimis, inque aliis parum, aut minus quam oportuit, atque interea dolorificum valde ac intolerabile existit.

Fontanella interdum non bene convenit, quoniam nimis evacuat vel absumit humorem, aut Spiritus. Etenim observavi in nonnullis, fontanellam in qualibet corporis parte excitatam, ichorem quantitate immodicum, & qualitate vitiosum profundere: ex illa nimirum crebra vice, si non continue, latex aquosus tenuis, ac foetidus, pisum & intègumenta sæpe atredine inficiens in magna copia exudat; proindeque à nimio hujus effluxu vires ac carnes atteruntur.

Cujus ratio videtur esse, quod in quibusdam mala sanguinis & humorum diathesi præditis, solutio con-

3. In quibus corporibus nimis conveniunt.

Fontanella excusari possunt.

Quare in quibusdam corporibus nimis conveniunt.

timui

tinui facta, & à sanatione præpedita, brevi in ulcus foetidum; & cacoethes degenerat; cujus latera fermenti acidi corruptivi naturam induunt; à quo sc. sanguinis illuc continue appulsi portiones inquinantur adeo & dissolvuntur, ut serum ejus sulphure soluto, aliisque corruptelis imbutum, à venis repudiatum, copiose illic foras exundet. Porro *σπῆλαι* hoc Fontanellæ inquinamentum, sanguini communicatum, totam ejus massam aliquatenus depravat, & exinde saltem (simulque ob nimium serosi laticis impendium) minus nutritium reddit: porro à sanguinis sulphure juxta fontanellæ parietes soluto, & cum sero effluente, ichor emanans adeo foetet & linthea denigrat. Fontanella quandoque ichorem haud immodicum profundens, spiritus, ac vires plus debito absorbit; quod equidem ab effectu, & interdum non nisi à posteriori dignoscitur; in quantum sc. nonnulli dum fonticulum unum, aut plures apertos gerunt, languidi & macilenti perstant; iis vero occlusis, illico vegetiores ac magis torosi evadunt. Porro vulgaris observatio est, multos à fontanella prope caput excitata, subinde quoad vitium defectu quodam, ac imbecillitate correptos fuisse; hinc ut eam propedem occludere cogentur: quod ideo contingere videtur, quoniam ubi spirituum penus exilis, & consistentia pertenuis est, parva horum, vel succi è quo procreantur, impendia, si modo sunt constantia, ægre feruntur.

Ceterum alio, & quidem diverso respectu Fontanellæ, prout etiam vesicatoria, quibusdam interduntur, aut caute admodum præscribuntur; quia sc. cum parum aut minimum evacuant, locum in quo excitantur, plurimum divexant. Nam quibus temperamento bilioso, aut alias calidiori præditis, cruoris massa debito crassior, atque sero minus diluta, in

com-

*Quare spiritus
nimis absument.*

*Fontanella in-
conveniens est
quando minus
quam par est
evacuata.*

compagē strictior existit, in his solutione continui propter fonticulum facta, & reservata, sanguis ipse (siquidem quo evadat, serum non satis exiit) in transitu hæret, proindeque extravasatus, Phlogosin valde dolorificam ciet; ac interea cum talis fontanella ichoris perexiguū profundit, inutilis æque ac molesta existit. Fonticulorum operatione, ac usibus, eorumque indicationibus nunc designatis, ultimo ostendendum erit, in quo loco, sub qua forma, & quibus instrumentis excudi, & quomodo tractari debent.

Fonticulorum loca constitui solent, secundum medendi fines, sive intentiones ab iis requisitas; qui potissimum sunt hi tres, sc. primo humorum è toto corpore generalis evacuatio, secundo evacuatio & simul à particulari quodam membro revulsio; tertio evacuatio, & simul à membro particulari derivatio. Respectu prioris fontanellam in Brachio sinistro incidi expedit; intentio secundæam procul à parte affecta, & tertia fonticulum prope ipsam excitandum postulat.

Propter hos fines, sc. modo hunc, modo illum, vel istum, fonticuli in quibusque corporis regionibus, viz. in capite, in pectore, ac abdomine, inque brachiis, ac cruribus, imo in plerisque singulorum partibus, vel per incisionem, vel cauterium, vel perforationem procudi, inque illorum foveis aut foraminibus, ut aperta serventur, pisa, vel pilulæ ligneæ, Turundæ vel Teniolæ indi, ac asservari solent. Corporis nostri partes, ac membra percurrente, fonticulorum præcipua loca, ac genera notabimus.

I. Fonticulus in sutura coronali, per cauterium inurendus à quibusdam præscribitur; ac ad humores è cerebro, & integumentis ejus exterius avocandos, evacuandosque commendatur. Hoc quamvis nonnulli in familiari habent praxi, in pluribus tamen minus

Fonticulorum loca designantur, juxta quod eorum fines sunt evacuatio generalis, & secundæa revulsio, vel derivatio.

feliciter successisse comperi; adeo ut multos fonticulos ita in summitate capitis excitatos occludi præceperim; atque hoc non sine ratione, æque ac experientia edoctus; quippe sanguis versus locum, ubi recrementa sua deponere assuefactus est, facultentias plures transfert, easque in tota vicinia, ac potissimum in parte affecta (utpote debiliori & magis susceptibili,) deponit; unde sæpius morbum augeri potius, quam sanari contingit. Propter eandem rationem, nempe ad humores à capite interiori ad extra derivandos, alii in Bregmate supra suturam sagittalem, aliique in occipite circa initium lambœidis fontanellas excudunt: verum eadem contra hæc, ac priorem manet exceptio. Multo certe rectius materiam morbificam *περί τὸν ἐγχείραλον* deponi solitam fonticulus in Brachio anticipat, in crure revellit, & paulo infra caput excitatus, eam inde derivat. Hinc ad graviores cerebri aut meningum affectus, infantibus, ac pueris, foveam nuchæ incidimus; adultis, ac senibus cauteria ex utroque spinæ latere, inter Homoplatas applicamus; ibidemq; duas fontanellas plurium pisorum capaces, cum magno sæpe commodo procudimus. Quoad foramina pone aures incisa, vel inusta, aut setaceum lobo ejus carneo trajectum, rarius hæc emolumento, sæpius vero molestiæ fuisse observavi; in quantum sc. solutio continui in his locis facta, ichorem nec multum nec diu profundit; etenim fovea, aut foramen, quamvis pisco, aut pilula oppleta, cuticula invitis omnibus succrescente obducitur.

Fontanellæ in dorso non solum ad morbos capitis, materiam *νοσέσθην* evacuando, & derivando, sed insuper ad arthritin, nephritin, & colicam omnem, morbi fomitem anticipando, eamque dum ad nidos suos tendit, intercipiendo, egregie conferunt. Quod equidem

*Fonticuli in
Bregmate & occi-
pitis.*

*inter Homopla-
tas.*

*Quod ad plures
morbos sunt uti-
lia.*

quidem per experimenta, & obſervationes ab ægro-
tantium juvamine deſumtas, plane comprobatur.

Ad pectoris morbos fontanellæ inter homoplatas,
item in brachio, aut crure, ad humores verſus pulmo-
nem affluentes, evacuandos, aut anticipandos, etiam
propter eoſdem illuc depositos avocandos, condu-
cunt. Quomodo fonticulus in ipſo Thorace, inter
coſtas inciſus, materiem tabificam à pulmone non-
nunquam immediatius derivat, alibi oſtendimus.

Abdominis regio ad fonticulum, in ulla parte ſui
geſtandum, inhabilis videtur. Attamen quorundam *Fonticulus in*
praxis, etſi rarior, ad affectionem quamque hypo- *hypochondriacâ*
chondriacam, multum prædicata eſt, fonticulum
amplum, & plurium piſorum capacem, ſupra Lienis
regionem per cauterium inuri. Hoc in nonnullis ſi-
ne magno commodo, certe non quantum talis reme-
dii moleſtiæ compenſandæ par eſt, factum novi.

Per fontanellam in inguine, lumbaginem imma-
nem, quibuſque aliis remediis obſtinatam; inque a- *In inguine*
lio, affectionem Iſchiadicam inveteratam feliciter o-
lim ſanavi. Enimvero emunctoria glanduloſa illic
loci conſtituta, ſanguinis & liquoris nervei recremen-
ta quamplurima imbibunt; quæ ſi ex illis, per emiſ-
ſarium idoneum protenus & continue amandentur,
multum hoc conducet ad partes vicinas à minera
quavis morbifica liberandas.

Femur, membrum mole amplum, fonticulis plu- *In more.*
ribus, & magnis, qui ſc. è toto corpore humores co-
pioſos elutrient, geſtandis ſatis idoneum videtur. At-
tamen non ita in multis ſuccedit; partim quia ob fi-
guram ejus inſtar coni inverſi nimis declivem, deli-
gatio piſum in foramine continens non apta inſtitui-
tur; & partim quia ſolutio continui inter tendinum
plurimorum concurſus facta, ſæpenumero inflamma-
toria, & dolorifica evadit; proinde ut neceſſè inter-

dum fuerit fontanellam inibi excitatam, propter doloris & claudicationis molestiam tollendam, rursus propediem occludi: attamen in quibusdam secus, ac melius habet, quia phlogosis non semper loco perforato supervenit; & caligas supra genu stringere solitis, deligatio eidem adhibita, immota perstat.

*Membrilocus
idoneus detegen-
dus ut puocul-
a vasis & ten-
dibus fiat.*

Porro circa fontanellam, non tantum in corpore, sed insuper in membro cui incutitur, locum idoneum deligere oportebit; quod imprimis Medici aut Chyrurgi periti iudicium exigit; etenim sedulo cavendum erit, ne supra, aut nimis prope tendines aut vasa majora, cauterium aut incisio adhibeatur; ceterum non in ipso corpore musculi, sed in spatio, sive interstitio inter musculos fonticulus excitetur; ubi foramen totam cutim, ac uti *Joannes Heurnius* docte observat, *eousque ulterius pervadere debet, donec musculi subjecti membranula exeditur.* Quapropter hæc *ἑρξενσις* haud temere Agyrtis, aliisque Anatomiae ignaris committenda est; quoniam ab hac male peracta, non tantum boni omnis frustratio, sed exinde magna sæpe incommoda, imo interdum usque ad vitæ periculum eveniunt.

*Symptomata fon-
ticulis acciden-
tia et curanda.*

Non est pro fonticulis excitandis, ut cauterium præparandi, & componendi modos, aut instrumenti incisorii figuram, & usus, utpote quibusvis è plebe notissima, hic describere satagam. Attamen quo ritu symptomata, quæ emissariis istis, postquam excuduntur, accidunt, eorumque energieas impediunt, aut pervertunt, tractare oporteat, non abs re erit hic nonnihil differere.

Cum plures & diversimodi affectus fontanellis contingunt, non ad eos omnes, sed tantum qui majoris sunt momenti, medela requiritur. Hæc itaque imprimis opus erit, si quando parti aut loco ubi extat, inflammatio supervenit. 2. Si foramen debito plus,
aut

aut minus ichoris profundit. 3. Si ulcus sponte excari, & subinde cuticula obduci: vel si illud carne spongiosa, circa labia succrescente luxuriare aptum fuerit. Quoad minora vitia, uti cum ulcus in hæmorrhagias crebras erumpat: vel si locum mutans, in alium minus commodum irrepperit, cum multis aliis quibus prævaricari solet, non operæ pretium erit hic advertere.

*Quæ potissime
medelam requi-
runt.*

I. Inflammatio fontanellæ frequenter accidit, eaque tam gravis interdum, ut sphacelum minetur, imo & nonnunquam inferat. Talis autem affectus aut formini recens excuso supervenit, vel postea ob sanguinem, & humores occasionaliter commotos, & αἱματώδεις ad focum istum irruentes contingit.

I. Inflammatio

Cum fontanella primo excitatur, propediem ob continui solutionem, & consequenter, ob sanguinis in eo loco circuitum aliquatenus præpeditum, Phlogosis quædam, & molestia ulcerosa quibuscunque eveniunt. In aliquibus vero sanguine præfervido, seroque minus diluto præditis, hæc multo immanior succedit. Enimvero sanguis per arterias illuc oblatus, siquidem abscissus, simulque occlusis vasorum finibus, nec foras exire, nec per venas statim regeri possit, ibidem in transitu hærens, magis usque ac magis aggeritur, & demum extravasatus, atque cutis & carnis vicinæ poros omnes inferciens, ac implens, tumorem cum rubore ac calore intensis excitat, quo facto, aut sanguis ita aggestus, & extravasatus, brevi ob constipationem fit immobilis, proindeque à reliqua ejus massa quasi abscissus extinguitur, & necrosin passus, parti sphacelum inducit: Vel secundo cruor ita stagnans, quoad particulas suas quadantenus agitatur, ac flamma usque vitali potitus, ab eadem intensiori facta, velut excoquitur, adeoque in pus abscessu evacuandum mutatur: Vel tertio, quod sæpius accidit, &

Quæ cum fonticula recenti accidit, ejus Aetologia & curatio proponuntur.

*I. Inflammatio
tres habet vi-
sceras.*

in nostro casu semper procurari debet, sanguis Phlogosin acciens, in vasa reducitur, & circulationi per alios, in quos urgetur ductus, restituitur.

Verum ut reducatur iste, hæc duo erunt necessario *requisita*, sc. primo ut sero illuc ubertim affluente, seu *potius in partem protruso*, multum diluatur; dein secundo ut vasa pone tumorem inanita cruorem à sero dilutum, & percussum absorbeant; etenim sanguis versus tumorem compulsus, cum non ultra progredi, tamen ut mole diminutus regredi queat, serum à se copiose amandat, inque loca obstrueta propellit; quod cruorem stagnantem subiens, eum diluit, inque loca ejus succedens, eum retro in vasorum ductus adigit, illudque interea serum prorsum tendens per poros exhalat; adeoque sanguine, qui extravasabatur, per serum diluto, & remandato, ipsoque sero evaporato, tumor cum Phlogosi sensim evanescit. At vero si (prout in temperamentis calidioribus sæpe affolet) cruor extravasatus, porisque impactus, sero copiosius adpellente, non diluitur; haud tantum illic pertinaciter hærebit, sed Phlogosin immaniolem, cum febre, aliisque horrendis interdum symptomatis acciebit. Non ita pridem, cum Theologus insignis sanguine crassiori & calido præditus, fontanellam in tibia interiori incisam habuerat; etsi cutis tantummodo secaretur, inflammatio brevi insequuta est, quæ intra paucos dies eo atrociter accrevit, ut vix remedium quorumcunque usu, ne in Gangrænam cederet, impediri potuerit. Quapropter cum sanguis, ob solutionem continui extravasatus, atque seri, quo diluatur & reducatur affluxu carens, in Phlogosin immaniolem tendit, Fodus & Cataplasmata ex emollientibus exterius adhibita, sæpe multum juvant; in quantum sc. particulæ humidæ, & lenes ab his deciduæ, cruorem stagnantem subeunt, ac diluunt,

*Hæc ordinaria
E optima est
ut sanguis ex-
travasatus re-
ducatur.*

*Quomodo hoc
fat.*

*Quibus remediis
opus est.*

luunt, adeoque blande commoventes in vaſa facilius redire faciunt; hinc ut ejuſmodi applicationes humidæ exterius habitæ, ſeri interni ad cruorem diluendum requiſiti defectum ſuppleant: attamen ut ſanguis ita dilutus, ac in motum accitus, circulationi redatur, inſuper opus eſt vaſa cum exceptura ſatis inani-
 niri, in quem finem præter viſtum tenuem, Phlebotomia & cathariſis ſæpe neceſſarii ſunt uſus. Et quidem ex more ſoleni cacoehymicos, & plethoricos paulo ante, vel poſtquam fontanella excuditur, purgamus, & non raro iis ſanguinem detrahimus. Nec tantum in fontanella recenti, hæc remedia propter inflammationem præcavendam aut tollendam conveniunt, ſed etiam utilia ſunt, quoties affectus iſte foramini cutis antiquo ſuperveniet. Si quando enim ſanguis valde impurus, ſimulque febriliter efferveſcens turgelcentiam
 ἐκκρίπτην inibit, ſæpe accidit eum recrementa, & feculentias ſuas alias expurgari inhabiles, circa fontanellam exuere, ibidemque ab iis aggeſtis in circuitu præpeditum extravasari, proindeque Phlogoſin immanem acciere. Nuper talis affectio in ſene perilluſtri contingens ac ab initio neglecta, brevi in Gangrænam ceſſit; ex qua tamen remediorum appropriatorum, tum intra, tum extus ſedulo adhibitorum, ope, non ſine magno vitæ discrimine evaſit. Circa inflammationis, uti & Apoſtematis & ſphaceli Ætiologias, & remedia, poſthæc forſan aliquando, de morbis cutaneis agentes, fuſius dicemus. In præſenti alia fonticulorum ſymptomata perpendemus.

2. Si quando igitur fontanella ichorem nimium, qui plerunque tenuis, & valde foetidus, & nonnunquam diſcolor eſt profundat, ita ut tam vaſta humoris impendia, ſimulque graveolentia, vix tolerabilia medelam exigant; in tali caſu duæ erunt præcipuæ intentiones therapeuticæ, ſc. primo ut ſanguinis mix-
 tio,

In hunc finem ſæpe purgatio & Phlebotomia requiruntur.

Inflammatio interdu fonticulo antiquo ſupervenit.

2. Fonticuli ichore nimio profundantur & ſanguinem præfontem medellam exigit.

Cujus due sunt intentiones.

tio, ne compages ejus in dissolutionem, & effluxum serosum nimis apta foret, corroboretur: & secundo ut loci per Fontanellam ulcerati tonus præservetur, ac à fermento quovis putredinali vindicetur; adeo ut nullum miasma ibi reconditum sanguini inter circumlandum pertranseunti inquinamentum impertiat, à quo venenatus iste in partes illico secedat, serumque illic copiosius exuere cogatur.

Primo ut sanguinis crasis restituatur.

Prior iste medendi scopus, vix quidquam præter catharsin ex intervallis moderatam, & rectam victus rationem præcipit; nempe ut ab omni crapula, & immoderatione, quoad alimenti copiam, qualitatem, & assumendi tempora; item specialius ut à vini tenuioris, pomacei, aliorumque liquorum acidorum, quibus sanguis fundi, ac in effluxus serosos cogi solet, temperetur. Eninvero taliter affecti quemvis in vitæ errorem & inordinationem, molestia subinde circa fonticulum excitata, certissime luunt.

Secundo loci ulcerati tonus præservetur.

Propter loci ubi fontanella excitatur, tonum rite præservandum, & à putredine quavis vindicandum, imprimis sedula detur opera, ut sorditie omni vitata, tum solida foramini indenda, tum integumenta, sive ea sint emplastra, vel hederæ folia, vel pannus vernice obductus, bis in die mutantur; nam in nonnullis quodlibet ex his cito fœtorem contrahit, & illico fontanellæ ulcus putere facit. Quod si hoc in putredinem tendit, statim loco pisi, aut pilulæ lignæ, indatur pilula ex cera virginiana, cum santalo rubro & viridi æres incorporatis, insuper & fots ex decocto hyperici, millefolii, Centaurio, &c. vesperi & mane adhibeatur.

*Fontanella ex-
sicca & molesta
moderam exigit.*

3. Interdum accidit fontanellam, quasi fontem aridum, parum aut nihil humoris effundere: cujus ratio solet esse, vel quia foramen nimis profundum cutim haud totam penetrat, quod facile ipsum altius infi-

infigendo curatur; vel ulcus, licet cavum satis, ac amplum, usque tamen exiccum manet, quia serum è massa sanguinea, propter compagem hujus nimis strictam, non facile nec copiose abiscedit; & tunc unicum remedium est, solida, quæ magis irritent, & vasorum ora insigniter vellicent, intra foramen gestare: in quem finem pilulæ ex ligno hederæ, aut buxo, vel ex radicibus gentianæ, aut hermodactylorum parantur, & sæpe cum fructu adhibentur.

4. Sæpe accidit fonticuli foramen nimis breve, & ichorem parce exudans, cuticula cum piso incluso intus obduci, & cum fovea sanari; cui vitio remedium idoneum vix adhiberi potest. Quare fontanellam istam (potius quam in corium usque incassum deservire) præstat occludere, aut in alium locum transferre.

Fonticulus intentum inclusus cutibus cum fovea sanabitur.

5. Fonticuli ulcus ad sanationem tendens, & ab ea prohibitum, sæpissime circa labia, & quandoque in cavitate carnem spongiosam accrescentem habet. Cuius ratio est, quod liquor nutritius ad arteriarum & fibrarum nervearum fines delatus, & ab ichore seroso non statim ablatus, ibidem hæret, & assimilari incipiens, utraque hæc vasa ad cavitatem carne implendam protendit, inque hæc carnis rudimenta & sanguis & spiritus animales copiose fluunt; atque sanguis interea illuc advectus, pro reditu suo intra molem istam propagines venosas proculit: attamen caro istæ adhuc rudis & informis, quoad maximam partem à foramine exclusa, supra marginem accrescit; cumque adeo altius assurgit, quam ut cute & cuticula de novo obduci & regi queat, nuda usque ac spongiosa manet. Excrecentia hæc satis facile, sc. pulveres escharoticos, ex alumine uto, colchothare, aut mercurio præcipitato inspergendo curatur; hujusmodi enim pharmaca, acrimonia simul

Quandoque carnem spongiosam circa labia succrescentem habet

*Hujus Axiologia
traditur.*

ac stipticitate carnem ita luxuriantem exedunt, humorem nutritium repellunt, atque ora vasorum obferant. Quando circa fontanellæ marginem caro ista superflua continuo, ac multum accrescit, indicio est illuc humorem nutritium, uberius quam excrementitium profluere; proindeque in taliter affectis, emissarium istud non usque adeo beneficum fore. Quare sub hujus rationis prætextu multi remedium istud (plerisque certe innocuum, etsi non omnibus pariter utile ac commodum) valde averfantur. Præcipua ejus incommoda, item quæ obijciuntur scandala supra expendimus; restat tamen quoddam aliud juxta vulgi sententiam, seu potius errorem, contra fontanellas notabilis objectio, quam hic coronidis loco nunc ultimo discutiemus.

*Vulgaris error
est fonticulos ad
sterilitatem dis-
ponere.*

Apud plures hic in Anglia (nescio an ita in aliis regionibus) opinio nunc pervicax increbuit, fonticulum sive unum, sive plures, ad sterilitatem disponere. Quapropter feminis quibusque maritatis, & sobolem expetentibus, hoc remedii genus, utcunque alias ad sanitatem conducibile, religiose interdicitur: cujus tamen interdicti ratio adhuc nulla profertur, sed tantum historiæ mulierum quarundam cum fonticulis steriliū citantur; cum æque facile esset plures sine fonticulis pariter steriles: cumque illis multas alias prolificas recensere; & quidem hunc potissimum elenchum contra opinionem istam (cum redargutione alia non opus sit) retorquere soleo.

S E C T. III. C A P. V.

De Affectibus Cutaneis, eorumque
Remediis.

Post remedia cuticulam, & cutim ἐπελκόμενα, nempe *Fontanellas*, & *Vesicatoria* in superioribus tradita, methodi lege quadam ad partium istarum morbos, & alia diversimoda remedium genera pertractandum ducimur; quorum certe utrorumque Ætiologiæ, speculationis maximæ jucundæ, pariter ac utilis materiem præbent.

Quoad partium istarum fabricas, ac usus, non est ut omnia in libris Anatomicis jam jam accurate descripta, & passim nota hic repetam. De Cuticula annotasse sufficiat, hanc pelliculam esse tenuem ac densam, exanguem, & exanimem, utpote vasis, & fibris destitutam, quæ cuti cohærens, eam integit, & ab externis injuriis tuetur. Hæc ubique perforata est, in cujus foramina, sudoris vasa excretoria hiant, quæ *Malpighius* per microscopium accuratius inspiciens, paulo ante hiatus suos, quibusdam quasi valvulis, pro sudore detinendo, aut liberius emittendo, donari asserit: verum has me latuisse fateor.

*Descriptio cuti-
cule.*

Cuticulâ per Phænigmm, aut ignem detractâ, cutis nuda, & ob vasa sanguifera rubens apparet. Est autem hæc, membrana crassior, quoad maximam partem ex filamentis vasorum sanguiferorum, nervorum, fibrarumque nervearum, varie inter se complicatis contexta, quibus glandulæ numerosæ, & lymphæductus, sive sudoris, & vaporum vasa excretoria densissime interponuntur. Hujus substantia di-

Papillæ pyramidales organum Tactus.

Cutis glandulæ & pori.

Pori duplices, majores, & minores.

Cutis rugæ ac sulci.

plex à plerisque Anatomicis perhibetur, exterior nervea, & interior carnea, seu potius glandulosa: pro hujus exemplari, mali Aurantii cortex adducitur. Si cutis nuda per microscopium inspicitur, ex observatione Clarissimi Malpighii, primo sese offert corpus reticulare, cujus crebris foraminibus continentur non solum ductus sudoriferi, sed & plurimæ papillæ pyramidales, per ordines parallelos è cute erumpentes, & in cuticulam, ubi in plures velut fibrulas dividuntur, protensæ; quas idem Author tactus sensorium statuit. Insuper his, substantia cutis habet glandulas plurimas, quibus mediantibus lymphæ, sive materies hydrotica, ex arteriis per lymphæductus sive vasa excretoria ad poros deducitur. Enimvero observavit accuratissimus Stenon *singulis poris suas glandulas subjacere*, quæ juxta *ἐπιδερµιδος* usum majores, aut minores existunt: sudor, aut vapores ex his per vasa excretoria foras constanter emanantes, papillas nerveas, ne forte arefiant, in transitu suo madefaciunt.

Quoad poros sive foramina sudatoria, per microscopium detegitur eos bini generis existere, sc. Majores in quibus plerisque radices pilorum consistunt, & per intervalla, ex utroque latere cujusque rugæ cutaneæ, ordine parallelo disponuntur: vel 2do sunt meatus isti Minores, quorum innumeri spatia omnia prioribus interjecta quasi punctis creberrimis adimplent. Enimvero tota cutis, cum rugis suis, instar agri ab aratro sulcati, & dein cum ordinibus versis, seu potius obliquis occati, apparet; ita ut plano suæ areæ supra sulcos utriusque generis eminentes, figuræ ut plurimum Rhomboidis existunt; & juxta quod sulci isti, cum rugis, sive areis, breviores ac minores, aut etiam profundiores ac majores fuerint, textura cutis delicata sive tenuis, vel crassa sive levidensis videtur.

tur. Hujus constitutio licet plurimum nativitati, ac primogenæ staminum ac humorum concretioni debeatur, ea tamen propter diversimoda vitæ insequentis accidentia, multifariam alterari solet. Victus crassior, labores duri, aeris inclementia, ac imprimis caloris, ac frigoris excessus, cutim asperiores: etiam è contra educatio mollis & delicata tenorem ejus magis subtilem, ac leviores reddunt.

*Cutis lævitas
& aperi-
tate unde.*

Ut cutis magis tersa, polita, & æquabilis evadat, multum interest, poros ejus omnes humore benigno, miti, ac velut oleoso adimpleri; ita namque dum meatus omnes pleni, ac tenses fiunt, totius cutis planities lævissima apparet: attamen si humor vitiosus poris istis suppeditatur, aut qui infuit benignus, nimis exhaustitur, cutis proinde aspera & rugosa fiet. Quare si cujuscumque cute mollissima ac planissima prædicti manus aqua saponata, lixiviali, calcaria, aut etiam sanguine calenti aliquamdiu madefient, propterea mox humore salino, per sales alios è poris extracto, sulci & rugæ illico majores & profundiores evadent: quare feminae delicatiores lavacra saponata, & quævis alia cutim fulcantia, religiose evitant.

*Multum dependen-
t ab humore
poris implente.*

Nec tantum humor è poris nimium exhaustus, sed etiam in iis supra modum ac indebite retentus, cutim asperam ac inæqualem reddit. Foramina pilosa (quæ & sudatoria etsi non unica, aut plurima ita fuerint) ob transpirationis beneficium, effluvia copiosiora constanter emittunt, quare majora semper illa, ac patentiora videntur; sin vero à frigore externo hæc subito occludi contigerit, vapores intus coerciti, cutim circa eruptionum loca undique inflant, ac in moleculas attollunt: hinc si quando corpora nostra Boreæ nuda exponantur, aut fluvio immergantur, superficies exterior prius glabra, ac mollis, mox cuti anteris deplumati similis scabra & confragosa evadet.

*A pororum su-
bita constructio-
ne.*

*In poris majori-
bus sunt pilorum
radices.*

Proculdubio majora istæc foramina, juxta cutis sulcos parallelōs & velut quincuncis ritu seriatim confita, quasi totidem foveæ, pro pilis velut arboribus conferendis instituuntur; ita namque in quadrupedibus, imo & in quibusdam hominis partibus hirsutis, aliquatenus habent.

His ita breviter de cuticula, & cute, quoad eorum fabricas & usus designatis, via satis præstruitur, ad indagandos & explicandos partium earundem morbos, & medendi rationes.

Cuticula morbi nulli.

Itaque imprimis ad cuticulam, cum sit vitæ ac sensus expers, morbi vix ulli propriè spectant. Hæc interdum densa nimis diaphoen impedit; quandoque item propter accidentia quædam in nonnullis locis nimis crassa & callosa evadit: verum ex se plane *ἀπαθής* minime ægrotat, attamen hæc in causâ est quod affectus quidam, forsan per evaporationem diffabiles, circa cutis superficiem hæreant; in quantum sc. sanguinis, & humorum recrementa, & fæculentiæ exterius propulsa, & totant cutim transgressa, cum ob cuticulæ densitatem prorsus evaporare nequeant, super cutim extimam defixa, varias ejus discolorationes, & defædationes producant; cujusmodi imprimis sunt maculæ *Ephelides* dictæ, nec non scorbuticæ, & malignæ, item lentigines, & quæcunque aliæ suggillationes, sine tumore, aut asperitate cutim, vel cuticulam notis, sive nubeculis quibusdam aspergere videntur.

Quorundam in cute excoriorum causa est.

Affectus cutanei videntur.

At vero quod ad ipsius cutis affectus in genere spectat, siquidem hi varii ac multiplices fuerint, sub vario respectu distingui solent, atque imprimis quod sint vel cum, vel sine tumore: posteriores hosce modo notavimus.

Affectus

Affectus cutanei cum tumore, vel sunt universales, *Affectus cutane cum tumore vel sine tumore.* per totum corpus dispersi, vel particulares in his, aut istis membris sporadice, & quasi fortuito excitati.

Priores vel feбри superveniunt, uti imprimis *variolæ, morbilli*, aliaque exanthemata maligna, quibus etiam accedunt infantium efflorescentiæ volaticæ; vel sine febre contingunt, uti imprimis pruritus, impetigines, & affectus leprosi.

Tumores externi particulares, sive sporadici, plerunque non meram cutim, sed & partes subjectas, sc. modo carneas, modo tendinosas, aut membranofas, ut glandulosas occupant, proindeque variæ indolis ac formæ diversimodæ existunt. Super his omnibus particulatim differere, & singulorum *Ætiologias* & *Therapeias* designare, non modo integri tractatus, sed magni voluminis res esset: itaque impræsentiarum de affectibus mere, aut maxima ex parte cutaneis (cujusmodi imprimis sunt *maculæ omnes*, ac *lentiginæ*, nec non *scabies* sive *pruritus*, impetigines sive affectiones *leprose*) breviter dicemus: de tumoribus cujusque generis speciatim edifferendi, olim fortassis aliquando opportunitas dabitur.

Primo igitur (ut à maculis uti pathematis minoris momenti ordiamur) occurrunt Ephelides dictæ, *Primo maculæ Ephelides dictæ.* quoniam ab insolatione potissimum excitari solent; atque id propter in vere, ac æstate plurimum increbescunt, circa hyemem rursus evanidæ. Porro cum in formosioribus, ac cutim rarissimam habentibus maxime contingant, in iis præcipue locis, ubi cuticula soli, ac aeri exposita, densissima est, sc. in facie, ac manibus maxime erumpunt. Coloris subflavi, aut fusci, circa magnitudinem morsus pulicaris, inæquales *Ephelidum descriptio.* tamen, & quoad figuram irregulares existunt. Parum aut nihil hæc differunt à puncturis istis subfuscis, aut

aut flavis, quas nonnulli lentigines vocant, quæ lentis magnitudine, faciei partes crebris quasi guttis insigniunt.

*Harum materies
& cause.*

Harum materies videtur esse, humoris biliosi portio tenuior, vi solis illam attenuantis, & poros cutis aperientis, exterius prolecta; quæ evaporari incipiens, in cute extima, aut cuticulæ, quam pertransire nequit, concavo defigitur. Profecto has maculas à bile, aliive sanguinis recrementis flavis procedere indicio est, quod maxime familiares sunt iis quorum pili etiam flavescent. Porro quod in complexionè sæpius pulchriori, ac præsertim in partibus soli, ac aëri expositis oriuntur, ratio satis liquet; utpote quorum cutis rarior, humorem ab æstu solari rarefactum eousque transmittit, donec à cuticula densiori prope exitus loca sistitur. Hic affectus quoad valetudinis statum, nihil mali indicat, aut ominatur; & quamvis in apparentia nonnihil turpitudinis refert, id tamen compensatur, quatenus ita maculosos puriori constitutione præditos, significat.

Macule lentigulares.

Præter has maculas exiguas lenticulares, occurrunt aliæ multo ampliores, supra palmæ magnitudinem, quæ cutim variis in locis, præcipue vero circa pectus, & dorsum literis modo fuscis, modo luridis, aut subnigris conspurcant. Hæ certis temporibus, ac uti in multis observavi, certis in partibus exoriri, ac evanescere solitæ, vulgo maculæ Hepaticæ dicuntur, iisque plurimum insigniti, jecur minus sanum, aut saltem haud bene sanguificum habere creduntur; quod tamen sub hac ratione verum non est, at solummodo quatenus humores biliosi, cum non satis intra hepar à massa sanguinea secernuntur, ad cutim protrusi, eam ita discolorant: quod vitium quodammodo etiam lieni imputatur; enimvero defædatio hæc oritur, eo quod sanguinis sæculentiæ, ac re-

Macule Hepaticæ perperam ita dicte.

crementa,

crementa, cum non satis à secretionum officinis excipiuntur, una cum sero quo diluuntur, ad cutim feruntur, ibidemque sanguine exuta, ac à seroso latice inter evaporandum derelicta, circa poros extimos & foraminula (tanquam lanugo mucosa fluyii angustis hærens) defiguntur.

Litura istæ potissimum in æstate apparent, & maxime supra pectus & dorsum, viz. quo tempore & quibus in locis homines ad sudandum sunt plurimum apti: ipse nimirum latex serosus, qui faculentias istas è massa sanguinea in cutis angustias provehit, eas penitus evaporare inhabiles, illic relinquit. Affectio hæc nihil mali conjunctum habet, neque enim morbi præsentis symptoma est, nec ullum brevi futurum portendit; porro cum locis plerumque tectis obveniens, nullam deformitatem, aut molestiam adfert, curatione ejus parum aut nihil opus esse videtur: sed quoniam apud vulgus opinio increbuit, Hepar ob maculas istas insigniter periclitari, & medicinam necessario requirere, idcirco ut quibusdam pharmaca importune efflagitantibus satisfiat, præter cosmetica externa, etiam Remedia hepatica interna præscribere solemus: quorum usus etsi non admodum necessarius, quia tamen exinde sanguinis depuratio, & viscerum *expositis* sataguntur, haud prorsus inania existunt. Medicamenta interna ad hunc finem utilia, supra inter remedia Hepatica describuntur: externa sive Topica prorsus eadem in his, ac in aliis quibusque macularum generibus conveniunt; quorum forinulas quasdam selectas subdemus.

De maculis pestilentialibus, uti & scorbuticis, cum alibi ex professo egimus, non opus erit hic eadem repetere; præsertim quoniam ad has methodus prorsus alia, quam ad modo descriptas requiritur; quatenus nimirum, in uno macularum genere, medi-

*Earum descriptio
in Cap. VII.*

Macule pestilenciales & scorbuticæ.

camenta fere tantum externa, absque splanchnicis aut cardiacis, inque altero tantum interna, sine ullis cutaneis adhiberi solent.

Macularum cu-
ratio.

Itaque ad maculas Ephelidas, lentigines, & hepaticas vulgo dictas, ars Decorationis proprie spectat; & propter hæc cutis deturpamina tollenda, sine quavis medendi methodo, pharmaca tantum Cosmetica præscribuntur. Horum apud Dominas Curiosas, aliosque de cute curanda sollicitos, cum ingens ubique & uberrima sit seges; ea tamen omnia, quatenus duas solum medendi intentiones respiciunt, ad bina hæc capita reduci possunt: illa nimirum aut cutis ac cuticulæ poros aperiendo, atque hanc interdum excoriando, humorem exterius attrahendum & prorsus evaporandum moliuntur; vel è contra, & sæpe non minori cum successu adhibentur illa, ut materiem maculosam è cute repercutiant, ac intus adigant. Topicatorum utriusque generis formulas quasdam ordinarias rationaliter inventas, & non raro sat feliciter usurpatas, hic ordine subdemus, quandoquidem non licet sine magnatum offensa, secretiora artis cosmeticae mysteria detegere, & apud vulgus profanare.

Cosmeticorum
formulae.

Primo que cutim
detergent.

Primo igitur ad cutim detergendam, & materiem macularum foras extrahendam,

℞ Lixivii è sale Tartari minus saturati ℥iiij. olei Amygdalarum amararum per expressionem facti q. s. in tali proportionem misceatur. ut totus liquor illico lactescat, ac ita persistet; cum hac mixtura partes affecta mane, & vesperti illinantur, & blande confricentur.

℞ Radic. Ari, Bryonia, sigil. Solomonis recentium ana ℥j. pul. sem. fenugraci ℥j. Camphoræ ℥ss. simul confusis affunde olei Tartari per deliquium ℥iiij. f. expressio, applicetur cum petia intincta, bis in die.

℞ Sul-

℞ *Sulphuris vivi pul.* ℥j. *saponis nigri* ℥ij. *ligat.*
in petia, suspend. in aceti lib. j. per ix. dies, dein in
usum adhibeatur, loca affecta bis in die ablundo, & con-
fricando.

Secundo propter alteram intentionem, sc. macu- Secundo quæ
materiem macu-
losam repellunt.
 las è cute discutiendas, earumque materiem repellen-
 dam, ac intus adigendam, *lac virginis* celebre apud
 antiquos remedium fuit, & etiamnum à pluribus
 commendatur, ac in usum adhibetur. Hujus præpa-
 rationes satis innotescunt: nempe *solutio lithargyri in* Lac virginis.
aceto destillato facta, ab oleo Tartari per deliquium affuso,
in liquorem instar lactis albicantem precipitatur, quo faci-
es, & manus bis in die laventur, & blande confricentur.
Medicamentum huic simile aut idem, saltem ejusdem vir-
tutis, paratur ex solutione minii, vel cerussæ, in eodem
menstruo facta, & cum aqua. Aluminis aut salis gemma
precipitata.

Vel, ℞ Camphoræ incis. ℥ij. *teratur in mortario vi-*
treo, sensim affunde succum unius limonii, dein adde vi-
ni albi lib. j. f. Colatura, & camphora residua, petia li-
gata, in vitro suspendatur.

℞ *Viridis aris* ℥iiij. *affunde aceti vini albi lib. ij.*
cucurbitæ vitreæ indita destillentur in calore arenæ: phlegma
primo extillans ad usum servetur, quo facies illinatur bis
in die. In hunc finem etiam ros aut phlegma vitrioli
per se destillati egregie convenit. Sufficit nonnullis
aqua florum fabarum, aut fumarie simplicis stillatitia,
aut etiam vitis succo limpido, è ramis ejus verno tem-
pore sectis extillante uti. Attamen feminæ curiosi-
ores, & artem cosmeticam maxime callere præ se fe-
rentes, vix ullis remediis cutaneis, nisi mercurialibus
contentæ sunt; quapropter aqua sequens ad omnes

faciei turpitudines commendatur, & ab Empiricis magno pretio venditur.

*Aq. cosmetica
mercurialis.*

*R. Merc. Sublimati ℥j. pulverisat. ponatur in vase
stanneo cum aq. fontan. lib. iij. stent per xxiv. horas
cum spatula lignea subinde agitando, donec totus liquor
nigrescat, qui tamen per chartam Emporeticam colatus
limpidus evadit; cum petia aut pluma huic intin-
cta, facies semel intra diem unum, aut alterum blande
obducatur.*

Virtus ejus.

Medicamentum hoc contra turpitudinem quam-
cunque cutaneam insigniter juvat; quatenus nempe
humores intra porulos, & foraminula ut ut minutis-
sima impactos expedit, salium aut sulphurum com-
binationes inveteratas & pertinaces dissolvit, totam-
que ubi applicatur cutim quoad meatus ejus male
conformatam restituit, & εὐχρποον facit. Quapropter
non tantum ad faciei maculas abstergendas, sed etiam
ad pustulas, & ruborem ejus nec non ad affectus ery-
sipelatos tollendos utile est. Porro interdum acci-
dit, pleraque faciei partes, præsertim vero nasum,
& frontem, punctis nigricantibus creberrimis quasi à
pulvere pyrio exploso inultis, insigniri: quod tamen
inde procedit, quia foramina sudatoria, modo hu-
more atro crassiori, modo vermiculis capita nigra
habentibus implentur (quæ quidem animalcula è
poris expressa, & soli exposita vivere, & se movere
facile cernuntur) atque in tali cutis affectione, lo-
tiones, aut litus nulli præter mercuriales prodesse so-
lent; attamen huic melli aculeus plus nimium ma-
lignus sæpe præsto est; namque hydragryri particulae,
una cum salibus (à quibus in minutias dividuntur,
acuunturque) faciei applicatae, materiam inde noxi-
am

*Usus ejus fami-
liaris non tutus.*

am & defædatoriam poris excutiunt, ac depellunt; eam vero intus repercussam insequuntur, & propediem sanguine & liquori nerveo (quorum crases lædunt,) se facile insinuant: quinimo horum commeatu sæpissime cerebro, & nonnunquam præcordiis, & partibus aliis virulentiam suam non raro postea indelebilem imprimunt. Hinc frequens observatio est, feminas aut viros cosmetico mercuriali diu ac multum utentes, vertigini, & affectibus spasmodicis, aut paralyticis obnoxios fieri, eorumque dentes nigricare, & nonnunquam vacillare.

SECT. III. CAP. VI.

De Psora, sive Scabie
cum Pruritu.

*Psora morbus
proprie cutaneus.*

Post Cutis affectus simpliciores, qui nempe sine tumore, aut ulceratione contingentes, eam solummodo apparentiis maculosis defædant, jam ordine dicendum erit de pathematis gravioribus, & continuitatem solventibus, atque imprimis de *Psora* sive *Scabie*, quæ in variis, & crebris totius corporis locis, cutim pustulis sive eruptionibus exiguis, modo siccis & sæpe squamosis, modo humidis ac ad ulcerationem dispositis, cum pruritu valde molesto infestat; atque hujusmodi affectio propriissime istius partis morbus est, utpote quæ in ipsa cute propter contagium externum sæpe incipit, & frequenter per remedia quædam tantum cutanea sanatur, saltem utriusque ratio eatenus tenet, ut raro aliter perfecte aut suscipiatur, aut curetur.

Ejus descriptio.

Psora sive scabies vulgo describitur esse, pustularum in toto corpore sparsim eruptio, ab humore acris, & falso, intra poros cutis aggesto procedens, & exinde ut discutiatur, ob pruritum insignem, sculpendi necessitatem inducens.

Ut morbi hujus causas, & symptomatum rationes rite investigemus, paulo altius de materie *ψωρῶδης*, & causa ejus conjuncta inquiremus, nimirum ut innotescat, cujusmodi sit humor iste intra cutim aggestus, quo pacto illic aut generatur, aut aliunde adveniat, dein quibus poris aut loculis contineatur, & quomodo foras erumpere nitens pruritus adeo molestum creat.

Itaque

Itaque circa hujus morbi ortum, ut non cum ve-
 teribus jecori, vel lien, culpam nimium impute-
 mus, materies ejus non esse quilibet humor singula-
 ris, è quatuor vulgo suppositis, viz. non pituita, nec
 bilis flava, vel atra, nec etiam ipse sanguis per se extra-
 vafari aptus, porro nec illa è duobus vel pluribus ho-
 rum simul mixtis constare videtur. Enimvero ut den-
 tur tales humores, ex iis tamen si morbus hic semper
 constet, non ita facile per merum & leve contagium
 suscipi, aut litu solo curari possit. Quamobrem po-
 tius opinari fas sit, materiem morbificam esse humo-
 rem lymphicum, in glandulis cutaneis constanter re-
 sidem; attamen ab indole sua genuina, sc. salino-vo-
 latili in acidam aut alias vitiosam degenerem. Enim-
 vero cum huic ita depravato, & perpetim evaporan-
 ti, supplementa continua à sanguine adveniant, lac-
 tices isti, vetus & recens, non facile congruant, aut
 uniuntur, at salium dissimilium ritu mutuo efferve-
 scentes, in materiem recrementitiam coagulantur,
 quæ poros cutis implens ac distendens, ubique pas-
 sim in tumores attollit; insuper sanguinem in transi-
 tu nonnihil impedit, & extravasari cogit. Hinc pu-
 stulæ crebræ excitantur, & quatenus materies ista in
 ichorem faciens, à sero & sanguine subsequenter
 usque prorsum, & foras urgetur, in moleculas assur-
 gunt; dein spiritus animales fibras nerveas, ut icho-
 ris istius excretionem promoveant, inordinate sube-
 untes, molesti pruritus sensum efficiunt.

*Qualis humor
sit materies e-
jus.*

*Nam quispiam
equatur vulga-
ribus.*

*Sed humor glan-
dulis cutaneis
insidet.*

Profecto humorem quendam lymphicum in glan-
 dulis cutaneis, quæ singulis foraminibus sudatoriiis
 subjacent, propter usum quoddam recondi, quin &
 juxta copiam, & moram ejus diversimodam, glandu-
 las has plus aut minus turgidas existere, inspectio
 Microscopica planissime detegit. Latex iste à sangui-
 ne per arterias in glandulis hisce deponitur, nempe

*Latex sine hu-
moris esse de-
betur.*

ut

ut ſarcinula hac exuta, facilius iſte per venas redeat, interim illic reſpoſitus, ſuos uſus habet, ſc. imprimis papillaſimiliares, quæ cum fibrillis ſuis nerveis ſubſtrata proprium tactus ſenſorium ſunt, continue madefaciens, ab ariditate qua ſenſatio impeditur præſervat, inſuper idem effluvia aduſta à ſanguine accenſo perpetim decedentia, juxta cutis tranſitum humiditate quadam imbuit, & halituoſa reddit; dumque adeo laticis hujus pars cum ſanguinis effluviis continue evaporat, impendia iſta per lympham uſque recentem à ſanguine arterioſo (uti dictum eſt) jugi exutam reparantur.

Quomodo degenerat ſerpens evadit.

Hoc fit tribus modis.

Primo ob ſanguinem impurum.

Attamen hæc cutaneæ regionis Oeconomia non ita regulariter uſque ſervatur, quin humor iſte glanduloſus, ab indole & functione ſua deſciſcens, non modo in cute, ſed interdum in toto corpore affectiones præternaturales diverſimodas excitabit. Hic lenteſcens, inque loculis pertinacius hærens, diapnoen obſtruit; ab eo nimis ubertim foras exundante ſudatio immodica, ab eodem intus reſtagnante diureſis debito copioſior procedunt. Porro ad ſcabiem, & eruptiones puſtuloſas quod ſpectat, humor iſte cum pluribus, ita potiffimum tribus hiſce modis depravari, proindeque diatheſin cum ſero à ſanguine recens affuſo coagulativam inire ſolet; viz. Primo ipſe ſanguis valde impurus, ſimulque diſſolutus, corruptelas & recrementa ſua ubertim in glandulis cutaneis relinquit, quæ ibidem fermenti magis corruptivi naturam induentia, cum ſuccis aliis adventitiis, aut per tranſeuntibus efferveſcunt, & varie coagulantur, adeoque non ſolum affectus *ſerpens*, verum & leproſos diverſimodos pariunt. Hinc piſcium cruſtatorum, quin etiam aliorum, & quadrupedum ſalitorum, & ſole aut fumo induratorum comeſtio crebra & aſſidua, item potus incongrui, & pharmaca venenata aſſumta,

ta, eruptiones cutaneas passim, & non raro horrendas
cient.

Secundo humor glandulis cutaneis aggestus, in- *Secundo mera*
terdum mera stagnatione non tantum $\chi\alpha\rho\acute{\omega}\delta\eta\varsigma$, sed *stagnatione.*
etiam frequenter $\phi\theta\epsilon\rho\acute{\omega}\delta\eta\varsigma$ evadit ; quare non tan-
tum diu incarcerat, sed etiam qui vitam sedentari-
am agentes, squalori insuper, & pædori assuefunt,
prædictis affectibus obnoxii degunt ; quatenus nem-
pe latex cutaneus minime eventilatus, liquorum pu-
trescentium ritu, mera stagnatione corrumpitur, adeo-
que fermenti $\phi\delta\alpha\rho\pi\chi\epsilon$ indolem adipiscitur ; cui insu-
per à sanguine perinde etiam depravato putredinis
complementa accedunt.

Tertio si forſan hæ cauſæ defuerint , ut cutis hu-
mor glanduloſus nec à ſanguinis vitio, nec propria
ſtagnatione labem ullam contrahat, attamen miaſma
virulentum ab extra communicatum, cum quoad
morbos iſtos nihilominus prolificum reddi. Ex ob-
ſervatione maxime vulgari hoc liquido conſtat, in
quantum maxime ſani, & conſtitutione optima præ-
diti, vix unquam in eodem lecto ubi ſcabiſoſus ſimul
decumbit, aut nuper decubuit, impune dormiunt:
nec ita tantum, quin & ſcabiſoſorum ſudaria aliis in eo-
dem lavacro lotis, ejusdem affectus ſæpe contagium
impertiunt. Nullius certe morbi labes (peſte tantum
excepta) facilius, aut certius quam Pſoræ propaga-
tur.

Quod si hujus ratio inquiratur, statim occurrit, li-
quorem miasmatis *Jepeſus* ſuſceptivum, ad illud
maxime exponi, & facillime diſponi; ad utrumque
certe multo promptius quam aut ſanguinem, aut ſuc-
cum nerveum. Enimvero cutis latex glanduloſus,
in extrema corporis ſuperficie ſcatens, atomos quaſcun-
que per foramina & meatus ubique patentis intro-
miſſas, primo imbibit, & à ſanguine anticipat.

E c e

Porro

Porro quod iste à contagio scabioso tam cito inficiatur, faciunt tum fermenti communicati activitas, tum liquoris glandulosi ad degenerandum eo modo proclivitas. Enimvero effluvia à cutis scabiosæ efflorescentiis decidua, satis apte comparantur cerevisiæ floribus, summitatem ejus quasi pellicula extrema occupantibus; quorum si portio perquam minima inde demta alteri cervisiæ novellæ infermentatæ committatur, totam illico massam quantumvis magnam fermentat, ac in liquoris unde adimitur indolem commutat. Magna certe energiea est, quam particulæ, utcunque minimæ ac paucæ, ad summam activitatem evectæ præstare valent; præsertim vero si in liquorem (cujusmodi est cutaneus) è particulis subtilibus cujusque generis, tum à sanguine tum à succo nerveo delibatis, conflatum, proindeque citissime fermentari aptum inciderint. Ubicunque igitur miasmatis prædicti effluvia, corporis sani parti, cuivis externæ impingentur, imprimis humorem cutaneum tantum illic loci constitutum inficient, deinde vero hujus ita infecti particulæ, à sanguine venoso susceptæ, & mox arterioso traditæ, per totum corporis habitum diffunduntur, adeoque brevi humoris istius totam massam coinquinant, & *ψωράδην* efficiunt.

Contagium alicubi susceptum, quando mox in totam cutim diffunditur.

De Pruritu.

Ex his de Psoræ causis tum conjunctis, tum procatarticis explicatis, Symptomatis primarii, sc. eruptionis pustulosæ, ratio satis liquet. Quoad alterum vero, sc. *pruritus*, cum sit sensio molesta, ut ratio ejus formalis innotescat, considerare oportet, ad quod sensorium proprie spectat, & cujusmodi ejus affectio sive passio fuerit.

Ad sensum Tactus pertinet.

Circa hæc, primo certum est pruritus ad sensum *Tactus* pertinere, atque hujus instrumenta primaria esse papillas miliares, earumque fibrillas per totam cutim

cutim dispersas supra ostendimus. Insuper hoc sensu fibræ omnes nerveæ ubique per totum corpus diffusæ donantur. Attamen cum *Tactus* duæ sint passionēs supremæ, & quasi genericæ, sc. *Dolor*, & *Voluptas*, merito ambigitur, eninam ex his *Pruritus* referri debeat. Pro cuius solutione ostendere oportet, quo ritu spiritus animales *Tactus* sensorium incolentes afficiuntur in *dolore*, quomodo item in *voluptate*: deinde eorundem gestu etiam circa *pruritus* designato, facile constabit, cuius ditionis hæc passio fuerit, & in quibus ejus natura, & fiendi modus consistunt. Hæc quamvis in digressu si plenius & forsân ad tædium usque exponam, ignoscat lector, quoniam *Ætiologia* hæc ad affectus plerosque externos tum dignoscendos, tum curandos perquam necessaria videtur. *Dolor* à *Tristitia* distinctus, & ad *Tactum* pertinens, definiri solet, *sensio molesta à continui solutione procedens*. Et quidem exoritur iste, quoties, & quatenus sensibile incongruum, aut improporcionatum, sensorio isti applicatum, fibras ab invicem dividit & divellit; proindeque spiritus animales in iis hospites à solita & placida emanatione sua repellens, ab invicem distrahit & quasi in fugam vertit; dein propterea statim, quatenus iste spirituum exterior repulsus, continuata aliorum serie ad *ὑποῖον αἰσθητικόν* communicatur; spiritus illic degentes in parem confusionem ciet, doloris, sive molestiæ exterius inflictæ, perceptio efficitur. Revera tota spirituum animalium quæ dolore afficiuntur series, quasi animæ sensitivæ membrum quoddam singulare, ab objecti impressione velut anxietatem concipiens, cum molestia corrugari, inque dimensionem minorem sese contrahere cogitur.

Cum solutio continui doloris causa statuitur, non ita intelligendum est, ac si affectio hæc tantum à

vulnere, aut plaga corpori inflicta cieretur, namque eadem à frigore, calore, flatibus, à sanguinis aliorumque humorum extravasatione, aut alicubi aggestione, sæpe membri conformatione adhuc integra manente, passim induci solet; in quibus casibus licet continui partes, ac imprimis fibræ & filamenta nervea, minime præscindantur, ista tamen in omni doloris affectu, aut ab objecti pressione, aut à particulis alienis cuneorum instar adactis, à solita positione divelluntur, inque tensionem nimiam, aut distorsionem, aut divulsionem adiguntur; proindeque spiritus incolæ, à mutuis amplexibus divulsi, & dissipati, gravate habent, & molestiæ sive doloris passionem ineunt.

Voluptas quid sit.

Dolori opponitur Voluptas, estque sensationis modus isti plane contrarius: qui nempe oritur, quatenus blando mulcimine supra sensorium facto, spiritus illic confluunt, & mox densius conglobati, & delectatione quadam perfusi, in organo quasi exultant & conjubilant: dein quatenus spiritus intra corpora striata insimul parem ovationem ineunt, voluptatis perceptio accietur.

Ejus ratio formalis.

Maxima voluptas quæ Tactui affertur, in eo consistit, ut doloris causa amota, partes ab ea prius affectæ temperiem & conformationem pristinam recuperent; ita namque spiritus animales prius fugati, & ab invicem dispersi, se recolligunt, & ad loca quibus exularunt, copiis duplicatis irruentes, quasi ad ovandum se accingunt. Hinc Peripatetici voluptatis rationem formalem solummodo in molesti cujusdam remoti-
one posuerunt; uti cum frigoris, aut caloris excessus, à statu opposito, & magis congruo excipitur. Profecto objectum tangibile (siquidem hoc crassum usque ac hebes fuerit) vix aliud (*ἀπποδία* si exceperis) spiritus animales ad sensorium conglobatim allectat,

*Præcipue consistit in molestiæ remoti-
one.*

lectat, nisi quod eorum confusio*n*i præcedenti succurrit.

Ex his circa passiones istas ita designatis, facile constat, *pruritus*, quoad rationem ejus formalem plene & perfecte, nec dolorem esse, nec voluptatem, verum imperfecte, & inchoative, de utroque statu participare. Enimvero materies *ψαρώδης* intra cutis poros aggesta, & pluribus in locis continui solutiones faciens, versus dolorem inclinatur: attamen cum illa sit volatica, mobilis, & versus exitum properat, idcirco spiritus animales è fibris etiamsi divulsis non fungantur, nec cum molestiæ sensu retro vertuntur, verum è contra, quasi humore infesto se potiores, eique ejiciendo pares sentirent, intra fibras cutaneas densius, sed inordinatim agglomerati, eas varie convellunt, & deducunt, quo citius materiem morbificam excutiant, & foras depellant. Quapropter quatenus spiritus animales minime fugati, aut repulsi, sed extrorsum conglobatim in tactus organa confluentes, ibidem *ἀπὸ τῶν* & tumultuarie se gerunt, atque fibras sensiles velut titillando, in leves spasmos cient, non voluptas, verum sensio molesta, quæ item nec dolor est, sed passio ab eo plane diversa exoritur. Quamprimum autem fricandò aut scalpendo, spirituum copiarum ubique circa sensorium aggregatarum melius disponi, ac quasi in ordinem redigi incipiunt, maxime exinde voluptatis per sensum inducitur. Quare pruritus medius quidam inter doloris & voluptatis initia status, sive spirituum ab illius rudimentis versus hujus complementum transitus videtur. Verum à Physiologia hac parerga, ad pathologiam nostram revertamur. Ex supra dictis facile erit morbi hujus differentias colligere.

Primo igitur Plora quoad originem suam, aut per contagium accipitur, aut propter malam victus rationem,

Pruritus quid sit.

Quomodo spiritus animales in eorum sensum vertantur.

Medius quidam est inter dolorem & voluptatem.

Præter differentiam primo quoad originem suam.

nem, incendiculum & fomes ejus à chylo, & sanguine vitiosis communicatur, vel ob pædorem & transpirationis defectum in ipsa cute generantur: quibus addere licet, infantes quandoque hanc labem à parentibus hæreditario contractam nancisci.

*Secundo quoad
formam.*

Secundo eruptiones cutaneæ quoad formam suam, juxta diversimodas affectuum constitutiones variant: nam in quibusdam temperamenti siccioris biliosi, aut melancholici, scabies tantum sicca, & quatenus ob feri defectum minusevaporat, cum pruritu non adeo molesto excitatur: in aliis vero temperamento humidiori, & sanguine impuriori præditis, exanthemata plurima ichore imbuta, & summe prurientia, ad scalpendum valde irritant, & propter ulcera inde concitata, pruritus subinde in dolorem commutatur.

Prognosis ejus.

Quoad *prognosis*, licet hic morbus ex se nunquam exitialis, aut valde periculosus, & curatu semper facilis existit: attamen sæpe malum eventum habet; in quantum sc. diu continuatus, & sanguinem & liquorem nerveum summe depravat, atque ab eo confestim sanato, propter materiem, dum poris excutitur, intus susceptam, præcordiis & cerebro, aliisve partibus nobilibus labes perniciofa infertur.

Pueris & cachecticis maxime periculosus.

Maximum à scabie periculum pueris & cachecticis imminet; utpote in quibus utrisque, labes ab humore cutaneo partibus nobilibus facilius imprimitur, quæ deinceps cum lues exterior *σώματος* deletur, intus manens, non nisi larga pharmacia, (cujus neuter capax aut patiens est) penitus expugnari potest; quapropter tales omnicura & diligentia adhibita, à scabiei tanquam à pestis contagio præservari debent.

Therapeia ejus.

Prima indicatio curatoria.

Circa scabiei sive Psoræ *curationem* duæ occurrunt primariæ indicationes, ac utraque duplex, viz. prima *curatoria* hæc duo respicit, ut humor glandulosus (fermento ejus corruptivo penitus extincto) ad debitam

bitam crasin reducatur. Secundo dein, ut ipsius cutis pori & meatus, concretionibus ichorosis liberati, conformationem pristinam seu *εὐποον* recuperent.

Indicatio secunda *preservatoria* hæc duo præcavet, sc. primo, ne Psoræ impuritates & miasmata corruptiva è cute (dum fermentum expugnatur) excussa, in sanguinem ac liquorem nerveum regurgitent, iisque non tantum dyscrasias, sed insuper (ut sæpe affolet) cerebro aut præcordiis noxam graviores inferant. Secundo item navetur opera, ut humorum & partium nobilium labes à materie *scabiei* prius contractæ, dum cutis vitia emendantur, eradicari possint.

2. Indicatio
preservatoria.

Omnes hæc medendi intentiones, per remedia tum interna, tum externa simul usurpata, una complicari, aut saltem intercalari debent; nempe ut materies morbifica loculis suis excussa, in nullas usquam latebras secedere, & delitescere queat, quin ex omni parte, intus & foras per medicamenta, impetita in totum amoveatur; itaque purgantia hanc medendi methodum inchoare semper & finire debent. Quamquam Helmontius pharmaciam catharticam cum magna pompa exagitat & quasi triumphatam ducit, quia per se scabiem non curat, affirmare tamen licet, morbum hanc sine medicina ista, vix unquam facile nunquam vero tuto sanari. Porro *Phlebotomia*, nisi aliquod contradicat, mox ab initio celebretur; insuper his *alterantia* quæ sanguinem purificant, & viscera corroborant, ac contra materie *scabiei* incursus muniant, vices suas habeant; atque interea linimenta, aut Balnea, aut alius generis remedia Topica, & proprie cutanea adhibeantur: utpote sine quibus non tantum Cathartica, & Phlebotomia, sed & Diaphoretica, Diuretica, imo remedia quæcunque sanguinem ac humores evacuantia, aut alterantia, inefficax

*Remedia tum
interna, tum
externa simul
adhibenda.*

*Catharsis Phle-
botomia & al-
terantia & de
in Topica requi-
runtur.*

incassum cedunt. Medicamentorum cujusque generis modo recensitorum, formulas quasdam selectiores subdemus. Et primo ad Catharsin rite moliendam, detur ab initio pharmacum purgans, aut emeticum; item, post Phlebotomiam (si opus fuerit) celebratam, Apozema, vel cerevisia cathartica, sumatur per vii. vel viii. dies.

Purgantium
formule.

℞ Electuarii diacarthami ℥iij. spec. diaturbith cum Rhabbarbo ℥j. cremoris Tartari, salis absinthij, ana, ℥ss. Syrupi de pomis purgant. q. s. f. bolus sumend. cum regimine. Vel

℞ Sulphuris Antimonii gr. vii. scammonii sulphurati gr. vii. cremoris Tartari ℥ss. f. pulvis.

℞ Radic. polypodii qu. lapathi acuti prepar. ana ℥j. foliorum senna 5x. Turbith, Agarici, Epithymi, ana ℥j. sem Carthami ℥ss. santali citrini ℥ij. sem. anisi, carvi, ana ℥ij. incisa & contusa digerantur clausæ & calide in vini albi lib. iiij. per xxiv. horas, liquor clarus effundatur, sine expressione, dosis ℥vi. per se, vel cum cochl. j. Syrupi ex Epithymo.

Apozema.

Vel ℞ ingredientia prædicta, & coquantur in aqua font. lib. vi. ad medietatem, dein adde vini albi lib. j. & statim coletur. f. Apozema, detur eodem modo.

Cerevisia medi-
cata.

Vel, ℞ Radic. Polypodii qu. lapathi acuti, ana ℥iij. senna opt. ℥iiij. Epithymi, Turbith, Mechoac. ana ℥ij. santali citrini ℥j. sem. coriandri ʒvi. f. a. præparentur, f. sacculus pro iiij. congiis cerevisia, post v. vel vi. dies hauriatur, & sumatur ad ℥xii. plus, minus, omni mane per viii vel x. dies.

Pro potu ordinario doliolum iiij. congiarum impleatur cerevisia tenui, cui imponatur sacculus sequens.

℞ Sum-

℞ *Summitatum Tamarisci, fumarie siccatae* ana M. iiij. *radic. lapathi acuti* siccatae ℥vj. *corticis solani lignosi* ℥ij. *incisa & contusa*, misce. Vel, sumatur *Boche-tum ex decoct. sarsaparil. santalo, cum rasur. eboris C. cervi, liqueritiae, &c.*

II. Ad remedia alterantia quod spectat, præter cerevisiam medicatam pro potu ordinatio, non multis aliis opus videtur, sed tantum ut recta victus ratio observetur, vitando cibos salitos & piperatos, pisces crustatos, aliosque muria conditos; etiam à vino, aquis ardentibus, cerevisia fortiori, & à liquoribus quibusque sanguinem incitare nimis ac fermentare aptis temperetur. In plora contumaci & corpus cacochymicum occupante, expediet electuarium sequens cum aqua destillata bis in die exhibere.

℞ *Conserv. fumarie, radic. lapathi acuti*, ana ℥ij. *Trochisc. de Rhabarbaro, specierum diatrion santal.* ana ℥iss. *salis absinthii* ℥j. *vitrioli Martis* ℥iiij. cum s. q. *syrupi cichoreo cum Rhabarbaro*, f. *Electuarium*, dosi ℥j. ad ℥ij. bis in die superbibendo aq. destillat. sequentis ℥iiij.

℞ *Summitatum Abietis* M. vi. *folior. fumarie, Agrimonie, Elatines, Epaticæ, Becabung.* ana M. iiij. *radic. lapathi acuti* lib. ij. *corticis sambuci* M. ij. *cortices exteriores* vi. *Aurantiorum*. Incisi, & contusi affunde seri lactis cum cerevisia media facti lib. viij. destil. organis communibus, liquor totus misceatur.

III. Unguenta cuti illinenda communissime, & efficacissime, pro scabie curanda præscribi solent; attamen quæ aliis plerisque tumoribus, aut ulceribus adhibentur, minime hic juvant; verum *Sulphur*, ejus-
Fff que

que præparata, in hoc morbo virtutem quandam specificam habere videntur, adeo ut linimenta fere omnia *ῥαπόδιον* ingrediuntur, & totius compositionis basis sunt. Receptum apud vulgus maxime tritum est hoc.

Horum formulę.

℞ Pulveris, aut flor. sulphuris ℥ss. Butyri non saliti ℥iiij. Zinzib. pulv. ℥ss. f. linimentum.

Paulo elegantius, etsi non multum efficacius ad hunc modum præscribitur.

℞ Unguenti rosacei ℥iiij. sulph. vivi pul. ℥ss. olei tartari per deliquium q. s. f. linimentum, cui odoris gratia adde olei Rhodij ℥j.

*Pharmaca alia
ἀντι-ψώρα.*

Si quando sulphuris energiea aliorum adjectorum virtute corroborari, aut intendi debet,

℞ Unguenti emulati sine mercurio ℥iiij. pul. sulphuris ℥ss. olei Tartari per deliquium q. s. In eundem finem unguent. ex radic. Oxylapathi in butyro, vel oleo, cum vino albo ad vini consumptionem coctis, cum sulphure & oleo Tartari componitur. Porro unguenta ista interdum per se, curiosioribus tetrum sulphuris odorem abhorrentibus sæpe, cum fructu usurpantur.

*Unguentum potentissimum cum
hydrargyro.*

3. Tertium linimenti *ἀντι-ψώρατος* genus fit ex Mercurio, nullo præterea sulphuris, aut vegetabilium satellitio indigens. Quin ex se hoc nimis efficax, non toti corpori, sed brachiorum, & crurum solummodo juncturis applicari, aut cingulo inclusum circa lumbos gestari solet: ita namque de scabię curanda spes fere nunquam deficit. Attamen periculum est ne praxis hæc (uti sæpe assolet) symptomata mala, &

perni-

perniciosa inducat; nam è litu Mercuriali salivatio frequenter, quandoque item scotomia, vel affectus soporosi, aut convulsiivi succedunt. Porro nonnunquam Pharmaci virus intra præcordia, aut viscera; horrendos *Asthmatis*, *leipothymias*, aut *dysenteriae* affectus producit. *Sed periculosum.*

Unguenti Mercurialis ad pruritum formula vulgaris, & maxime usitata hæc est.

℞ *Hydrargyri cum acido in minutias reducti ac* *Remedii.*
(*ut dici solet*) *extincti ʒi ss. pinguedinis porcini recentis ʒvj. incorporentur optime, diu terendo in Mortario lapideo, aut vitreo.*

Nec tantum sub forma linimenti, sed & pluribus aliis modis prædicta medicamenta usurpari solent. Nam Cinnaberis (quod ex Mercurio cum sulphure paratur) carbonibus injecti fumus ore exceptus, aut corporis superficiem feriens, Pforam curat. *Aqua Mercurialis ad Pforam.*
Aq. Mercurialis cosmetica superius descripta subduplo imbecillior, si cuti in locis maxime ulceratis cum petia applicatur, scabiem omnem tollit. Attamen horum usus non usque adeo tutus est, ut passim omnibus adhibeantur.

Ex sulphure, ac vegetabilibus, vel seorsim utrisque, sc. per se vel conjunctim, aqua incoctis *Balnea.* Balnea parantur, quæ non lavacri communis ritu, cutis tantum sordes eluendo, sed & fermentum ejus destruendo, morbum hunc sanant. Insuper his, restat adhuc alius faciliior, & multo elegantior pruritus sanandi modus, nempe ut camisia aquæ fontanæ cum sulphure pulverisato incocta, & per solem, vel ignem exiccata, *In aqua fontana.* super nudum corpus per quatuor vel quinque dies *phlegma.* gestetur; ita namque morbus iste sine balneatione, aut litus squalore, aut malo odore, curari solet.

Quod si horum Ætiologia inquiritur, & imprimis *Quæstio.* quare sulphur adeo specificum Pforæ Antidotum sit, *Præparatio.*

Ratio ejus.

ut pauperes & plebei (quibus alia pharmacia utendi deest copia) contra affectum istum tantummodo sulphuris pulverem cum lacte intus sumunt, & cum butyro exterius adhibent ; dico hujus rationem superius, ubi sulphuris virtutem erga pulmones Balsamicam explicavimus, ex parte ostendi. Illud nimirum in utroque casu prodest, quatenus sanguinis, & humorum aciditates, ac asperitates quasvis exoticas, & corruptivas destruit, ac unicuique latici indolem benignam, sc. mollem & quasi oleosam restituit: atque ita sulphuris particulæ quoquo modo exterius applicatæ, cutis poros facile subeunt, atque intus admixtæ protenus in ichorem ulcerosum illic scatentem agunt, sales inibi præpollentes mortificant, & latici cutaneo naturam Balsamicam, deinceps ut bene congruat cum sanguine & sero continue affluis, conciliant.

Quomodo Mercurius hunc morbum sanat.

Quoad *Mercurium*, nihil mirum est si medicamina ex eo parata, cutis loca, ubicunque applicantur, $\psi\omega\rho\acute{\alpha}\delta\eta$ persanant ; siquidem hac applicatione exanthemata, & ulcera quævis cacoethea, sc. venerea, & scorbutica quæque perdomari solent. Porro nec res stupenda est, quod Pharmaca hæc privatis quibusdam locis adhibita, dummodo salivationem cient, pruritus universalem curant ; at vero quod sine ipso talem effectum producant, uti cum zona hydragryum includens circa lumbos gestata totius corporis scabiem tollit, idque interdum sine ulla evacuatione sensibili, aut noxa exinde concitata, hujus inquam ratio non ita facile patet.

Ratio ejus
Analogia.

Attamen pro hujus solutione, dicendum videtur Mercurii particulas, fermenti cujusvis $\psi\omega\rho\acute{\alpha}\delta\eta$ exinctivas, cum privatæ cuiuspiam parti applicantur, illico istius loci scabiem tollere ; easque insuper à sanguine venoso susceptas, per totam hujus massam diffundi,

fundi, & paulo postea per sanguinem arteriosum, non solum in eundem ubi suscipiantur locum regeri, sed quaquaversus extrorsum latas, ubique in totius corporis cute deponi, ibidemque scabiei miasma quodvis destruere: dein si forsitan contigerit particulas hafce Mercuriales, post medelam peractam, rursus omnes cute evaporari, nulla deinceps salivatio, aliudque incommodum sequentur.

SECT. III. CAP. VII.

De Impetigine, sive Lepra
Græcorum.

*Impetiginis va-
riae appellatio-
nes.*

Post *Scabiem* cum *Pruritu*, agendum sequitur de affectu alio, huic ob pustularum eruptiones non-nihil affini, qui communiter *Impetigo*, à quibusdam *lichen* & *viticigo*, atque ab aliis *Lepra Græcorum* appellatur. Hic uti diversa sortitur nomina, ita eadem ab Authoribus varie applicantur, & ab his morbi speciem unam, & ab illis aliam designare perhibentur. Quare cum affectus hujus appellationes varie confundantur, & forsitan quoad naturam, & rationem ejus formalem in diversis regionibus diversimode habuerit, neque prorsus idem sit in nostro hoc seculo ac fuit olim; idcirco non ex libris, sed ex propria Ægrotantium observatione, morbum hunc describere satagam.

*Describitur se-
cundum Pheno-
mena ejus.*

Impetigo ad hunc modum exoriri, & aspicere solet, viz. imprimis papillæ, sive pustulæ rubræ modo singulares, modo plures simul congestæ, in variis corporis partibus, præsertim vero in brachiis aut cruribus excitantur; quibus singulis (morbo incrementum sumente) undique novæ adjunguntur, & brevi ejusmodi molecularum plures velut aggeries, sive corymbi fiunt. Etenim papillæ juxta unumquamque stirpem, primo indies erumpentes, & latius usque serpentes, sese in orbem diffundunt, adeoque exanthematum aggeries quasque ampliari faciunt. Cujusque harum superficies aspera, & nonnihil albida, & squamosa apparet, unde, si scalpatur, squamæ decidunt,

dunt, & ichor sæpe tenuis exudat, qui tamen mox exiccatus, in squamam rursus crustaceam indurefcit.

Hi papillarum corymbi primo exigui, & pauciores existunt, in brachio, aut crure, aliove membro singulari, tres forsan, aut quatuor ad magnitudinem denarii, aut semidrachmæ apparent: postea vero, si morbus crescere sinatur, crebriores ubique erumpunt, quæ quidem, quoad areas sensim auctæ, postea coronam argenteam æquant aut superant, verum non semper rotundæ, aut figuræ regularis, sed variformes existunt. Porro in hoc statu non sistitur, sed affectus nisi per medicinam cohibeatur, in pluribus usque locis ebulliens, & latius ubique serpens, tandem haud solum membra integra, sed & totum corpus vitilagine leprosa obducet; atque hanc impetiginis speciem, sive gradum potius summum veteres propter efferationem ejas *αγρια* appellarunt, & plerumque incurabilem censuerunt.

Hinc morbi hujus differentia præcipuæ innotescent; & imprimis, quoad morem ejus plus aut minus malignum, distinguitur, juxta quod propius ad scabiei, aut Lepre naturam accedit, vel statu medio se habeat. Insuper notare est, affectum hunc quandoque membra quædam singularia, uti brachia forsan, aut crura, corporis reliqui partibus intactis, infestare, interdum vero in iis omnibus simul incipere, & ubique sparsum papillas, aut earum corymbos excitare. Porro hujusmodi eruptiones in quibusdam temporariæ, adeoque diversimodæ existunt; namque in his fere tantum in hyenie infestant, circa æstatem evanescentes, item è contra in aliis quasi Brumam horreant, hiruadinis adventum & exitum observare solent: in aliis vero plerisque hic morbus continuus, nullas inducias concedit, imò nullam remissionem, vel mediocritatem habet.

Por-

*Morbili hujus
differentia.*

Quomodo differt
à Psora & le-
pra.

Porro impetiginem, à morbis aliis affinibus, atque imprimis à scabie, & lepra distinguere oportet. A priori differt, quoad pustularum formas: namque in Psora ubique fere singulares, & spatiis licet exiguis, ab invicem remotæ existunt; hic plures conglobatim, & quasi per racemos magnis intervallis sejunctos erumpunt. Verum inter hos affectus, discrimen maximum inde nascitur, quod scabies per contagium facillime & vix aliter exoriri aut propagari soleat; impetiginis vero infectio tam rara aut nulla est, ut miasma à viro in uxorem, aut ab hoc in illum assidue concumbentibus, minime transeat.

Hic morbus etiam à lepra discriminatur, tum quoad eruptionis formam, tum respectu contagii, quod in hac pariter activum est, ac in Psora; ipsaque *εξάνθος* multo immanior, & horrenda est, viz. crustacea, & squamosa, ubique continua, & per totum corpus diffusa.

Causa materia-
lis non humor
cutaneus.

Hinc constat impetiginis causam materialem, non esse humorem mere cutaneum, propter miasma ab extus susceptum, aut ob alias occasiones depravatum & à crasi sua degenerem; quia nimirum, non uti in Psora per contagium facile aliis communicatur, neque statim per totum corpus dispergitur. At vero pustulæ circa morbi initia primo erumpentes, inde procedere videntur, quod in massa sanguinea concretiones quædam acido-salinæ (instar Tartari in vino) contingunt, quæ cum subigi, aut rursus dissolvi nequeant, hic in cutim, quemadmodum illic in dolii parietes, depelluntur. Hujusmodi concretiones donec parvæ ac pauciores fuerint, in membro forsan uno, aut altero, perque unicum aut alterum forsan arteriarum in cutim convehuntur; dein quatenus natura, eundem quem cepit, excretionis modum continuare solet, materies per eadem vasa ad eosdem ubique

Sed concretiones
Tartareæ in
sanguine genitæ.

que nidos, advecta juxta pustulas primas, aliarum circumcirca consitarum aggeries facit; postea vero cum sanguinis dyscrasia indies aucta, materies ista Tartarea intra massam ejus uberius progignitur, plures ejus portiones per arterias alias, & subinde alias exterius convehuntur; & propterea pustulae etiam plures, tum in iisdem, tum in aliis membris erumpunt, quas nova materies per easdem arterias continue accedens, & juxta posita, pustularum aliarum adjectione indies ampliat ac undique dilatat; & demum si hujusmodi sanguinis Tartarus in immensum accrescat, per plurimas, aut simul omnes arterias extra delatus, in cute desigetur, & processu temporis superficiem ejus omnem incrustatione squamosa, aut plane leprosa obducat: atque tunc humor ipse cutaneus per totum corruptus, in morbi partes cedit; namque hic sanguinem & humores, dum inter circulandum pertranseunt, magis inquinando, seu potius venenando, materiae morbificae penum augeri faciet; quin etiam effluvia *ζυμώδη*, sive corruptiva à se dimittens, ejusdem morbi contagium aliis tradet.

Itaque affectus hujusce *causae* tum *procat arctica*, tum *conjuncta*; in eo consistunt, quod imprimis absque ullo cutis vicio, sanguinem particulis salinis diversimodi status ac indolis saturari contingit; (in cujus diatheseos causas *συνγενέας* mox inquiretur) at qui salia ista praesertim ubi fixa ac acida praepollent, (uti eorum mos est) se mutuo prehendant, adeoque in coagula quasi Tartarea concreseunt; quae portiones in sanguinem protruse, papillarum eruptiones, quasi totidem morbi hujus nidos inchoant; dein illae sensim juxta materiae supplementa tum numero, tum magnitudine indies auctae, morbi hujus initium, incrementum, & *ἀν. μν.* producant.

*Causæ colligen-
tes.*

Ad causas *απονομύμενας*, & evidentes quod spectat, duo sunt præcipua occasionum genera, à quibus hic affectus plerumque originem sumit; sc. mala victus ratio, & morborum aliorum, uti imprimis *scorbuti* ac *luis venereæ* male, aut minime curatorum miasmata in corpore relictæ. Singulorum ex his rationes paulo expendamus.

*Inordinationes
in victu.*

*Carnis porcine
ac piscium ejus
assiduus.*

*Hujus ratio in-
quiritur.*

Quoad prius, præter communes circa diætam inordinationes; quibus nonnulli carniū salitarum, & dein sole, aut fumo induratarum esui, simulque vinorum acidorum potui nimis dediti, hunc morbum facile contrahunt; insuper vulgaris observatio est, plures in eum à carnis porcine, & piscium præcipue crustatorum comestione nimis crebra, aut assidua disponi. Prioris instantia satis notabilis est, quod potissimum in morbi hujus prophylaxin, cibus iste Judæis interdicebatur: dein alterius exemplum est, quod olim in Anglia Cornubienses, oram fere undique maritimam incolentes, quatenus ex iis pauperiores fere tantum piscibus vescerentur, affectibus leprosis plurimum obnoxii fiebant; in tantum ut propter horum sublevamen, multa in ea regione Nosocomia conderentur. Horum rationes ut paucis innuam, opinari subest utrumque cibum sive quā rancidus, sive alias improporcionatus, sanguini nostro particulas non rite miscibiles, aut facile domabiles convehere, quibus ita heterogeneis, & dein longo talis diætæ usu in magna copia aggestis, particulae cujusque generis salinæ se facile associant, adeoque coagula Tartarea in cutim exterminanda, & affectus impetiginosi, aut leprosi seminia constituunt.

*Sæpius scorbuto
ac luis venereæ
superavente.*

Attamen uberrima ejus seges, à scorbuti ac luis venereæ miasmatis in corpore relictis, & demum quoad salium, ac sulphuris efferatorum combinationes ad *ακρότητα* evectis progignitur. Morbi prioris, & specia-

speciatim symptomatis prædicti eidem *ἐπινομήν*, rationes alibi explicavimus, quæ ad hypothesein modo propositam accomodatæ magis elucescunt. Atque huius venereæ inveteratæ, imo interdum curari visæ, ita passim accidit ejusmodi eruptiones pustulosas supervenire, ut nullus fere his affectus, morbi istius pendendi suspitione careat; saltem medici, quoties in tali casu consultitur, prima statim quæstio est, annon patiens iste labem veneream aliquando prius contraxerit? Enimvero sanguinis corruptelæ, postquam diutina mora heterogeneæ prorsus, ac indomabiles fiunt, tandem particulas salinas sibi consciscunt, quibuscum in coagula ejusmodi Tartarea concretescentes, ac in cutim protrusæ, exanthemata impetiginosa producant.

Quoad Prognosin hic morbus, etsi mortem, aut *Prognosis ejus.* imminens periculum raro minatur, tamen postquam radices altius egit, curatio ejus perdifficilis aut nulla est: Impetigo primo incipiens, atque pustulas earumque aggeries, in membro forsan uno aut altero pauciores excitans, quandoque Therapeiam, sed vix sine Pharmacia efficaciori procurandam admittit. Sin morbus eo processerit, ut papillarum corymbi crebri, ac lati in toto corpore sparsim appareant, tunc parva remedia nihil efficiunt, atque magna utcumque sedulo observata curationem non facile perficiunt. Quod si morbus, invitis quibusque remediis, indies in pejusevectus, tandem in affectionem quasi leprosam accrescet, pronunciat Celsus *hanc curari non posse, ideoque ab ea abstinendum esse.*

Circa Impetiginis *Therapeiam* duæ sunt primariæ *Indicationes*, sc. *præservatoria*, quæ morbi causam, & *curatoria*, quæ symptoma, viz. eruptionem pustulosam respicit. *Vitalis* in hoc casu nisi plane deplorato, ubi *Indicationes* somnus ac vires deficiunt, raro locum habet. Me-

medendi methodus semper incipere debet ab Indicatione præservatoria, quæ morbi causas per remedia interna amovendas procurat, secus enim exteriora fere nunquam (uti in Psora) cum fructu adhibentur; attamen præcissis intra sanguinem morbi radicibus, efflorescentiæ cutaneæ cito emarcescunt: propter istas vero tollendas, alia procedendum erit ratione quando Impetigo per se incipit, & nonnihil diversa quando scorbuto inveterato, aut lvi venereæ male, aut minime curatæ supervenit; singulos hosce casus seorsim & distincte perpendemus.

Morbus per se incipiens ut curandus.

Causæ evidentes primo amovende.

Quando igitur hic Affectus simplex, & primarius, item adhuc recens fuerit, causæ evidentes & externæ amoveantur; mala victus ratio, & aeris insalubritas emendentur; itaque cibis falsioribus, & porcorum aut piscium carnibus dudum, ac nimis assueti, ad diætam εὐχρημον, & εὐπεπτον transeant; porro oram maritimam, aut loca paludosa incolentes, auram deinceps sicciorem, & apricam hauriant; interea non minor potus ratio habeatur, vitando cerevisiam crassiorem, & fæculentiorem, atque vina tenuiora, & acida, Tartaro nimis referta: demum caveatur ne potus, vel edulia, parentur ex aquis mineralibus lapidescere aptis.

Causæ proximiores ut tollendæ.

2. Respectu causæ conjunctæ, & procatarticae, duæ sunt præcipuæ medendi intentiones; nempe ut viscerum, & humorum impuritates cito expurgentur; item ut sanguinis, & liquoris nervei dyscrasie acidofalinæ, (quo minus in iis materies Tartarea progignatur) in melius reducantur; propter quos fines, medicamenta tum evacuantia diversi generis, tum alterantia præscribi solent. Attamen quia non omnia, sed remedia fere tantum magna hic conveniunt, ideo quæ potissimum in usu & maxime proficua deprehenduntur, sunt Cathartica, Phlebotomia, serum lactis,

lactis, acidulæ chalybeatæ, herbarum expressiones succulentæ, decoctum ex lignis, medicamenta chalybeata, & salivatio, cujusque horum formulas quasdam, ac utendi modos subdemus.

Remedia præparantur.

Imprimis itaque purgatione universali, & Phlebotomia, (quemadmodum in Pforæ Therapeia) celebratis, *infusio* five *Tinctura Cathartica*, sequens instituitur, cujus dosis ζ vi. ad viij. intra vi. vel vii. dies repetenda.

1. Cathartica.

R. Radic. Oxylapathi siccæ. polypodij qu. ana ζ ss. Infusio Cathartica.
senna \mathfrak{z} x. epithymi \mathfrak{z} vj. Rhabarb. Mechoac. ana ζ ss.
santali citrini \mathfrak{z} ij. spicæ celticæ \mathfrak{z} ss. salis Tartari \mathfrak{z} ss.
ponantur in vitro cum vini albi lib. iij. Aq. florum sambuci lib. j. stent clausæ in frigido per dies iij. dein in usum depromantur effundendo quotidie q. s. liquoris clari.

Secundo ad sanguinem edulcorandum, ejusque sales eluendos, serum lactis simplex, vel cum fumaria, Cichoraceis, & Oxylapatho infusis bibatur omni mane ad lib. ij. vel iij. per dies xx. vel xxx. si stomacho congruet; simulque vesperi, & mane primo sumatur dosis Electuarii sequentis.

Secundo serum lactis.

R. Conserv. radic. lapathi acuti ζ vj. oculor. Cancri, Corallii præpar. ana \mathfrak{z} ij. eboris \mathfrak{z} j. pul. ligni Aloes, santal. Citrini, ana \mathfrak{z} ss. salis prunel. \mathfrak{z} ij. vitrioli Martis \mathfrak{z} ss. syrup. è succo lululæ q. s. f. Electuarium, dosis \mathfrak{z} ij.

Electuarium.

Tertio propter eandem rationem, qua serum lactis, etiam Acidulæ ferratæ, contra hunc morbum præscribuntur, & non raro insigniter juvant: quippe

cum cetera quævis medicamenta incassum cessere, cum his solis impetiginem gravem, & pene leprosam aliquoties curavi. Porro his etiam majoris efficacæ gratia, salis prunel. aut vitrioli Martis, aut Eleæuarii modo descripti usus commode adjungatur.

Quarto, Decocta
ex lignis.

Quarto in quibusdam sero nimio, & constitutione aquosiori prædicis, ubi feri lactis, aut acidularum potus minus convenit, nonnunquam expedit, decoctum ex lignis horis medicis, ac insuper pro potu ordinario constanter sumi.

R. Ras. ligni salicis, lib. s. radic. sarsaparil. ℥vii. santal. albi, ligni lentiscin. ana ℥ij. rasur. Eboris, C. Cervi, ana ℥vj. rasur. stanni, Antimonii crudi, ana ℥iiij. in petia ligat. liqueritiæ ℥j. s. a. infund. & coquantur in aq. fontan. lib. xvi. ad medietatem, colatura servetur ad usum.

Quinto, medica-
menta ex chaly-
be.

Quinto *Medicamenta Chalybeata*, quoniam inter remedia præstantiora passim habentur, raro in hoc morbo omitti, quamvis non sæpius cum fructu exhiberi solent: pleraque enim ferri præparata, in quibus particula sulphurea præpollent, quatenus sanguinem fermentant, inque effervescentias *expirantes* erumpunt, eruptiones impetiginosas augeri potius quam diminui faciunt; attamen sal, syrupus, Tinctura & infusiones vitriolicæ, quatenus sanguinem figunt, & salium efferationes nonnihil cohibent, medendi intentioni modo propositæ satis apte quadrant; sed potentia minores contra morbum adeo Herculeum minime valent.

Sexto, saliva-
170.

Quamobrem, sexto, his & plerisque aliis remediis nihil juvantibus, multi *Salivationem* quasi Athletam fortissimum, ac tanto hosti unice parem commendant.

dant. Attamen prægrandi huic expectationi eventus non semper respondet; fateor enim me hoc remedium in quatuor personis impetigine graviore, & medicamentis aliis obstinatâ laborantibus, sine commodo expertum fuisse. Quidam ex his per inunctionem ex hydrargyro, alique per catapotia ex præcipitato solari, in sputationem copiosissimam, quam per xx. circiter dies pertulerunt, ciebantur; quo temporis spatio elapso, eruptiones omnes squamosæ, & papillarum Corymbi evanuerunt; nihilominus ad Therapiam confirmandam potus diætericus ex decocto farsæ, cum crebra sudatione subtus cratem & debita purgatione interjecta, institutus per mensem continuabatur: attamen hoc cursu finito, cum nulla tunc impetiginis vestigia relinqui viderentur, intra mensem alterum, nova ejusdem morbi seges pullulare incipiens, brevi tempore ad solitam maturitatem accrevit. Porro cum unus ex iis hanc medicinam repetere, atque alter post duas morbi reciduas, eam vice tertia experiri voluit, uterque demum post immanes tot ærumnarum perpeffiones, de curationis spe decidit: unde constat luem veneream, quamvis summe malignam, atque ulcera foedissima & Cacoethea carnes ac ossa depascentia excitantem, multo facilius, & certius quam Impetiginem sanari posse.

Salivatio hanc morbum non semper curat.

Cujus ratio si inquiratur, obvium erit concipere, posterioris hujusce Affectus causam, in miasmate maligno, & prorsus heterogeneo, sanguinem & liquorem nervosum ad tempus quoddam inficiente, & quasi venenante, eorundem vero crases non prorsus evertente, aut quoad futurum penitus depravante, consistere; quapropter à salivatione, aut diætâ sudorifica, virus illud totum extirpantibus, atque superstitite deingenuina sanguinis & humorum indole, cura peragitur: verum in Impetigine graviore, sanguinis particula

Quare Impetigo difficilius quodam lues venerea sanatur.

culæ elementares, & primitus constitutivæ corrumpuntur, adeo ut nisi harum crasis, & legitima diathesis restituantur, evacuationes quæcunque, atque materiæ malignæ venenosæ, aut heterogeneæ cuiuspiam expurgationes, ut ut copiosæ, & eradicativæ, parum aut nihil efficient. Quare non immerito plerique olim celebres medici, morbum hunc confirmatum, ac ad lepræ confinia evectum, vix ac ne vix curabilem censuerunt.

2. Impetigo scorbutico superveniens ut tractanda.

Antiscorbutica calida non congruunt.

Seq. Therma.

o. si inter-
m autem tera-
tica & caleni-
m. ut si illico
aut volatili præ-
dita.

2. Hunc morbum scorbutico inveterato supervenientem eventus nequicquam melior attendit; forsan hinc medendi intentiones paulo certiores eliciantur, quando hic affectus, istius basis sive radix supponitur; nempe ut Indicatione Therapeutica primaria inde sumta, remediis antiscorbuticis potissimum insistantur; verum hujus generis acria, & calidiora, uti *cochlearia*, *Nasturtia*, *Rhaphanus Silvestris*, *piperitis*, aliaque sanguinem nimis incitantia, quatenus crasin ejus plus dissolvunt, & coagula Tartarea ad cutim uberius propellunt, semper noxæ potius, quam emolumento esse deprehenduntur; atque ob hanc rationem, *Thermarum usus*, sive *balneatio* in aquis calidis, quæ siquidem per diaphoresin copiosissimam totius corporis humores evacuat, atque cutis poros absterget, ac summe mundificat, in hoc morbo valde proficua videatur, sæpissime in tantum à juvando abest, ut eruptiones exinde plurimum augeri, & exasperari soleant: novienim plures haud graviter impetiginosos, Bathoniam nostram ad Balneandum in aquis calidis profectos, inde prorsus leprotes rediisse. Quapropter, si quando hic affectus symptoma scorbutico ἐμπεριόμεινον existit, acrioribus, & elasticis quibusque vitatis, temperatiora solum, atque *sale nitroso*, aut *vitriolico*, aut *volatili* prædita exhibeantur. Quæque horum generis species & formulæ quasdam proponemus,

ponemus; *sale nitroso* imprimis præpollent *Chrystallum minerale*, *herbarum quarundam succi*, vel *decocta & acidulæ quædam purgantes*.

℞ *Chrystalli mineralis, sive nitri summe purificat.* ʒj. *florum salis Armoniaci* ʒj. *simul terantur in mortario vitreo, detur ad ʒj. ter aut quater spatio xxiv. horarum.* *nitro a puri-
ficandis*

℞ *Folior. sedi majoris Mij. confusa coq. in lactis recentis lib. iijss. donec in serum, & coagulum vertatur. colatura facta, liquor clarus sumatur ad lib. j. bis in die.* *Liquor Tunbrigen-
sis*

℞ *Foliorum Taraxici Mvj. in massam confusa ponantur in olla fictili vitreata cum operculo, quæ clibano post panes extractos indita, stet per horas vi. vel viii. dein massa in colum effusa, liquor clarus effluat, cujus dosis ʒiiij. ad vj. ter aut sæpius in die.*

Fructus Cucumeris virtute nitrosa præditus, & per experientiam contra hunc morbum utilis probatur; quare loco Acetarii, ubertim & sæpe comedatur; porro tres aut quatuor eorum in taleolas incisi, aquæ fontanæ lib. iij. per noctem clause infundantur; liquori claro effuso, adde salis prunel ʒij. vel iij. dosis lib. ss. ter aut sæpius in die. In eundem usum etiam decocta ex foliis, una cum fructibus in aq. fontan. facta, conveniunt. *Fructus Cucumeris*

Acidulæ sive aquæ quædam minerales Catharticæ, cujusmodi imprimis sunt istæ de **North Hall**. Analyti per evaporationem facta, salem nitrosum quo imbuuntur manifesto referunt, earumque potum per plures dies ad iij. circiter libras assiduam, contra impetiginem leviolem juvare, aliquoties comprobavi. *Acidulæ pur-
gantes*

2. At vero *Acidulas sale vitriolico* præditas, cujusmodi sunt *Spadenses*, atque nostrates *Tunbrigenes*, *Acidulæ vi-
triolicæ*

H h h

tum

tum *Astropenses*, istis *nitrosis*, imo & quibusque aliis medicamentis longe præstare, & pro curanda impetigine plus valere, superius innui. Quibus, his utendi non datur opportunitas, aquas communes chalybe nostro imprægnatas, adeoque acidulas istas exactissime referentes, bono cum successu, contra hunc morbum propinare soleo. Propter sales minerales, aut saltem ob particulas in iis mercuriales, usu venit, quod *stannum* & *Antimonium* pro curanda Impetigine à multis prædicantur, & cum aliis remediis præscribi solent. *Rasura Stanni*, & *pulvis Antimonii* crudi in cerevisia pro potu ordinario infundantur: item decocta ex *sarsa* cum lignis contra hunc affectum instituta ingrediuntur.

Remedia ex
Stanno & Anti-
monio.

3. Medicamina
sale volatili præ-
dicta.

3. *Salis volatilis*, pro impetigine graviori, imo plane leprosa curanda, virtutem insignem satis commendat *viperæ*, ejusque præparatorum usus. Hoc morbi istius Antidotum, experimento casuali primo inventum fertur, quatenus nempe (uti Galenus refert) potus è lagena cui viperæ imponebatur, ad quendam Elephantiasî laborantem, venenandum, ipsumque adeo è miseria sua liberandum datus, protinus in remedium cessit, & affectum neci destinatum, à morbo insanabili viso expedit. Huc etiam refertur Analogia, ab animalis hujus natura desumpta, unde colligitur ipsum in hoc morbo juvare: quandoquidem enim *viperæ* exuviam suam squamosam quotannis deponit, ideo putaret quispiam, particulas ejus ad excutiendam leprosi pelliculam crustaceam valere; verum his ut non multum tribuamus, quandoquidem ex crebra observatione constat remedia viperina in impetigine, ac lepra prodesse, certe juvaminis ratio sali volatili, quo plurimo hoc animal præditum est, ascribi debet. Hujus enim particulæ, salia fixa, & acida in affectorum fan-

Præcipua ex-
trahuntur.

sanguine præpollentia destruunt, eorumque combinationes dissolvunt; attamen *Sal, spiritus* ac *oleum* è viperis chymice extracta, ob particulas quas ab igne extrahunt empyreumaticas, & summe elasticas, in hoc morbo minime conveniunt, uti etiam nec *spiritus*, aut *sal volatilis*, *C. Cervi*, *fuliginis*, *sanguinis*, aliique confimiles *Armoniaci*; quia nempe sanguinem & humores supra modum exagitando, eorum crases plus dissolvi, & corruptelas uberius in cutim propelli faciunt. Quare simpliciora *viperarum præparata*, uti *juscula* ex earum carnibus *Aquæ incoctis*; *potus* earundem infusionibus, aut incoctionibus imprægnati, atque pulveres ex iis siccatis, & tritis confecti, contra hunc morbum utilius præscribuntur. Porro non tantum *viperarum*, sed alius generis *Anguium* ovipararum carnes elixæ, & loco cibi ordinarii comestæ, opem sæpe egregiam præstant.

3. *Impetigo*, five papillarum eruptiones squamosæ, & in figuras velut corymbeas efformatæ, *luis venereæ* inveteratæ, adeo frequens, & familiare symptoma est, ut quosvis affectione ista laborantes, annon aliquod iitius malignitatis cujus conscii sunt lateat, imprimis interrogemus; atque ita rem habere si deprehenditur, statim *specificis* contra hunc morbum quibusque ac *Antiscorbuticis* omissis, protenus ad *decocta ex lignis*, iisque parum, aut minime juvantibus, ad medicamenta ex *hydrargyro* deveniendum erit. Et quidem hac methodo, plures pro impetiginosis, & leprosis habitos, cumque aliis remediis ad hos morbos appropriatis diu incassum tractatos, & misere divexatos, facile ac cito curavi: atque hanc impetiginis speciem, ad *luis venereæ*, cujus appendix est, *Pathologiam* referimus.

Indicatio secunda Curatoria, morbum ipsum & symptoma primarium, sc. Eruptiones squamosas, & pustularum

larum corymbos respiciens, *remedia Topica* cuti exte-
riori, propter effectus hosce tollendos adhibenda præ-
scribit: in quem finem *balnea*, & *linimenta* impri-
mis conveniunt: quæ tamen nisi causa procatarctica,
viz. *sanguinis diathesis Tartarea* prius expurgetur,
raro aut nunquam per se juvant.

*Topica ex pice
liquida sunt op-
tima.*

Hujusmodi *Topicorum* farrago ingens, tum apud
Authores medicos, tum apud empiricos, & agyras
vulgo prostat: è quibus tamen universis, *Balnea* aut
linimenta è *pice liquida* confecta, ceteris quibusq; utri-
usque generis remediis longe præstant, revera ut il-
lis unicis, nisi quod odorem valde tetrum emittunt,
utendum fuerit; quapropter compositionum, & cum,
& sine *pice liquida* formulas quasdam subdemus.

Itaque pro *Balneis* usitatum est, *aquas* doliis, in
quibus pix liquida includebatur, aliquandiu conten-
tas, & iniusione imprægnatas adhibere: vel,

℞ *Picis liquida* lib. ij. incorporetur cum cineribus
albis, & cribratis in massam crassiusculam, quæ coq-
in aq. fontan. s. q. addendo folior. *hedera terrestris*,
fumaria, *Marrubii albi*, radic. *lapathi acuti*, *Enula*
Campan. an. M. iiij. f. Balneum cum regimine usur-
pandum: vel paratur hujusmodi decoctum, sine *pice*
liquida, pro impetiginosis odorem ejus horrentibus.

Balnea.

Balnea sulphurea, tum *Naturalia*, tum *artificialia*
minus convenire, imo priora sæpius officere, crebra
experientia deprehenditur: quin etiam *Balneatio*
quæcunque caute admodum adhiberi debet: nam
quatenus administratio hæc sanguinem exagitat, &
effervesfacit, crasin ejus (utimodo dictum est) plus
dissolvere, & corruptelas in cutim uberius suffunde-
re periclitatur.

2. *Linimenta* quorum usus & tutior, & commodior est, triplicis sunt generis sive gradus, sc. *lenia*, *Mediocria* & *fortissima*, cujusque horum exemplar unum, aut alterum proponemus.

Linimenta

1. Primo igitur in *Impetigine leviore*, ubi eruptiones & papillarum corymbi pauciores, & perexigui sunt, commendatur *saliva jejuna*; item 'liquor ex lignis viridibus, dum uruntur exudans; item mera 'fricatio cum radicibus lapathi acuti contus. & aceto 'macerat. vel,

1 *Linimenta mitia.*

R *Olei Tartari per deliquium, olei nucum, vel Amygdal. amararum per expressionem, ana p. a. f. linimentum locis affectis bis in die adhibendum.*

2. Secundi Generis *Linimenta*, pix liquida ingredi, ac instar omnium haberi solet.

2 *Fortiora ex pice liquida.*

R *Unguenti rosacei ℥vj. picis liquida ℥ij. simul liquefacta misceantur. Vel,*

R *Portionem carnis vervecinae pinguiorem, que frustis radic. lapathi acuti confita, & veru infixa, assetur: atque interea, dum pice liquida sensim instillata continue imbuitur, utriusque deliquium, in vase supposito exceptum, pro unguento ad impetiginem præstantissimo servetur.*

3. *Linimenta* contra hunc affectum fortissima, sunt Mercurialia, quæ nimirum aut hydrargyro, aut præcipitato constant. Prioris formula, & compositio eadem sit, ac quæ supra contra scabiem præscribitur. Quoad alterum

Fortissima ex Mercuria.

R *Præcipitati albi ℥ij. unguenti rosacei ℥ij. misce, pro litu partium maxime affectarum: horum u-*

fus in hoc morbo maxime suspectus esse debet; nam si forte sputatio ciebitur, materiæ poris cutaneis impactæ saburra perquam immanis movebitur, quæ si tota confertim nimis versus ductus salivales irruens, circa gutturis partes aggeretur, suffocationis periculum incurretur.

Historia notabilis.

Ante aliquot annos *Virgo illustris* familiæ, temperamenti calidioris, utpote sanguine acriori, & falso originaliter prædita, postquam *Impetigini* perdiu, fere usque ab Ephebis obnoxia degisset, circa pubertatem, graviore modo, eadem laborare cœpit; nam pustularum squamosarum *Corymbi*, non tantum brachia, & crura, aliaque corporis partes obtectas, ubique obsiderunt, sed etiam manus, & faciem, in tantum defædarent, illam ut in publicum incedere, cumque aliis ordinis sui conversari puderet. Remedia minora fere innumera, sine ullo successu adhibebantur; Thermarum usu primo melius habere visa, exinde tandem deterior facta est. Acidulæ *Astropenses*, quæ nonnullos impetiginosos integre sanarunt, huic parum, aut nihil opis contulerunt. Quapropter cum methodus quæpiam ordinaria minus effecisset, proposui demum ut salivationem, quasi remedium ceteris quibusque potentius (ac uti dicitur) ultimum, experiretur. Huic consilio cum & patiens, & parentes ejus facile consentirent, statim corpore per Catharsin, & Phlebotomiam rite præparato, juxta morem nostrum, exhibui *pilulas ex præcipitato solari* per duos dies, & post unius intervallum, à Pharmacopœia tertia vice repetito, sputatio copiosa & laudabilis incepit, & sine malo quovis symptomate per mensem processit; cui tamen in debito tenore sustinendæ, artuum juncturis, & locis maxime affectis, modo his, modo illis, *litum subinde mercurialem* applicandum curavi. Ante cursum hunc finitum eruptiones

Salivatio impetiginem protempore curat cum recidiva.

nes omnes evanuerunt: nihilominus in medelæ confirmationem, simulque ob Hydrargyri extirpationem, mensem alterum purgationi, sudationi subitus cratim, & diætæ ex decocto sarsæ, chinæ, &c. impendebat; quo tempore perfecte sanari visa, ita per quadraginta circiter dies perstitit. Dein vero, quamvis exactam victus rationem observaret, morbus idem repullulare cœpit, atque sensim accrescens, demum in statum uti prius ἀγριον assurrexit. Hoc verum eventum confusus, suasi ut à fluxu menstruo qui nondum eruptus, brevi expectabatur, alterationem in melius speraret. Attamen post longam inde moram, ἐκρηγνὺς ista tandem eveniens, & deinceps regulariter habens, nullam morbi istius curam aut levamen, sed potius exacerbationem intulit. Quare iterum ad Pharmacia recursum habetur, atque remedia diversimoda, cujusque fere generis tentantur: quæ cum omnia incassum fuerint, efflagitabant amici, ut salivationis cursum denuo subiret; viz, in hanc spem adducti, methodum istam, quæ imprimis pro tempore brevi curarat, secunda vice adhibitam, pro longiori saltem, aut forsitan integre sanaturam. Itaque ex illorum votis, eodem sputationis, & sudationis cursu per bimestre spatium repetito, indeque pustulis, & eruptionibus squamosis ubique evanidis, puella insignis tunc denuo ad valetudinem recuperari videbatur. Verum intra sesquimensem, à medicina finita, papillæ, earumque aggeries, sive Corymbi rursus apparent, atque sensim indies numero ac mole auctæ, tandem majorem quam antea totius corporis defædationem accipere: adeo morbus iste, Hydræ similis, post unum caput amputatum, cum septemplici reviviscit.

Novi alium virum robustum, & habitu corporis Athletico præditum, qui postquam Impetigine per multos annos laborasset, morbo tandem ingravescente,

*Remedium istud
repetitum morbum
non potuit sanare.*

te, ac ad statum ἀγιον evecto, per totum corpus vitiligine alba, & quasi leprosa obducebatur; ut unaquaque nocte, squamæ instar furfurum magna copia intra lectum deciduæ, in acervos colligi potuerint. Hic curationis ergo, imprimis remedia cujusque fere generis ordinaria, sine ullo tamen fructu tentabat; deinde vero salivationem ex Mercurio leviolem expertus, nihilo melius habuit; postmodum ea methodo repetita, à sputatione longa & graviore ad sanitatem restitui videbatur; verum intra tres menses, idem morbus repullulans brevi ad pristinam feritatem pervenit; quinimo cum tertia vice molestissimum illud medelæ genus subiret, affectus iste pro tempore quodam abigi visus, redibat; & deinceps invitis tum hac, tum alia quacunque methodo, durante patientis vita, Tyrannidem suam exercuit. Non opus erit de *Lepra* hic quidquam disserere, quæ morbi prioris tantum gradus intensior, medelam fere nullam admittit. Quod spectat ad alios Tumores, eorumque sc. species multiplices, & cujusque illorum Ætiologias diversimodas, fateor me vix continere posse, quo minus in amœnissimum hunc speculationis campum descenderem. Verum hoc perinde ἀλογον ac insolens videatur, ac si quis longo cursu defatigatus, ac ad finem anhelans, ultra metam excurrrens, illico stadium inchoaret novum.

F I N I S.

I N D E X

ALPHABETICUS.

A

A cus punctura aquas in anasarca educendi modus fatis elegans	Pag. 306
Aëris vitia circa Inspirationem	57
Aëris ad Tabem excitandam influenza	85
Anasarcae descriptio	285
Origo ejus à sanguine	ibid.
Causæ ejus conjunctæ traduntur	ibid.
Causæ ejus remotiores sive procatasticæ	292
Anasarcae causa materialis	295
Morbi differentia	296
Prognosis	ibid.
Curatio	297
Anasarcae curatæ exemplum	306
Cartilago annularis	7
<i>Αρτηριοειδής.</i>	ibid.
Arteriæ Pneumonicæ descriptio & usus	14
Quare inter venam secandam arteriæ pertusio pericu- losa	328
Ascitis causæ remotiores	264
Non semper ab hepate vel liene procedit	265
Ejus descriptio	269
Differentiæ	268
Prognosis	270
Curatio	270
Quibus & quot remediis aquarum educio molienda est	271

INDEX.

Asthma morbus maxime terribilis	Pag. 208
Ejus tres species	209
Veteres primam tantum, nempe mere Pneumonicum, agnoverunt	ibid.
Quicquid sanguinem effervesfacit causa ejus evidens	210
Quare Asthmatici in lecto pejus habent	210
Asthma convulsivum	210
Sedes ejus multiplex & diffusa	ibid.
Materies morbifica in variis locis consistit	211
Asthma mixtum	213
Asthmatis causæ recensentur	214
Morbi Prognosis	214
Remediorum formulæ	219
Historia Asthmatis Convulsivi	222
Historia morbi mixti	223
Casus Ætiologia	225
Casus Asthmatis in Tympaniten desinentis	275
Aura crassior & urbana Phthificis quibusdam salubris, aliis noxia	86
Aura sulphurea multis Phthificis salubris	87

B

Bronchus pars Tracheæ	Pag. 10
Bronchiorum usus	ib.
Eorundem systole & diastole	11
Lobuli eorum, & Ramificationes	ib.
Tubi Bronchiales interdum ita implentur ut obrigescant.	51
Ejus rei instantia	ib.
Bufo siccatus remedium contra Hamorrhagiam	341

INDEX.

C

C Antharides quomodo vesicas excitant & aquas educunt	Pag. 355
Cartilago scutiformis	7
Cartilaginee circulares	7
Cauteria remedium externum ad Hæmorrhagias sistendas	340
Chalybeata sulphure prædita in anasarca egregie profunt	307
Contagii <i>ψεπώδης</i> ratio explicatur	395
Cosmeticorum formulæ	388
Cucurbitæ remedium externum ad Hæmorrhagias sistendas	340
Cucurbitulæ cum scarificatione Phlebotomiæ vicem supplent	317
Cuticulæ descriptio	381
Cuticulæ morbi nulli	381
Cutis descriptio	ib.
Cutis lævitas & asperitas unde	383

D

D iureticorum Lixivialium formulæ contra anasarcam	301
Doloris ratio formalis	397
Solutio continui semper ejus causa	ibid.
Tabes Dorsalis	70
Ejus duæ species	ib.

E

E laterium Hydragogon potentissimum	Pag. 276
Empyema affectuum aliorum pectoralium productum	189
	Materia

INDEX

Materia ejus morbifica quæ sit	190
Morbi Prognosis	192
Curatio ejus	193
Remediorum formulæ	195
Empyematicorum historiæ	196 &c.
Epiglottis, cartilago Laryngis diversiformis	7
Macularum Ephelidum dictarum descriptio	385
Earum materia & causæ	386
Efulæ, sive Tithymali, & eorum præparata	274
Expirationis actus inspiratione faciliior	60
Expirationis læsæ causæ.	ibid.

F

F igura, earumque explicationes, quibus pulmonum lobi cum omnibus eorum vasibus & ramificationi- bus explicantur	Pag. 35 &c.
Frictiones remedium externum ad Hæmorrhagias sisten- das	340
Fontanella remedium præservatorium potius quam cu- ratorium	367
In quibus morbis præcipue conducunt	368
In quibus corporibus minus conveniunt	369
Quare spiritus nimis absument	370
Fonticulorum loca designantur	371 &c.
Symptomata iis accidentia ut curanda	374
Inflammatiõ fontanellæ frequenter accidit	375
Fontanella exicca & molesta medelam exigit	378
Interdum invitis omnibus cum fovea sanabitur	379
Quandoque carnem spongiosam circa labia accrescen- tem habet	ibid.
Vulgaris error est eos ad sterilitatem disponere	378
Lignum Fraxini Virginæ	341

Frigi-

A L P H A B E T I C U S.

Frigidorum applicatio remedium externum ad hæmor-
rhagias sistendas

Pag. 340

G

Gonorrhæa, Tabes Dorsalis
Ejus duæ species

Pag. 17
ibid.

Gonorrhææ violentæ ratio formalis

27

Gummi gutta

272

Varia ejus præparata

273

H

L Apis Hæmatitis

Pag. 342

Hæmatoseos ratio & modus explicantur

289

Hæmoptoe Pulmonis frequens affectus

125

Ejus ratio formalis

127

Ejus differentię

129

Causæ ejus procaciticae & evidentes

ibid.

Ejus Prognosis

130

Curatio

131

Medicamentorum formulæ pro variis indicationibus

133

&c.

Hæmoptoicorum exempla

139

Hæmorrhagia non omnis sistenda est

334

Hæmorrhagiæ immoderatæ causæ

337

Ejus prognosis

338

Curationis tres indicationes

ib.

De Hæmorrhagiâ in febre maligna

ib.

Hæmorrhagiæ rarioris historia, Ætiologia, & curatio

348

Maculæ Hepaticæ perperam ita dictæ

386

Earum descriptio & causæ

387

Remediorum Hepati dicatorum genera

257 258, &c.

Quare humor Hydropicus sit limpidus & non cruentus
aut lacteus

296

INDEX

Hydragogorum externorum species & administratio-	Pag. 303
num modi	
Hydrops sæpe Icteri productum	277
Hydropis species	ibid.
Hydrops pectoris facile dignoscitur	227
Causa ejus occulta est	ibid.
Modi quibus gignitur, traduntur	128
Historia ejus notabilis	229
Curatio per pectoris paracentesin	231
Morbi differentiae	232
Signa diagnostica	332
Curatio	233
Remediorum formulæ	334
Eo morbo laborantis historia	235

I

I cterus affectus Hepaticus	Pag. 237
Ejus descriptio	238
Causa	238
Sylvii opinio de Icteri causa	238
Ejus causa interdum in sanguine	240
Icteri curatio	241
Remediorum formulæ, pro variis indicationibus.	243, &c.
Impetiginis sive Lepræ Græcorum descriptio	408
Ejus differentiae	409
Causa ejus materialis concretiones Tartaræ in san-	
guine genitæ	410
Causa ejus proxima	411
Causæ evidentes	412
Sæpius scorbuto ac lvi Venereæ supervenit	412
Prognosis	413
Curatio	ibid.
Quare difficilior quem lues Venerea sanatur	412
Remedi-	

A L P H A B E T I C U S.

Remediorum formulæ	Pag. 41
Hujus morbi historia notabilis	424
Inspirationis læsæ causæ	57
Johannis Angli pharmacum Empiricum contra Asciten	280

L

L Ac Virginis	Pag. 389
Laryngis descriptio	7
Maculæ Lenticulares	386
Leipothymia quocunque modo excitata Hæmorrhagiam sistit	341
Ligaturæ remedium contra Hæmorrhagias immodicas	339
Pilulæ Lunares	275
Lymphæductus Pulmonum	18

M

M Acularum curatio	Pag. 388
Malpighii sententia, de pulmonum substantia expe- rimento comprobata	3
Quomodo Mercurius Pforam sanat	406
Aqua Cosmetica Mercurialis	390
Ufus ejus familiaris non tutus	ib.
Musculi Respirationi inservientes	23
Eorundem munia, tum in Inspiratione, tum in Expira- tione	24
Musculus Pyxidatus magnum remedium contra Tussim Puerorum Convulsivam	101

Pulmonum

INDEX

N

P ulmonum Nervi	Pag. 19
Nitroforum formulæ contra Impetiginem	419

P

P apillæ Pyramidales organum Tactus	Pag. 382
Paracentesis quæ suadent aut prohibent	195
Paracentesis in Ascite quando & quibus conveniat	282
Peripneumoniæ descriptio	148
Ejus ratio formalis & causæ conjunctæ	149
Causæ evidentes	151
Morbi hujus differentiæ	153
Sæpe numero Pleuritidi succedit aut supervenit	151
Ejus Prognosis	153
Curatio	155
Remediorum formulæ	158
Morbi hujus historiæ	163
Phlebotomia medicina generalis & antiqua	312
Natura per Hæmorrhagiam eam primo commonstravit	312
Hæmorrhagiæ spontaneæ sunt vel Criticæ, vel symptomaticæ	313
Criticæ quandoque in symptomaticas cedunt	315
Symptomaticæ unde oriuntur	ibid.
Phlebotomiæ usus & effectus	319
In quibusdam casibus de ea valde ambigitur	322
Regulæ circa Phlebotomiam in Peripneumonia	156
Phlebotomia in omni Pleuritide necessaria	171
De Phlebotomiâ nimia cavendum	331
In quibusdam casibus omnino veratur	332
Semper fiat cum orificio amplo	333
Phthisis	

ALPHABETICUS.

Phthifis inter morbos pectoris primaria	Pag. 65
De Phthifi in Genere	ib.
De Phthifi proprie dicta	74
De Phthifi incipiente	104
Remediorum ad eam formulæ	108
De Phthifi confirmata	114
Ejus ratio formalis	ib.
Ea laborantium historiæ & casus	116
Phthifios Pulmonarij definitio	74
Ejus causæ secundum veteres	ib.
Ejus causæ evidentes	79
Causæ procatarcticæ	80
Diathesis ad Phthifin hæreditaria quæ sit	84
Pleuritis & Peripneumonia morbi valde affines	66
Ejus sedes	167
Ejus causa proxima	ib.
Causæ ejus remotiores	ib.
Differentiæ	169
Prognosis	ib.
Curatio	170
Remediorum formulæ	175
Pleuritici Historia	187
Pori duplices, majores & minores	382
In poris majoribus sunt pilorum radices	383
Pruritus quid sit	399
Quomodo spiritus in eo moventur	ib.
Medium quiddam est inter dolorem & voluptatem	ib.
Pfora morbus proprie cutaneus	ib.
Ejus descriptio	ib.
Humor est non unus è quatuor vulgaribus, sed quidam glandulis cutaneis insitus	393
Latex iste describitur	ib.
Tribus modis <i>σπρωδης</i> evadit	394
Contagii ejus citissimi ratio explicatur	393
K k k	Pforæ

INDEX

Pforæ Differentiæ	396
Prognosis ejus	400
Curatio	ib.
Remediorum formulæ	402
Pulmonum substantia prorsus membranacea	3
Pulmonum tunica.	21
Pulmonum vasa recensentur	6
Ejus systole & diastole	21
Sanguis in Pulmonibus multis modis impeditur	45, & c.
Pulmonis ulcus quomodo fiat	ibid.
Pulmonis vomica morbus raro notatus	199
Ejus ratio formalis & causa conjuncta	ib.
Materies ejus morbifica	200
Remediorum formulæ	ib.
Morbo hoc laborantium historia	204
Pulvis sympatheticus	341
Puris & materiæ purulentæ differentia	141

R

R Espirationis læsæ causæ	Pag. 200
Dominus Ruisch ramum Bronchiale ab aorta oriundum detexit	9

S

S Alivatio Impetiginem pro tempore curat cum recidiva.	Pag. 424
De Sanguinis sputo	125
Sanguinis in pulmone plurima impedimenta	44, & c.
Remedia externa ad sanguinis affluxum in Hæmorrhagia narium revocandum	339
Sanguis combustus remedium externum	344
Loca unde sanguis mittendus est	325
Quare	

Qua
Med
gr
Indu
un
Sylv
te
Sylv
Ejus

T
Ejus
Sens
Duc
Tuss
Tuss
Ejus
Tuss
Mer
Med
Puer
sc
Ejus
Cau
Cura
Cura
Tern
Tuss
Tyn
Cau
Cuj
Ejus

ALPHABETICUS.

Quare sulphur Pforæ antidotum	Pag. 445
Medicamenta è sulphure parata, Phthificis maxime congrua	87
Indusium Sulphuratum contra Pforam elegans remedium	445
Sylvii opinio circa sanguinem in pulmone effervescentem rejecta.	43
Sylvii opinio de Icteri causa	235
Ejus remedia empirica contra Icterus	247

T

T Actus affectiones primæ, Dolor & Voluptas	Pag. 97
Tracheæ descriptio	7
Ejus partes duæ	ib.
Sensu & motu quodam potitur	8
Ductuum Trachealium spasmi	58
Tussis initium plerumque à frigore contracto	47
Tussis descriptio	61
Ejusdem ratio formalis, causæ & species	ib. &c.
Tussis tres status distinctivi	88
Methodus Therapeutica contra Tussim incipientem	90
Medicamentorum formulæ	93
Puerorum Tussis Convulsiva (<i>Chin-cough</i> dicta) describitur	99
Ejus ratio	ib.
Causæ	100
Curationes Empiricæ	ib.
Curatio Rationalis	102
Terriculamenta conveniunt	ib.
Tussis clangosa	120
Tympanites haud propriè Hydrops species	285
Causa ejus quare occulta	285
Cujusmodi affectio est	285
Ejus causa & ratio formalis explicantur	285
K k k 2	Tym-

2239/183

INDEX

Tympanites Universalis, ejusque causa	270
Tympanitis descriptio	274
Ejus causæ evidentes	275
Prognosis	276
Therapeia	ibid.
Medicamentorum formulæ pro variis indicationibus	ib.

U

VENÆ Pneumonicæ descriptio & usus.	Pag. 15
Venæ Pulmonaris ductus valvulis caret	18
Vena jugularis tutissime pertunditur	326
Quæ vena in Pleuritide aperienda	171
Cur venter in defunctis intumescit	271
Cellularum Vesicularium usus	12
Vesicatoria à veteribus phænigmi & sinapismi dicta	352
Ex quibus parantur	ibid.
Vesicatorium formulæ	352
Vesicatorium elegans cum dropace	353
Quomodo operantur	354
Urinas & sudores movent	356
Quibus morbis sanandis Vesicatoria conducunt	356
Quibus constitutionibus optime congruunt	361
Vesicatorum ulcera in febribus non sunt sananda	363
Injectio aquæ vitriolicæ remedium contra hæmorrhagi-	
am	342
Voluptas quid sit	98
Ejus ratio formalis	ibid.
Ulsæa remedium contra Hæmorrhagiam.	342

FINIS.

